

3. Sanglauda, ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas

3.1. Regioninė ir sanglaudos politika.....	3
3.1.1. Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda.....	4
3.1.2. Europos regioninės plėtros fondas (ERPF).....	8
3.1.3. Sanglaudos fondas.....	11
3.1.4. Solidarumo fondas.....	14
3.1.5. Europos teritorinis bendradarbiavimas.....	18
3.1.6. Bendras teritorinių statistinių vienetų klasifikatorius (NUTS).....	21
3.1.7. Atokiausi regionai.....	24
3.1.8. Šiaurės Airijos programa PEACE PLUS.....	28
3.1.9. Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės (ETBG).....	31
3.1.10. Teisingos pertvarkos fondas.....	34
3.1.11. Sanglaudai ir Europos teritorijoms skirta ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyva (REACT-EU).....	37
3.2. Bendra žemės ūkio politika (BŽŪP).....	40
3.2.1. Bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) ir Sutartis.....	41
3.2.2. BŽŪP FINANSAVIMAS. Faktai ir skaičiai.....	45
3.2.3. Bendra žemės ūkio politika, išreikšta skaičiais.....	51
3.2.4. BŽŪP priemonės ir reformos.....	58
3.2.5. Tiesioginės išmokos.....	63
3.2.6. Antrasis BŽŪP ramstis – kaimo plėtros politika.....	68

3.2.7. PPO sutartis dėl žemės ūkio.....	73
3.2.8. Dohos derybų raundas ir žemės ūkis.....	78
3.2.9. Bendra žemės ūkio politika po 2020 m.....	83
3.2.10. Europos Sąjunga ir miškai.....	88
3.2.11. BŽŪP horizontalusis reglamentas.....	93
3.2.12. Bendro žemės ūkio rinkų organizavimo (BRO) reglamentas.....	98
3.2.13. Reglamentas dėl bendros žemės ūkio politikos strateginių planų.....	103
3.2.14. Strategija „Nuo ūkio iki stalo“.....	108
3.3. Bendra žuvininkystės politika.....	114
3.3.1. Bendra žuvininkystės politika: ištakos ir raida.....	115
3.3.2. ES žvejojimo valdymas.....	120
3.3.3. Žuvininkystės kontrolė.....	125
3.3.4. Struktūrinė parama žuvininkystei.....	130
3.3.5. Bendras žvejojimo ir akvakultūros produktų rinkos organizavimas.....	136
3.3.6. Tarptautiniai santykiai žvejojimo srityje.....	140
3.3.7. Akvakultūros produktų gamyba Europos Sąjungoje.....	145
3.3.8. Europos Sąjungos integruota jūrų politika.....	150
3.3.9. Europos žuvininkystė, išreikšta skaičiais.....	156
3.4. Transporto ir turizmo politika.....	161
3.4.1. Bendroji transporto politika. Apžvalga.....	162
3.4.2. Tarptautinis ir kabotažinis kelių transportas.....	168
3.4.3. Kelių transportas. Teisės aktų suderinimas.....	173
3.4.4. Kelių eismo ir saugumo standartai.....	180
3.4.5. Geležinkelių transportas.....	186
3.4.6. Oro transportas. Rinkos taisyklės.....	191
3.4.7. Oro transportas. Civilinės aviacijos saugumas.....	197
3.4.8. Oro transportas. Bendras Europos dangus.....	201
3.4.9. Aviacijos sauga.....	205
3.4.10. Jūrų transportas: strateginis požiūris.....	210
3.4.11. Jūrų transportas. Eismo ir saugos taisyklės.....	217
3.4.12. Turizmas.....	223
3.5. Transeuropiniai tinklai transporto, energetikos ir telekomunikacijų sektoriuose.....	228
3.5.1. Transeuropiniai tinklai. Gairės.....	229
3.5.2. Transeuropinių tinklų finansavimas.....	235
3.6. Kultūra, švietimas ir sportas.....	241
3.6.1. Kultūra.....	242
3.6.2. Audiovizualinė ir žiniasklaidos politika.....	248
3.6.3. Švietimas ir profesinis mokymas.....	254
3.6.4. Aukštasis mokslas.....	259
3.6.5. Jaunimas.....	264
3.6.6. Kalbų politika.....	269
3.6.7. Sportas.....	274
3.6.8. Komunikacijos politika.....	279

3.1. REGIONINĖ IR SANGLAUDOS POLITIKA

3.1.1. EKONOMINĖ, SOCIALINĖ IR TERITORINĖ SANGLAUDA

Europos Sąjunga, siekdama skatinti bendrą darnią plėtrą, stiprina savo ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą. ES ypač siekia mažinti įvairių regionų išsivystymo lygio skirtumus. Ypatingas dėmesys skiriamas kaimo vietovėms, pramonės pertvarkos paveiktoms vietovėms bei didelių ir nuolatinių gamtinių arba demografinių trūkumų turinčioms vietovėms, pavyzdžiui, labai retai apgyvendintiems toliausiai į šiaurę esantiems regionams bei salų, pasienio ir kalnuotoms vietovėms.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 174–178 straipsniai.

KONTEKSTAS

Sanglaudos politika yra pagrindinė Europos Sąjungos investicijų politikos sritis. Ji teikia naudą visiems ES regionams ir miestams, remia ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą, įmonių konkurencingumą, darnų vystymąsi ir aplinkos apsaugą.

Nuo pat Europos bendrijos (dabar Europos Sąjunga) pradžios joje buvo didelių teritorinių ir demografinių skirtumų, kurie galėjo trukdyti integracijai ir plėtrai Europoje. Romos sutartyje (1957 m.) buvo nustatyti solidarumo mechanizmai – du fondai: Europos socialinis fondas (ESF) ir Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF, Orientavimo skyrius). 1975 m. sukūrus Europos regioninės plėtros fondą (ERPF), pradėti nagrinėti regioniniai aspektai. 1994 m. sukurtas Sanglaudos fondas.

1986 m. priėmus Suvestinį Europos aktą Europos bendrijai buvo suteikta kompetencija ekonominės ir socialinės sanglaudos srityje. 2008 m. Lisabonos sutartyje nustatytas trečiasis ES sanglaudos aspektas: teritorinė sanglauda. Šie trys sanglaudos aspektai remiami vykdant sanglaudos politiką ir naudojant struktūrinių fondų lėšas.

TIKSLAI

Vienas iš pagrindinių ES tikslų – stiprinti savo ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą. Sąjunga didelę savo veiklos ir biudžeto dalį skiria regionų skirtumams mažinti, ypatingą dėmesį skirdama kaimo vietovėms, pramonės pertvarkos paveiktoms vietovėms bei didelių ir nuolatinių gamtinių arba demografinių trūkumų turinčioms vietovėms.

ES remia šių tikslų įgyvendinimą naudojantis Europos struktūriniais ir investicijų fondais (ESF, ERPF, Sanglaudos fondu, Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondu (EJRŽF)) ir Teisingos pertvarkos fondu (TPF).

Europos socialinis fondas, nuo 2021 m. vadinamas „Europos socialiniu fondu +“ (ESF +), yra pagrindinė Sąjungos priemonė, kuria remiamos priemonės, kurių tikslas – užkirsti kelią nedarbiui ir kovoti su juo, plėtoti žmogiškuosius išteklius ir skatinti socialinę integraciją darbo rinkoje. Fondas finansuoja iniciatyvas, kuriomis skatinamas aukštas užimtumo lygis, vienodos vyrų ir moterų galimybės, darnus vystymasis ir ekonominė bei socialinė sanglauda.

Europos regioninės plėtros fondas padeda išlyginti pagrindinius ES regionų skirtumus. Fondas remia atsiliekančius regionus ir silpnėjančios pramonės regionų pertvarką.

Sanglaudos fondas teikia finansinę pagalbą projektams, susijusiems su aplinkosauga ir transeuropiniais tinklais transporto infrastruktūros srityje. Šio fondo lėšomis gali naudotis tik tos valstybės narės, kurių bendrosios nacionalinės pajamos, tenkančios vienam gyventojui, yra mažesnės nei 90 proc. ES vidurkio.

Teisingos pertvarkos fondas (TPF) yra pagrindinė teritorijų, kurias labiausiai paveikė perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui, rėmimo ir regioninių skirtumų didėjimo prevencijos priemonė. Siekdamas savo tikslo TPF remia investicijas į tokias sritis kaip skaitmeninis junglumas, švarios energijos technologijos, išmetamųjų teršalų kiekio mažinimas, pramoninių vietų atkūrimas, darbuotojų perkvalifikavimas ir techninė pagalba.

Siekiant užtikrinti veiksmingą struktūrinių fondų panaudojimą, būtina laikytis šių principų:

- fondai sutelkiami pagal tikslus ir regionus;
- Komisija, valstybės narės ir regioninės valdžios institucijos dirba kartu planuodamos, įgyvendindamos ir stebėdamos fondų panaudojimą;
- parama yra programuojama;
- laikomasi ES ir nacionalinių įnašų papildomumo principo.

Paskirstant Sąjungos sanglaudos politikai skirtus finansinius išteklius atsižvelgiama į šiuos du pagrindinius tikslus:

- investicijos į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą – jomis siekiama stiprinti darbo rinką ir regionų ekonomiką;
- Europos teritorinis bendradarbiavimas – juo siekiama remti ES sanglaudą bendradarbiaujant tarpvalstybiniu, tarptautiniu ir tarpregioniniu lygmenimis.

ES SANGLAUDOS POLITIKA 2021–2027 M. LAIKOTARPIU

2021–2027 m. laikotarpiu ES finansavimas teikiamas iš dviejų šaltinių: vadinamosios klasikinės daugiametės finansinės programos (DFP), kurioje nustatytos didžiausios ES metinių išlaidų sumos, ir priemonės „NextGenerationEU“ (NGEU) – nepaprastosios ekonomikos gaivinimo iniciatyvos, kuria siekiama padėti valstybėms narėms atsigauti po COVID-19 pandemijos. Sanglaudos politika bus finansuojama pagal DFP, o kai kuriais atvejais – pagal NGEU.

Sanglaudos politikos tikslui „Investicijos į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą“ skiriami išteklių iš viso sudarys 322,3 mlrd. EUR (2018 m. kainomis, t. y. pagal valiutos vertę 2018 m.) ir bus paskirstyti taip:

- a. 202,3 mlrd. EUR – mažiau išsivysčiusiems regionams;
- b. 47,8 mlrd. EUR – pertvarką vykdančioms regionams;
- c. 27,2 mlrd. EUR – labiau išsivysčiusiems regionams;
- d. daugiau kaip 42,6 mlrd. EUR bus skirta iš Sanglaudos fondo remiamoms valstybėms narėms (iš jų 10 mlrd. EUR bus išleista Europos infrastruktūros tinklų priemonei);

- e. 1 928 mln. EUR – kaip papildomas finansavimas atokiausiems regionams;
- f. 500 mln. EUR – tarpregioninėms investicijoms į inovacijas.

Tikslui „Europos teritorinis bendradarbiavimas“ (INTERREG) skiriami ERPF ištekliai iš viso sudarys 8 050 mln. EUR ir bus paskirstyti taip:

- a. 5 812 mln. EUR – tarpvalstybiniam bendradarbiavimui jūrų ir sausumos klausimais;
- b. 1 466 mln. EUR – tarptautiniam bendradarbiavimui;
- c. 490 mln. EUR – tarpregioniniam bendradarbiavimui;
- d. 281 mln. EUR – atokiausių regionų bendradarbiavimui.

Naujojo TPF, iš kurio remiamos perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui labiausiai paveiktos teritorijos ir kurio tikslas yra neleisti didėti regioniniams skirtumams, biudžetas sieks 17,5 mlrd. EUR. Šiam biudžetui 7,5 mlrd. EUR bus skirta iš DFP, o papildomi 10 mlrd. EUR – iš NGEU.

2020 m. gruodžio mėn. priimta dar viena nauja priemonė – „ReactEU“. Ji papildys 2014–2020 m. sanglaudos programas ir prisidės prie 2021–2027 m. sanglaudos politikos asignavimų. Pagal „ReactEU“ bus remiami svarbiausi sektoriai, siekiant padėti jiems tinkamai atsigauti po COVID-19 krizės. Šiai priemonei bus skirta (iki 2023 m.) 47,5 mlrd. EUR.

2021–2027 m. laikotarpiu pagal sanglaudos politiką buvo apibrėžti penki ERPF, ESF+, Sanglaudos fondo ir EJRŽF politikos tikslai:

- pažangesnė Europa – novatoriška ir pažangi ekonomikos pertvarka;
- žalesnė ir mažo anglies dioksido kiekio Europa;
- geriau sujungta Europa – judumas ir regionų IRT jungtys;
- socialiai atsakingesnė Europa, įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį;
- piliečiams artimesnė Europa – tvari ir integruota miestų, kaimų ir pakrančių rajonų plėtra ir vietos iniciatyvos.

Bendrujų nuostatų reglamente nustatytos taisyklės, kurių reikia laikytis naudojant šias lėšas. 2022 m. spalio mėn. reglamentas buvo iš dalies [pakeistas](#) siekiant sudaryti palankesnes sąlygas valstybėms narėms ir regionams naudotis sanglaudos politikos ištekliais ir padidinti jų lankstumą remiant priemones, kuriomis sprendžiamos migracijos problemos, kylančios dėl Rusijos karinės agresijos, nustatytas pagal 2014–2020 m. ir 2021–2027 m. programas.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas atlieka labai aktyvų vaidmenį remdamas ES ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos stiprinimą. Teisės aktai, susiję su sanglaudos politika ir struktūriniais fondais, rengiami pagal įprastą teisėkūros procedūrą, kuriai vykstant Parlamentas ir Taryba turi vienodas teises.

Parlamentas aktyviai dalyvavo derybose dėl 2021–2027 m. sanglaudos politikos reformos. Vykdamas šią reformą apibrėžti būsimų ES veiksmų, skirtų ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudai sustiprinti, prioritetai ir priemonės. Parlamentas

ryžtingai rėmė pasiūlymus dėl plataus masto veiksmingos sanglaudos politikos, kuriai taip pat reikia skirti pakankamai finansinių išteklių.

Parlamentas taip pat aiškiai pritarė sanglaudos politikos naudojimui kovojant su klimato kaita, pavyzdžiui, savo [2021 m. kovo 25 d. rezoliucijoje dėl sanglaudos politikos ir regioninių aplinkos strategijų kovojant su klimato kaita](#). Parlamentas ragino didinti žaliųjų ir mėlynųjų investicijų naudojimą įgyvendinant sanglaudos politiką ir ragino užtikrinti didesnę sąveiką tarp įvairių finansavimo šaltinių ES, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis. Be to, 2023 m. gegužės 9 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją dėl Sanglaudos politikos vaidmens sprendžiant daugialypes aplinkos problemas Viduržemio jūros baseine](#). Jis siūlo naudoti sanglaudos lėšas investicijoms į technologijas ir infrastruktūrą, specialiai sukurtą medžiagoms iš galutinių atliekų regeneruoti, siekiant skatinti žiedinę ekonomiką, ir apriboti bei valdyti didėjančią taršą plastikumu ir buitinėmis atliekomis.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Regioninės plėtros komiteto](#) interneto svetainėje.

Kelly Schwarz
10/2023

3.1.2. EUROPOS REGIONINĖS PLĖTROS FONDAS (ERPF)

Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) yra viena iš pagrindinių ES sanglaudos politikos finansinių priemonių. Jis buvo sukurtas 1975 m. siekiant padėti mažinti Europos regionų išsivystymo lygio skirtumus ir kelti nepalankiausias sąlygas turinčių regionų gyvenimo lygį. Ypatingas dėmesys skiriamas regionams, kuriuose yra didelių ir nuolatinių gamtinių ar demografinių trūkumų, pvz., atokiausiems šiaurės regionams, kuriuose labai mažas gyventojų tankis, taip pat saloms, pasienio regionams ir kalnuotoms vietovėms.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 174–178 straipsniai.

TIKSLAI

SESV 176 straipsnyje nustatyta, kad ERPF paskirtis – padėti ištaisyti pagrindinius Sąjungos regionų pusiausvyros sutrikimus. Šio tikslo siekiama prisidedant prie:

- atsiliekančių regionų plėtros bei struktūrinio prisitaikymo;
- nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkos.

2021–2027 m. laikotarpiu taikytinos ERPF taisyklės nustatytos:

- reglamente dėl ERPF ir Sanglaudos fondo;
- reglamente dėl konkrečių nuostatų, taikomų siekiant Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo (INTERREG).

ERPF nustatyti du pagrindiniai tikslai, t. y.:

- investicijos į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą – jomis siekiama stiprinti darbo rinką ir regionų ekonomiką;
- Europos teritorinis bendradarbiavimas – juo siekiama stiprinti tarpvalstybinį, tarptautinį ir tarpregioninį bendradarbiavimą ES.

Pirmajam tikslui skirtos lėšos paskirstytos trijų skirtingų kategorijų regionams:

- labiau išsivysčiusiems regionams, kurių BVP vienam gyventojui viršija 100 proc. ES vidurkio;
- pertvarką vykdančioms regionams, kurių BVP vienam gyventojui yra 75–100 proc. ES vidurkio;
- mažiau išsivysčiusiems regionams, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio.

Išsami informacija apie ERPF lėšų paskirstymą ir būsimą naudojimą nustatoma partnerystės susitarimuose, t. y. Komisijos ir kiekvienos valstybės narės susitarimuose dėl lėšų naudojimo, kurie sudaromi padedant regioniniams ir socialiniams partneriams.

Bendra ERPF vykdymo ir įgyvendinimo sistema nustatyta Bendrųjų nuostatų reglamente, kuris taikomas keliems kitiems ES fondams ir kuriame apibrėžiami konkretūs galimos paramos tikslai ir taikymo sritis.

PARAMOS TELKIMAS PAGAL TEMAS

2021–2027 m. laikotarpiu pagal sanglaudos politiką buvo apibrėžti penki ERPF, ESF+ ir Sanglaudos fondo politikos tikslai (PT):

- pažangesnė Europa – novatoriška ir pažangi ekonomikos pertvarka (PT1);
- žalesnė ir mažo anglies dioksido kiekio Europa (PT2);
- geriau sujungta Europa – judumas ir regionų IRT jungtys (PT3);
- socialiai atsakingesnė Europa, įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį (PT4);
- piliečiams artimesnė Europa – tvari ir integruota miestų, kaimų ir pakrančių rajonų plėtra ir vietos iniciatyvos (PT5).

Kiekvienas regionas ir valstybė narė bent 30 proc. savo ERPF asignavimų turi nukreipti į PT2, t. y. žalesnę, nuo mažo anglies dioksido kiekio technologijų prie nulinio anglies dioksido kiekio technologijų pereinančią ekonomiką ir atsparią Europą. Be to, kiekvienas regionas ir valstybė narė, priklausomai nuo jų gerovės, turi sutelkti lėšas į PT1, t. y. konkurencingesnę ir pažangesnę Europą. Finansavimas turi būti paskirstytas taip:

- mažiau išsivystę regionai arba valstybės narės bent 25 proc. asignavimų turi skirti PT1;
- pertvarką vykdančios regionai arba valstybės narės bent 40 proc. asignavimų turi skirti PT1;
- labiau išsivystę regionai arba valstybės narės bent 85 proc. savo asignavimų turi skirti PT1 ir PT2.

ERPF lėšomis taip pat remiama tvari miestų plėtra. 2021–2027 m. laikotarpiu bent 8 proc. ERPF išteklių (nacionaliniu lygmeniu) bus skiriama tvariai miestų plėtrai ir Europos miestų iniciatyvai, kuri suteikia galimybę miestų teritorijoms išbandyti novatoriškus miestų problemų sprendimus, parengti.

Sanglaudos politikoje nustatytas veiksmų, kurie negali būti finansuojami ERPF lėšomis, sąrašas. Jis, be kita ko, apima atominių elektrinių eksploatacijos nutraukimą arba statybą, oro uostų infrastruktūrą (išskyrus atokiausiuose regionuose), kai kurias atliekų tvarkymo operacijas (pvz., sąvartynus) ir paramą tabako pramonei.

BIUDŽETAS IR FINANSINĖS TAISYKLĖS

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu sanglaudos politikai ES skyrė daugiau kaip 392 mlrd. EUR. Maždaug 226 mlrd. EUR buvo skirta ERPF. Iš šių lėšų 9 mlrd. EUR skirta Europos teritoriniam bendradarbiavimui, o 1,9 mlrd. EUR – specialiam asignavimui atokiausiems ir retai apgyvendintiems regionams.

Mažiau išsivysčiusiems regionams bus taikomos iki 85 proc. projektų sąnaudų bendro finansavimo normos. Bendro finansavimo normos pertvarką vykdančioms regionams ir labiau išsivysčiusiems regionams atitinkamai sudarys iki 60 proc. ir 50 proc.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Rengiant naujus su Europos struktūriniais ir investicijų fondais susijusius teisės aktus, Europos Parlamentas dalyvauja lygiomis teisėmis su Europos Sąjungos Taryba.

Reglamentui dėl ERPF ir Sanglaudos fondo 2021–2027 m. laikotarpiu taikoma įprasta teisėkūros procedūra, pagal kurią Parlamentą turi visapusiškas teises siūlyti pakeitimus. Derybose dėl 2021–2027 m. laikotarpio ES sanglaudos politikos Europos Parlamentui pavyko padidinti projektų bendro finansavimo lygį ir lankstumą taikant taisykles. Be to, buvo padidinta ERPF teikiama parama miestams ir integruotai miestų politikai.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Regioninės plėtros komiteto](#) interneto svetainėje.

Kelly Schwarz

10/2023

3.1.3. SANGLAUDOS FONDAS

1994 m. įsteigtas Sanglaudos fondas teikia finansavimą aplinkos ir transeuropinio tinklo projektams valstybėse narėse, kurių bendrosios nacionalinės pajamos vienam gyventojui sudaro mažiau nei 90 proc. ES vidurkio.

TEISINIS PAGRINDAS

[Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (SESV) 177 straipsnis (ypač antra jo dalis).

TIKSLAI

Sanglaudos fondas buvo įsteigtas siekiant stiprinti Europos Sąjungos ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą, kad būtų skatinamas darnus vystymasis. 2021–2020 m. programavimo laikotarpiu parama teikiama:

- investicijoms aplinkos srityje, įskaitant su tvariu vystymusi ir energetika susijusias sritis, kurios turi aplinkosauginės naudos;
- transeuropiniams tinklams transporto infrastruktūros srityje (TEN-T);
- techninei pagalbai.

Vykdam projektus, kuriais siekiama ES aplinkos apsaugos tikslų, Sanglaudos fondo pagalba taip pat gali būti skiriama su darniu vystymusi susijusioms sritims, pavyzdžiui, energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos sričiai, o transeuropiniams tinklams nepriklausančiame transporto sektoriuje – geležinkelio, vidaus vandens kelių, jūrų transportui, skirtingų transporto rūšių sistemoms bei jų sąveikumui, kelių, jūrų ir oro eismo valdymui, ekologiškam miesto ir viešajam transportui.

Iš Sanglaudos fondo finansuojamos [programos](#), už kurias [bendrai atsako](#) Europos Komisija ir valstybių narių nacionalinės bei regioninės valdžios institucijos. Valstybės narės pasirenka, kurie [projektai](#) bus finansuojami, ir yra atsakingos už jų kasdienį valdymą. Lėšų naudojimo taisyklės nustatytos Bendrųjų nuostatų reglamente.

REIKALAVIMUS ATITINKANČIOS ŠALYS

Sanglaudos fondas skirtas valstybėms narėms, kurių bendrosios nacionalinės pajamos vienam gyventojui sudaro mažiau nei 90 proc. ES vidurkio. 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu Sanglaudos fondas teikia paramą 15 valstybių narių: Bulgarijai, Kroatijai, Kiprui, Čekijai, Estijai, Graikijai, Vengrijai, Latvijai, Lietuvai, Maltai, Lenkijai, Portugalijai, Rumunijai, Slovakijai ir Slovėnijai.

BIUDŽETAS IR FINANSINĖS TAISYKLĖS

2021–2027 m. Sanglaudos fondo taisyklės nustatytos [reglamente](#) dėl Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo. Jis remia projektus pagal investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslą, daugiausia su aplinkos ir transporto infrastruktūra susijusius projektus, įskaitant transeuropinius tinklus (TEN-T).

Reglamente išlaikomas ES sanglaudos politikos paramos telkimas pagal temas. Sanglaudos fondo lėšomis bus remiami du konkretūs tikslai: žalesnė, mažo anglies dioksido kiekio ir žiedinė ekonomika (2 politikos tikslas (PT)) ir labiau sujungta Europa (3 PT).

Sanglaudos politikoje nustatytas veiksnių, kurie 2021–2027 m. laikotarpiu negali būti remiami iš Sanglaudos fondo, sąrašas. Jis apima atominių elektrinių eksploatacijos nutraukimą arba statybą, oro uostų infrastruktūrą (išskyrus atokiausiuose regionuose) ir kai kurias atliekų tvarkymo operacijas (pvz., sąvartynus). Be to, Sanglaudos fondo lėšomis neleidžiama remti investicijų į būstų sektorių, nebent jos būtų susijusios su energijos vartojimo efektyvumo ar atsinaujinančiosios energijos naudojimo skatinimu.

2021–2027 m. laikotarpiu Europos Sąjunga Sanglaudos fondui skirs 42,6 mlrd. EUR (2018 m. kainomis, t. y. pagal valiutos vertę 2018 m.), įskaitant 10 mlrd. EUR Europos infrastruktūros tinklų priemonei – ES finansavimo programai, kuria remiama transeuropinės infrastruktūros plėtra tokiose srityse kaip transportas, energetika ir skaitmeninės paslaugos. Bendro finansavimo norma gali siekti iki 85 proc. projektų vertės.

Tikimasi, kad 37 proc. visų Sanglaudos fondo finansinių asignavimų bus skirta ES klimato tikslams įgyvendinti.

2021–2027 m. Sanglaudos fondo asignavimai kiekvienai valstybei narei yra tokie:

Valstybė narė	Biudžetas (mln. EUR)
Bulgarija	1 467
Čekija	7 389
Estija	952
Graikija	3 508
Kroatija	1 372
Kipras	207
Latvija	1 204
Lietuva	1 645
Vengrija	3 015
Malta	192
Lenkija	10 750
Portugalija	3 946
Rumunija	4 094
Slovėnija	834
Slovakija	1 868
Iš viso	42 556*

* Įskaitant techninę pagalbą (114 mln. EUR).

Šaltinis: Europos Komisija, 2018 m. kainomis.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Rengiant reglamentus, kuriais nustatoma nauja sanglaudos politika 2021–2027 m. laikotarpiu, laikytasi įprastos teisėkūros procedūros, todėl Parlamentas turėjo

visapusiškas teises siūlyti pakeitimus. Tai sudarė galimybę Parlamentui pasiekti, kad pasiūlytos taisyklės būtų lankstesnės ir labiau pritaikytos valstybių narių poreikiams.

Savo [2022 m. balandžio 6 d. rezoliucijoje dėl 2021–2027 m. sanglaudos politikos įgyvendinimo pradžios](#) Parlamentas pažymėjo, kad COVID-19 pandemija buvo pagrindinė derybų dėl sanglaudos politikos vėlavimo priežastis ir dėl to vėliau buvo vėluojama priimti 2021–2027 m. finansavimo laikotarpio teisės aktus. Parlamentas primygtinai ragino Komisiją pateikti nenumatytų atvejų planą, kad būtų sprendžiamos galimos nepakankamo lėšų panaudojimo problemos dėl vėlyvos programų pradžios, baiminantis biudžeto sumažinimo ateinančiu programavimo laikotarpiu. Rezoliucijoje pabrėžiama, kad vėlavimas įgyvendinti 2021–2027 m. sanglaudos politiką trukdo valstybėms narėms reaguoti į krizes, įskaitant Rusijos agresiją prieš Ukrainą.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Regioninės plėtros komiteto](#) interneto svetainėje.

Kelly Schwarz
04/2024

3.1.4. SOLIDARUMO FONDAS

Europos Sąjungos solidarumo fondas suteikia galimybę ES finansiškai remti valstybę narę, stojimo derybose dalyvaujančią šalį ar regioną įvykus didelei gaivalinei nelaimei.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 175 straipsnio trečia pastraipa ir 212 straipsnio 2 dalis, Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2012/2002, įsteigiantis Europos Sąjungos solidarumo fondą, ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 661/2014 ir (ES) 2020/461, kuriais iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2012/2002.

TIKSLAI

Europos Sąjungos solidarumo fondas suteikia galimybę ES veiksmingai remti valstybės narės ar stojimo derybose dalyvaujančios šalies pastangas pašalinti didelės gaivalinės nelaimės arba didelio masto ekstremaliosios visuomenės sveikatos situacijos padarinius.

Solidarumo fondas nėra greito reagavimo į konkrečias ekstremaliosias situacijas ar gaivalines nelaimes priemonė. Jis atlieka neatidėliotinos pagalbos rezervo vaidmenį.

Solidarumo fondas yra pagrindinė ES priemonė, skirta atsigavimui po gaivalinių nelaimių remti, ir jis yra ES solidarumo išraiška. Jis suteikia ES galimybę teikti veiksmingą paramą ES valstybei narei (arba šaliai kandidatėi), kad ji galėtų kovoti su didelės gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvynio, miškų gaisrų, žemės drebėjimo, audros ar sausras, padariniais. Nuo 2020 m. iš Solidarumo fondo taip pat teikiama parama didelio masto ekstremaliųjų visuomenės sveikatos situacijų, pavyzdžiui, COVID-19 pandemijos, atvejais. Kadangi su klimato kaita susiję ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai ir gaivalinės nelaimės dažnėja ir sunkėja, vis labiau pripažįstama Solidarumo fondo svarba.

BIUDŽETAS

Solidarumo fondas įsteigtas 2002 m. kaip atsakas į katastrofiškus potvynius, nuniokojusius Vidurio Europą tų metų vasarą. Nuo to laiko pagal jį teikta parama daugiau kaip 130 kartų. Iki šiol iš Solidarumo fondo paramą gavo 24 valstybės narės (įskaitant Jungtinę Karalystę) ir trys šalys kandidatės (Albanija, Juodkalnija ir Serbija) ir iš viso išmokėta daugiau kaip 8,2 mlrd. EUR.

Nuo 2021 m. Solidarumo fondas ir neatidėliotinos pagalbos rezervas finansuojami kaip viena priemonė, kuri vadinama solidarumo ir neatidėliotinos pagalbos rezervu (SEAR). Didžiausias metinis SEAR biudžetas yra 1,2 mlrd. EUR (2018 m. kainomis).

ĮGYVENDINIMAS

Solidarumo fondo parama – tai dotacija, kuria fondas papildo valstybės paramos gavėjos viešąsias išlaidas ir kuri skirta svarbiausioms neatidėliotinioms ir padėties

atkūrimo priemonėms finansuoti siekiant sumažinti žalą, kuri iš esmės yra nedraustina. Tinkamos finansuoti skubios priemonės yra šios:

- nedelsiant atstatomas energijos, geriamojo vandens tiekimo, nuotekų išleidimo, telekomunikacijų, transporto, sveikatos priežiūros ir švietimo infrastruktūros ir įrenginių veikimas;
- suteikiamas laikinas būstas ir finansavimas gelbėjimo tarnyboms, kad būtų patenkinti nukentėjusių gyventojų poreikiai;
- nedelsiant stiprinama kultūros paveldo vietovių prevencinė infrastruktūra ir apsauga;
- valomos nelaimės ištiktos vietos, be kita ko, gamtinės zonos;
- teikiama skubi pagalba, įskaitant medicininę, gyventojams, nukentėjusiems nuo didelio masto ekstremalios visuomenės sveikatos situacijos, ir gyventojų apsauga nuo pavojaus nukentėti.

ES gali skirti finansinę pagalbą bet kuriai valstybei narei arba šaliai kandidatėi, kuri jos prašo įvykus didelei gaivalinei nelaimei. Nukentėjusioji šalis turi pateikti paraišką per 12 savaičių nuo nelaimės. Tada Komisija įvertina paraišką ir pasiūlo finansinės pagalbos sumą.

Dotacijos skyrimo procedūra ir po to vykstanti biudžeto procedūra (Parlamento ir Tarybos patvirtinimas) gali trukti kelis mėnesius. Kai skiriami asignavimai, Komisija sudaro susitarimą su valstybe paramos gavėja ir skiria dotaciją.

2014 m. atlikus reformą numatyta galimybė valstybėms narėms prašyti išankstinių mokėjimų, dėl kurių skyrimo, jei yra pakankamai lėšų, sprendimą priima Komisija. Didžiausia išankstinių mokėjimų suma yra 25 proc. numatomos bendros finansinio įnašo iš Solidarumo fondo sumos ir gali būti ne didesnė kaip 100 mln. EUR.

Valstybė paramos gavėja yra atsakinga už dotacijos panaudojimą ir panaudojimo auditą. Neatidėliotinioms priemonėms gali būti skiriamas finansavimas atgaline data, kad būtų padengtos nuo pirmosios nelaimės dienos atliktų darbų sąnaudos.

Neįmanoma priemonių finansuoti du kartus, o valstybė paramos gavėja privalo užtikrinti, kad iš Solidarumo fondo padengtos sąnaudos nebūtų dengiamos panaudojant kitas ES finansines priemones (visų pirma priemones, skirtas sanglaudos, žemės ūkio ar žuvininkystės politikai įgyvendinti).

Dotacija turi būti panaudojama per 18 mėnesių nuo skyrimo dienos. Valstybė paramos gavėja turi grąžinti nepanaudotą dotacijos dalį. Praėjus šešiams mėnesiams po šio 18 mėnesių laikotarpio pabaigos, ji Komisijai turi pateikti įgyvendinimo ataskaitą. Šiame dokumente išsamiai nurodomos išlaidos, kurios atitinka Solidarumo fondo paramos teikimo reikalavimus, taip pat visas kitas gautas finansavimas, įskaitant ir draudimo išmokas bei trečiųjų subjektų kompensacijas. Jame taip pat turi būti nustatytos prevencinės priemonės, kurių imtasi arba siūloma imtis, įskaitant Europos struktūrinių ir investicijų fondų naudojimą šiuo tikslu; patirtis, įgyta įvykus nelaimei ar susidarius ekstremaliajai situacijai, atitinkamų ES teisės aktų dėl nelaimių rizikos prevencijos ir valdymo įgyvendinimo padėtis ir nurodyta bet kokia kita svarbi informacija apie taikytas prevencijos ir rizikos mažinimo priemones.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Savo [2013 m. sausio 15 d. rezoliucijoje dėl Europos Sąjungos solidarumo fondo, jo įgyvendinimo ir taikymo](#) Parlamentas pabrėžė Solidarumo fondo, kaip pagrindinės priemonės, kurią taikydama ES gali reaguoti į dideles nelaimes, svarbą. Jis taip pat kritikavo tai, kad praeina nepagrįstai daug laiko, kol suteikiama pagalba nukentėjusiems regionams ar valstybėms narėms, ir paragino sutrumpinti tą laiką supaprastinant atitinkamas procedūras ir sudarant išankstinių mokėjimų galimybes (šios nuostatos buvo įtrauktos į naująjį 2013 m. liepos mėn. pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto). Į Komisijos pasiūlymą taip pat įtrauktos kitos Parlamento rekomendacijos, pavyzdžiui, dėl to, kad reikia aiškiau ir tiksliau apibrėžti nelaimės sąvoką ir Fondo lėšų panaudojimo sritį.

Savo [2016 m. gruodžio 1 d. rezoliucijoje „Europos Sąjungos solidarumo fondas. Vertinimas“](#) Parlamentas pabrėžė „2014 m. atliktos peržiūros svarbą, kadangi ją atlikus pavyko įveikti blokavimą Taryboje ir galiausiai atsižvelgta į ne kartą Parlamento pareikštus raginimus gerinti reagavimą ir didinti pagalbos veiksmingumą, siekiant užtikrinti, kad būtų greitai ir skaidriai reaguojama ir padedama nuo gaivalinių nelaimių nukentėjusiems gyventojams“.

Savo [2021 m. gegužės 18 d. rezoliucijoje dėl Europos Sąjungos solidarumo fondo peržiūros](#) Parlamentas, atsižvelgdamas į būsimą reformą, paragino Komisiją:

- tęsti darbą siekiant supaprastinti ir paspartinti prašymų teikimo procedūrą valstybėms narėms, kad būtų užtikrintas spartesnis reagavimas į nelaimes ir ekstremaliausias situacijas;
- geriau atsižvelgti į regioninio masto nelaimes;
- įvertinti konkretų sausrų daromą poveikį ir į jį atsižvelgti būsimame reglamente;
- kuo daugiau dėmesio skirti regionams, kuriuose didelių ar regioninių gaivalinių nelaimių arba didelio masto ekstremaliųjų visuomenės sveikatos situacijų rizika yra didžiausia, visų pirma atokiausiems regionams, saloms, kalnuotiems regionams ir didelio seisminio ar vulkaninio intensyvumo regionams, arba būsimoms visuomenės sveikatos krizėms;
- stiprinti ir supaprastinti ES solidarumo fondo ir Europos sanglaudos politikos fondų, taip pat Sąjungos civilinės saugos mechanizmo sinergiją (priemonė, kuria siekiama stiprinti valstybių narių ir 10 ES nepriklausančių šalių grupės bendradarbiavimą civilinės saugos srityje, siekiant pagerinti nelaimių prevenciją, pasirengimą joms ir reagavimą į jas);
- nustatant projektų atitikimą reikalavimams labiau atsižvelgti į naujausius rizikos prevencijos principus ir į reglamentą įtraukti tobulinamojo atkūrimo koncepcijos principą;
- įpareigoti paramą gaunančias šalis informuoti piliečius apie teikiamą ES finansinę paramą.

Parlamentas mano, kad ateityje gali prireikti iš naujo įvertinti ES solidarumo fondo biudžetą, siekiant užtikrinti, jog biudžetas būtų pakankamai didelis, kad būtų galima veiksmingai reaguoti į dideles ir regionines gaivalines nelaimes ir didelio masto ekstremaliausias visuomenės sveikatos situacijas.

[2022 m. birželio 7 d. rezoliucijoje „ES salos ir sanglaudos politika: dabartinė padėtis ir ateities uždaviniai“](#) taip pat atkreipiamas dėmesys į poreikį reformuoti Solidarumo fondą. Parlamentas ragina geriau reaguoti į iššūkius, su kuriais susiduria ES salos, ir pabrėžia, kad reikia tobulinti ES solidarumo fondą, kad jis būtų pritaikytas prie tokių grėsmių kaip gaivalinės nelaimės ar klimato kaitos poveikis.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Regioninės plėtros komiteto](#) interneto svetainėje.

Kelly Schwarz
10/2023

3.1.5. EUROPOS TERITORINIS BENDRADARBIAVIMAS

Europos teritorinis bendradarbiavimas (ETB) yra sanglaudos politikos tikslas, kuriuo siekiama spręsti tarpvalstybines problemas ir bendrai plėtoti įvairių teritorijų galimybes. Bendradarbiavimo veiksmai remiami Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) lėšomis pagal tris pagrindinius komponentus: tarpvalstybinis bendradarbiavimas, tarptautinis bendradarbiavimas ir tarpregioninis bendradarbiavimas.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 178 straipsnis ir 2013 m. gruodžio 17 d. Reglamentas (ES) Nr. 1299/2013.

BENDROSIOS NUOSTATOS

Europos teritorinis bendradarbiavimas (ETB) nuo 1990 m. yra sanglaudos politikos dalis. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu pirmą kartą per visą Europos sanglaudos politikos istoriją buvo priimtas atskiras reglamentas, apimantis ERPF lėšomis remiamus ETB veiksmus. Tokia praktika buvo tęsiama ir 2021–2027 m. laikotarpiu.

ETB yra sanglaudos politikos tikslas ir juo siekiama spręsti problemas, kurios peržengia nacionalines sienas ir kurioms reikia bendro sprendimo, kartu plėtojant įvairių teritorijų potencialą.

2021–2027 m. laikotarpiu bus toliau plėtojamas tarpregioninis bendradarbiavimas (INTERREG), kartu stiprinant bendradarbiavimą su šalimis partnerėmis pagal INTERREG pasirengimo narystei paramos priemonę (PNPP) ir [INTERREG NEXT](#), taip pat įtraukiant specialią [ES atokiausių regionų](#) ir jų kaimyninių šalių bendradarbiavimui skirtą kryptį.

EUROPOS TERITORINIS BENDRADARBIAVIMAS 2021–2027 M. LAIKOTARPIU

2021 m. ES pradėjo naują daugiamečio programavimo laikotarpį. 2021–2027 m. ETB taisyklės nustatytos [reglamente](#) dėl konkrečių nuostatų, taikomų siekiant Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo (INTERREG reglamentas). Pagrindiniai teritorinio bendradarbiavimo skatinimo šiuo laikotarpiu tikslai – stiprinti bendradarbiavimu grindžiamą valdymą ir užtikrinti saugą ir saugumą Europoje. 2021–2027 m. laikotarpiu Europos teritorinį bendradarbiavimą sudaro keturi komponentai (kryptys):

- Tarpvalstybinis bendradarbiavimas (INTERREG A kryptis) remiamas NUTS (teritorinių statistinių vienetų nomenklatūra) 3 lygio regionų iš bent dviejų skirtingų valstybių narių, esančių tiesiai prie sienų arba šalia jų, bendradarbiavimas. Juo siekiama spręsti kartu pasienio regionuose nustatytas bendras problemas ir išnaudoti nepanaudotas pasienio regionų ekonomikos augimo galimybes, kartu gerinant bendradarbiavimo procesą, siekiant darnios Sąjungos plėtros.
- Tarptautiniu bendradarbiavimu (INTERREG B kryptis) sudaromos sąlygos bendradarbiauti didesnėse tarptautinėse teritorijose ar aplink jūrų baseinus,

dalyvaujant valstybių narių, o, kai kurių programų atveju, ir ES nepriklausančių šalių (pavyzdžiui, Islandijos ir Lichtenšteino), plėtros šalių ir kaimyninių šalių partnerių bei užjūrio šalių ir teritorijų (UŠT) nacionaliniams, regioniniams ir vietos programų partneriams, siekiant didesnės teritorinės integracijos. Atokiausių regionų vykdomas tarptautinis bendradarbiavimas priklauso atskirai kryptims. Pagal INTERREG B kryptį remiamos įvairios investicijos į projektus, susijusius su inovacijomis ir žaliaja bei skaitmenine pertvarka.

- Tarpreregioninis bendradarbiavimas (INTERREG C kryptis) vykdomas visos Europos lygmeniu ir apima visas ES valstybes nares ir valstybes partneres. Juo kuriami tinklai siekiant plėtoti gerą patirtį ir palengvinti keitimąsi sėkmingų regionų patirtimi ir jos perdavimą. Tai priemonė sanglaudai stiprinti ir dabartiniams bei būsimiems iššūkiams įveikti.
- Atokiausių regionų bendradarbiavimu (INTERREG D kryptis) siekiama sudaryti sąlygas atokiausiems regionams bendradarbiauti su kaimyninėmis šalimis ir teritorijomis veiksmingiausiu ir paprasčiausiu būdu. Tuo tikslu INTERREG reglamente numatyta galimybė valdyti tiek išorės fondus, tiek ERPF pagal tas pačias taisykles. Todėl pagal D kryptį gali būti skelbiami kvietimai teikti pasiūlymus dėl bendro finansavimo pagal ERPF ir Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę, kuri yra pagrindinė ES tarptautinių partnerystės darnaus vystymosi, klimato kaitos, demokratijos, valdymo, žmogaus teisių, taikos ir saugumo ES kaimyninėse šalyse klausimais priemonė.

Reglamentu taip pat nustatomas bendradarbiavimas už ES ribų, kuriuo skatinamas tvarus vystymasis ir geri kaimyniniai ES valstybių narių ir plėtros bei kaimynystės šalių, taip pat ES atokiausių regionų ir jų kaimyninių šalių santykiai. ES išorės bendradarbiavimo programos apima ES ir jos kaimynines šalis ir padeda siekti tikslų įgyvendinant tris ES politikos sritis – sanglaudos politiką, plėtros politiką ir kaimynystės politiką. Reglamentas taip pat apima bendradarbiavimą su Vakarų Balkanais ir Turkija pagal PNPP, juo nustatomas šalių pasirengimas būsimai narystei Sąjungoje ir remiamas stojimo procesas. Po Rusijos invazijos į Ukrainą, Komisija sustabdė bendradarbiavimą su Rusija ir Baltarusija pagal Europos kaimynystės priemonės tarpvalstybinio bendradarbiavimo programas ir abiejų šalių dalyvavimą 2021–2027 m. INTERREG NEXT programose, laikydamasi ES ribojamųjų priemonių.

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu Europos teritoriniam bendradarbiavimui skirta maždaug 8 mlrd. EUR (2018 m. kainomis, t. y. pagal valiutos vertę 2018 m.). Šios lėšos paskirstytos taip:

1. 72,2 proc. (t. y. iš viso 5 812 790 000 EUR) – tarpvalstybiniam bendradarbiavimui prie sausumos ir jūrų sienų;
2. 18,2 proc. (t. y. iš viso 1 466 000 000 EUR) – tarptautiniam bendradarbiavimui;
3. 6,1 proc. (t. y. iš viso 490 000 000 EUR) – tarpreregioniniam bendradarbiavimui;
4. 3,5 proc. (t. y. iš viso 281 210 000 EUR) – atokiausių regionų bendradarbiavimui.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Kadangi INTERREG reglamentui taikoma įprasta teisėkūros procedūra, Europos Parlamentas galėjo vienodomis teisėmis su Taryba priimti sprendimą dėl jo turinio. Derybose dėl 2021–2027 m. sanglaudos politikos Europos Parlamentas ragino

užtikrinti didesnę ETB programų biudžetą ir paprastesnes taisykles bei procedūras. Europos Parlamentas aktyviai propagavo didesnę paramą mažiems ir žmonių tarpusavio ryšiais pagrįstiems projektams, taip pat ragino daugiau dėmesio skirti klimato ir socialiniams klausimams. Europos Parlamentas taip pat ypatingą dėmesį skyrė specifinėms atokiausių regionų problemoms.

2018 m. Komisija pasiūlė reglamentą dėl Europos tarpvalstybinio mechanizmo teisinėms ir administracinėms kliūtims tarpvalstybiniu mastu šalinti. Tai yra savanoriškas mechanizmas, taikomas Sąjungos kaimyniniams sausumos pasienio regionams, siekiant palengvinti bendrų projektų vykdymą, prireikus sudarant sąlygas taikyti kaimyninių valstybių narių teisės aktus. Šiuo metu pasiūlymas Taryboje blokuojamas, nes valstybės narės išreiškė susirūpinimą dėl jo savanoriško pobūdžio, administracinės naštos, esamų mechanizmų pripažinimo ir poveikio konstitucinei teisei. Savo 2023 m. rugsėjo 14 d. [rezoliucijoje](#) Parlamentas paragino Komisiją peržiūrėti pasiūlymą, kad būtų pasiektas kompromisas, kuris tenkintų abi teisėkūros institucijas. Atsižvelgdamas į naujausias darbo jėgos judumo ES viduje tendencijas ir poreikį įveikti demografines, socialines, ekonomines ir aplinkos problemas, Parlamentas mano, kad Sąjunga turi dėti daugiau pastangų tarpvalstybinėms kliūtims pašalinti. Rezoliucijoje raginama supaprastinti koordinavimo sistemą, įskaitant tarpvalstybinio koordinavimo punktus, siekiant veiksmingai pašalinti teises ir administracines kliūtis, išvengti dubliavimosi ir neužkrauti nereikalingos administracinės naštos.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Regioninės plėtros komiteto](#) interneto svetainėje.

Kelly Schwarz
10/2023

3.1.6. BENDRAS TERITORINIŲ STATISTINIŲ VIENETŲ KLASIFIKATORIUS (NUTS)

Europos Sąjunga statistikos tikslais yra nustačiusi bendrą teritorinių vienetų klasifikatorių, vadinamą NUTS, kad būtų sudarytos geresnės sąlygos suderintiems regioniniams statistiniams duomenims rinkti, tvarkyti ir skelbti ES. Ši hierarchinė sistema taip pat naudojama atliekant regionų būklės socialinę ir ekonominę analizę ir numatant vykdytinus ES sanglaudos politikos veiksmus.

TEISINIS PAGRINDAS

2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1059/2003, keletą kartų iš dalies pakeistas (2005, 2008, 2013 ir 2017 m.), daugiausia dėl to, kad į ES įstojo naujų valstybių narių. 2017 m. naujausiais pakeitimais padaryta svarbesnių pokyčių: 1) nustatytas teisinis teritorinių tipologijų, taikomų Europos statistikos tikslais, pripažinimas, 2) nustatytos pagrindinės apibrėžtys ir statistiniai kriterijai, taikomi įvairioms teritorinėms tipologijoms, 3) užtikrintas suderintas ir skaidrus teritorinių tipologijų taikymas ir naudojimas ES lygmeniu ir valstybėse narėse ir 4) aiškiau išdėstytos įgaliojimų delegavimo Komisijai nuostatos.

Priedai taip pat buvo kelis kartus pakoreguoti Komisijos reglamentais; naujausias pakeitimas priimtas 2022 m. gruodžio mėn. ir, kaip paprastai, juo atsižvelgiama į kelių valstybių narių administracinio teritorinio suskirstymo pasikeitimus. Jis taikomas perduodant duomenis Komisijai (Eurostatui) nuo 2024 m. sausio 1 d.

TIKSLAI

Regioniniai statistiniai duomenys yra ES statistikos sistemos pamatas ir jais remiamasi nustatant regioninius rodiklius. Praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio pradžioje šių statistinių duomenų struktūra parengta susitarus valstybių narių nacionalinėms statistikos institucijoms ir Europos Bendrijų statistikos tarnybai Eurostatui.

Statistinių duomenų naudotojai pabrėžia, kad vis labiau reikalinga derinti statistinius duomenis Sąjungos lygmeniu, kad jiems būtų teikiami palyginami duomenys apie visą ES. Tam, kad būtų sudarytos geresnės sąlygos suderintiems regioniniams statistiniams duomenims rinkti, perduoti ir skelbti, ES sukūrė NUTS klasifikatoriaus sistemą.

Taikant Reglamentu (EB) Nr. 1059/2003 sukurtą bendrą teisinį pagrindą užtikrinama, kad laikui bėgant regioninių statistinių duomenų struktūra nesikeistų.

STRUKTŪRA

Pagal NUTS klasifikatorių suskirstyta valstybių narių ekonominė teritorija, įtraukiant ir už regiono ribų esančią jų teritoriją. Už regiono ribų esančią teritoriją sudaro ekonominės teritorijos dalys, kurių negalima priskirti konkrečiam regionui: oro erdvė, teritoriniai vandenys ir žemyninis šelfas, teritoriniai anklavai (ambasados, konsulatai ir karinės bazės), išteklių telkiniai, kurie yra tarptautiniuose vandenyse ir kuriuos eksploatuoja teritorijoje veikiančios įmonės.

Kad regioninius statistinius duomenis būtų galima palyginti, geografiniai regionai taip pat turi būti palyginamo dydžio pagal gyventojų skaičių. Be to, reikia nurodyti politinę, administracinę ir institucinę regiono padėtį. Prireikus neadministraciniai vienetai taip pat turi atspindėti ekonomines, socialines, istorines, kultūrinės, geografinės ar aplinkos sąlygas.

NUTS klasifikatorius yra hierarchinis, nes pagal jį kiekviena valstybė narė skirstoma į trijų lygių teritorijas: NUTS 1, NUTS 2 ir NUTS 3. Antrasis ir trečiasis lygmuo yra atitinkamai pirmojo ir antrojo lygmens subteritorijos. Valstybė narė gali naudoti dar smulkesnį, pačios nustatytą hierarchinį NUTS 3 lygio teritorinių vienetų skirstymą.

Dabartinis 2021 m. NUTS klasifikatorius galioja nuo 2021 m. sausio 1 d. ir jame išvardyti 92 NUTS 1 lygio regionai, 242 NUTS 2 lygio regionai ir 1 166 NUTS 3 lygio regionai.

VEIKIMAS

A. Apibrėžtis

Teritorinių vienetų apibrėžtis grindžiama esamais valstybių narių administraciniais vienetais. Administracinis vienetas yra geografinė teritorija, kurioje administracinė institucija turi įgaliojimus priimti administracinius ar strateginius sprendimus pagal atitinkamos valstybės narės teisinę ir institucinę struktūrą.

Kai kurie hierarchiniame NUTS klasifikatoriuje naudojami dabartiniai administraciniai vienetai išvardyti Reglamento (EB) Nr. 1059/2003 II priede. Štai jų pavyzdžiai.

1. NUTS 1: Belgijos „Gewesten/Régions“; Vokietijos „Länder“; Portugalijos „Continente“, „Regiao dos Açores“ ir „Regiao da Madeira“.
2. NUTS 2: Belgijos „Provincies/Provinces“; Ispanijos „Comundidades y ciudades autónomas“; Prancūzijos „Régions“; Austrijos „Länder“.
3. NUTS 3: Danijos „Amtskommuner“; Prancūzijos „départements“; Švedijos „län“; Vengrijos „megyék“; Čekijos „kraje“; Bulgarijos „oblasti“.

NUTS klasifikatorių papildo vietos administracinių vienetų (LAU) sistema. Vietos administraciniai vienetai yra NUTS sudarančios dalys ir apima Europos Sąjungos savivaldybes ir komunas: kiekvienoje valstybėje narėje vietos administraciniai vienetai padalija NUTS 3 lygmenį į vieną ar du kitus teritorinių vienetų lygmenis. Be to, NUTS klasifikatorių papildo vadinamieji statistiniai tinkleliai – jais naudojamosi nustatant teritorines tipologijas pagal gyventojų skaičių. Komisija (Eurostatas) privalo prižiūrėti ir tam skirtoje savo interneto svetainės dalyje skelbti Sąjungos tipologijas, kurias sudaro NUTS, LAU ir tinklelio gardelės lygmens teritoriniai vienetai.

B. Ribos

NUTS lygis, kuriam priklauso administracinis vienetas, nustatomas pagal gyventojų skaičių:

Lygis	Mažiausiai	Daugiausiai
NUTS 1	3 milijonai	7 milijonai
NUTS 2	800 000	3 milijonai
NUTS 3	150 000	800 000

Jei visos valstybės narės gyventojų skaičius yra mažesnis, nei tam tikro NUTS lygio minimalus dydis, ta valstybė narė priskiriama to NUTS lygio teritoriniam vienetai.

Jei valstybėje narėje nėra pakankamo dydžio administracinio vieneto, lygis yra sukuriamas agreguojant pakankamą skaičių šalia esančių mažesnių administracinių vienetų. Šie agreguoti vienetai vadinami neadministraciniais vienetais.

C. Pakeitimai

NUTS klasifikatoriaus pakeitimai priimami antroje kalendorinių metų pusėje, ne dažniau nei kas trejus metus. Nepaisant to, jei atitinkama valstybės narės administracinė struktūra buvo iš esmės reorganizuota, pakeitimai gali būti priimami trumpesniais intervalais. Valstybės narės turi pranešti Komisijai apie visus administraciniuose vienetuose įvykusius pakitimus arba kitus pokyčius, kurie gali turėti įtakos NUTS klasifikatoriui (pavyzdžiui, sudedamųjų dalių pokyčius, kurie gali lemti NUTS 3 lygio ribas).

Dėl pokyčių mažuose administraciniuose vienetuose pasikeičia NUTS klasifikatorius, jei atitinkamų NUTS 3 lygio teritorinių vienetų gyventojų skaičius pakinta daugiau nei vienu procentu.

NUTS klasifikatoriaus pakeitimai, susiję su valstybės narės neadministraciniais vienetais, gali būti atliekami, jei šie pakeitimai sumažina gyventojų skaičiaus nukrypimą nuo standarto visuose ES teritoriniuose vienetuose.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Be savo vaidmens tikrinant Komisijos pasiūlytus klasifikatoriaus pakeitimus, Parlamentas daug kartų pabrėžė, kad ypatingą dėmesį reikėtų skirti tam tikriems aspektams, pavyzdžiui, požiūriui į mažesnius administracinius vienetus. Nustačius mažesniems administraciniams vienetais skirtą NUTS lygį bus galima geriau atsižvelgti į faktinę padėtį ir išvengti skirtumų, atsirandančių visų pirma dėl to, kad tam pačiam NUTS lygiui priskiriami regioniniai vienetai, kurių gyventojų skaičius labai skiriasi.

Per naujausią reglamento pakeitimų procedūrą 2017 m. Parlamentas, kaip viena iš teisėkūros institucijų, pritarė Komisijos pasiūlymui patikslinti NUTS reglamentą (atsižvelgiant į jame pateikiamas teritorijų tipologijas), siekiant atsižvelgti į vis didėjantį duomenų poreikį sanglaudos ir teritorinio vystymosi kontekste.

Frédéric Gouardères
03/2024

3.1.7. ATOKIAUSI REGIONAI

Europos Sąjunga remia savo labiausiai nutolusių regionų, vadinamų atokiausiais regionais, vystymąsi. Šie regionai yra: Gvadelupa, Prancūzijos Gviana, Reunjonas, Martinika, Majotas ir Sen-Martenas (Prancūzija), Azorai ir Madeira (Portugalija) ir Kanarų salos (Ispanija). Šios paramos tikslas – kompensuoti kliūtis, atsirandančias dėl šių regionų geografinio atokumo.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 349 ir 355 straipsniai.

BENDROSIOS APLINKYBĖS

Kai kurios ES valstybės narės dalį savo teritorijos turi toli nuo Europos esančiose pasaulio dalyse. Šie regionai, vadinami atokiausiais regionais, patiria tam tikrų sunkumų, susijusių su jų geografiniais ypatumais, visų pirma atokumu, izoliuotumu, mažu dydžiu, sunkiomis topografinėmis ir klimato sąlygomis. Jie yra ekonomiškai priklausomi nuo keleto produktų (dažnai žemės ūkio produktų arba gamtos išteklių). Šios ypatybės mažina jų vystymosi ateityje potencialą.

Šiuo metu yra devyni atokiausi regionai:

- penki Prancūzijos užjūrio departamentai – Martinika, Majotas, Gvadelupa, Prancūzijos Gviana ir Reunjonas;
- viena Prancūzijos užjūrio sritis – Sen Martenas;
- du Portugalijos autonominiai regionai – Madeira ir Azorai;
- viena Ispanijos autonominė sritis – Kanarų salos.

Derėtų atkreipti dėmesį į tai, kad atokiausi regionai skiriasi nuo ES užjūrio šalių ir teritorijų (UŠT). Užjūrio šalių ir teritorijų yra 13; jos yra konstituciškai susijusios su Danija, Prancūzija ir Nyderlandais. Užjūrio šalys ir teritorijos nėra bendrosios rinkos dalis ir turi laikytis ES nepriklausančioms šalims nustatytų prekybos įsipareigojimų, visų pirma kilmės taisyklių, sveikatos ir augalų sveikatos standartų bei apsaugos priemonių. SESV 355 straipsniu Europos Vadovų Tarybai suteikiama galimybė atitinkamos valstybės narės iniciatyva pakeisti tam tikrų Prancūzijos, Danijos ar Nyderlandų užjūrio šalių ir teritorijų (t. y. atokiausių regionų ar UŠT) statusą nekeičiant SESV. Pavyzdžiui, iki 2011 m. pabaigos Sen Bartelemi buvo ES atokiausias regionas, tačiau 2012 m. jis tapo UŠT. Priešingai atsitiko 2014 m. su Majotu – jis buvo UŠT, o Europos Vadovų Tarybos sprendimu tapo atokiausiu regionu.

Atokiausiuose regionuose gyvena maždaug penki milijonai žmonių, kai kuriuose iš jų gyventojų skaičius dėl migracijos labai išaugo. Natūralus gyventojų skaičiaus augimo tempas taip pat yra palyginti didelis, nes daugumoje šių regionų gyventojai yra daug jaunesni nei žemyninėje ES dalyje. 2020 m. užimtumo lygis visuose atokiausiuose regionuose buvo mažesnis už ES vidurkį – nuo 43 proc. Majote iki 71 proc. Azorų salose. Tik Azorų salose nedarbo lygis buvo mažesnis už ES vidurkį (6,1 proc.), o Kanarų salose ir Majote – daugiau kaip tris kartus didesnis už vidurkį. Nepaisant aukšto nedarbo lygio, Kanarų salos yra vienintelis atokiausias regionas, kuriame aukštąjį

išsilavinimą turinčių 25–64 m. amžiaus asmenų dalis viršija ES vidurkį (34,4 proc. 2020 m.).

Lentelė. Atokiausių regionų duomenys

	Atstumas nuo šalies sostinės (km)	Plotas (km ²)	Gyventojai (*)	BVP vienam gyventojui, išreikštas ES vidurkio procentine dalimi (ES=100) (**)
ES 27	-	4 225 127	446 828 803	100
Prancūzija	-	638 475	67 842 582	104
Portugalija	-	92 227	10 352 042	76
Ispanija	-	505 983	47 432 805	83
Azorų salos	1 548	2 322	236 488	67
Kanarų salos	1 850 (visų salų vidurkis)	7 447	2 252 237	62
Gvadelupa	7 578	1 685	407 810	69
Prancūzijos Gviana	7 841	83 751	296 058	46
Madeira	1 041	802	251 182	69
Martinika	7 641	1 108	352 205	76
Reunjonas	9 921	2 504	869 993	68
Sen Martenas (***)	6 700	86 (prancūziškoji dalis – 53)	32 358	-
Majotas	8 444	367	299 022	30

(*) Negalutiniai 2022 m. duomenys, šaltinis: Eurostatas.

(**) Šaltinis: [Eurostato 2022 m. regionų statistikos metraštis](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

(***) 2020 m. duomenys, šaltiniai: *Institut national de la statistique et des études économiques* (Nacionalinis statistikos ir ekonomikos tyrimų institutas), Prancūzija, ir *Ministère des Outre-Mer* (Užjūrio valdų ministerija). Naujų duomenų apie BVP nėra.

TIKSLAI

Nors atokiausius regionus nuo Europos žemyno skiria didelis atstumas, jie yra neatsiejama Europos Sąjungos dalis ir jų teritorijoje visapusiškai taikomi ES teisės aktai ir susitarimai. Tačiau, atsižvelgiant į jų specifinį geografinį išsidėstymą ir su tuo susijusius sunkumus, ES politika turėjo būti pritaikyta prie jų ypatingos padėties.

Atitinkamos priemonės, visų pirma, susijusios su tokiomis sritimis kaip muitų ir prekybos politika, fiskalinė politika, laisvosios zonos, žemės ūkio ir žuvininkystės politika, žaliavų ir būtino vartojimo prekių tiekimo sąlygos. Taip pat prie šių regionų poreikių gali būti pritaikytos taisyklės, reglamentuojančios valstybės pagalbą ir galimybių naudotis struktūriniais fondais ir ES horizontaliosiomis programomis sąlygas (pvz., atokiausiems regionams skirti specialūs Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) asignavimai).

Be specialių ERPF asignavimų, atokiausi regionai žemės ūkio srityje taip pat naudojami atokiausiems regionams ir saloms skirta programa, finansuojama iš Europos žemės ūkio garantijų fondo. Šioje programoje svarbiausios dviejų pagrindinių tipų priemonės:

- speciali tiekimo tvarka, kurios tikslas – sumažinti papildomas žmonėms vartoti, perdurti skirtų ir žemės ūkyje naudojamų būtinų produktų tiekimo sąnaudas,
- vietos žemės ūkio gamybos rėmimo priemonės.

Europos Sąjunga toliau remia atokiausius regionus taikydama [tam tikras konkrečias nuostatas](#). 2021–2027 m. atokiausiems regionams ji skyrė papildomą 1 928 mln. EUR finansavimą iš ERPF. Europos teritorinio bendradarbiavimo srityje taip pat bus nustatytas naujas tikslas (kryptis), t. y. „atokiausių regionų bendradarbiavimas“ (INTERREG D), kuris palengvins atokiausių regionų integraciją ir darnų jų regionų vystymąsi. Šios veiklos biudžetas – 281 mln. EUR. Be to, nors įprasta INTERREG programų bendro finansavimo norma yra 80 proc., atokiausiems regionams nustatyta ne didesnė kaip 85 proc. bendro finansavimo norma.

ES STRATEGIJA DĖL ATOKIAUSIŲ REGIONŲ

2017 m. spalio mėn. Europos Komisija paskelbė [komunikatą](#) „Sustiprinta ir atnaujinta strateginė partnerystė su ES atokiausiais regionais“. Šioje strategijoje pasiūlytas naujas požiūris siekiant geriau patenkinti konkrečius kiekvieno iš devynių ES atokiausių regionų poreikius. Tai padėjo jiems sukurti naujų galimybių savo gyventojams, skatinti konkurencingumą ir inovacijas tokiuose sektoriuose kaip žemės ūkis, žuvininkystė ir turizmas, taip pat stiprinti bendradarbiavimą su kaimyninėmis šalimis.

2022 m. gegužės 3 d. Komisija priėmė [atnaujintą strategiją](#) dėl atokiausių regionų, kuria siekiama išnaudoti jų potencialą pasitelkiant tinkamas investicijas ir reformas. Strategija grindžiama viešomis konsultacijomis, taip pat tikslinėmis konsultacijomis ir dvišaliais susitikimais su valstybėmis narėmis ir Parlamento, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto bei pačių atokiausių regionų indėliu. Remiantis penkiais pagrindiniais ramsčiais, strategijoje pateikiami pasiūlymai dėl įvairių sričių, įskaitant socialinę politiką, sveikatos priežiūrą, valstybės pagalbą, energetiką ir administracinius gebėjimus.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Nepaisant to, kad visus sprendimus dėl atokiausių regionų statuso suteikimo priima Europos Vadovų Taryba, Europos Parlamentas atlieka labai aktyvų vaidmenį remdamas atokiausius regionus.

Europos Parlamentas turi tokius pačius įgaliojimus, kaip ir Europos Sąjungos Taryba, priimti teisės aktus dėl svarbiausių ES politikos sričių, tokių kaip regioninė, žemės ūkio, žuvininkystės ir švietimo politika. Savo veikloje Europos Parlamentas atsižvelgia į ypatingą atokiausių regionų padėtį ir remia iniciatyvas, kuriomis siekiama skatinti šių regionų vystymąsi.

Derybose dėl reglamentavimo sistemos Europos Parlamentas pritarė principui, kad atokiausiems regionams turėtų būti taikomos diferencijuotos sąlygos nustatant bendro finansavimo lygį, specialiąsias ERPF nuostatas dėl gamybinių investicijų į įmones ir konkrečias INTERREG programų taisykles. Be to, 2014 m. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl atokiausių regionų galimybių gerinimo kuriant ES struktūrinių fondų ir kitų Europos Sąjungos programų sąveiką. Šioje rezoliucijoje jis priminė atokiausių regionų ypatumus ir pabrėžė poreikį užtikrinti struktūrinių fondų paramos atokiausiems regionams ir ES programų, pavyzdžiui, „Horizontas 2020“^[1], LIFE+^[2] ir COSME^[3], sąveiką.

2017 m. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl sanglaudos ir vystymosi skatinimo atokiausiuose ES regionuose. Joje daugiausia dėmesio skiriama SESV 349 straipsnio įgyvendinimui ir aptariamos tokios sritys kaip ES prekybos politika, jūrų politika, žuvininkystė ir mėlynasis augimas, sanglaudos politika, aplinkosauga ir energetika.

2021 m. rugsėjo 14 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „Partnerystės su atokiausiais ES regionais stiprinimas“. Joje atkreipiamas dėmesys į didelę pažangą, padarytą įgyvendinant 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą, ir pažymima, kad svarbu išlaikyti atokiausiems regionams taikomas SESV 349 straipsniu grindžiamas priemones ir suderinti dvejopą būtinybę – apsaugoti vietos gamybą ir spręsti didelių pragyvenimo išlaidų problemą.

2022 m. birželio 7 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „ES salos ir sanglaudos politika: dabartinė padėtis ir ateities uždaviniai“. Rezoliucijoje apgailestaujama, kad ES neturi Europos salų vizijos, ir raginama imtis įvairių veiksmų skirtumams tarp atokiausių regionų ir labiausiai išsivysčiusių regionų mažinti, daugiausia dėmesio skiriant žemės ūkiui ir mėlynajai ekonomikai.

Frédéric Gouardères
03/2023

[1] ES finansinė priemonė, kuria įgyvendinama strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“, skirta Europos konkurencingumui pasaulyje užtikrinti.

[2] ES aplinkos ir klimato politikos veiksmų finansavimo priemonė.

[3] Įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programa.

3.1.8. ŠIAURĖS AIRIJOS PROGRAMA PEACE PLUS

ES PEACE PLUS programos tikslas – remti taiką ir susitaikymą, skatinti socialinį, ekonominį ir regioninį stabilumą bei bendradarbiavimą Šiaurės Airijoje ir Airijos pasienio regione.

TEISINIS PAGRINDAS

Penktosios programos PEACE (PEACE PLUS), apimančios 2021–2027 m. programavimo laikotarpį, teisinis pagrindas yra 2021 m. birželio 24 d. Reglamentas (ES) 2021/1059 ir 2021 m. birželio 24 d. Reglamentas (ES) 2021/1060.

BENDROJI INFORMACIJA

ES finansinė parama Šiaurės Airijos taikos procesui skiriama nuo 1989 m. įgyvendinant ES regioninę politiką ir skiriant ES paramą Tarptautiniam Airijos fondui (TAF).

1995 m. buvo patvirtinta pirmoji PEACE programa (1995–1999 m.). 1999 m. Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad speciali programa, pavadinta PEACE II, turėtų būti tęsiama iki 2004 m. Vėliau ši programa buvo pratęsta iki 2006 m. Po šių dviejų programų buvo vykdoma programa PEACE III, apimanti 2007–2013 m. programavimo laikotarpį, ir programa PEACE IV, apimanti 2014–2020 m. programavimo laikotarpį.

2016 m. birželio 23 d. surengtame referendume dauguma balsavusiųjų (51,9 proc.) balsavo už Jungtinės Karalystės išstojimą iš Europos Sąjungos. Jungtinė Karalystė iš ES išstojo 2020 m. sausio 31 d. Šiaurės Airija gauna dideles išmokas iš ES lėšų, o Jungtinės Karalystės išstojimas sukėlė susirūpinimą ilguoju laikotarpiu daugeliui sektorių Šiaurės Airijoje, taip pat kalbant apie taikos procesą ir tarpvalstybinį bendradarbiavimą po 2020 m. (Šiaurės Airija yra vienintelis JK regionas, turintis sausumos sieną su valstybe nare: praktiškai ES išorės siena dabar yra Airijos saloje.)

Derybose dėl JK išstojimo sąlygų daug dėmesio skirta PEACE IV ir INTERREG VA programoms. Įsipareigojimas užtikrinti jų tęstinumą iki jų pabaigos 2023 m. buvo įtrauktas į JK ir ES susitarimą dėl išstojimo. Šiomis aplinkybėmis 2019 m. kovo 25 d. buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/491, siekiant sudaryti sąlygas toliau vykdyti teritorinio bendradarbiavimo programas PEACE IV (Airija ir Jungtinė Karalystė) ir Jungtinės Karalystės ir Airijos (Airija, Šiaurės Airija ir Škotija) programas.

TIKSLAI IR PRIORITETAI

Programa PEACE PLUS yra nauja tarpvalstybinė ES programa, skirta taikai, susitaikymui ir tarpvalstybiniam Airijos ir Šiaurės Airijos bendradarbiavimui stiprinti. Pagal ją ankstesnės INTERREG ir PEACE finansavimo kryptys sujungiamos į naują 2021–2027 m. programavimo laikotarpio programą.

Programa PEACE PLUS investicijos sutelktos šešiose pagrindinėse teminėse srityse:

1. Taikių ir klestinčių bendruomenių kūrimas,
2. Socialinio sektoriaus ir ekonomikos atgaivinimo ir pertvarkymo užtikrinimas,
3. Galių suteikimas mūsų jaunimui ir investavimas į jį,

4. Sveikos ir įtraukios bendruomenės,
5. Tvarios ir geriau susietos ateities rėmimas,
6. Partnerystės ir bendradarbiavimo kūrimas ir įtvirtinimas.

Kiekvienoje teminėje srityje yra kelios investicijų sritys, kurioms skiriama daugiau dėmesio arba kurios skirtos konkrečioms organizacijoms, pavyzdžiui, vietos valdžios institucijoms ar bendruomenių grupėms. Iš viso yra 22 investicijų sritys.

FINANSAVIMAS

1995–2020 m. buvo įgyvendintos keturios programos PEACE, joms skirta 1,6 mlrd. EUR finansinė parama. Lėšos programoms PEACE I (1995-1999 m.) ir PEACE II (2000-2006 m.) buvo skiriamos iš visų struktūrinių fondų, o programos PEACE III (2007-2013 m.) ir PEACE IV (2014-2020) buvo finansuojamos tik iš Europos regioninės plėtros fondo (ERPF).

2021–2027 m. laikotarpiu programai PEACE PLUS ES skirs 235 mln. EUR iš ERPF Europos teritorinio bendradarbiavimo asignavimo. Kartu su Jungtinės Karalystės finansiniu įnašu ir papildomu nacionaliniu bendru finansavimu iš Airijos ir Šiaurės Airijos, pagal programą PEACE PLUS iš viso bus skirta 1,1 mlrd. EUR investicijų.

VALDYMAS

Teritoriją, kuri gali būti įtraukta į PEACE PLUS programą, sudaro Šiaurės Airija ir Airijos pasienio regionas (pastarasis apima Lauto, Monachano, Kavano, Leitrimo, Slaigo ir Donegolo grafystes).

PEACE PLUS valdoma integruotu būdu, Jungtinės Karalystės įnašą integruojant į programą kaip asignuotąsias išorės pajamas. ES specialiųjų programų įstaiga yra programos PEACE PLUS vadovaujanti institucija. Tai viena iš šešių tarpvalstybinių įstaigų, įsteigtų pagal Belfasto susitarimą.

LAIMĖJIMAI

Įgyvendinant programas PEACE buvo sudarytos dalyvavimo ir dialogo galimybės ir buvo užtikrinta, kad žmonės aktyviau dalyvautų sprendimų priėmimo procese ir jiems tektų daugiau atsakomybės už bendruomenės vystymą (t. y. buvo taikomas principas „iš apačios į viršų“). Pagal šias programas finansuota daug įvairių projektų, įskaitant projektus, kuriuos įgyvendinant teikiama parama aukoms ir nukentėjusiesiems, jaunimui, MVĮ, infrastruktūrai ir miestų atkūrimui, taip pat projektus, kuriais remiami imigrantai ir skatinama tautinė visos visuomenės įvairovė.

Svarbiausia yra tai, kad šios programos dabar laikomos taikos stiprinimo politikos pavyzdžiu, sektinu Europoje ir kituose regionuose.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas visada pritarė tam, kad programoms PEACE būtų skiriama ES finansinė parama. Atsižvelgdamas į JK referendumo rezultatus, Parlamentas savo 2017 m. balandžio 5 d. rezoliucijoje dėl derybų su Jungtine Karalyste išreiškė susirūpinimą dėl JK išstojimo iš ES pasekmių ir pabrėžė, kad reikia saugoti taiką tarp Šiaurės Airijos ir Airijos.

Savo 2018 m. rugsėjo 11 d. rezoliucijoje dėl ES sanglaudos politikos poveikio Šiaurės Airijai Parlamentas atkreipė dėmesį į Komisijos pasiūlymą tęsti programas PEACE ir INTERREG, taip pat į Jungtinės Karalystės 2018 m. balandžio mėn. pozicijos dokumentą dėl sanglaudos politikos ateities, kuriame JK nurodė esanti pasirengusi ištirti galimybes tęsti programą PEACE IV su Šiaurės Airijos vykdomąja valdžia, Airijos Vyriausybe ir ES. Parlamentas išreiškė nuomonę, kad turėtų ir toliau būti teikiama ES parama teritoriniam bendradarbiavimui, visų pirma kalbant apie tarpvalstybinius ir tarpbendruomeninius projektus, atsižvelgiant į Šiaurės Airijai skirtų specialių ES sanglaudos programų, ypač programų PEACE ir INTERREG, kurios yra itin svarbios regiono stabilumui, pasiekimus.

Parlamentas kaip vienas iš sanglaudos teisės aktų rinkinio (šiuo atveju – Bendrųjų nuostatų reglamento ir Reglamento dėl konkrečių Europos regioninės plėtros fondo paramos Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslui nuostatų) leidėjų tvirtai pritarė tam, kad programos PEACE būtų toliau įgyvendinamos 2021-2027 m. laikotarpiu.

Kelly Schwarz
04/2024

3.1.9. EUROPOS TERITORINIO BENDRADARBIAVIMO GRUPĖS (ETBG)

Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės (ETBG) sukurtos valstybių narių arba jų regioninių ir vietos valdžios institucijų tarpvalstybiniam, tarptautiniam ir tarpregioniniam bendradarbiavimui paskatinti. ETBG padeda šioms partnerėms įgyvendinti bendrus projektus, keistis praktine patirtimi ir geriau koordinuoti teritorijų planavimą.

TEISINIS PAGRINDAS

2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1082/2006 dėl Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės (ETBG).

2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1302/2013, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1082/2006 dėl Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės (ETBG) atsižvelgiant į patikslintas, supaprastintas ir pagerintas tokių grupių steigimo ir jų veikimo sąlygas.

PAGRINDINIAI FAKTAI

ETBG tikslas – remti ir skatinti pirmiausia savo narių teritorinį bendradarbiavimą, įskaitant vieną ar daugiau tarpvalstybinio, tarptautinio ir tarpregioninio bendradarbiavimo krypčių, kad ES būtų stiprinama ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda.

Kalbant bendrai, ETBG užduotys atitinka pirmiau išvardytus tikslus. Šios užduotys gali apimti konkrečią jų narių teritorinio bendradarbiavimo veiklą, finansiškai remiant arba neremiant Sąjungai. ETBG gali būti išskeltas uždavinys įgyvendinti programas, kurias Europos regioninės plėtros fondo (ERPF), Europos socialinio fondo (ESF) ir (arba) Sanglaudos fondo veiklos pagrindu bendrai finansuoja Sąjunga, arba kitus tarpvalstybinius projektus, kurie gali būti arba nebūti finansuojami ES lėšomis. Tokios veiklos pavyzdžiai apima tarpvalstybinės transporto infrastruktūros ar ligoninių eksploatavimą, tarpvalstybinio vystymosi projektų įgyvendinimą ar valdymą ir praktinės patirties bei geros praktikos mainus.

STRUKTŪRA

ETBG gali sudaryti bent dviejose valstybėse narėse (arba vienoje valstybėje narėje ir vienoje ar daugiau ES nepriklausančių šalių) veikiantys partneriai, priskirtini vienai ar kelioms iš šių kategorijų:

- valstybėms narėms arba nacionalinio lygmens institucijoms;
- regioninėms valdžios institucijoms;
- vietos valdžios institucijoms;
- valstybinėms įmonėms arba viešąja teise reglamentuojamoms įstaigoms;
- įmonėms, kurioms patikėta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas;

- trečiųjų šalių nacionalinėms, regioninėms ar vietos valdžios institucijoms arba įstaigoms ar įmonėms (taikant specialias sąlygas);
- asociacijoms, kurias sudaro vienai ar kelioms iš šių kategorijų priskirtinos įstaigos.

ETBG būdingas teisinis subjektiškumas. Jos valdomos vadovaujantis konvencija, kurią vienbalsiai patvirtina jų nariai. ETBG veikia savo narių vardu. Savo įstatus ETBG nariai priima specialiomis konvencijomis, kuriose apibrėžiama ETBG struktūra ir veikla. ETBG keliamas reikalavimas turėti bent du organus: asamblėją, sudaromą jų narių atstovų, ir direktorių, kuris atstovauja ETBG ir veikia jos vardu.

Be to, ETBG galias riboja atitinkamų jos narių įgaliojimai. ETBG negali būti perduoti tokios valdžios institucijoms priskirtinos galios, kaip politikos formavimas ir reglamentavimo įgaliojimai.

Asamblėja priima metines ETBG biudžeto sąmatas; šiuo tikslu nepriklausomi ekspertai parengia ir patvirtina metinę veiklos ataskaitą. Finansinė atsakomybė už bet kokias skolas nariams tenka proporcingai atsižvelgiant į jų indėlį į biudžetą.

LAIMĖJIMAI

ETBG registrą tvarko Regionų komitetas. Šiuo metu sąrašė yra 88 ETBG, iš kurių dvi yra uždarytos.

Vienos iš ETBG – Europos urbanistinių žinių tinklo – nariai neturi bendros geografinės sienos. Ši ETBG – tai platforma, skirta keistis praktine patirtimi ir idėjomis miestų plėtros srityje.

Komisija savo 2018 m. balandžio mėn. ataskaitoje dėl Reglamento (EB) Nr. 1082/2006 (ETBG reglamentas) taikymo patvirtino šios priemonės Europos pridėtinę vertę: ETBG narių iš skirtingų valstybių narių ir trečiųjų šalių bendradarbiavimas palengvina sprendimų priėmimą ir prisideda prie bendro tikslų bei strategijų kūrimo peržengiant valstybių sienas. Visoje ES nuosekliai auga ETBG ir narystė jose, be to, daugėja jų naudojimo atvejų. Nuo 2013 m., kai buvo iš dalies pakeistas ETBG reglamentas, ETBG dalyvauja įvairiose Europos teritorinio bendradarbiavimo (INTERREG) programose ir projektuose, taip pat įgyvendinant kitas sanglaudos politikos programas, pvz., kaimo plėtros srityje.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

ETBG reglamentas patenka į įprastos teisėkūros procedūros taikymo sritį. Taigi teisėkūros požiūriu Parlamentas ir Taryba atliko lygiavertį vaidmenį. Reglamente buvo atsižvelgta į Parlamento prašymus aiškiai apibrėžti teritorinį bendradarbiavimą, būtinybę įvardyti valstybių narių finansinę atsakomybę bei jurisdikciją ir taisykles, taikomas skelbiant ir (arba) registruojant ETBG įstatus. Be to, Taryba pritarė Parlamento siūlymui, kad ETBG būtų taikoma valstybės narės, kurioje veikia registruota ETBG buveinė, teisė.

2013 m. pabaigoje ETBG reglamentas buvo iš dalies pakeistas. Šiuo pakeitimu siekta paaiškinti galiojančias taisykles, supaprastinti ETBG kūrimą ir veikimą bei užtikrinti didesnę aiškumą trečiųjų šalių dalyvavimo klausimu. Peržiūrėtas ETBG reglamentas taikomas nuo 2014 m. birželio 22 d.

Kad naudotis priemone būtų lengviau, Parlamentas akcentavo, jog ryšį su ETBG būtina įtvirtinti taikant įvairias politikos priemones, pvz., įgyvendinant sanglaudos politiką.

Parlamentui taip pat pavyko užtikrinti, kad pagal teisės aktų sistemą, kuri taikoma 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, ETBG atstovai galėtų dalyvauti programų stebėsenos komitetų veikloje.

Nepaisant teigiamų pokyčių, susijusių su šių priemonių naudojimu, Parlamentas laikosi nuomonės, jog galima tobulėti dar labiau: savo 2018 m. rugsėjo 11 d. [rezoliucijoje](#) dėl ekonomikos augimo ir sanglaudos skatinimo ES pasienio regionuose Parlamentas apgailestavo, kad ETBG potencialas nėra visapusiškai išnaudojamas. Gali būti, kad tokią padėtį iš dalies lemia regioninių ir vietos valdžios institucijų abejonės, o iš dalies – jų nuogaštavimai dėl kompetencijų perdavimo ir žinių apie savo atitinkamas kompetencijas trūkumas. Be to, Parlamentas ragina Komisiją siūlyti priemones, kuriomis būtų įveiktos veiksmingesnio ETBG priemonės taikymo kliūtys.

2022 m. rugsėjo 15 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „ES pasienio regionai: gyvosios Europos integracijos laboratorijos“. Šioje rezoliucijoje siūloma šalinti struktūrinius sunkumus, su kuriais susiduria visi pasienio regionai, taikant specialią regioninės pagalbos schemą. Joje taip pat raginama 0,26 proc. ES sanglaudos politikos biudžeto skirti struktūrinėms problemoms pasienio regionuose spręsti. Rezoliucijoje patikslinama, kad ši suma turėtų būti skiriama naujo biudžeto programavimo laikotarpio (2028–2034 m.) pradžioje ir turėtų būti skirta ETBG ar panašioms struktūroms pasienio regionuose.

Frédéric Gouardères
10/2023

3.1.10. TEISINGOS PERTVARKOS FONDAS

Teisingos pertvarkos fondas yra sanglaudos politikos finansinė priemonė, kuria siekiama teikti paramą teritorijoms, susiduriančioms su dideliais socialiniais ir ekonominiais sunkumais, kylančiais dėl perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Teisingos pertvarkos fondas sudarys palankesnes sąlygas įgyvendinti Europos žaliąjį kursą, kuriuo siekiama iki 2050 m. užtikrinti neutralų ES poveikį klimatui.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 175 straipsnis.

2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1056, kuriuo įsteigiamas Teisingos pertvarkos fondas.

KONTEKSTAS

Teisingos pertvarkos fondas yra viena pagrindinių Europos Sąjungos priemonių, kuria siekiama remti regionus jiems pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos iki 2050 m.

2019 m. gruodžio mėn. Europos Komisija priėmė [komunikatą dėl Europos žaliojo kurso](#), kuriame nustatytos naujos ES ekonomikos augimo politikos veiksmų gairės. Įgyvendindama Europos žaliąjį kursą ir siekdama veiksmingai ir sąžiningai pasiekti ES poveikio klimatui neutralumo tikslą, Europos Komisija pasiūlė sukurti Teisingos pertvarkos mechanizmą, įskaitant Teisingos pertvarkos fondą. Ji teigia, kad Teisingos pertvarkos mechanizmas turėtų būti taikomas regionams ir sektoriams, patiriantiems didžiausią pertvarkos poveikį dėl jų priklausomybės nuo iškastinio kuro, įskaitant anglis, durpes ir degiuosius skalūnus, arba nuo daug šiltnamio efektą sukeliančių dujų išskiriančių pramoninių procesų.

Mechanizmą sudaro trys ramsčiai:

- Teisingos pertvarkos fondas;
- speciali sistema pagal programą „InvestEU“;
- Europos investicijų banko teikiama paskolų viešajam sektoriui priemonė, skirta papildomoms investicijoms atitinkamiems regionams sutelkti.

Teisingos pertvarkos fondas visų pirma teikia dotacijas. Speciali pertvarkos sistema pagal programą „InvestEU“ pritraukia privačias investicijas. Europos investicijų banko vykdoma veikla turėtų pritraukti viešąjį finansavimą.

Teisingos pertvarkos fondo teikiama parama didžiausias dėmesys skiriamas teritorijų, kurias labiausiai paveikė su klimato kaita susijusi pertvarka, ekonomikos įvairinimui ir jų darbuotojų bei darbo ieškančių asmenų perkvalifikavimui ir aktyviai įtraukčiai. Investicijų pagal kitus du Teisingos pertvarkos mechanizmo ramsčius tinkamumo finansuoti kriterijai yra platesni, kad būtų galima remti ir su energetikos pertvarka susijusią veiklą.

TIKSLAI

Teisingos pertvarkos fondas yra pagrindinė teritorijų, kurias labiausiai paveikė perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui, rėmimo ir regioninių skirtumų didėjimo prevencijos priemonė. Jo pagrindiniai tikslai – mažinti pertvarkos poveikį finansuojant vietos ekonomikos įvairinimą ir modernizavimą bei švelninant neigiamą poveikį užimtumui. Kad pasiektų savo tikslus, Teisingos pertvarkos fondas remia investicijas tokiose srityse kaip skaitmeninis junglumas, švarios energijos technologijos, išmetamųjų teršalų kiekio mažinimas, pramoninių objektų atkūrimas, darbuotojų perkvalifikavimas ir techninė pagalba.

Teisingos pertvarkos fondas įgyvendinamas pagal pasidalijamojo valdymo taisykles, o tai reiškia glaudų bendradarbiavimą su nacionalinėmis, regioninėmis ir vietos valdžios institucijomis. Tam, kad valstybės narės galėtų pasinaudoti Teisingos pertvarkos fondo teikiama parama, jos turi pateikti teritorinius teisingos pertvarkos planus. Šiuose planuose apibrėžiamos konkrečios intervencijų sritys, atsižvelgiant į pertvarkos daromą ekonominį ir socialinį poveikį. Visų pirma šiuose planuose turi būti atsižvelgiama į numatomą darbo vietų skaičiaus sumažėjimą ir šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis taršiausių pramonės įrenginių gamybos procesų pertvarkymą.

BIUDŽETAS IR FINANSINĖS TAISYKLĖS

Teisingos pertvarkos fondas teikia paramą visoms valstybėms narėms. Asignavimų skyrimo kriterijai grindžiami pramoniniais išmetamais teršalais daug anglies dioksido išskiriančiuose regionuose, užimtumu pramonės, anglių ir lignito kasybos bei durpių ir degių skalūnų gamybos sektoriuose, taip pat ekonominio išsivystymo lygiu. Valstybėms narėms, kurios dar neįsipareigojo įgyvendinti tikslo iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą, bus skirta tik 50 proc. joms numatytų asignavimų. ES bendro projektų finansavimo lygis nustatytas pagal regiono, kuriame šie projektai vykdomi, kategoriją. Mažiau išsivysčiusiems regionams jis siekia ne daugiau kaip 85 proc., pertvarką vykdančioms regionams – 70 proc., o labiau išsivysčiusiems regionams – 50 proc.

Bendras Teisingos pertvarkos fondo 2021–2027 m. biudžetas – 17,5 mlrd. EUR. 7,5 mlrd. EUR finansuojami pagal daugiamečią finansinę programą, o papildomi 10 mlrd. EUR – pagal priemonę „Next Generation EU“.

Valstybės narės savo Teisingos pertvarkos fondo asignavimus gali papildyti iš Europos regioninės plėtros fondo ir „Europos socialinio fondo +“ skiriamais ištekliais.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Vykstant deryboms dėl pasiūlymo dėl Teisingos pertvarkos fondo, Europos Parlamentas buvo ypač susirūpinęs dėl perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos socialinio ir ekonominio poveikio ir pasiūlė priemonių, kurios padės įgyvendinti šį procesą nedidinant skirtumų tarp regionų ir nepaliekant nė vieno nuošalyje.

Europos Parlamentas pasiūlė išplėsti Teisingos pertvarkos fondo lėšomis finansuojamos veiklos sritį, kad ji apimtų labai mažų įmonių, universitetų ir viešųjų mokslinių tyrimų įstaigų veiklą, taip pat skaitmenines inovacijas ir veiklą švietimo ir socialinės įtraukties srityse. Tai leistų regionams, žmonėms, įmonėms ir kitiems

suinteresuotiesiems subjektams veiksmingai šalinti perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos socialines, ekonomines ir ekologines pasekmes. Be to, Europos Parlamentas pasiūlė keletą išimčių tam tikrai ekonominei veiklai, pabrėždamas fondo socialinio aspekto svarbą.

2020 m. Europos Parlamentas pasiūlė Teisingos pertvarkos fondui skirti gerokai didesnę biudžetą. Tai leido savanoriškai perkelti lėšas iš Europos regioninės plėtros fondo ir „Europos socialinio fondo +“. Europos Parlamentas taip pat rekomendavo įtraukti „žalumo atlygio mechanizmą“, pagal kurį būtų galima skirti papildomą finansavimą valstybėms narėms, kurios sugeba sumažinti savo išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį greičiau nei tikėtasi.

Galutinį reglamento, kuriuo įsteigiamas Teisingos pertvarkos fondas, tekstą Parlamentas oficialiai patvirtino 2021 m. gegužės 18 d., o Taryba – balsuodama 2021 m. birželio 7 d. Baigiamasis aktas buvo pasirašytas birželio 24 d., o 2021 m. birželio 30 d. jis buvo paskelbtas [Oficialiajame leidinyje](#).

Frédéric Gouardères
03/2024

3.1.11. SANGLAUDAI IR EUROPOS TERITORIJOMS SKIRTA EKONOMIKOS GAIVINIMO PAGALBOS INICIATYVA (REACT-EU)

REACT-EU – tai programa, kuria siekiama atitaisyti COVID-19 pandemijos padarytą socialinę ir ekonominę žalą ir pasirengti žaliajam, skaitmeniniam ir atspariam atsigaivimui. REACT-EU tikslas – sutelkti papildomus 47,5 mlrd. EUR iš struktūrinių fondų 2021 ir 2022 metams ir padidinti sanglaudos politikos išlaidų lankstumą.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 177 ir 322 straipsniai.

2020 m. gruodžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/2221, kuriuo dėl išskirtinių papildomų išteklių ir įgyvendinimo taisyklių pagal investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslą, siekiant suteikti paramą COVID-19 pandemijos sukeltai krizei įveikti skirtiems veiksams skatinti ir pasirengti žaliajam, skaitmeniniam ir atspariam ekonomikos atgaivinimui (REACT-EU), iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013.

BENDRA INFORMACIJA

Nuo COVID-19 pandemijos pradžios ekonominės veiklos sulėtėjimas visoje Sąjungoje padarė daug žalos, visų pirma dėl didėjančio nedarbo ir ekonomikos nuosmukio. 2020 m. gegužės 28 d. Komisija pasiūlė REACT-EU dokumentų rinkinį, kuriuo siekiama sušvelninti COVID-19 pandemijos poveikį labiausiai nuo krizės nukentėjusiems regionams. Juo papildomi du ankstesni pasiūlymai – Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyva (CRII) ir Išplėstinė atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyva (CRII+), kuriomis buvo iš dalies pakeistos sanglaudos politikos išlaidų taisyklės. REACT-EU pateikta tikslinių Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 (Bendrujų nuostatų reglamento), kuris yra dabartinį sanglaudos politikos programavimo laikotarpį reglamentuojantis teisinis pagrindas, pakeitimų forma.

KOMISIJOS PASIŪLYMAS

Iš pradžių Komisija pasiūlė Europos regioninės plėtros fondui (ERPF), Europos socialiniam fondui (ESF) ir Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondui (EPLSAF) 2020–2022 m. laikotarpiu skirti 54,8 mlrd. EUR (2018 m. kainomis) papildomų lėšų.

Iš šios bendros sumos 2020 m. 4,8 mlrd. EUR turėjo būti skirta esamoms sanglaudos politikos programoms papildyti, o papildomi 50 mlrd. EUR ištekliai 2021–2022 m. laikotarpiu būtų skirti pagal Europos ekonomikos gaivinimo priemonę („NextGenerationEU“).

ERPF ir ESF papildomos lėšos būtų skiriamos pagal naują bendrą teminį tikslą – „COVID-19 pandemijos sukeltai krizei įveikti skirtų veiksmų skatinimas ir pasirengimas žaliajam, skaitmeniniam ir atspariam ekonomikos atgaivinimui“, numatytą pagal investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslą.

ERPF atveju šie papildomi ištekliai pirmiausia turėjo būti naudojami investicijoms į sveikatos priežiūros produktus ir paslaugas ir kaip parama apyvartinio kapitalo forma ar MVĮ investicijoms, įskaitant veiklos ir personalo išlaidas ir sveikatos ir saugos priemones.

ESF atveju papildomi ištekliai pirmiausia turėjo būti naudojami darbo vietoms išsaugoti, be kita ko, taikant sutrumpinto darbo laiko tvarką ir remiant savarankiškai dirbančius asmenis, taip pat darbo vietų kūrimui, ypač pažeidžiamoje padėtyje esantiems asmenims, jaunimo užimtumo priemonių rėmimui, įgūdžių ugdymui ir galimybių naudotis visuotinės svarbos socialinėmis paslaugomis (taip pat ir vaikams) didinimui.

Iki 4 proc. ERPF ir ESF programoms numatytų papildomų išteklių gali būti skiriama techninei pagalbai.

Lėšos valstybėms narėms turėjo būti paskirstomos remiantis Komisijos įgyvendinimo sprendimu ir pagal tam tikrus paskirstymo kriterijus, kuriais atsižvelgiama į santykinę valstybių narių gerovę ir dabartinės krizės poveikio jų ekonomikai ir visuomenei mastą. Neskirstoma pagal regionus, kaip įprasta sanglaudos politikos atveju.

Komisija pasiūlė didelę išankstinio finansavimo normą (50 proc.), siekdama užtikrinti, kad parama realiajai ekonomikai būtų teikiama greitai. Be to, papildoma parama gali būti visiškai finansuojama iš ES biudžeto, nereikalaujant nacionalinio bendro finansavimo, taip nukrypstant nuo įprastų sanglaudos politikos taisyklių.

TARYBOS POZICIJA

2020 m. liepos 17–21 d. vykusiam Europos Vadovų Tarybos susitikime ES valstybių ir vyriausybės vadovai, pasiekę susitarimą dėl Europos ekonomikos gaivinimo plano, patvirtino 47,5 mlrd. EUR REACT-EU biudžetą 2021–2022 m. laikotarpiui. Tačiau tai yra 5 proc. mažiau nei pradinis Komisijos pasiūlymas. Laikydamosi Europos Vadovų Tarybos gairių, 2020 m. liepos 22 d. Taryba susitarė dėl dalinių įgaliojimų vesti derybas su Europos Parlamentu. Taryba pabrėžė, kad reikia daugiau investuoti į kultūros ir turizmo sektorius, kurie smarkiai nukentėjo nuo pandemijos. Ji taip pat įtraukė naują nuostatą, pagal kurią leidžiama priimti laikinas priemones dėl lankstaus lėšų naudojimo, jei ateityje vėl kiltų krizių.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

REACT-EU pasiūlymu siekta iš dalies pakeisti Bendrųjų nuostatų reglamentą. Jis buvo priimtas laikantis įprastos teisėkūros procedūros, pagal kurią Parlamentui ir Tarybai suteikiamos lygios teisės. Taigi Parlamentui teko svarbus vaidmuo. Parlamento Regioninės plėtros (REGI) komitetas ėmėsi vadovauti svarstant šį dokumentą ir 2020 m. rugsėjo 7 d. priėmė savo pranešimą. Į pranešimą įtraukti keli svarbūs Komisijos pasiūlymo pakeitimai. Visų pirma pranešime pabrėžta būtinybė išsaugoti pradinį Komisijos pasiūlytą 58 mlrd. EUR biudžetą, nepaisant to, kad Europos Vadovų Taryba jį sumažino. Jame taip pat rekomenduota sutelkti investicijas į: sveikatos priežiūros ir socialinę infrastruktūrą, sveikatos priežiūros sistemas ir paslaugas visiems, įskaitant pasienio teritorijas, atokiausius regionus, pramonės pertvarkos ir gyventojų skaičiaus mažėjimo paveiktas vietas, turizmą ir kultūrą, jaunimo užimtumą ir nepalankioje padėtyje esančias grupes. Be to, jame pabrėžta, kad papildomų lėšų taip pat reikia ir biudžetiniams įsipareigojimams 2023 ir 2024 m., neapsiribojant Komisijos nustatytu 2022 m. terminu. Pranešime taip pat priminta, kad bet kokios

nuo įprastų sanglaudos politikos išlaidų taisyklių nukrypti leidžiančios nuostatos gali būti tik laikino pobūdžio ir kad turi būti išsaugoti demokratinės atskaitomybės principai. 2020 m. rugsėjo mėn. plenarinėje sesijoje Parlamentas patvirtino įgaliojimus pradėti tarpinstitucines derybas su Taryba remiantis komiteto pranešimu. 2020 m. lapkričio 18 d. įvykusiame paskutiniame trišalio dialogo susitikime buvo pasiektas politinis susitarimas su Taryba, kuriame atsižvelgta į daugelį pagrindinių Parlamentui susirūpinimą keliančių klausimų, įskaitant socialinės sanglaudos ir klimato tikslų rėmimo svarbą atsigaunant po krizės ir galimybę remti Jaunimo užimtumo iniciatyvą. Susitarimu taip pat patvirtinamas liepos mėn. Europos Vadovų Tarybos sprendimas, kuriuo 2021–2022 m. laikotarpiui nustatomas 47,5 mlrd. EUR REACT-EU biudžetas be papildomo sanglaudos finansavimo 2020 m. Parlamentas susitarimą patvirtino 2020 m. gruodžio 15 d. plenariniame posėdyje. REACT-EU reglamentas įsigaliojo 2020 m. gruodžio 24 d.

Be to, 2022 m. balandžio 12 d. Parlamentas priėmė [reglamentą](#) dėl didesnio išankstinio finansavimo pagal REACT-EU. Šios papildomos lėšos turėtų padėti valstybėms narėms spręsti problemas, kylančias dėl išskirtinai didelio nuo karo Ukrainoje bėgančių žmonių skaičiaus. Jomis taip pat turėtų būti remiamas valstybių narių perėjimas prie atsparaus ekonomikos atsigavimo po COVID-19 pandemijos.

Frédéric Gouardères
03/2024

3.2. BENDRA ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA (BŽŪP)

3.2.1. BENDRA ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA (BŽŪP) IR SUTARTIS

Įsigaliojus Romos sutarčiai, valstybių narių žemės ūkio politika pakeista Bendrijos lygio intervencinėmis priemonėmis. Nuo Romos sutarties priėmimo bendros žemės ūkio politikos pagrindinės nuostatos, išskyrus sprendimų priėmimo procedūrą, liko nepakitusios. Priėmus Lisabonos sutartį bendro sprendimo procedūra pripažinta įprasta BŽŪP teisėkūros procedūra ir ji pakeitė konsultavimosi procedūrą.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 38–44 straipsniai.

BŽŪP ATSIRADIMO PRIEŽASTYS

1958 m. Romos sutartimi įkūrus bendrąją rinką, šešiose valstybėse narėse steigėjose buvo labai jaučiama valstybės įtaka žemės ūkiui. Siekiant, kad laisvas prekių judėjimas apimtų ir žemės ūkio produktus ir kad kartu būtų išlaikyta valstybės įtaka žemės ūkio sektoriuje, reikėjo atsisakyti nacionalinių intervencinių priemonių, kurios buvo nesuderinamos su bendrąja rinką, ir jas perkelti į Bendrijos lygį. Tai buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios pradėta kurti BŽŪP.

Be to, veiksmai žemės ūkio srityje buvo pagrįsti plačiu to meto sutarimu, kad šis sektorius yra specifinis, labai priklausomas nuo nepalankių oro sąlygų ir geografinių apribojimų, jį veikia nuolatinės pasiūlos ir paklausos pusiausvyros nebuvimas ir didelis kainų ir pajamų nestabilumas.

Maisto produktų paklausa yra nelanksti, ji mažai reaguoja į kainų pokyčius. Be to, dėl gamybos ciklų trukmės ir nekintamų gamybos veiksnių labai nelanksti ir bendroji žemės ūkio produktų pasiūla. Taigi, dėl tokių sąlygų esant didelei pasiūlai kainos krenta, o priešingu atveju, t. y. pasiūlai sumažėjus, kainos smarkiai didėja. Dėl visų šių dalykų rinka nuolat yra nestabili. Atsižvelgdamos į tokias aplinkybes, valdžios institucijos visada aiškiai siekė reguliuoti žemės ūkio rinkas ir teikti pagalbą ūkininkams, ir šią tendenciją perėmė BŽŪP.

Nors šiandien išsivysčiusiose šalyse, įskaitant Europos Sąjungą, žemės ūkis užima tik nedidelę ekonomikos dalį, pastaruoju metu valstybės įtaka sustiprėjo pradėjus vykdyti žemės ūkio ir kaimo politiką, kuria remiama ne tik tradicinė pirminės veiklos funkcija, t. y. žemės ūkio maisto produktų gamyba, bet ir kitos sritys, pvz., tvarus vystymasis, kova su klimato kaita, teritorijų ir kraštovaizdžio planavimas, kaimo ekonomikos atgaivinimas ir įvairovės didinimas, visuomenės sveikata, produktų kokybė ir energijos bei biologinių medžiagų gamyba. Todėl parama viešosioms gėrybėms arba neprekybinėms, t. y. rinkoje neatlyginamoms, žemės ūkio veiklos funkcijoms tapo pagrindine dabartinės žemės ūkio ir kaimo politikos, tarp jų ir BŽŪP, sritimi.

TIKSLAI

SESV 39 straipsnyje nurodyti konkretūs BŽŪP tikslai:

- a. didinti žemės ūkio našumą skatinant technikos pažangą bei užtikrinant kuo geresnį gamybos veiksnių, ypač darbo jėgos, panaudojimą;
- b. užtikrinti deramą žemės ūkiu besiverčiančios bendruomenės gyvenimo lygį;
- c. stabilizuoti rinkas;
- d. garantuoti pakankamą tiekimą;
- e. užtikrinti vartotojams priimtinas kainas.

Šiais tikslais, kurie yra ir ekonominiai (39 straipsnio 1 dalies a, c ir d punktai), ir socialiniai (39 straipsnio 1 dalies b ir e punktai), siekiama apsaugoti gamintojų ir vartotojų interesus. BŽŪP tikslai praktiškai nepakito nuo tada, kai įsigaliojo Romos sutartis, kadangi jie suformuluoti labai lanksčiai ir apima daugelį reformų, kurios pradėtos įgyvendinti praėjusio šimtmečio 9-ąjį dešimtmetį (žr. faktų suvestinę „Bendros žemės ūkio politikos priemonės ir reformos“ [3.2.4](#)). Reikėtų pabrėžti, kad, remiantis nusistovėjusia teismų praktika, visų BŽŪP tikslų visapusiškai ir vienu metu įgyvendinti neįmanoma. Taigi Sąjungos teisės aktų leidėjas, atsižvelgdamas į rinkų pokyčius ir ES institucijų konkrečiu momentu nustatytus prioritetus, turi teisę savo nuožiūra pasirinkti reformų mastą.

Be specialiųjų BŽŪP tikslų, nustatytų SESV 39 straipsnyje, daugelyje Sutarties nuostatų numatomi kiti tikslai, apimantys visas Sąjungos politikos kryptis bei veiksmus. Taigi aukšto užimtumo lygio skatinimas (9 straipsnis), aplinkos apsauga siekiant skatinti tvarią plėtrą (11 straipsnis), vartotojų apsauga (12 straipsnis), gyvūnų gerovės reikalavimai (13 straipsnis), visuomenės sveikatos apsauga (168 straipsnio 1 dalis) ir ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda (174–178 straipsniai) tapo visaverčiais BŽŪP tikslais. 2019 m. lapkričio mėn. Europos žaliasis kursas ir strategija „Nuo ūkio iki stalo“ bei 2030 m. biologinės įvairovės strategija, kuriuos Komisija paskelbė 2020 m. gegužės mėn., patvirtina didėjančią žemės ūkio ir maisto klausimų kompleksinį pobūdį. Be to, atsižvelgiant į rinkų atvirumą ir globalizaciją, prekybai žemės ūkio produktais taikomi 207 straipsnyje nustatyti bendros prekybos politikos principai. Žemės ūkio produktų gamybos ir prekybos srityje taikoma konkurencijos politikos principų išlyga, pagrįsta struktūriniais pirminės veiklos ypatumais (42 straipsnis). Vis dėlto ši išimtis buvo pradėta formuluoti tik nuo 2013 m. (žr. faktų suvestinę „BŽŪP finansavimas. Faktai ir skaičiai“ [3.2.2](#)).

SPRENDIMŲ DĖL ŽEMĖS ŪKIO PRIĖMIMO TVARKA

Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (42 straipsnio pirma pastraipa ir 43 straipsnio 2 dalis) bendro sprendimo procedūra BŽŪP srityje pripažinta įprasta teisėkūros procedūra (žr. faktų suvestinę [1.2.3](#)) ir ja pakeista iki tol galiojusi konsultavimosi procedūra; taip buvo įtvirtintas Europos Parlamento, kaip vienos iš žemės ūkio srities teisėkūros institucijų, vaidmuo.

Vis dėlto aiškinant naująją Sutartį kyla problemų, nes joje nustatyta Tarybai naudingų įprastos procedūros išimčių. Iš tiesų, 42 straipsnio antroje pastraipoje, turint mintyje konkurencijos taisyklės, numatyta, kad „Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, gali leisti teikti pagalbą: a) sunkiomis struktūrinėmis ar gamtos sąlygomis dirbančioms įmonėms apsaugoti; b) pagal ekonominės plėtros programų sistemą“. Be to, 43 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, patvirtina priemonės dėl kainų, rinkliavų, pagalbos ir kiekybinių apribojimų nustatymo“.

Dėl to, kad nėra aiškaus Europos Parlamento ir Tarybos teisėkūros kompetencijų žemės ūkio srityje atribojimo, vykstant deryboms dėl BŽŪP po 2013 m. kilo juridinių ir politinių problemų.

Buvo galima numanyti, kad tarpinstitucinės diskusijos dėl 43 straipsnio 3 dalies taikymo srities tęsis Europos Sąjungos Teisingumo Teisme. Vis dėlto Teisingumo Teismo 2016 m. rugsėjo 7 d. sprendime byloje C-113/14 nustatytas platus SESV sutarties 43 straipsnio 3 dalyje minimos kainų nustatymo sąvokos aiškinimas apimant referencines intervencinių kainų ribas. Todėl Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 (Bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamento), grindžiamo 43 straipsnio 2 dalimi, 7 straipsnis buvo panaikintas ir Taryba, naudodamasi savo išimtinė kompetencija, vėl patvirtino referencines ribines kainas. Po tokių Teismo sprendimų vykdant būsimas BŽŪP reformas, kuriomis BŽŪP mechanizmus siekiama suderinti su jų tikslais, turės būti patikslinta esamų teisinių pagrindų aprėptis, kad būtų galima geriau atsižvelgti į teisėkūros institucijų galių pusiausvyrą.

Beje, visuomet buvo ir kitų institucijų, kurios taip pat bendradarbiavo įgyvendinant BŽŪP pagal komiteto procedūrą. Nuo 1961 m., kai buvo sukurtos pirmosios BRO priemonės, įsteigti keli komitetai. Pagal Lisabonos sutartį pradėta daryti skirtumą tarp deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų (žr. faktų suvestinę [1.3.8](#)). Nuo to laiko deleguotųjų aktų priėmimas reglamentuojamas atitinkamu pagrindiniu teisėkūros procedūra priimu aktu, o įgyvendinimo aktai priimami pagal naująsias nagrinėjimo arba patariamąsias procedūras, nustatytas [Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu \(ES\) Nr.°182/2011](#). Daugumai Komisijos rengiamų žemės ūkio srities įgyvendinimo aktų projektų taikomos nagrinėjimo procedūros, per kurias Europos Parlamentas ir Taryba turi teisę tikrinti.

Beje, taikant patariamąsias procedūras, ES profesinės organizacijos, atstovaujamos Europos Sąjungos žemės ūkio profesinių organizacijų komiteto ir Europos Sąjungos žemės ūkio kooperatyvų konfederacijos, visada netiesiogiai dalyvavo ES sprendimų priėmimo procese. Neseniai konsultavimosi apimtis buvo išplėsta ir sukurtos pilietinio dialogo grupės siekiant padėti Komisijai vykdyti BŽŪP (vadinamasis struktūrinis dialogas).

BŽŪP KOMPETENCIJOS PASIDALIJIMAS TARP SAJUNGOS IR VALSTYBIŲ NARIŲ

Sutartyje dėl ES veikimo (žr. faktų suvestinę [1.1.5](#)) pripažįstama ES ir valstybių narių pasidalijamoji kompetencija žemės ūkio srityje, nors tai neatitinka Komisijos teisės tarnybų nuomonės ir pozicijos^[1], kuriose rinkų politika (BŽŪP pirmasis ramstis) iki šiol buvo laikoma išimtinė Europos Sąjungos kompetencija. Naujasis SESV 4 straipsnio 2 dalies d punktas daro poveikį teisėkūros darbui žemės ūkio srityje, nes srityse, kuriose ES neturi išimtinės kompetencijos, ES institucijos taiko subsidiarumo principą (žr. faktų suvestinę [1.2.2](#)) (Europos Sąjungos sutarties (ES sutarties) 5 straipsnio 3 dalis ir 12 straipsnis). Taigi nacionaliniai parlamentai gali pateikti Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos pirmininkams pagrįstą nuomonę dėl žemės ūkio srities teisėkūros procedūra priimamo akto projekto suderinamumo su subsidiarumo principu. Be to, ES sutarties 20 straipsnyje nustatyta tvirtesnio bendradarbiavimo sistema (žr. faktų suvestinę [1.1.5](#)) nuo šiol taikoma ir BŽŪP. Kelios valstybės narės (šiuo atveju mažiausiai devynios) gali prisiimti papildomų savitarpio įsipareigojimų žemės

[1]SEC(92) 1990, 1992 10 27.

ūkio klausimais, kadangi bendrųjų mechanizmų taikymo klausimu BŽŪP tampa vis lankstesnė (žr. faktų suvestinę [3.2.4](#)).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Nors ir neturėdamas sprendimų priėmimo galios, Europos Parlamentas, naudodamas teisiškai neprivalomus metodus, pvz., savo iniciatyva rengdamas pranešimus ir priimdamas rezoliucijas, nuo Romos sutarties įsigaliojimo darė didelę įtaką rengiant BŽŪP. Reikia pabrėžti, kad po 1997 m. Liuksemburge susirinkusios Europos Vadovų Tarybos deklaracijos, kurioje remiamas Europos žemės ūkio modelis, Europos Parlamentas ne kartą nurodė palaikantis šį Europos žemės ūkio (ir maisto) modelį, kuriam būdingas daugiafunkciškumas, pasiskirstymas visoje išsiplėtusios Europos Sąjungos teritorijoje ir suderinamumas su rinkų atvirumu bei globalizacija. Ši pozicija buvo ypač ryški paskutinio 2003 m. BŽŪP reformos proceso metu ir per Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) daugiašales derybas dėl žemės ūkio (žr. faktų suvestinę „PPO sutartis dėl žemės ūkio“ [3.2.11](#)). Atsižvelgdamas į tai, Europos Parlamentas taip pat pritarė naujų tikslų įtraukimui į BŽŪP. Šie principai buvo patvirtinti [2010 m. liepos 8 d.](#) ir [2011 m. birželio 23 d.](#) rezoliucijose dėl BŽŪP ateities po 2013 m. BŽŪP reforma, baigta 2013 m. lapkričio 20 d., leido Europos Parlamentui Lisabonos sutartyje nustatytoje naujoje institucinėje sistemoje atlikti lygiavertį vienos iš teisėkūros institucijų vaidmenį žemės ūkio srityje.

2018 m. gegužės 30 d. buvo priimtas [pranešimas savo iniciatyva dėl maisto ir ūkininkavimo ateities](#). 2018 m. birželio 1 d. Komisija paskelbė savo pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl BŽŪP reformos. 2019 m. balandžio mėn. Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto nariai balsavo dėl trijų pranešimų dėl pateiktų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų. Naujasis Žemės ūkio ir kaimo plėtros komitetas, suformuotas po 2019 m. gegužės mėn. įvykusių Europos Parlamento rinkimų, peržiūrėjo per ankstesnę kadenciją priimtus pakeitimus, o Parlamentas per plenarinį posėdį 2020 m. spalio 23 d. priėmė savo galutinę poziciją. 2021 m. derybininkai pasiekė susitarimą dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų, todėl 2021 m. gruodžio 2 d. buvo priimti Reglamentas (ES) 2021/2115, Reglamentas (ES) 2021/2116 ir Reglamentas (ES) 2021/2117 ([3.2.2](#)).

Vera Milicevic
10/2023

3.2.2. BŽŪP FINANSAVIMAS. FAKTAI IR SKAIČIAI

Bendra žemės ūkio politika tradiciškai buvo finansuojama tik iš Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF), kuris 2007 m. sausio 1 d. buvo pertvarkytas į Europos žemės ūkio garantijų fondą (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP). 2023–2027 m. BŽŪP reglamentu nustatomas naujas įgyvendinimo modelis (strateginis planas), taikomas visoms BŽŪP išlaidoms.

TEISINIS PAGRINDAS

- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 40 straipsnio 3 dalis;
- 2020 m. gruodžio 17 d. [Tarybos reglamentas \(ES, Euratomas\) 2020/2093](#), kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiametė finansinė programa;
- 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2115](#), kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013;
- 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2116](#) dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013;
- 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2117](#), kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas, (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų, (ES) Nr. 251/2014 dėl aromatizuotų vyno produktų apibrėžties, aprašymo, pateikimo, ženklinimo ir geografinių nuorodų apsaugos ir (ES) Nr. 228/2013, kuriuo nustatomos specialios žemės ūkio priemonės atokiausiems Sąjungos regionams.

ŽEMĖS ŪKIO FINANSAVIMO SISTEMOS RAIDA

Bendra žemės ūkio politika (BŽŪP), sukurta 1962 m. sausio mėn., buvo vykdoma pasitelkiant Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondą (EŽŪOGF). 1964 m. šis fondas padalytas į du skyrius – Garantijų skyrių ir Orientavimo skyrių, kuriems buvo taikomos skirtingos taisyklės.

Nuo 1988 m., kai pradėtas taikyti pirmasis tarpinstitucinis susitarimas, kuriame buvo numatyta 1988–1992 m. finansinė perspektyva, fondams buvo taikoma griežta biudžetinė drausmė.

2007–2013 m. daugiametė finansinė programa buvo patvirtinta 2006 m. ([1.4.3](#)). Reglamentu (EB) Nr. 1290/2005 įsteigti du Europos žemės ūkio fondai, iš kurių finansuojama BŽŪP: Europos žemės ūkio garantijų fondas (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP). Iš EŽŪGF (1-asis BŽŪP ramstis) finansuojamos visos išlaidos, susijusios su tiesioginėmis išmokomis ūkininkams ([3.2.8](#)), ir visos su rinka susijusios išlaidos ([3.2.4](#)). Reglamente (EB) Nr. 1698/2005 apibrėžti EŽŪFKP

(2-asis BŽŪP ramstis) finansiniai ir programavimo ypatumai (3.2.9). EŽŪFKP išomomis bendrai finansuojamas žemės ūkio ir miškininkystės sektorių konkurencingumo didinimas, agroekologinės priemonės, gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas, kaimo ekonomikos įvairovės skatinimas ir vietinių pajėgumų kūrimas (iniciatyva LEADER). Pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (3.2.1) abi biudžeto valdymo institucijos (Europos Parlamentas ir Taryba) bendrai sprendžia dėl visų žemės ūkio išlaidų.

2014–2020 m. daugiametė finansinė programa buvo patvirtinta 2013 m. [Reglamentu \(ES, Euratomas\) Nr. 1311/2013](#) nustatytos 2014–2020 m. laikotarpio žemės ūkio išlaidos, jos sudarė 408 313 mlrd. EUR (71,3 proc. tiesioginėms išmokoms, 24,4 proc. kaimo plėtrai ir 4,3 proc. rinkos priemonėms).

2020 m. gruodžio mėn. teisėkūros institucijos patvirtino [Reglamentą \(ES, Euratomas\) 2020/2093](#) dėl 2021–2027 m. daugiametės finansinės programos. Taigi, nuo 2021 m. sausio 1 d. BŽŪP paramos gavėjams skiriama 378 532,3 mln. EUR (dabartinėmis kainomis), tai sudaro 31 proc. viso ES biudžeto (žr. toliau pateiktą lentelę). BŽŪP kaimo plėtros priemonėms bus skirta papildomų išteklių iš priemonės „NextGenerationEU“ (NGEU), siekiant finansuoti ekonomikos ir socialinį atsigavimą po COVID-19 krizės (8 070,5 mln. EUR). Taigi, bendra 2021–2027 m. BŽŪP įsipareigojimų suma pasieks 386 602,8 mln. EUR.

27 valstybių narių ES BŽŪP BIUDŽETAS (įsipareigojimų asignavimai – mln. EUR dabartinėmis kainomis)	(A) 2021 metai	(B) Daugiametė finansinė programa 2021–2027 (DFP)	% (B)
1) BŽŪP I RAMSTIS Tiesioginės išmokos ir priemonės žemės ūkio rinkose	40 368,0	290 534,0	76,8 %
2) BŽŪP II RAMSTIS 2a) DFP kaimo plėtros priemonės 2b) Papildomos laikinos ekonomikos gaivinimo priemonės NGEU priemonės kaimo plėtrai finansuoti	15 345,0 2 387,7	87 998,3 8 070,5	23,2 % ---
3) VISAS 27 VALSTYBIŲ NARIŲ ES 2021–2027 m. BŽŪP biudžetas [1 + 2a]	55 713,0	378 532,3	100 %
4) IŠ VISO ES ĮSIPAREIGOJIMŲ	168 496,0	1 221 719,5	---
5) BŽŪP dalis % [3 / 4]	33,1 %	31,0 %	---
6) IŠ VISO BŽŪP: 2021–2027 m. DFP + 2021–2022 m. NGEU [1 + 2a + 2b]	58 100,7	386 602,8	---
7) IŠ VISO 2021–2027 m. DFP + 2021–2022 m. NGEU	333 108,9	1 642 788,7	---
8) BŽŪP dalis % [5 / 6]	17,4 %	23,5 %	---

Kaip parodyta toliau pateiktoje lentelėje, 2021 finansiniais metais 93 proc. I ramsčio išlaidų (40,77 mlrd. EUR, remiantis naujausia paskelbta 2021 m. finansine ataskaita)

sudarė tiesioginė parama ūkininkams (37,87 mlrd. EUR). Prancūzija yra pagrindinė BŽŪP paramos gavėja (17,1 proc.), po jos eina Ispanija (12,5 proc.), Vokietija (11,2 proc.) ir Italija (10,4 proc.). Kalbant apie EŽŪFKP, daugiausia lėšų skiriama Prancūzijai ir Italijai (atitinkamai 13,1 proc. ir 10,1 proc.), po jų eina Vokietija (9,3 proc.) ir Rumunija (8,3 proc.).

BŽŪP IŠLAIDOS PAGAL VALSTYBES NARES (ES 27, 2021 m.)

Valstybė narė	Paskirstymas pagal valstybes nares Tiesioginė parama / rinkos ir kitos priemonės 2021 m. / kaimo plėtra 2021 m. (mln. EUR)			
	a. Tiesioginė parama (1-asis ramstis, EŽŪGF)	b. Iš viso (1-asis ramstis, EŽŪGF) (įskaitant a stulpelį)	c. Iš viso EŽŪFKP (2-asis ramstis)	(b+c) dalis (%) visoje ES
BE	498,6	557,3	83,2	1,17 %
BG	843,2	867,9	354,6	2,25 %
HR	347,7	360,7	382,1	1,36 %
CZ	852,3	869,4	357,1	2,25 %
DK	798,5	808,2	116,7	1,7 %
DE	4 615,1	4 739,8	1 354,0	11,2 %
EE	165,4	167,1	91,6	0,47 %
EL	1 990,9	2 232,6	635,8	5,3 %
ES	5 055,0	5 666,8	1 149,3	12,5 %
FR	6 807,7	7 372,2	1 913,1	17,1 %
IE	1 180,7	1 190,6	343,3	2,8 %
IT	3 552,3	4 241,7	1 470,8	10,5 %
CY	47,3	52,71	22,2	0,14 %
LV	294,7	297,1	124,0	0,77 %
LT	510,2	514,7	188,9	1,3 %
LU	34,3	34,9	15,41	0,1 %
HU	1 276,6	1 310,4	576,5	3,5 %
MT	5,1	5,2	14,9	0,04 %
NL	651,3	703,1	163,1	1,6 %
AT	683,3	707,3	580,7	2,37 %
PL	3 319,7	3 351,3	1 419	8,8 %
PT	756,4	860,9	393,7	2,3 %
RO	1 885,2	1 953,0	1 215,1	5,8 %
SI	132,5	139,5	119,1	0,5 %
SK	384,7	395,8	138,9	1,0 %
FI	517,3	526,0	388,3	1,7 %
SE	673,0	686,3	319,7	1,85 %
EU	0,0	164,2	0,0	0,3 %
ES 27	37 878,8	40 776,5	14 566,4	—

Šaltiniai: Europos Komisija, 15-oji EŽŪGF ir 15-oji EŽŪFKP 2021 finansinių metų finansinės ataskaitos.

2021 m. gruodžio mėn. Parlamentas ir Taryba priėmė tris pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl 2023–2027 m. BŽŪP. [Reglamentu \(ES\) 2021/2115](#), [Reglamentu \(ES\) 2021/2116](#) ir [Reglamentu \(ES\) 2021/2117](#) nustatytas naujas BŽŪP finansavimo įgyvendinimo modelis, grindžiamas nacionaliniais strateginiais planais, kuriuos turi parengti kiekviena valstybė narė. Naujuose BŽŪP teisės aktuose daugiausia dėmesio skiriama veiksmingumui ir rezultatams, pagal juos taikomas poreikiams pritaikytas požiūris, taip suteikiant valstybėms narėms daugiau lankstumo taikyti politiką vietos lygmeniu. Toliau pateiktoje lentelėje nurodomos planuojamoms viešosioms išlaidoms, numatytoms planuose pagal abu fondus, skirtos lėšos.

VISŲ PLANUOJAMŲ EŽŪGF IR EŽŪFKP VIEŠŲJŲ IŠLAIDŲ
PASKIRSTYMAS PAGAL 2023–2027 M. BŽŪP REGLAMENTĄ

INTERVENCIŲ PRIEMONĖS RŪŠIS	ES įnašas (EUR)	Nacionalinis bendras finansavimas*	Iš viso viešųjų išlaidų (ES ir nacionalinis bendras finansavimas)	Visos viešųjų išlaidų sumos dalis %
Europos žemės ūkio fondo (EŽŪGF) parama				
Bazinė pajamų parama tvarumui didinti (21–28 str.)	96 697 483 142	Netaikoma	96 697 483 142	31 %
Susietoji pajamų parama (32–35 str.)	23 030 903 969		23 030 903 969	7 %
Papildoma pajamų parama jaunesiems ūkininkams (30 str.)	3 407 403 394		3 407 403 394	1 %
Papildoma perskirstomoji pajamų parama tvarumui didinti (29 str.)	20 094 247 101		20 094 247 101	7 %
Ekologinė sistema. Klimatui, aplinkai ir gyvūnų gerovei naudingos sistemos (31 str.)	44 712 639 715		44 712 639 715	15 %
Medvilnė. Specialioji išmoka už medvilnę (36–41 str.)	1 232 110 245		1 232 110 245	0,4 %
Iš viso EŽŪGF tiesioginių išmokų**	189 109 706 310		Netaikoma	189 109 706 310
Bitininkystė (54–56 str.)	285 607 172	324 387 287	609 994 458	0,2 %
Alyvuogės (63–65 str.)	218 729 300	Netaikoma	218 729 300	0,07 %
Vynas (57–60 str.)	4 142 887 347		4 142 887 347	1 %
Apyniai (61–62 str.)	10 940 000		10 940 000	0,004 %
Vaisiai ir daržovės (49–53 str.)	4 142 887 347		4 142 887 347	1 %

Kiti sektoriai (66–68 str.)	110 171 983		110 171 983	0,04 %
Visa EŽŪGF sektorinė parama – EŽŪGF (taip pat 42–48 str.)	8 915 271 473	324 387 287	9 239 658 760	3 %
Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) parama Valdymo įsipareigojimai, susiję su aplinka, klimatu ir gyvūnų gerove (70 str.)	20 289 987 423	12 922 384 337	33 212 371 761	11 %
Vietovės, kuriose esama gamtinių kliūčių (71 str.)	10 598 347 767	8 117 856 724	18 716 204 491	6 %
Vietovės, kuriose esama nepalankių specifinių sąlygų (72 str.)	501 286 959	329 170 180	830 457 139	0,3 %
Investicijos (73 ir 74 str.)	18 433 062 578	12 945 827 188	31 378 889 766	10 %
Jaunųjų ūkininkų ir naujų ūkininkų įsikūrimas ir kaimo verslo kūrimas (75 str.)	3 411 775 402	1 763 146 568	5 174 921 970	2 %
Rizikos valdymo priemonės (76 str.)	2 731 774 898	1 859 749 688	4 591 524 586	1 %
Bendradarbiavimas (77 str.)	7 033 768 843	4 125 997 116	11 159 765 960	4 %
Žinios ir informacija (78 str.)	1 134 104 929	939 153 317	2 073 258 246	0,7 %
Techninė parama***	1 864 585 916	Netaikoma	1 864 585 916	0,6 %
Visa EŽŪFKP parama – Kaimo plėtra	65 998 694 714	43 003 285 120	109 001 979 834	35 %
Visos planuojamos BŽŪP išlaidos	264 023 672 497	43 327 672 407	307 351 344 904	

Šaltinis: Europos Komisija, patvirtinti 28 BŽŪP strateginiai planai (2023–2027 m.), 2023 m. birželio mėn.

* Nacionalinis įnašas arba bendras finansavimas neapima papildomo nacionalinio finansavimo, nurodyto Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų 146 straipsnyje. Paramos išmokos pagal Reglamentą (ES) Nr. 1308/2013 į šalies strateginius planus neįtrauktos. Pervedimai tarp fondų įtraukti.

**Tiesioginės išmokos: kiek tai susiję su pakoreguotu Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų V priedu (bendra suma apima sumažinus išmokas numatomas gauti lėšas), jei

valstybės narės pasirinko tokį sprendimą, į bendrą sumą įtraukiama numatoma suma, gausima apribojus ūkininkams skiriamų sumų dydį, todėl planuojama visų intervencinių priemonių, susijusių su tiesioginėmis išmokomis, suma yra didesnė už Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų V priede nustatytą sumą, taigi skirtumas atitinka apribojimo dydį; išmokos už medvilnę neplanuojamos kaip intervencinė priemonė, o asignavimai medvilnei nustatyti Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų VIII priede.

*** Kaimo plėtra: iš nacionalinių fondų finansuojama techninė parama neįtraukta; ankstyvo išėjimo į pensiją išmokos, kurios yra 2007–2013 m. laikotarpio priemonė, pagal kurią maksimali išmokų skyrimo trukmė yra 15 metų (iš viso apie 5 mln. EUR, įskaitant 2 mln. EUR, finansuojamus iš EŽŪFKP), neįtrauktos.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

1988, 1993, 1999 ir 2006 m. tarpinstituciniais susitarimais Parlamentui suteikta daugiau galių sprendžiant dėl privalomųjų išlaidų. 2009 m. pagal [Lisabonos sutartį](#) Parlamentui suteiktos tokios pat kaip Tarybos teisės priimti sprendimus dėl viso ES biudžeto. Po ilgų derybų 2013 m. lapkričio mėn. buvo sudarytas susitarimas dėl reglamento dėl 2014–2020 m. laikotarpio finansinės programos. Parlamentas užtikrino didesnę biudžeto išlaidų kategorijų valdymo lankstumą, sustiprino biudžeto vieningumą, užtikrino, kad valstybės narės nedelsdamos panaudotų neišmokėtus 2013 m. biudžeto asignavimus, ir pasiekė, kad būtų padidinti pagal 1 išlaidų kategoriją (konkurencingumas) skiriami asignavimai (Europos Parlamento [2013 m. lapkričio 19 d. pozicija](#) ir [Europos Parlamento 2013 m. lapkričio 19 d. sprendimas](#)). Be to, Žemės ūkio ir kaimo plėtros komitetas po 2013 m. rugsėjo mėn. vykusių galutinių trilogų pagerino keletą naujosios BŽŪP finansinių aspektų.

Pirmas pasiūlymas dėl daugiamečių finansinės programos po 2020 m. buvo pateiktas 2018 m. gegužės 2 d. 2020 m. gegužės mėn. šis ilgalaikio biudžeto projektas buvo pakeistas antruoju pasiūlymu, papildytu priemone „NextGenerationEU“, kuria siekiama užtikrinti, kad ES lėšomis būtų galima veiksmingiau padėti atitaisyti COVID-19 pandemijos padarytą ekonominę ir socialinę žalą. Europos Parlamentas savo poziciją išdėstė [2018 m. lapkričio 14 d.](#), [2020 m. liepos 23 d.](#) ir [2020 m. gruodžio 17 d. rezoliucijose](#).

Po ilgo abiejų biudžeto valdymo institucijų derybų proceso 2020 m. gruodžio 17 d. buvo pasiektas susitarimas.

2021 m. birželio mėn. Komisija paskelbė komunikatą „Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija“, kuriame pareiškė, kad kaimo vietovėms kylantys iššūkiai turi užimti pagrindinę vietą ES strategijose. 2022 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija: stipresnės, sujungtos, atsparios ir klestinčios kaimo vietovės iki 2040 m.“. Rezoliucijoje pripažįstamas svarbus kaimo vietovių vaidmuo sprendžiant socialines, ekonomines ir aplinkos problemas, remiamas Kaimo pakto rengimas, pabrėžiama tinkamumo kaimo vietovėms užtikrinimo mechanizmų svarba ir pabrėžiama šioms teritorijoms skirtų ES finansavimo priemonių sąveikos ir koordinavimo būtinybė.

Vera Milicevic
12/2023

3.2.3. BENDRA ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA, IŠREIKŠTA SKAIČIAIS

Toliau pateikiamose lentelėse nurodyti pagrindiniai statistiniai keletu su bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) susijusių sričių duomenys: valstybių narių žemės ūkio ir maisto pramonės (II lentelė), aplinkos veiksnių įtraukimo į BŽŪP (III lentelė), miškų sektoriaus (IV lentelė), BŽŪP finansavimo ir išlaidų (I ir V lentelės) ir prekybos žemės ūkio ir maisto produktais (VI lentelė).

I LENTELĖ: 2021–2027 M. DAUGIAMETĖ FINANSINĖ PROGRAMA (DFP) IR BŽŪP: DERYBŲ PASIŪLYMAI

Įsipareigojimų asignavimai (mln. EUR palyginamosiomis 2018 m. kainomis)	ES-27 2014–2020 m. (1)	EK pasiūlymas 2021–2027 m. (2018 m. gegužės mėn.) (2)	% (1)/(2)	EK pasiūlymas 2021–2027 m. (2018 m. lapkričio mėn.) (3)	% (1)/(3)	EK pasiūlymas 2021–2027 m. (2020 m. gegužės mėn.) (4)	DFP – priimta 2020 12 17 (5)	% (1)/(5)
A. Iš viso DFP įsipareigojimų asignavimų	1 082,2	1 134,6	+5%	1 324,1	+22%	1 100,0	1 074,3	-1%
Asignavimai, išreikšti procentine dalimi ES-27 BNP	1,16 %	1,11 %	—	1,30 %	—	nėra	1,05 %	—
B. BŽŪP ramstis (EŽŪGF)	286,1	254,2	-11 %	286,5	0,0 %	258,2	258,6	-10 %
C. BŽŪP. Kaimo plėtra (EŽŪFKP)	96,7	70,0	-28 %	96,7	0,0 %	75,0	77,8 (#)	-19 %
D. IŠ VISO BŽŪP (1 ir 2 ramsčiai) (B + C)	382,8	324,2	-15 %	383,2	0,0 %	333,2	336,4	-12 %
E. BŽŪP procentinė dalis DFP	35,4 %	28,5 %	—	28,9 %	—	30,3 %	31,3 %	—

Šaltiniai: Europos Komisija (2018 m. gegužės mėn. ir 2020 m. gegužės mėn. pasiūlymai), Europos Parlamentas (2018 m. lapkričio 14 d. rezoliucija, OL C 363, 2020 10 28, p. 179) ir 2020 m. gruodžio 17 d. Reglamentas (ES, Euratomas) 2020/2093 (OL L 433I, 2020 12 22, p. 11).

(#) Pagal programą „Next Generation EU“ skirta 7,5 mlrd. EUR. Todėl 2021–2027 m. kaimo plėtros veiksams iš viso bus skirta 85,3 mlrd. EUR.

II LENTELĖ. PAGRINDINIAI SU ŽEMĖS ŪKIU IR MAISTO PRAMONE SUSIJĘ SKAIČIAI (ES-28, 2016–2019 M.)

	Naudojamos žemės ūkio naudmenos (NŽŪN) (1 000 ha)	Žemės ūkio valdų skaičius (1 000 ūkių)	Žemės ūkio valdai nenkančios NŽŪN (ha)	Darbuotojų skaičius žemės ūkio sektoriuje (1 000 asmenų)	BVP žemės ūkio sektoriuje (mln. EUR)	Pirminio sektoriaus dalis BPV / BVP atžvilgiu (%)	Gamybos veiksmų pajamos vienam metiniam darbo vienetui (EUR / MDV)	Darbuotojų skaičius maisto produktų gamybos sektoriuje (1 000 asmenų)	BPV maisto pramonės sektoriuje (mln. EUR)
	2018	2016	2016	2019	2019	2019	2019	2018	2017
BE	1 356	36,8	36,7	59,1	2 279,3	0,6	32 551,6	86,4	8 236,7
BG	5 030	202,7	22,0	596,8	1 912,6	3,9	9 565,3	81,8	1 042,5
CZ	3 523	26,5	130,2	158,6	1 661,6	2,2	18 466,6	100,1	3 878,5
DK	2 632	35,0	74,6	68,4	3 499,0	1,2	52 852,4	54,6	4 200,8
DE	16 645	276,1	60,5	597,0	2 105,3	0,9	29 633,5	625,2	46 240,0
EE	1 004	16,7	59,6	20,6	350,6	3,1	15 380,1	13,4	393,4
EL	5 288	684,90	6,6	469,4	5 689,2	4,3	15 594,3	124,9	5 615,6
ES	24 201	945,0	24,6	782,1	26 556,0	3,1	29 267,8	369,2	26 255,0
FR	29 020	456,5	60,9	741,0	31 270,7	1,8	33 649,8	623,0	43 677,0
IE	4 516	137,6	35,5	102,9	2 917,0	1,0	19 522,7	49,5	8 812,8
IT	12 908	1 145,7	11,0	930,0	31 775,4	2,2	19 682,9	400,2 (2017)	28 060,8
CY	131	34,9	3,2	15,0	359,0	2,3	16 525,5	12,7	311,2
HR	1 485	134,5	11,6	103,9	1 067,4	3,5	6 361,9	49,1	1 476,3
LV	1 937	69,9	27,6	65,8	533,5	4,1	7 604,4	21,3	543,9
LT	2 947	150,3	19,5	88,6	1 352,7	3,2	6 741,8	38,35	1 523,0
LU	131	1,9	66,3	3,6	117,4	0,3	22 470,1	4,7	277,4
HU	5 343	430,0	10,9	187,7	3 498,7	4,2	9 121,2	97,5	2 285,2
MT	11	9,2	1,2	3,6	62,3	1,0	11 761,9	3,0	147,6
NL	1 822	55,7	32,3	204,0	11 230,3	1,8	44 673,6	127,3	15 726,0
AT	2 653	132,5	20,1	150,7	3 307,3	1,3	20 464,1	74,3	6 286,9
PL	14 539	1 410,7	10,2	1 508,4	10 403,1	2,6	6 959,7	410,3	13 450,3
PT	3 591	259,0	14,1	401,4	3 159,3	2,4	11 992,4	96,7	4 138,4
RO	13 413	3 422,0	3,7	1 884,8	8 980,2	4,8	4 918,5	158,5	8 884,5
SI	477	69,9	7,0	72,1	578,2	2,4	6 296,9	16,0	568,9
SK	1 919	25,7	73,6	73,3	506,7	2,6	17 329,4	38,0	857,4
FI	2 274	49,7	44,9	89,3	1 254,2	2,8	23 242,4	36,0	2 705,0
SE	3 000	62,9	47,9	98,5	1 682,6	1,6	28 082,5	57,8	4 731,5
UK	17 367	185,1	90,1	396,6	11 673,2	0,7	34 421,2	374,5	35 243,1 (2016)
ES-27	161 548			9 476,6	177 056,8	1,8	16 579,5	2 956,7	240 191,6
ES-28	179 163	10 467,7	16,6	9 873,1	188 730,0	1,7	17 160,5	3 331,2	273 950,7

Šaltiniai: Eurostatas, „Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės statistika“, 2020 m. leidimas; Europos Komisija, „BŽŪP kontekstiniai rodikliai 2014–2020 m., 2019 m. atnaujintas leidimas“.

III LENTELĖ. PAGRINDINIAI ŽEMĖS ŪKIO IR APLINKOS APSAUGOS RODIKLIAI (ES-28, 2017–2018 M.)

	NŽŪN, priskirtų tinklo „Natura 2000“ teritorijai, įskaitant natūralias ganyklas, dalis (%)	Agrarinei miškininkystei sunaudojamos energijos dalis, palyginti su bendru suvartojamos energijos kiekiu (%)	NŽŪN, valdomų mažo sąnaudų intensyvumo ūkių, dalis (%)	Atsinaujinantis NŽŪN, skirtų ekologiniam ūkininkavimui, dalis (%)	Atsinaujinantis energijos gamybos dalis, tenkanti žemės ūkiui (%)	Atsinaujinantis energijos gamybos dalis, tenkanti miškininkystės sektoriui (%)	Žemės ūkio sektoriuje išmetamos šiltnamio efekta sukeliančios dujos (ŠESD) (1 000 t CO ₂ ekvivalentas) ir visos vertės dalis (%)
	2018	2018	2017	2018	2018	2018	2018
BE	7,1	2,4	63,0	6,6	18,8	36,3	9 798 (8,3 %)
BG	22,5	1,9	10,3	2,6	6,6	59,5	5 465 (11,1 %)
CZ	6,6	2,6	27,8	14,8	16,6	67,2	8 136 (6,1 %)
DK	4,0	4,3	42,7	9,8	7,1	42,9	16 842 (30,9 %)
DE	10,7	1,7	34,4	7,3	24,1	27,2	91 454 (11,0 %)
EE	5,8	4,3	29,2	20,6	0,3	94,5	1 764 (9,8 %)
EL	18,7	1,7	40,2	9,3	6,0	25,9	6 567 (7,4 %)
ES	16,6	3,0	27,0	9,3	9,8	29,0	35 532 (12,0 %)
FR	8,4	2,9	31,6	7,0	13,3	37,0	84 540 (20,2 %)
IE	3,6	2,0	31,1	2,6	2,6	18,6	26 215 (40,2 %)
IT	9,5	2,4	35,0	15,2	8,3	26,5	21 444 (5,5 %)
CY	6,3	2,7	61,4	4,6	5,9	11,8	220 (2,6 %)
HR	25,7	3,2	26,9	6,9	2,7	62,6	2 892 (15,5 %)
LV	6,4	4,5	28,4	14,5	6,0	85,8	6 683 (50,9 %)
LT	4,5	2,0	35,2	8,1	10,3	79,1	4 365 (26,6 %)
LU	21,1	0,6	30,6	4,4	11,5	52,2	673 (6,5 %)
HU	14,8	3,6	24,6	3,9	17,2	71,1	6 755 (11,5 %)
MT	8,1	0,9	38,2	0,4	4,8	0,0	68 (3,1 %)
NL	4,2	8,1	23,6	3,2	37,0	23,7	23 069 (12,0 %)
AT	11,8	2,0	21,0	24,1	5,4	47,0	7 546 (10,2 %)
PL	11,5	5,6	33,5	3,3	11,8	69,3	31 478 (8,4 %)
PT	17,8	2,4	30,6	5,9	5,2	41,8	7 381 (12,1 %)
RO	12,7	2,4	16,1	2,4	3,2	58,3	17 558 (19,2 %)
SI	23,5	1,5	35,5	10,0	1,9	51,8	1 164 (6,6 %)
SK	16,2	1,3	20,2	9,9	17,8	56,3	1 411 (3,7 %)
FI	1,1	2,7	37,5	13,1	2,7	74,1	15 140 (32,8 %)
SE	4,0	1,9	30,4	20,3	2,4	48,5	10 585 (108 %)
UK	2,6	1,0	32,3	2,6	11,3	26,9	42 144 (9,3 %)

ES-27	11,2	2,9	27,0	8,0	12,1	41,4	444 (12,7 %)	746
ES-28	10,9	2,7	27,2	7,5	12,1	40,3	486 (12,3 %)	890

Šaltinis: Europos Komisija, „BŽŪP kontekstiniai rodikliai 2014–2020 m., 2019 m. atnaujintas leidimas“.

IV LENTELĖ. PAGRINDINIAI DUOMENYS APIE ES MIŠKUS (ES-27, 2015–2019 M.)

Valstybė narė ES-27	Miškai / Miškingos žemės plotas (1 000 ha, 2019 m.)	Miškų dalis visame plote (%) (2019 m.)	BPV / miško plotas (EUR / ha) (2018 m.)	Miško nuosavybė: valstybinių miškų % (2015 m.)	Miško ir kitos miškingos žemės plotas vienam gyventojui (ha, 2015 m.)	Miškų ūkyje dirbantys asmenys (1 000 MDV) (2018 m.)
Austrija	3 885,6	46,4	274	25,8	0,47	21,7
Belgija	689,3	22,6	121	46,5	0,06	2,3
Bulgarija	3 880,0	35,2	68	87,9	0,53	22,2
Kroatija	1 936,6	34,2	112	71,7	0,59	14,4
Kipras	172,7 (2015)	33,9	442	68,8	0,34	21,8
Čekija	2 675,3	33,9	442	76,6	0,25	21,8
Danija	627,5	14,6	557	23,7	0,12	6,0
Estija	2 438,4	53,9	98	41,3	1,85	5,8
Suomija	22 409,0	66,2	183	30,4	4,23	20,8
Prancūzija	17 169,6	27,1	206	24,7	0,27	30,0
Vokietija	11 419,0	32,0	275	52	0,14	39,0
Graikija	3 901,8	29,5	14	77,5	0,59	9,0
Vengrija	2 054,5	22,1	129	57,6	0,22	20,7
Airija	778,0	11,1	24	53,2	0,17	2,4
Italija	9 512,3	31,5	208	33,6	0,19	38,8
Latvija	3 406,9	52,8	163	52,3	1,72	17,9
Lietuva	2 200,0	33,7	122	61,4	0,77	11,9
Liuksemburgas	88,7	34,3	400	47,1	0,16	0,3
Malta	0,4	1,5	0,0	—	—	0,0
Nyderlandai	368,6	8,9	430	48,5	0,02	2,0
Lenkija	9 471,0	30,3	165	81,9	0,24	73,3
Portugalija	3 312,0	35,9	288	3	0,47	15,3
Rumunija	6 929,1	29,1	257	67	0,35	51,8
Slovakija	1 925,9	39,3	256	50,2	0,36	25,5
Slovėnija	1 185,6	58,5	228	25,3	0,62	7,1
Ispanija	18 567,9	36,7	54	29,2	0,59	88,8
Švedija	27 980,0	63,8	110	24,3	3,18	40,0

ES-27	158 822,9	37,7	168	39,7 (ES 28)	0,36 (ES 28)	519,4
-------	-----------	------	-----	--------------	--------------	-------

Šaltinis: Eurostatas ir AGRI GD.

V LENTELĖ. BŽŪP IŠLAIDOS VALSTYBĖSE NARĖSE (ES-28, 2019 M.)

Valstybė narė	1. Paskirstymas pagal valstybės nares Tiesioginė parama / Rinkos ir kitos priemonės 2018 m. / Kaimo plėtra 2019 m. (mln. EUR)				2. Ūkių, gaunančių tiesioginę paramą iš EŽŪGF, procentinė dalis (2019)		
	a. Tiesioginė parama (1 ramstis, EŽŪGF)	b. Iš viso 1 ramstis (EŽŪGF) (įskaitant a stulpelį)	c. Iš viso EŽŪFKP (2 ramstis)	(b+c) Viso ES biudžeto dalis (%)	d. Parama sudaro ≤ 5 000 EUR	e. Parama sudaro ≤ 20 000 EUR	f. Parama sudaro ≥ 50 000 EUR
BE	488,3	553,9	78,9	1,1 %	34,50	74,65	3,79
BG	785,3	805,4	308,6	2,0 %	65,86	89,90	4,77
HR	278,85	288,2	299,6	1,0 %	89,92	98,44	0,29
CZ	854,3	875,3	393,8	2,3 %	57,19	80,89	10,10
DK	822,3	833,3	101,1	1,7 %	49,38	73,33	13,17
DE	4 794,3	4 910,0	1 273,6	11,2 %	45,11	79,93	4,73
EE	133,0	134,2	124,9	0,4 %	75,68	90,04	4,07
EL	1 982,3	2 038,7	411,4	4,4 %	82,27	98,17	0,15
ES	5 101,4	5 690,7	1 165,6	12,4 %	68,55	90,25	2,15
FR	6 935,0	7 480,3	2 063,5	17,3 %	26,93	57,54	8,64
IE	1 200,4	1 198,2	324,0	2,7 %	40,96	88,68	1,29
IT	3 633,6	4 273,0	1 449,1	10,4 %	81,32	95,67	1,14
CY	48,5	55,1	20,9	0,1%	94,58	98,98	0,18
LV	252,6	254,0	206,5	0,8 %	86,04	95,81	1,42
LT	468,9	469,3	181,2	1,1 %	84,94	96,72	0,74
LU	32,9	33,4	14,4	0,1 %	27,33	59,74	5,58
HU	1 265,2	1 303,0	511,3	3,3 %	78,14	92,72	2,63
MT	5,1	5,7	19,4	0,0 %	96,80	99,05	0,10
NL	679,5	703,8	90,4	1,4 %	28,34	73,89	3,20
AT	691,1	716,4	538,1	2,2 %	56,91	95,60	0,40
PL	3 387,3	3 415,6	1 092,2	8,1 %	87,56	99,97	0,24
PT	671,3	775,1	523,0	2,3 %	86,92	96,12	1,33
RO	1 847,4	1 889,8	967,0	5,2 %	93,62	98,37	0,60
SI	134,7	142,1	120,1	0,5 %	90,16	99,20	0,10
SK	445,1	456,3	209,3	1,2 %	73,21	86,12	8,82
FI	523,1	528,4	351,1	1,6 %	47,31	86,14	2,44
SE	687,5	709,2	226,3	1,7 %	57,69	83,10	5,18
UK	3 186,2	3 228,7	773,9	7,2 %	30,46	68,12	10,65
ES	0,0	195,3	0,0	0,3 %	—	—	—

ES-27 (be Jungtinės Karalystės)	38 149,4	40 733,7	13 066,1	—	—	—	—
ES-28	41 335,6	43 962,4	13 840,0	100,0	74,89	92,16	1,93

Šaltiniai: a ir b stulpeliai: Europos Komisija, 13-oji Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) finansinė ataskaita, 2019 m.

c stulpelis: Europos Komisija, 13-oji Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) finansinė ataskaita, 2019 m.

d, e ir f stulpeliai: Europos Komisija, „Orientaciniai paramos, kuri buvo išmokėta tiesiogiai gamintojams pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1307/2013, paskirstymo duomenys pagal paramos dydį ir klasę, 2019 finansiniai metai“.

VI LENTELĖ. ES-27 PREKYBA ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAIS PAGAL PASIRINKTAS VALSTYBES (2019 M.)

ES-27 IŠORĖS PREKYBA	A. Importas (mln. EUR)	2 eilutės dalis (%)	B. Eksportas (mln. EUR)	2 eilutės dalis (%)	Likutis (B-A)
1. Visa prekyba	1 934 944	—	2 132 015	—	197 071
2. Prekyba žemės ūkio produktais	121 644	100	181 825	100	60 181
Prekybos žemės ūkio produktais dalis (%) (2/1)	6,3 %	—	8,5 %	—	---
Prekės / pirminiai produktai	76 168	65,0 %	65 281	35,9 %	-10 887
Gaminiai (įskaitant vyną)	12 064	9,9 %	38 878	21,4 %	24 814
Maisto produktai ir gėrimai	17 443	14,3 %	58 557	32,2 %	41 114
Ne maisto produktai	12 968	10,7 %	19 108	10,5 %	6 140
PASIRINKTOS VALSTYBĖS					
Argentina	4 365	3,6 %	207	0,1 %	-4 158
Brazilija	10 760	8,9 %	1 799	1,0 %	-8961
Kinija	5 331	4,4 %	14 491	8,0 %	9 160
Indija	2 609	2,1 %	746	0,4 %	-1 863
Indonezija	3 882	3,2 %	932	0,5 %	-2 950
Japonija	347	0,3 %	7 280	4,0 %	6 933
Rusija	1 509	1,2 %	7 027	3,9 %	5 518
Šveicarija	4 589	3,8 %	8 376	4,6 %	3 778
Jungtinė Karalystė	16 750	13,8	41 215	22,7	24 465
Ukraina	7 024	5,8 %	2 455	1,4 %	-4 569
Jungtinės Amerikos Valstijos	10 182	8,4 %	21 851	12,0 %	11 669
PASIRINKTOS VALSTYBĖS (IŠ VISO)	67 348	55,3 %	106 379	58,5 %	39 031

Šaltinis: Europos Komisija (Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD), Prekybos žemės ūkio produktais statistikos duomenų suvestinė. ES-28 vidaus ir išorės prekyba, 2020. kovo

mėn.; prekybos statistika, Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD (prekybos duomenys pagal šalį, pagrindinės ES partnerės).

Vera Milicevic
04/2023

3.2.4. BŽŪP PRIEMONĖS IR REFORMOS

Buvo įvykdytos šešios didelės bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) reformos, naujausios iš jų buvo įvykdytos 2013 m. (2014–2020 m. finansinis laikotarpis) ir 2021 m. (2023–2027 m. finansinis laikotarpis). Naujausia reforma ir nauji teisės aktai įsigaliojo 2023 m. sausio mėn.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 38–44 straipsniai.

2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2115](#), kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013 ([3.2.7](#)).

2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2116](#) dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 ([3.2.5](#)).

2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2117](#), kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas, (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų, (ES) Nr. 251/2014 dėl aromatizuotų vyno produktų apibrėžties, aprašymo, pateikimo, ženklinimo ir geografinių nuorodų apsaugos ir (ES) Nr. 228/2013, kuriuo nustatomos specialios žemės ūkio priemonės atokiausiems Sąjungos regionams ([3.2.6](#)).

TIKSLAI

Vieną po kitos vykdant BŽŪP reformas buvo pritaikytas BŽŪP naudojamas mechanizmas, kad būtų galima geriau pasiekti Sutartyje nustatytus tikslus (žr. [3.2.1](#) faktų suvestinę). Naujausioje 2021 m. reformoje daugiausia dėmesio skiriama 10 konkrečių tikslų, susietų su bendrais ES socialinio, aplinkosauginio ir ekonominio tvarumo žemės ūkyje ir kaimo vietovėse tikslais.

LAIMĖJIMAI

A. 1992 m. reforma: didieji pokyčiai

Nuo to laiko, kai 1962 m. sukurta BŽŪP, jos tikslai buvo pasiekti – užtikrintas apsirūpinimo maistu saugumas. Vėliau, pagal BŽŪP vykdant labai aukštą, palyginti su pasaulio rinkos kainomis, palaikomųjų kainų politiką ir neriboto pirkimo laidavimą, produkcijos perteklius pradėjo nepaliaujamai didėti. Siekdama stabdyti didėjančią pasiūlos ir paklausos atotrūkį ir kontroliuoti žemės ūkio išlaidas, Taryba pritarė esminiam BŽŪP keitimui – užuot taikius kainomis grindžiamą apsaugos sistemą, imta taikyti kompensacinio pajamų rėmimo sistemą.

B. „Darbotvarkė 2000“: naujas etapas, papildantis 1992 m. reformą

Per 1999 m. kovo 24–25 d. Berlyne vykusį Europos Vadovų Tarybos susitikimą sudarytame susitarime apibrėžti svarbiausi reformos tikslai: vidaus kainas iš naujo suderinti su pasaulinėmis kainomis, valstybėse narėse nustatyti sąlygas, kad norint gauti paramą reikia laikytis aplinkos apsaugos reikalavimų, sustiprinti galiojančias socialines bei struktūrines ir papildomas priemones ir stabilizuoti biudžetą griežtai laikantis 2000–2006 m. finansinės programos.

C. 2003 m. birželio mėn. reforma: vykdyti atsietą paramą paremtą BŽŪP

2003 m. birželio 26 d. ES žemės ūkio ministrai pasiekė susitarimą, pagal kurį padaryta esminių BŽŪP pakeitimų ir įtraukta keletas naujų principų ir priemonių:

- atsieti paramą nuo pagaminto kiekio siekiant užtikrinti, kad ūkiai labiau orientuotųsi į rinką, ir norint sumažinti žemės ūkio produktų gamybos ir prekybos jais iškreipimus. Tokia atsietoji parama nuo tada tapo bendrąja išmoka ūkiui, skirta pajamų stabilumui užtikrinti;
- laikytis Pasaulio prekybos organizacijos taisyklių, nes pagrindinis paramos atsiejimo tikslas buvo užtikrinti, kad bendrųjų išmokų sistema būtų įtraukta į „žaliąją dėžę“ (žr. [3.2.11](#) faktų suvestinę);
- užtikrinti viešąjį ūkių teisių į išmokas persikirstymą pagal ankstesnius rodiklius naudojant dvi priemones: moduliavimą, kai suteikiama galimybė perkelti asignavimus iš vieno BŽŪP ramsčio į kitą ir taip gerinti kaimo plėtrą, ir galimybę taikyti regioninį atsiejimo modelį, pagal kurį sudaromos sąlygos derinti išmokas už hektarą, skiriamas vadovaujantis teritoriniais kriterijais;
- finansinė drausmė – principas, vėliau tapęs oficialiu [2007–2013 m. finansinės programos](#) principu, pagal kurį įšaldytas BŽŪP pirmojo ramsčio biudžetas ir nustatytos didžiausios privalomos metinės ribos;
- [2007 m. nustatytas vienas bendras rinkų organizavimas](#) (vienas BRO), kodifikavus tuo metu galiojusį 21 bendro rinkų organizavimo (BRO) reguliavimo mechanizmą.

D. 2009 m. BŽŪP reformos patikrinimas: 2003 m. reformos pagrindų konsolidavimas

Atliekant BŽŪP reformos patikrinimą, kurį Taryba patvirtino 2008 m. lapkričio 20 d., persvarstyta daug priemonių, taikytų įvykdžius 2003 m. BŽŪP reformą. Buvo siekiama:

- dar labiau atsieti paramą, laipsniškai atsisakant paskutinių su gamyba susietų išmokų, šias išmokas įtraukus į bendrosios išmokos schemą;
- iš dalies persikirstyti pirmojo ramsčio lėšas, jas skiriant kaimo plėtrai, padidinus tiesioginės paramos moduliavimo normą;
- sušvelninti viešosios intervencijos taisykles ir pasiūlos kontrolės taisykles, siekiant neriboti ūkininkų gebėjimo reaguoti į rinkos poreikius.

E. 2013 m. reforma: visapusiškesnis ir labiau integruotas požiūris

Pagrindinės 2014–2020 m. laikotarpio BŽŪP gairės:

- atsietoji parama pakeičiama daugiafunkcės paramos sistema. 2003 m. prasidėjusį etapą, kai parama žemės ūkiui buvo atsiejama pirmenybę teikiant bendrajai paramai pajamoms kompensuoti, pakeitė etapas, kai priemonės vėl buvo siejamos su konkrečiais tikslais arba funkcijomis. Bendras išmokas ūkiams pakeitė išmoku,

suskirstytų pagal lygmenis ar sluoksnius, sistema. Nauja bazinė parama už hektarą buvo skiriama tik aktyviems ūkininkams (žr. [3.2.8](#) faktų suvestinę). Be to, buvo numatyta, kad visoms valstybėms narėms skiriami tiesioginių išmokų paketai palaipsniui būtų tikslinami taip, kad 2019 m. visi ūkininkai gautų minimalią išmoką eurais už vieną hektarą (šis procesas vadinamas išorės konvergencija).

- Sutvirtinami du BŽŪP ramsčiai: pirmasis ramstis, pagal kurį tiesioginė parama ir rinkos priemonės finansuojamos tik Europos žemės ūkio garantijų fondo lėšomis; antrasis ramstis, pagal kurį kaimo plėtra skatinama taikant bendro finansavimo metodą. Tiesioginės pagalbos moduliavimas, skiriant lėšas antrajam ramsčiui, buvo pakeistas privalomu bazinių išmokų mažinimu, pradine suma laikant 150 000 EUR (proporcingas mažinimas). Be to, buvo padidintas lėšų perkėlimo iš vieno ramsčio į kitą lankstumas: nuo 2015 m. valstybės narės turi galimybę paskirtas lėšas perkelti iš vieno ramsčio į kitą (iš pirmojo ramsčio į antrąjį – iki 15 proc. iš pradžių skirtų lėšų, o iš antrojo į pirmąjį kai kurios valstybės gali perkelti iki 25 proc. lėšų) (žr. [3.2.8](#) faktų suvestinę);
- Vieno BRO priemonių konsolidavimas pagal stabilumo užtikrinimo sistemą, kai priemonės taikomos tik kilus kainų krizei ir sutrikus rinkoms. Taip pat buvo patvirtinta, kad panaikinamos visos pasiūlos kontrolės priemonės: cukraus kvotų sistema nustojo galioti 2017 m. rugsėjo mėn., o 2016 m. vynuodžių sodinimo teisių sistemą pakeitė leidimų sistema. Prieš įgyvendinant naują 2015 m. įsigaliojusią pieno sektoriaus sistemą, pagal kurią netaikomos kvotos, buvo priimtas mažasis pieno dokumentų rinkinys. Naujas vienas BRO taip pat apėmė krizių rezervą, kad būtų galima reaguoti į rinkų sutrikimus.
- Labiau integruotas, tikslinis ir teritorinis požiūris į kaimo plėtrą. Buvo numatyta kaimui skirtas priemonės geriau derinti su kitų struktūrinių fondų priemonėmis (žr. [3.1.1](#) faktų suvestinę). Buvo sumažintas didelis taikytų BŽŪP antrojo ramsčio priemonių skaičius, kad būtų galima dėmesį sutelkti į paramą konkurencingumui, inovacijoms, žiniomis grindžiamam žemės ūkiui, jaunųjų ūkininkų įsikūrimui, tvariam gamtos išteklių valdymui ir subalansuotos teritorinės plėtros užtikrinimui (žr. [3.2.9](#) faktų suvestinę).

F. Laikotarpiui po 2020 m. skirta reforma: orientavimasis į žalinimą, daug dėmesio rezultatams ir veiklos efektyvumui

Laikotarpiui po 2020 m. skirta reforma, kurią vykdant nustatyta 2023–2027 m. BŽŪP, pasižymėjo tuo, kad procesas buvo ilgas – jis pradėtas Komisijai 2018 m. birželio mėn. paskelbus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir baigtas 2021 m. gruodžio mėn. galutinai priėmus sutartus tekstus. 2020 m. Komisijai pristačius Europos žaliojo kurso planą ir strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ bei Biologinės įvairovės strategiją, derybos tapo dar sudėtingesnės. Reformų paketą sudaro trys reglamentai: Reglamentas dėl BŽŪP strateginių planų ([3.2.7](#)), Horizontalusis reglamentas ([3.2.5](#)) ir reglamentas, kuriuo iš dalies keičiamas BRO reglamentas ([3.2.6](#)).

2023–2027 m. BŽŪP daugiausia dėmesio skiriama 10 konkrečių tikslų:

- teisingos pajamos ūkininkams,
- didesnis konkurencingumas,
- geresnė ūkininkų padėtis maisto grandinėje,
- kovos su klimato kaita veiksmai,

- aplinkos apsauga,
- biologinė įvairovė ir kraštovaizdžio išsaugojimas,
- parama kartų kaitai,
- gyvybingos kaimo vietovės,
- maisto ir sveikatos priežiūros kokybė,
- žinių kaupimas ir inovacijos.

Naują BŽŪP siekiama sukurti tvarią maisto sistemą ir taip padėti siekti žaliajo kurso, strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ (3.2.10) ir Biologinės įvairovės strategijos tikslų, apsaugant ir didinant augalų ir gyvūnų įvairovę kaimo ekosistemose. Kad būtų pasiekti žaliajo kurso tikslai, naujojoje BŽŪP nustatomos griežtesnės sąlygos (tiesioginė pajamų parama susiejama su aplinkai nekenkiančia ūkininkavimo praktika), ekologinės sistemos ir nacionaliniai strateginiai planai.

Kiekviena valstybė narė, atsižvelgdama į dabartines sąlygas ir poreikius, turi parengti savo nacionalinį strateginį planą, kuriame būtų aprašytas BŽŪP priemonių naudojimas. Nacionaliniai strateginiai planai yra naujas BŽŪP įgyvendinimo modelis, grindžiamas didesniu valstybių narių lankstumu, mažesne administracine našta ir didesne aplinkos apsauga.

Pagal dabartinę BŽŪP nustatoma nauja bendru rodiklių rinkiniu grindžiama metinės stebėsenos ir peržiūros sistema, pagal kurią reikalaujama, kad valstybės narės stebėtų, kokią pažangą daro siekdamos savo tikslų, ir pateiktų metinę veiklos rezultatų ataskaitą. Du kartus per metus atliekama BŽŪP strateginių planų įgyvendinimo rezultatų peržiūra leis įvertinti ES valstybių narių pažangą siekiant savo ir BŽŪP tikslų.

BŽŪP išlaidos ir toliau finansuojamos iš dviejų fondų: Europos žemės ūkio garantijų fondo (jis skirtas tiesioginėms išmokoms ir visoms su rinka susijusioms išlaidoms finansuoti) ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (jis skirtas kaimo plėtros priemonėms finansuoti). Pagal naują BŽŪP ūkininkai remiami taikant šias priemones ir sistemas:

- bazinę pajamų paramą tvarumui didinti,
- išmokas smulkiesiems ūkininkams,
- papildomą pajamų paramą (tvarumui didinti ir jauniems ūkininkams remti),
- ekologines sistemas (klimatui, aplinkai ir gyvūnų gerovei naudingas sistemas),
- susietąją pajamų paramą,
- specialiasias išmokas už žemės ūkio kultūras,
- sektorines intervencines priemones,
- kaimo plėtros projektus.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Iš esmės Europos Parlamentas rėmė visas BŽŪP reformas. [Reikšdamas pritarimą](#) daliniam atsiejimui ir kartu atmesdamas laipsniško paramos mažinimo idėją, jis pritarė daugumai Komisijos gairių, susijusių su 2003 m. reforma. Be to, Parlamentas dar kartą

paragino visose žemės ūkio politikos srityse taikyti bendro sprendimo procedūrą; šis tikslas įgyvendintas įsigaliojus Lisabonos sutarčiai (žr. [1.1.5](#) ir [3.2.1](#) faktų suvestines).

Diskusijos Parlamento lygmeniu dėl BŽŪP ateities po 2013 m. prasidėjo dar prieš Komisijai pateikiant komunikatą ir pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų. Remdamasis pranešimu savo iniciatyva, 2010 m. liepos 8 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#). Parlamento nariai nustatė naujosios XXI a. BŽŪP prioritetus: apsirūpinimo maistu saugumas, sąžininga prekyba, žemės ūkio veiklos išsaugojimas visoje Europoje, maisto produktų kokybė, biologinės įvairovės išsaugojimas ir aplinkos apsauga, teisingas atlyginimas už ūkininkų teikiamas viešąsias gėrybes bei ekologiškų darbo vietų kūrimu grindžiama kaimo plėtra. Šie prioritetai patvirtinti 2011 m. birželio 23 d. [rezoliucijoje](#) dėl Komisijos komunikato dėl BŽŪP artėjant 2020 m.

Europos Parlamentas iš dalies pakeitė pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl BŽŪP po 2013 m., ir iš dalies pakeistas tekstas tapo Parlamento įgaliojimais derėtis su Taryba (sprendimai dėl [tiesioginių išmokų ūkininkams](#), [Vieno bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamento](#), [Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai teikiamos paramos](#) ir [BŽŪP finansavimo, valdymo ir stebėsenos](#)). Politinis susitarimas rastas remiantis šiais pakeitimais po daugiau nei keturiasdešimties trilogų ir 2013 m. lapkričio 20 d., vos tik priėmus 2014–2020 m. laikotarpio finansinių dokumentų rinkinį, Europos Parlamentas pareiškė savo nuomonę dėl naujų žemės ūkio reglamentų.

Derybos su Taryba dėl BŽŪP po 2020 m. prasidėjo 2020 m. lapkričio 10 d. ir buvo tęsiamos keliuose triloguose. 2021 m. birželio mėn. pabaigoje derybininkai pasiekė susitarimą dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų. ES žemės ūkio ministrai šį susitarimą patvirtino 2021 m. birželio 28 d., o Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto nariai tai padarė 2021 m. rugsėjo 9 d. Dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų Parlamentas balsavo per antrąją 2021 m. lapkričio mėn. plenarinę sesiją.

Vera Milicevic
10/2023

3.2.8. TIESIOGINĖS IŠMOKOS

Europos Sąjunga ūkininkams teikia pajamų paramą arba tiesiogines išmokas, kad jos veiktų kaip apsaugos sistema ir padidintų ūkininkavimo pelningumą, užtikrintų apsirūpinimo maistu saugumą Europoje, padėtų ūkininkams gaminti saugius, sveikus ir įperkamus maisto produktus ir atlygintų jiems už viešųjų gėrybių, už kurias rinkose paprastai nemokama, tiekimą. Jas, taikydamos keletą sistemų, bendrai valdo Komisija ir valstybės narės.

TEISINIS PAGRINDAS

Bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) teisinis pagrindas yra nustatytas [Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (38–44 straipsniai) (3.2.1).

2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2115](#), kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013.

2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2116](#) dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 (→).

IŽANGA

Pagal BŽŪP ūkininkai remiami įvairiomis politikos priemonėmis:

- EŽŪGF lėšomis finansuojamos tiesioginės išmokos yra apsaugos sistema, skirta ūkininkams, kurių pajamos yra mažesnės nei vidutinės, palyginti su likusia ekonomikos dalimi, ir kurie taip pat susiduria su neapibrėžtumu rinkose, ekstremaliomis oro sąlygomis, kenkėjais ir ligomis, arba jų derybinė galia maisto grandinėje silpna. 2021–2027 m. laikotarpiu tiesioginėms išmokoms skirta apie 270 mlrd. EUR (daugiametė finansinė programa, dabartinėmis kainomis) ir jos sudaro 72 proc. ES BŽŪP lėšų (378,5 mlrd. EUR) (3.2.2). ES teisės aktuose nustatyti finansiniai asignavimai kiekvienai valstybei narei.
- Rinkos priemonėmis, kurios taip pat finansuojamos iš EŽŪGF, siekiama remti ir stabilizuoti žemės ūkio rinkas. Kai kuriomis iš jų ES ūkininkai remiami tiesiogiai, pavyzdžiui, palengvinant jų dalyvavimą gamintojų grupėse arba kokybės sistemose ir taip stiprinant jų vaidmenį tiekimo grandinėje. Bendram žemės ūkio rinkų organizavimui (BRO) taikomas 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2117](#), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas, Reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų, Reglamentas (ES) Nr. 251/2014 dėl aromatizuotų vyno produktų geografinių nuorodų ir Reglamentas (ES) Nr. 228/2013, kuriuo nustatomos specialios žemės ūkio priemonės atokiausiems ES regionams (→). Kadangi šios sektorinės intervencinės priemonės dabar įeina į valstybių

narių BŽŪP strateginius planus, atitinkamos nuostatos buvo perkeltos iš BRO reglamento į Reglamentą dėl BŽŪP strateginių planų.

- EŽŪFKP ir nacionalinių fondų finansuojamomis kaimo plėtros priemonėmis siekiama prisidėti prie kaimo vietovių ekonominio, socialinio ir aplinkosauginio veiksmingumo. Jos taip pat apima paramos ūkininkams priemonės, pavyzdžiui, agrarinės aplinkosaugos priemonės, investicijų į ūkius finansavimą, rizikos valdymo priemonės ir finansines priemonės ([3.2.9](#)).

APŽVALGA

Tiesioginių išmokų sistemos reglamentuojamos Reglamento (ES) 2021/2115 (Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų) 20–41 straipsniais. Kai kurios sistemos yra privalomos, kitos gali būti savanoriškai įtrauktos į BŽŪP strateginius planus.

- Bazinė pajamų parama tvarumui didinti (Reglamento (ES) 2021/2115 21–28 straipsniai) yra metinė išmoka už hektarą, kuriai skiriama pusė tiesioginių išmokų biudžeto. Valstybės narės gali nuspręsti mokėti vienodą sumą už hektarą arba nustatyti skirtingą išmoką atsižvelgdamos į skirtingas socioekonominės ar agronomines sąlygas, arba mokėti sumą, pagrįstą teisėmis į išmokas, kurios buvo taikytos pagal ankstesnę BŽŪP. Taikydamos teises į išmokas, valstybės narės turi per artimiausius metus laipsniškai mažinti tų teisių vertės skirtumus. Šis procesas vadinamas konvergencija. Metinė išmoka smulkiesiems ūkininkams neviršija 1 250 EUR ir gali būti skiriama kaip fiksuotoji suma arba kaip suma už hektarą. Tokios išmokos – ūkininkai gali jas pasirinkti – pakeičia visas kitas tiesioginių išmokų formas.
- Papildoma perskirstomoji pajamų parama tvarumui didinti (Reglamento (ES) 2021/2115 29 straipsnis) yra metinė papildoma išmoka už pirmuosius žemės ūkio paskirties žemės hektarus ūkininkams, turintiems teisę į bazinę pajamų paramą. Sumą už hektarą ir vienam ūkininkui tenkančių hektarų, už kuriuos galima skirti pajamų perskirstymo paramą, skaičių nustato valstybės narės. Šia sistema siekiama perskirstyti tiesiogines išmokas iš didesnių ūkių mažesniems ar vidutiniams ūkiams. Siekiant paremti smulkiuosius ūkius, šiai sistemai turi būti skiriama ne mažiau kaip 10 proc. kiekvienos valstybės narės tiesioginių išmokų biudžeto, išskyrus atvejus, kai lėšos perskirstomos kitomis priemonėmis.
- Papildoma pajamų parama jauniesiems ūkininkams (Reglamento (ES) 2021/2115 30 straipsnis) yra metinė papildoma išmoka jauniesiems ūkininkams, turintiems teisę į bazinę pajamų paramą. Fiksuotosios sumos išmoką arba sumą už hektarą ir vienam ūkininkui tenkančių hektarų, už kuriuos galima skirti paramą, skaičių nustato valstybės narės. Jos taip pat nustato viršutinę amžiaus ribą (tarp 35 iki 40 metų) ir tai, kokį parengimą ir įgūdžius turi turėti galimi paramos gavėjai.
- Klimatui, aplinkai ir gyvūnų gerovei naudingos sistemos (ekologinės sistemos) (Reglamento (ES) 2021/2115 31 straipsnis) padeda ūkininkams, kurie įsipareigoja laikytis klimatui, aplinkai bei gyvūnų gerovei ir kovai su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms naudingos žemės ūkio praktikos. Tokia praktika neturi apsiriboti teisės aktų reikalavimais ir yra nurodyta BŽŪP strateginiuose planuose. Už ekologines sistemas skiriama metinė išmoka už hektarą gali būti išmoka, papildanti bazinę pajamų paramą, arba išmoka, skirta dėl priimtų įsipareigojimų patirtoms išlaidoms arba prarastoms pajamoms kompensuoti. Šiai sistemai, kuri ūkininkams

yra savanoriška, turi būtų skiriama ne mažiau kaip 25 proc. nacionalinio tiesioginių išmokų biudžeto.

- Susietoji pajamų parama (Reglamento (ES) 2021/2115 32–35 straipsniai). Pajamų parama pagal BŽŪP anksčiau buvo susieta su konkrečiais produktais, tačiau viena po kitos vykdant reformas ši sąsaja buvo palaipsniui panaikinta ir šiuo metu tokia parama sudaro tik nedidelę tiesioginių išmokų dalį. Susietosios paramos tikslas yra šalinti sunkumus, susijusius su socioekonominiu ir aplinkosaugos požiūriais svarbiais sektoriais, gamybos rūšimis arba konkrečių rūšių ūkininkavimu. Paramą sudaro metinė išmoka už hektarą arba gyvūną ir ja siekiama didinti konkurencingumą, tvarumą ar kokybę. Prie sektorių, kuriems gali būti skirti BŽŪP strateginiai planai, priskaičiuojami baltyminiai augalai, kurių atveju nereikia pateikti jokio specialaus pagrindimo, nes jie padeda mažinti ES priklausomybę nuo importo šiame sektoriuje ir azoto trąšų naudojimą.
- Specialioji išmoka už medvilnę (Reglamento (ES) 2021/2115 36–41 straipsniai) yra susietųjų tiesioginių išmokų sistema, pagal kurią Bulgarijoje, Graikijoje, Ispanijoje ir Portugalijoje skiriamos išmokos už medvilnės hektarą, esantį plotuose, kuriose leidžiama auginti medvilnę.

KAIP TIESIOGINĖS IŠMOKOS VEIKIA PRAKTIŠKAI?

Kasmet tiesiogines išmokas gauna daugiau kaip 6 mln. paramos gavėjų. Jos skiriamos aktyviems ūkininkams (fiziniams asmenims arba bendrovėms), kurie bent minimaliai verčiasi žemės ūkio veikla (t. y. vykdo žemės ūkio gamybą arba laiko žemės ūkio paskirties žemę tokios būklės, kad ji būtų tinkama ūkininkavimui). BŽŪP strateginiuose planuose aktyvūs ūkininkai apibrėžiami taikant objektyvius ir nediskriminacinius kriterijus, be kita ko, sudarant neigiamą sąrašą, pagal kurį tam tikri subjektai negali būti laikomi aktyviais ūkininkais.

Parama pagal BŽŪP strateginius planus daugiausia teikiama išmokų pagal plotą forma. Kai kurių sistemų atveju ji grindžiama gyvūnų, už kuriuos teikiama parama, skaičiumi. Siekiant užtikrinti politikos bendrumą, apibrėžtys, susijusios su ūkininkų tinkamumu finansuoti ir BŽŪP paramos skyrimo reikalavimus atitinkančiais plotais, nustatytos ES lygmeniu. Palyginti su ankstesniu BŽŪP laikotarpiu, šios apibrėžtys nėra taip išsamiai išdėstytos ES teisės aktuose ir suteikia valstybėms narėms galimybę lanksčiai patikslinti taisykles nacionaliniu lygmeniu, kad jas būtų galima pritaikyti prie poreikių ir tikslingiau skirti paramą.

Visos valstybės narės nustato minimaliuosius reikalavimus tiesioginėms išmokoms gauti. Dauguma iš jų nustato tiek ploto, tiek finansines ribas, atitinkamai 0,3–4 hektarų ir 100–500 EUR. Palyginti su ankstesniu laikotarpiu, dauguma valstybių narių minimaliųjų reikalavimų ribas išlaikė nepakeistas.

Ūkininkai, norintys gauti tiesiogines išmokas, paraiškas turi teikti kiekvienais metais. Jie taip pat turi laikytis tam tikrų taisyklių. Be teisės aktais nustatytų valdymo reikalavimų, kurie yra privalomi norint vykdyti ūkininkavimo veiklą, BŽŪP išmokas gaunantiems ūkininkams taikomos paramos sąlygos, t. y. jie privalo išlaikyti žemę geros agrarinės ir aplinkosauginės būklės. 2023–2027 m. BŽŪP nustatytos griežtesnės paramos sąlygos ir „žalesni“ reikalavimai. Be to, pagal BŽŪP pirmą kartą nustatomos socialinės paramos sąlygos, kai tiesioginės išmokos susiejamos su tam tikrais pagrindiniais socialiniais ir su darbu susijusiais principais.

Komisija ir nacionalinės valdžios institucijos tiesiogines išmokas valdo taikydamos pasidalijamąjį valdymą. Už tiesioginių išmokų administravimą atsako Komisijos prižiūrimos nacionalinės mokėjimo agentūros, jos vykdo tokias užduotis kaip paramos paraiškų tvarkymas, išmokų mokėjimas ir tam tikrų patikrų vykdymas.

SVARBIAUSIA FINANSINĖ INFORMACIJA

Bazinė pajamų parama tvarumui didinti yra metinė atsietoji išmoka už plotą, finansuojama tik iš ES biudžeto. Ji tebėra svarbiausia BŽŪP priemonė ES ūkininkų pajamoms remti. Pagal BŽŪP strateginius planus planuojamos šios priemonės išlaidos vidutiniškai sudaro 51 proc. viso EŽŪGF biudžeto arba 31 proc. visų BŽŪP viešųjų išlaidų.

Visų numatytų viešųjų išlaidų tiesioginėms išmokoms, kuriomis grindžiamas visų 28 BŽŪP strateginių planų įgyvendinimas (2023–2027 m.), paskirstymas

Intervencinių priemonių rūšis	ES įnašas (mlrd. EUR)	kaip procentinė visų tiesioginių išmokų dalis
Bazinė pajamų parama tvarumui didinti (21–28 straipsniai)	96,69	51,12 %
Susietoji pajamų parama (32–35 straipsniai)	23,03	12,18 %
Papildoma pajamų parama jauniems ūkininkams (30 straipsnis)	3,40	1,80 %
Papildoma perskirstomoji pajamų parama tvarumui didinti (29 straipsnis)	20,09	10,62 %
Ekologinė sistema. Klimatui, aplinkai ir gyvūnų gerovei naudingos sistemos (31 straipsnis)	44,71	23,64 %
Medvilnė. Specialioji išmoka už medvilnę (36–41 straipsniai)	1,23	0,65 %
Iš viso EŽŪGF tiesioginių išmokų	189,15	100 %

Šaltinis: Europos Komisija, patvirtinti 28 BŽŪP strateginiai planai (2023–2027 m.).

Apibendrinamoji apžvalga, 2023 m. birželio mėn.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2018 m. birželio 1 d. Komisija paskelbė pasiūlymus, kuriais nustatomos valstybių narių pagal BŽŪP rengtinių strateginių planų rėmimo taisyklės. Parlamente šis dokumentas buvo skirtas Žemės ūkio ir kaimo plėtros (AGRI) komitetui. Susijusio komiteto statusas pagal Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnį buvo suteiktas Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos (ENVI) komitetui. Po 2019 m. Europos Parlamento rinkimų

AGRI komiteto pranešėju buvo paskirtas Peter Jahr (PPE, Vokietija), o ENVI komiteto pranešėju paskirtas Christophe Hansen (PPE, Liuksemburgas). 2020 m. spalio 23 d. Parlamentas per pirmąjį svarstymą priėmė poziciją dėl Komisijos pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl naujos BŽŪP.

Priimtas tekstas buvo tolesnių derybų su Taryba, kurios dėl visų trijų BŽŪP dokumentų buvo pradėtos 2020 m. lapkričio 10 d. ir buvo tęsiamos keliuose susitikimuose vykstant trilogui, pagrindas. 2021 m. birželio mėn. pabaigoje derybininkai pasiekė susitarimą dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų. Šį susitarimą 2021 m. birželio 28 d. patvirtino ES valstybių narių žemės ūkio ministrai, o 2021 m. rugsėjo 9 d. – AGRI komiteto nariai. Susitarimą dėl Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų AGRI komiteto nariai patvirtino 38 nariams balsavus už, 8 – prieš ir 2 susilaikius. Dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų Parlamentas balsavo lapkričio mėn. II plenarinėje sesijoje, ir Reglamentas dėl BŽŪP strateginių planų (dabar tai 2021 m. gruodžio 2 d. Reglamentas (ES) 2021/2115) buvo paskelbtas 2021 m. gruodžio 6 d. Oficialiajame leidinyje L 435.

Vykstant deryboms, Parlamentas siekė atlikti svarbų vaidmenį ir apimti visą BŽŪP reformos proceso metu svarstytų klausimų spektrą. Parlamento užsakytame [tyrime](#) „BŽŪP po 2020 m. reformos proceso tarpinstituciniu požiūriu“ pabrėžiama, kad priiimdamas ES principų ir BŽŪP biudžeto sergėtojo vaidmenį Parlamentas siekė išlaikyti įvairių siūlomo teisės akto dalių ES pobūdį ir bendrumą, kad būtų išvengta BŽŪP „renacionalizavimo“. Be to, kai kuriais atvejais jis ėmėsi iniciatyvos ir siūlė politikos priemones, kaip matyti iš pastangų skirti didelę tiesioginių išmokų biudžeto dalį naujoms ekologinėms sistemoms arba iš to, kad į naująjį Reglamentą dėl BŽŪP strateginių planų sėkmingai įtrauktos socialinės paramos sąlygos.

François Nègre
10/2023

3.2.9. ANTRASIS BŽŪP RAMSTIS – KAIMO PLĖTROS POLITIKA

Antrasis bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) ramstis – ES kaimo plėtros politika yra skirta Sąjungos kaimo vietovėms paremti ir įvairiausiems ekonominiams, aplinkosauginiams ir visuomeniniams XXI amžiaus iššūkiams įveikti. Kadangi ši politika yra lankstesnė (palyginti su pirmuoju ramsčiu), regionų, nacionalinės ir vietos valdžios institucijos gali rengti savo daugiametes kaimo plėtros programas, pagrįstas europiniu priemonių rinkiniu. Priešingai nei pirmasis ramstis, kurį visiškai finansuoja ES, antrojo ramsčio programos bendrai finansuojamos ES, regioninėmis ir nacionalinėmis lėšomis.

TEISINIS PAGRINDAS

- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 38–44 straipsniai;
- Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 (OL L 347, 2013 12 20, p. 320) (bendros nuostatos dėl Europos struktūrinių ir investicinių fondų);
- Reglamentas (ES) Nr. 1305/2013 (OL L 347, 2013 12 20, p. 487) (parama kaimo plėtrai);
- Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 (OL L 347, 2013 12 20, p. 549) (bendros žemės ūkio politikos finansavimas, valdymas ir stebėseną);
- Reglamentas „Omnibus“ (Reglamentas (ES) 2017/2393; OL L 350, 2017 12 29, p. 15) (kuriuo iš dalies keičiami reglamentai Nr. 1305/2013 ir Nr. 1306/2013).

TIKSLAS IR PRIORITETAI

Europos Sąjungos kaimo plėtros politika, kaip antrasis BŽŪP ramstis, nustatyta įgyvendinant reformą Darbotvarkė 2000. Ji finansuojama iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) ir iš regioninių arba nacionalinių fondų.

Komisija yra nustačiusi tris pagrindinius kaimo plėtros politikos prioritetus:

1. didinti žemės ūkio konkurencingumą;
2. užtikrinti tausų gamtos išteklių valdymą ir klimato politikos įgyvendinimą;
3. užtikrinti subalansuotą teritorinę kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, įskaitant darbo vietų kūrimą ir išlaikymą.

Šių pagrindinių tikslų siekiama 2014–2020 m. laikotarpiui nustačius šiuos šešis ES kaimo plėtros politikos prioritetus:

1. puoselėti žinių perdavimą žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuose ir kaimo vietovėse;
2. didinti visų tipų žemės ūkio veiklos konkurencingumą ir ūkių perspektyvumą;
3. skatinti maisto grandinės organizavimą ir rizikos valdymą žemės ūkyje;
4. atkurti, išsaugoti ir pagerinti nuo žemės ūkio ir miškininkystės priklausančias ekosistemas;

5. skatinti efektyvų išteklių naudojimą ir remti perėjimą prie klimato kaitai atsparios mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos žemės ūkio, maisto ir miškininkystės sektoriuose;
6. skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse.

Kaimo plėtros politika įgyvendinama pagal valstybių narių (ar jų regionų) parengtas kaimo plėtros programas. Pagal šias daugiametes programas įgyvendinamos pritaikytos strategijos, kurios atitinka konkrečius valstybių narių (ar regionų) poreikius ir yra susijusios su bent keturiais iš minėtų šešių prioritetų. Šios programos grindžiamos įvairiomis priemonėmis, parinktomis iš Kaimo plėtros reglamente (Reglamentas (ES) Nr. 1305/2013) išvardytų ir EŽŪFKP lėšomis bendrai finansuojamų europinių priemonių sąrašo (žr. toliau). Bendro finansavimo dalis įvairuoja priklausomai nuo regionų ir taikomų priemonių. Programos turi patvirtinti Europos Komisija ir jos turi apimti finansavimo planą ir veiklos rodiklių rinkinį. Komisija ir valstybės narės sukūrė bendrą kaimo plėtros politikos stebėjimo ir vertinimo sistemą. Per dabartinį programavimo laikotarpį (2014–2020 m.) didžiausias dėmesys buvo skiriamas EŽŪFKP ir kitų Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondų), t. y.: sanglaudos politikos fondų (Sanglaudos fondo, Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir Europos socialinio fondo (ESF)) ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF), veiksmų koordinavimui.

EUROPINIŲ PRIEMONIŲ SĄRAŠAS

Priemonės, kurias valstybės narės privalo įtraukti į savo programas, apima šias sritis:

- žinių perdavimą ir informavimo priemones (profesinius mokymus, informavimo kampanijas ir kt.);
- konsultavimo paslaugas, ūkių valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugas;
- kokybės sistemas, taikomas žemės ūkio ir maisto produktams (naujus ūkininkų dalyvavimo kokybės sistemose būdus);
- materialiąsias investicijas (į žemės ūkio produktų perdirbimą, infrastruktūrą, žemės ūkio valdų rezultatų gerinimą, tvarumo didinimą ir kt.);
- gaivalinių nelaimių ir katastrofinių įvykių paveikto žemės ūkio gamybos potencialo atkūrimas ir atitinkamos prevencinės veiklos vykdymas;
- ūkių ir verslo įmonių kūrimą (paramą jaunesiems ūkininkams verslui pradėti, ne žemės ūkio veiklą kaimo vietovėse ir kt.);
- pagrindines paslaugas ir kaimų atnaujinimą kaimo vietovėse (plačiajuostį ryšį, kultūrinę veiklą, turizmo infrastruktūrą ir kt.);
- investicijas į miškų plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą (miško įveisimą ir miškingų plotų kūrimą, agrarinės miškininkystės sistemų kūrimą, miškų gaisrų, gaivalinių nelaimių ir katastrofinių įvykių (įskaitant kenkėjų antplūdžius ir ligas, taip pat klimato kaitos keliamą riziką) prevenciją ir jų padarytos žalos miškams atlyginimą; investicijas, kuriomis didinamas miškų ekosistemų atsparumas ir aplinkosauginė vertė, taip pat jų klimato kaitos švelninimo potencialas; investicijas į miškininkystės technologijas ir į miško produktų perdirbimą, telkimą ir rinkodarą);
- gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimą;
- ūkininkavimo praktikos, kuri daro teigiamą poveikį aplinkai ir klimatui ir kuria skatinami būtini pokyčiai, išsaugojimą (agrarinės aplinkosaugos ir klimato

priemonės). Šias priemones privaloma įtraukti į kaimo plėtros programas. Įsipareigojimai turi būti didesni nei numatyti privalomi standartai;

- paramą ekologiniam ūkininkavimui (perėjimo prie ekologinio ūkininkavimo arba paramos jam išmokas);
- su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusias išmokas;
- išmokas už vietoves, kuriose esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių;
- gyvūnų gerovės išmokas;
- išmokas už miškų, aplinkosaugos ir klimato paslaugas ir miškų išsaugojimą;
- ūkininkų ir miškininkystės sektoriaus subjektų bei subjektų, dalyvaujančių maisto gamybos grandinėje, bendradarbiavimo skatinimą (centrų ir tinklų kūrimą, Europos inovacijų partnerystės (EIP) žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje veiklos grupes);
- rizikos valdymo priemonių rinkinį: pasėlių, gyvulių ir augalų draudimą; savitarpio pagalbos fondus, kurie naudojami nepalankių klimato reiškinių, gyvūnų ar augalų ligų, kenkėjų antplūdžio ar ekologinių įvykių atvejais; pajamų stabilizavimo priemonę, pagal kurią finansiniai įnašai įmokami į savitarpio pagalbos fondus, iš kurių skiriamos kompensacijos ūkininkams, jei labai sumažėja jų pajamos.

2018 m. sausio 1 d. įsigaliojusi bendroju („Omnibus“) reglamentu buvo labai pakeista esama rizikos valdymo sistema. Naujuoju reglamentu buvo nustatyta nauja konkrečioms sektoriams skirta stabilizavimo priemonė, pagal kurią ūkininkams teikiamos kompensacijos dėl didelio jų pajamų sumažėjimo, kuris turėtų reikšmingą ekonominį poveikį kaimo vietovėse. Ši konkrečioms sektoriams skirta stabilizavimo priemonė taikoma tuo atveju, jei pajamų sumažėjimas viršija 20 proc. Panaši parama šiuo metu taikoma draudimo sutartims tais atvejais, kai sunaikinama daugiau kaip 20 proc. ūkininko vidutinės metinės produkcijos kiekio.

Reglamente dėl paramos kaimo plėtrai taip pat išdėstytas principu „iš apačios į viršų“ pagrįstas požiūris, taikomas bendruomenės inicijuotai vietos plėtrai (programa LEADER). Be to, EŽŪFKP taip pat finansuoja Europos kaimo plėtros tinklą (jo uždavinys – sujungti nacionalinius tinklus ir nacionalines organizacijas bei administracijas, dirbančias kaimo plėtros srityje Europos Sąjungoje) ir EIP tinklą, kuris padeda suburti su žemės ūkiu susijusius subjektus ir tyrėjus ir jiems keistis žiniomis. Reglamente taip pat aiškiai numatyta, kad valstybės narės gali įgyvendinti temines paprogrames, skirtas jaunesiems ūkininkams, smulkiems ūkiams, kalnuotoms vietovėms, trumpoms tiekimo grandinėms, moterims kaimo vietovėse, klimato kaitos švelninimui ir prisitaikymui prie jos, biologinei įvairovei ir tam tikrų žemės ūkio sektorių pertvarkymui.

FINANSINIAI ASPEKTAI

Pagal 2014–2020 m. daugiametę finansinę programą kaimo plėtrai iš ES biudžeto buvo skirta apie 100 mlrd. EUR, be to, dar 61 mlrd. EUR skyrė valstybės narės pagal nacionalinį bendrąjį finansavimą. Prancūzija (11,4 mlrd. EUR), Italija (10,4 mlrd. EUR), Vokietija (9,4 mlrd. EUR) ir Lenkija (8,7 mlrd. EUR) yra keturios pagrindinės EŽŪFKP lėšų gavėjos. Ne mažiau kaip 30 proc. EŽŪFKP lėšų turi būti skiriama investicijoms į aplinkos ir klimato sritis, taip pat miškingų teritorijų plėtrai ir miškų gyvybingumo didinimui, agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonėms, ekologiniam ūkininkavimui ir „Natura 2000“ išmokoms. Be to, bent 5 proc. EŽŪFKP lėšų turi būti skiriama LEADER

metodui įgyvendinti. Paramos sumos ir lygiai išsamiai išdėstyti reglamento II priede (pavyzdžiui, parama jauniems ūkininkams verslui pradėti gali siekti 70 000 EUR, didžiausia parama kokybės sistemoms – 3 000 EUR per metus, o parama ekologiniam ūkininkavimui gali siekti 900 eurų per metus už daugiamečių kultūrų auginimą).

ĮGYVENDINIMAS

Nuo 2014 m. gruodžio mėn. iki 2015 m. gruodžio mėn. Komisija patvirtino visas 118 kaimo plėtros programų, kurias parengė 28 valstybės narės. Dvidešimt valstybių narių pasirinko įgyvendinti po vieną nacionalinę programą, o aštuonios valstybės narės pasirinko daugiau negu vieną programą (dėl savo geografinės ar administracinės sandaros). Antrojo ramsčio įgyvendinimas skirtingose valstybėse narėse ir net vienos valstybės narės viduje labai įvairuoja. Turimi pradiniai tyrimo duomenys rodo, kad valstybės narės dažnai pasirenka toliau taikyti esamas priemones. Trys priemonės, kurias dažniausiai iš europinių priemonių renkasi valstybės narės, yra materialiosios investicijos (23 proc. visų viešųjų išlaidų), agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės (17 proc.) ir išmokos už vietoves, kuriose yra gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių (16 proc.). Kadangi administracinė antrojo ramsčio įgyvendinimo tvarka buvo dažnai kritikuojama dėl to, kad yra pernelyg sudėtinga, vienas iš būsimos BŽŪP po 2020 m. tikslų yra supaprastinti jos nuostatas.

BŽŪP REFORMA (2020–2027 M.)

2017 m. lapkričio 29 d. Komisija paskelbė naują komunikatą dėl maisto ir ūkininkavimo ateities, kuriame remiamasi rekomendacijomis, pateiktomis Deklaracijoje „Korkas 2.0“ dėl kaimo plėtros (2016 m. rugsėjo mėn. Korke vykusioje Europos konferencijoje buvo pradėtos diskusijos dėl antrojo ramsčio ateities). Komunikate akcentuojamas darnus vystymasis, gamtos išteklių išsaugojimas ir poreikis užtikrinti kartų atsinaujinimą. Kalbant apie pastarąjį, komunikate valstybės narės raginamos parengti programas, kuriose atsispindėtų jaunųjų ūkininkų poreikiai, ir siūloma supaprastinti jauniems ūkininkams taikomą naudojimosi finansinėmis priemonėmis, kuriomis remiamos investicijos į ūkius ir apyvartinės lėšos, tvarką. Be to, komunikate išdėstomos naujos prioritetų grupės, daugiausia dėmesio skiriant kaimo vertės grandinėms tokiose srityse kaip švari energetika, besiformuojanti bioekonomika, žiedinė ekonomika ir ekologinis turizmas.

Nors Komisijos pasiūlymu dėl reformos nekeičiama nei antrojo ramsčio sandara, nei įgyvendinimo tvarka, tačiau jame yra keletas svarbių pakeitimų: EŽŪFKP nuo šiol nebėra struktūrinis fondas, priklausantis bendrai sanglaudos politikos sistemai; buvo sumažinta bendro finansavimo iš Bendrijos biudžeto norma, o programos LEADER taisyklės priskirtos sanglaudos politikai, nors ji ir toliau finansuojama žemės ūkiui skirtu biudžeto lėšomis.

Reikia pažymėti, kad agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės atliks pagrindinį vaidmenį padedant siekti [Europos žaliojo kurso](#) ir kitų atitinkamų plataus užmojo Sąjungos iniciatyvų, susijusių su maisto tiekimo grandine ir aplinka, (strategijos „[Nuo ūkio iki stalo](#)“ ir [Biologinės įvairovės strategijos](#)) tikslų pagal BŽŪP.

Kitas didelis iššūkis antrajam ramsčiui bus išlaikyti savo užmojų lygį turint mažesnę biudžetą: pagal 2020 m. liepos mėn. susitarimą dėl daugiamečių finansinės programos antrajam ramsčiui iš tiesų numatyta skirti 19 proc. mažiau asignavimų nei praėjusį laikotarpį (skirti 77,8 mlrd. EUR 2018 m. palyginamosiomis kainomis (žr. [3.2.3](#)), nors

EŽŪFKP ir bus sustiprintas priemonės „[Next Generation EU](#)“ lėšomis – 8 mlrd. EUR – siekiant padėti kaimo vietovėms vykdyti struktūrinius pakeitimus, reikalingus norint pasiekti [Europos žaliojo kurso](#) ir [skaitmeninės pertvarkos](#) tikslus.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Naujausia BŽŪP reforma buvo pirmoji reforma, patvirtinta pagal įprastą teisėkūros procedūrą (bendro sprendimo procedūra) (žr. [3.2.4](#)). Europos Parlamentas visapusiškai atliko savo, kaip vienos iš teisėkūros institucijų, vaidmenį, visų pirma užtikrindamas, kad, kaip minėta pirmiau, ne mažiau kaip 30 proc. EŽŪFKP lėšų būtų skiriama investicijoms į aplinkos ir klimato srities veiksmus, taip pat į miškingų teritorijų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą, agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemones, ekologinį ūkininkavimą ir „Natura 2000“ išmokas. Parlamentas taip pat išreikalavo, kad būtų nustatyta 85 proc. EŽŪFKP bendro finansavimo norma mažiausiai išsivysčiusiuose regionuose, atokiausiuose regionuose ir mažosiose Egėjo jūros salose (Taryba iš pradžių siūlė nustatyti 75 proc. bendro finansavimo normą). Galiausiai, Parlamento dėka nustatyta didžiausia mokėjimų suma už hektarą vietovėse, kuriose yra gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių, siekia 450 EUR už hektarą, o ne 300 EUR, kaip iš pradžių siūlė Komisija (ir pritarė Taryba).

François Nègre
04/2022

3.2.11. PPO SUTARTIS DĖL ŽEMĖS ŪKIO

Nacionalinės žemės ūkio srities paramos sistemos paremtos Sutartimi dėl žemės ūkio, dėl kurios susitarta per Urugvajaus derybų ratą (1986–1994 m.) ir kuri įsigaliojo 1995 m. Ilgalaikis Sutarties dėl žemės ūkio tikslas yra sukurti sąžiningą, į rinką orientuotą žemės ūkio prekybos sistemą ir pradėti reformų procesą vykdant derybas dėl įsipareigojimų paramos ir apsaugos srityse, taip pat nustatant griežtesnes ir geriau įgyvendinamas taisykles ir tvarką. Šia prasme žemės ūkis yra ypatingas sektorius, nes jam taikoma atskira sutartis, kurios nuostatos yra viršesnės.

TEISINIS PAGRINDAS

1947 m. Ženevoje pasirašyto Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT) ir 1994 m. Marakeše pasirašyto susitarimo, pagal kurį įsteigta Pasaulio prekybos organizacija (PPO) (OL L 336, 1994 12 23), požiūriu Europos Sąjunga ir jos valstybės narės veikia remdamosi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 207 (bendra prekybos politika), 217 ir 218 (tarptautiniai susitarimai) straipsniais ([5.2.2](#)).

BŽŪP IŠORĖS ASPEKTAI: BENDROJI SISTEMA

Nuo 1995 m. visai bendrai žemės ūkio politikai (BŽŪP) taikoma PPO nustatyta tvarka. Ji apima ir Ginčų sprendimo tarybą (GST), kurioje taikoma griežta ginčų sprendimo procedūra, užtikrinanti, kad sutarties šalys laikytųsi naujų daugiašalių taisyklių.

Be to, BŽŪP įtaką daro žemės ūkio srityje taikomos nuolaidos didelei grupei šalių, pasirašiusių įvairius daugiašalius ir dvišalius susitarimus, ir vienašališkai nukrypti leidžiančios nuostatos, taikomos pagal bendrąją lengvatų sistemą (BLS). Šie susitarimai dėl lengvatinio prekybos režimo lemia aukštą žemės ūkio produktų importo iš besivystančių šalių į Europos Sąjungą lygį (žr. toliau pateikiamą ES prekybos žemės ūkio maisto produktais lentelę).

PPO SUTARTIS DĖL ŽEMĖS ŪKIO

PPO prekybos susitarimuose ir susitarimo memorandumuose dėl prekybos (jie buvo pasirašyti 1994 m. ir įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d.) žemės ūkiui suteiktas specialus statusas, nes jam taikoma speciali sutartis – Sutartis dėl žemės ūkio, kurios nuostatos yra viršesnės. Be to, žemės ūkio produktų gamybai bei prekybai taikomos ir kai kurios Sutarties dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo (SFS sutarties) nuostatos bei Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) nuostatos, susijusios su geografinėmis nuorodomis. Be to, Sutarties dėl žemės ūkio nuostatas papildė Sutartis dėl techninių prekybos kliūčių ir techninės pagalbos priemonės.

Šios sutartys įgyvendinamos gana lanksčiai ir palankiai, pirma, PPO priklausančioms besivystančioms šalims (joms taikomos specialios ir diferencijuotos sąlygos) ir, antra, mažiausiai išsivysčiusioms šalims bei besivystančioms šalims, kurios importuoja daugiau maisto produktų, nei eksportuoja (specialios nuostatos).

Vadovaudamosi Sutartimi dėl žemės ūkio PPO valstybės narės įsipareigojo įgyvendinti galiojančią žemės ūkio politikos reformos programą, kurioje nustatyti privalomi

įpareigojimai trijose pagrindinėse srityse: pateikimo į rinką, vidaus paramos ir eksporto subsidijų. Sutartimi dėl žemės ūkio buvo siekiama sudaryti palankesnes pateikimo į rinkas sąlygas, reikalaujant, kad visos sienų apsaugos priemonės būtų paverstos muitais (tarifų ekvivalentais) ir kad būtų nustatyti trečiosioms šalims taikomi įpareigojimai sudaryti minimalias pateikimo į rinkas sąlygas konkreitiems produktams, kuriems tarifai nenustatomi. Sutartimi dėl žemės ūkio numatyta mažinti paramos apimtis. Diferencijuotos paramos dydžio mažinimas priklauso nuo jos pobūdžio. Parama suskirstoma į atskiras „dėžes“ atsižvelgiant į tai, kiek ji gali iškreipti prekybą žemės ūkio rinkose. „Geltonoji dėžė“, dar vadinama bendruoju paramos dydžiu (BPD), apima kainų palaikymą ir paramą, susietą su gamyba, ir jai taikoma mažinimo prievolė. „Mėlynoji dėžė“ apima paramą, susijusią su pasiūlos kontrolės programomis, kurioms paramos mažinimo įpareigojimai netaikomi. „Žalioji dėžė“ apima dvi paramos grupes: viešųjų paslaugų programas ir visiškai nuo gamybos atsietas tiesiogines išmokas gamintojams.

Toliau pateikiamoje lentelėje matyti statistiniai duomenys apie Europos Sąjungos prekybą žemės ūkio maisto produktais – eksportą ir importą – su ES 27 nepriklausančiomis valstybėmis ir teritorijomis^[1].

LENTELĖ. ES PREKYBA ŽEMĖS ŪKIO MAISTO PRODUKTAIS UŽ ES 27 RIBŲ

	Vienetas	Eksportas	Importas	Balansas
ES 27 prekyba žemės ūkio produktais už ES 27 ribų				
Prekybos žemės ūkio maisto produktais vertė	mln. EUR	229 428	171 766	57 557
kaip ES 27 visos prekybos žemės ūkio maisto produktais dalis	(%)	100,0	100,0	
kaip ES 27 visos prekybos už ES 27 ribų dalis	(%)	8,9	5,7	
procentinis pokytis 2021–2022 m.		15,8	32,0	
2012–2022 m. metinis pokytis	(%)	5,2	5,2	
kaip ES 27 visos prekybos už ES 27 ribų dalis				
Bendra prekybos vertė	mln. EUR	2 572 884	3 003 132	-430 248
kaip ES 27 visos prekybos dalis	(%)	100,0	100,0	
ES 27 pasaulio prekyba				
Bendra prekybos vertė	mln. EUR	2 572 884	3 003 132	-430 248
Visa prekyba žemės ūkio maisto produktais	mln. EUR	229 559	172 002	57 557
kaip ES 27 visos prekybos dalis	(%)	8,9	5,7	-13,4

Šaltinis: Europos Komisija (Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD), Prekybos žemės ūkio produktais statistikos duomenų suvestinė, 2023 04 18.

[1]https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-05/agrifood-extra-eu27_en.pdf

DOHOS DERYBŲ RAUNDAS IR ŽEMĖS ŪKIS

Dohos raundas yra paskutinis PPO prekybos derybų raundas, dar vadinamas Dohos vystymosi darbotvarke. Jis pradėtas ketvirtojoje PPO ministrų konferencijoje, įvykusioje 2001 m. lapkričio mėn. Dohoje, ir tai buvo naujų derybų žemės ūkio klausimais pradžia. PPO narės įsipareigojo užtikrinti, kad būtų iš esmės lengviau patekti į rinką ir kad palaipsniui būtų panaikintos visų formų eksporto subsidijos teikiant prekybą iškreipiančią vidaus paramą, tinkamai atsižvelgiant į tai, kad besivystančioms šalims turi būti taikomas specialusis ir diferencijuotas režimas.

2015 m. Nairobyje vykusioje 10-ojoje ministrų konferencijoje buvo priimti keturi nauji su žemės ūkiu susiję sprendimai dėl konkurencijos eksporto srityje, valstybės atsargų kaupimo siekiant užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą besivystančiose šalyse, medvilnės ir specialių besivystančioms šalims skirtų apsaugos mechanizmų. Derybų rezultatai buvo įtvirtinti 2022 m. Ženevoje vykusioje 12-ojoje PPO ministrų konferencijoje priėmus keletą susitarimų (vadinamasis Ženevos rinkinys), į kuriuos, be kita ko, įėjo ministrų deklaracija dėl skubaus reagavimo į maisto stygių ir ministrų sprendimas dėl eksporto draudimo ar apribojimų netaikymo perkant humanitarinei pagalbai skirtą maistą pagal Pasaulio maisto programą.

SUTARTIES DĖL ŽEMĖS ŪKIO POVEIKIS BŽŪP

Vykdamas 1992 m. BŽŪP reformą iš dalies buvo siekiama sudaryti palankesnes sąlygas pasirašyti Sutartį dėl žemės ūkio per Urugvajaus derybų ratą. Europos Sąjunga iš esmės laikėsi pagal Marakešo susitarimą prisiimtų įsipareigojimų.

Iki to laiko, kai 2013 m. BŽŪP reformos metu buvo panaikintas subsidijuojamas eksportas, dauguma jo atvejų, apie kurias buvo pranešta PPO, teko Europos Sąjungai. 2017 m. jos sumažėjo iki nulio. Tačiau reikia turėti omenyje, kad pagalbos maisto produktais, eksporto kreditų ir valstybės komercinių įmonių srityse daugeliui mūsų pagrindinių konkurentų veiksmų PPO nustatyta tvarka netaikoma. ES nuo šiol eksporto gražinamąsias išmokas naudos tik išimties tvarka, siekdama įveikti rimtas rinkos krizes. Eksporto gražinamųjų išmokų dalis Europos Sąjungos žemės ūkio biudžete sumažėjo nuo 29,5 proc. Buvo gerokai sumažintos išmokos už tam tikrus ES gaminamus produktus: visų pirma išmokų mažinimas buvo taikomas sviestui, rapsams, sūriui, vaisiams ir daržovėms, kiaušiniams, vynu ir mėsos gaminiams. Naujaisiu pranešime PPO dėl 2021–2022 m. (2022 m. kovo 10 d. G/AG/N/ES/83) ES patvirtino, kad eksporto subsidijos žemės ūkio produktams nebuvo teikiamos prekybos metais nuo 2021 m. liepos 1 d. iki 2022 m. birželio 30 d. Ji taip pat pranešė, kad per šį laikotarpį pagalba maisto produktais nebuvo teikiama.

Po 2003 m. BŽŪP reformos, kai buvo atsieta didžioji dalis egzistavusios tiesioginės paramos, ir po vėlesnių atskirų sektorių reformų didžiąją dalį „geltonajai ir mėlynajai dėžėms“ priklausiusių atvejų buvo galima priskirti „žaliajai dėžei“ (2019–2020 m. 68,5 mlrd. EUR, žr. toliau pateikiamą lentelę). „Geltonosios dėžės“ (bendrasis paramos dydis – BPD) biudžetas labai sumažėjo: nuo 81 mlrd. EUR sutarties laikotarpio pradžioje iki 5,3 mlrd. EUR 2019–2020 m., nepaisant to, kad į ES įstojo naujų narių. Taigi Europos Sąjunga iš esmės laikosi Marakeše dėl BPD prisiimtų įsipareigojimų (72,37 mlrd. EUR per metus). Be to, tuo pačiu pranešimo laikotarpiu „mėlynosios dėžės“ biudžetas siekė 4,8 mlrd. EUR.

ES VIDAUS PARAMA, APIE KURIĄ PRANEŠTA PPO (mln. EUR)	„ŽALIOJI DĖŽĖ“ (suma ir %)	„MĖLYNOJI DĖŽĖ“ (suma ir %)	„GELTONOJI DĖŽĖ“ (suma ir %)	BENDRA PARAMOS SUMA, APIE KURIĄ PRANEŠTA
2011–2012 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/20)	70 976,8 87,8 %	2 981,1 3,7 %	6 858,9 8,5 %	80 816,8 100 %
2012–2013 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/26)	71 140,0 89,1 %	2 754,2 3,5 %	5 899,1 7,4 %	79 793,3 100 %
2013–2014 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/34)	68 697,8 88,8 %	2 663,6 3,4 %	5 971,7 7,8 %	77 333,1 100 %
2014–2015 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/43)	65 256,8 87,3 %	2 878,8 3,8 %	6 642,3 8,9 %	74 777,9 100 %
2015–2016 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/46)	60 828,5 84,2 %	4 331,1 6,0 %	7 101,8 9,8 %	72 261,4 100 %
2016–2017 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/55)	61 696,1 84,2 %	4 641,2 6,3 %	6 944,5 9,5 %	73 281,8 100 %
2017–2018 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/61)	65 845,8 84,8 %	4 795 6,1 %	6 932 8,4 %	79 932 100 %
2019–2020 m. laikotarpis (G/ AG/N/ES/79)	68 515 85,7 %	4 889 6,1 %	5 329 6,6 %	79 936

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Europos Parlamentas visada labai dėmesingai stebėjo, kaip vyksta daugiašalės derybos, ypač derybos žemės ūkio klausimais. Dėl kiekvienos ministrų konferencijos buvo pateikta rezoliucija, paskutinė rezoliucija pateikta 2021 m. lapkričio 25 d., po Ženevoje įvykusios 12-osios PPO ministrų konferencijos. Parlamentas visuomet ragino Komisiją ginti Europos gamintojų ir vartotojų interesus ir valstybių, su kuriomis Europos Sąjunga istoriškai artimai bendradarbiavo (Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybių), ūkininkų interesus. 1999 m. vadinamojo Tūkstantmečio rato pradžioje Parlamentas pareiškė remias požiūrį, kurio laikosi Europos Sąjungos derybininkai,

t. y. pirmenybę teikti Europos žemės ūkio modeliui, grindžiamam žemės ūkio veiklos daugiafunkciškumu. Daugelyje rezoliucijų Europos Parlamentas patvirtino savo pritarimą ir pabrėžė, kad svarbu aiškiai pripažinti su prekyba nesusijusius klausimus ir atsižvelgti į piliečių poreikius, susijusius su maisto sauga, aplinkos apsauga, maisto kokybe ir gyvūnų gerove.

Po 2016 m. įvykusių prezidento rinkimų JAV teikė pirmenybę dvišaliam bendradarbiavimui ir tai pakenkė daugiašalei prekybos sistemai, tai matoma iš, pvz., 2019 m. JAV tarifų karo su Kinija arba PPO Apeliacinio komiteto veiklos sustabdymo. Turėdami tai mintyje, Europos Sąjunga ir Europos Parlamentas stengiasi išsaugoti PPO daugiašalės sistemos pasiekimus, visų pirma prekybos žemės ūkio produktais srityje (2019 m. gruodžio mėn. ES jau pasiūlė PPO valstybėms narėms laikinąją apeliacinę procedūrą, kuri pakeistų Apeliacinį komitetą). PPO Apeliacinis komitetas šiuo metu vis dar neveikia.

Vera Milicevic
10/2023

3.2.12. DOHOS DERYBŲ RAUNDAS IR ŽEMĖS ŪKIS

Dohos derybų raundas yra paskutinis PPO prekybos derybų raundas. Pradėtas 2001 m. jis pažymėjo naujo derybų žemės ūkio klausimais proceso pradžią. PPO narės įsipareigojo užtikrinti, kad būtų iš esmės lengviau patekti į rinką ir kad palaipsniui būtų panaikintos visų formų eksporto subsidijos teikiant prekybą iškreipiančią vidaus paramą, tinkamai atsižvelgiant į tai, kad besivystančioms šalims turi būti taikomas specialusis ir diferencijuotas režimas.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 207 straipsnio 3 dalis ir 218 straipsnis.

Šiuo metu vykstančių žemės ūkio srities derybų pagrindas apibrėžtas Marakešo susitarimo dėl žemės ūkio (MSŽŪ) 20 straipsnyje. Pagal šio straipsnio nuostatas Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) narės patvirtino, kad paramos žemės ūkiui ir jo apsaugos mažinimas yra laipsniškai taikytinas tęstinis procesas. Be to, 20 straipsnio d punkte numatyta, kad šiose derybose turėtų būti atsižvelgiama į neprekybinius aspektus (kaip antai aplinkos apsauga, maisto sauga, kaimo plėtra, gyvūnų gerovė ir kt.) ir į specialųjį ir diferencijuotą besivystančioms valstybėms palankų režimą.

DOHOS DERYBŲ RAUNDAS: NUO KANKŪNO IKI BUENOS AIRIŲ

Ketvirtojoje PPO ministrų konferencijoje, įvykusioje 2001 m. lapkričio mėn. Dohoje (Kataras), pradėtas Dohos derybų raundas (kitai vadinamas Dohos vystymosi darbotvarke).

A. Nuo Kankūno iki Buenos Airių

Nuo to laiko sutartų terminų beveik nesilaikyta. Kankūne 2003 m. vykusio ministrų konferencija baigėsi nesėkme. Prie to prisidėjo įvairūs veiksniai, ypač politinės valios stoka siekiant suderinti narių pozicijas ir ginčas vadinamaisiais Singapūro klausimais – dėl prekybos ir investicijų, konkurencijos politikos, viešojo pirkimo skaidrumo ir prekybos sąlygų gerinimo. Nors žemės ūkio klausimai buvo laikomi nemaža kliūtimi, vis dėlto nesėkmingą konferencijos baigtį labiausiai nulėmė besivystančių šalių atsisakymas aptarti Singapūro klausimus.

Procesas atnaujintas 2004 m. pradžioje. Jo rezultatas – Generalinės tarybos sudarytas pagrindų susitarimas, kuriame nustatyti pagrindiniai derybų sąlygų principai. Be to, pagal šį sprendimą iš Dohos vystymosi darbotvarkės išbraukti trys vadinamieji Singapūro klausimai. 2005 m. gruodžio mėn. Honkonge vykusioje ministrų konferencijoje PPO narių nuomonių skirtumai dar labiau sumažinti. Galiausiai 2008 m. pateikti peržiūrėti sąlygų projektai – tam tikri apmatai, siekiant Ženevoje priimti sprendimą dėl galutinio susitarimo. Vadinamajame 2008 m. liepos mėn. dokumentų rinkinyje (TN/AG/W/4/Rev. 3) aptariami toliau nurodyti klausimai.

a. Vidaus parama

- Prekybą iškreipianti bendroji vidaus parama („geltonoji dėžė“ + „mėlynoji dėžė“ + *de minimis* išlyga) (žr. faktų suvestinę [3.2.11](#)) Europos Sąjungai galėtų būti sumažinta 75–85 proc., JAV ir Japonijai 66–73 proc., o kitoms PPO narėms – 50–60 proc. (išsivysčiusiose šalyse – per penkerius, besivystančiose – per

aštuonerius metus). Jungtinėse Valstijose, Europos Sąjungoje ir Japonijoje ši parama nedelsiant turėtų būti sumažinta 33 proc., o kitose šalyse – 25 proc.

- „Geltonoji dėžė“ (arba bendras paramos dydis, BPD) (žr. faktų suvestinę [3.2.11](#)) Sąjungai iš viso sumažėtų 70 proc., Jungtinėms Valstijoms ir Japonijai – 60 proc. kitoms šalims – 45 proc. Kainų ir paramos už produktą viršutinės ribos būtų nustatytos pagal paramos iš „geltonosios dėžės“ vidurkį 1995–2000 m. laikotarpiu.
- „Mėlynoji dėžė“ (žr. faktų suvestinę [3.2.11](#)) būtų apribota ir negalėtų viršyti 2,5 proc. išsivysčiusių šalių ir 5 proc. besivystančių šalių gamybos, ir būtų nustatytos paramos už kiekvieną produktą viršutinės ribos (pastaba: šie apribojimai nebegalioja).
- *De minimis* išlygai (žr. faktų suvestinę [3.2.11](#)) ir toliau galiotų 2,5 proc. (šiuo metu – 5 proc.) išsivysčiusių šalių ir 6,7 proc. (šiuo metu – 10 proc.) besivystančių šalių produkcijos viršutinė riba (bet parama nebūtų mažinama, jei ji visų pirma teikiama gamintojams, kuriems žemės ūkis yra pragyvenimo šaltinis).
- „Žaliosios dėžės“ (žr. faktų suvestinę [3.2.11](#)) sąlygos taptų griežtesnės.

b. Patekimas į rinką

- Muitų tarifai būtų mažinami pagal formulę, kurią taikant labiausiai sumažėtų itin dideli tarifai. Išsivysčiusiose šalyse muitai sumažėtų 50–70 proc.: mažesni kaip 20 proc. muitai sumažėtų 50 proc., didesni kaip 75 proc. muitai – 70 proc., t. y. išsivysčiusiose šalyse vidutiniškas minimalus sumažinimas būtų lygus 54 proc., o besivystančiose šalyse – nuo 33,3 iki 44–48 proc. Mažiausiai išsivysčiusios šalys būtų atleistos nuo muitų mažinimo.
- Mažiausiai sumažėtų muitai, taikomi strateginiams produktams (visose šalyse) ir specialiems produktams (besivystančiose šalyse). Tačiau muitų tarifų strateginiams produktams sumažinimą būtų galima kompensuoti lengvatinėmis tarifinėmis kvotomis, o specialiems produktams taikomų muitų tarifų būtų galima visiškai nemažinti.
- Vadinamoji specialioji apsaugos sąlyga (žr. faktų suvestinę [3.2.11](#)) išsivysčiusiose šalyse būtų laipsniškai panaikinta. Besivystančiose šalyse 2,5 proc. tarifų eilutėms būtų taikomas naujas specialiosios apsaugos mechanizmas (SAM), pagal kurį jos galėtų laikinai padidinti muitų tarifus, kai padidėja importo apimtis arba nukrenta kainos.

c. Konkurencija eksporto srityje

- Eksporto subsidijos (žr. faktų suvestinę [3.2.11](#)), įskaitant eksporto kreditų forma teikiamas subsidijas tokiose srityse, kaip valstybinės prekybos eksporto įmonės ir pagalba maistu, išskyrus skubią pagalbą, būtų panaikintos.

2008 m. gruodžio 6 d. derybų žemės ūkio klausimais grupės pirmininkas išplatino savo naujausią pataisytą sąlygų projektą. Tuo remiantis 2013 m. gruodžio mėn. Balyje vykusioje devintojoje ministrų konferencijoje pasirinkta svarstyti tam tikrus žemės ūkio klausimus, siekiant parengti dalinius susitarimus. Per dešimtąją ministrų konferenciją, vykusią 2015 m. gruodžio mėn. Nairobyje, pagaliau pasiektas susitarimas.

B. Nairobio dokumentų rinkinys (2015 m.)

Ministrų konferencija Nairobyje patvirtino keturis naujus su žemės ūkiu susijusius sprendimus šiais klausimais:

- konkurencija eksporto srityje. Šis sprendimas apima eksporto subsidijas ir kitų rūšių priemones, kurios gali iškraipyti konkurenciją. Išsivysčiusios šalys įpareigos nedelsiant panaikinti eksporto subsidijas (išskyrus kai kurias perdirbtųjų produktų subsidijas, kurių panaikinimas atidėtas iki 2020 m.) Besivystančios šalys taip pat įpareigos panaikinti visų rūšių eksporto subsidijas iki 2023 m. pabaigos. Susitarimu sudarytos sąlygos greičiau panaikinti subsidijas medvilnei;
- valstybės rezervo maisto atsargoms užtikrinti formavimas besivystančiose šalyse. G 33 (33-jų besivystančių šalių sąjunga) darant spaudimą, Balyje vykusioje ministrų konferencijoje PPO narės sutarė teisiškai neginčyti šių aprūpinimo maistu tikslais vykdomų programų. Naujajame dokumente šios nuostatos galiojimas pratęstas, kol bus rastas nuolatinis sprendimas;
- medvilnė. Naujajame susitarime nustatyta, kad išsivysčiusios šalys nuo 2016 m. sausio 1 d. turi sudaryti sąlygas iš mažiausiai išsivysčiusių šalių eksportuojamai medvilnei patekti į rinkas be muitų ir kvotų. Panašius įsipareigojimus vėliau prisiims ir besivystančios šalys, visų pirma Kinija;
- specialus besivystančių šalių apsaugos mechanizmas. Žemės ūkio produktus eksportuojančios šalys (kaip antai Australija, Brazilija ar JAV) visada priešinosi net laikinam besivystančių šalių taikomų muitų tarifų didinimui dėl išaugusio importo ar kainų kritimo. Naujajame sprendime nustatyta, kad šios šalys turės teisę naudotis specialiu apsaugos mechanizmu, kurio pagrindas – importuojamais kiekiais ir kainomis pagrįstos ribos.

Be to, Nairobi dokumentų rinkiniu supaprastintos besivystančioms šalims taikomos preferencinės kilmės taisyklės ir pratęstas šių šalių paslaugoms dabar taikomos nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas (iki 2030 m. gruodžio 31 d.).

Nairobi konferencijos rezultatai patvirtino, kad keitėsi prekybos derybų principai – pirmenybė pradėta teikti daliniams susitarimams. Be to, ministrų deklaracijoje pripažinta, kad PPO narių nuomonė dėl to, ar reikia tęsti prekybos derybas laikantis Dohos struktūros, yra skirtinga.

C. Buenos Airės (2017 m.)

Nors buvo planuojama 11-ojoje ministrų konferencijoje Buenos Airėse (2017 m. gruodžio 10–13 d.) padaryti didelę pažangą Dohos vystymosi darbotvarkės klausimų srityje, jos rezultatai buvo labai riboti. Buvo tik įsipareigota (nenustačius tikslų darbo programų) toliau tęsti darbą keliais klausimais, įskaitant žemės ūkį, ir šalių grupės paskelbė įvairių deklaracijų bendrų interesų temomis.

PPO SUBJEKTŲ POZICIJOS: DABARTINĖ PADĖTIS

- Europos Sąjunga visada siekė daugiašalės prekybos sistemos, labiau nukreiptos į rinką, tačiau tvarios socialiniu, ekonomikos ir aplinkos apsaugos aspektais. Ji remiasi pastangomis, įdėtomis vidaus paramos (BŽŪP reformos (žr. faktų suvestinę [3.2.4](#))) ir patekimo į rinką (iniciatyva „Viskas, išskyrus ginklus“ (žr. faktų suvestinę [5.2.3](#))) srityse. ES daug kartų patvirtino ketinimą suderinti vykdomą žemės ūkio prekybos sistemos reformą, užtikrinant specialias sąlygas besivystančioms šalims, prisiimant specialius įsipareigojimus, susijusius su strateginiais produktais, ir tinkamai atsižvelgiant į neprekybinius klausimus. Vėliausia ES iniciatyva buvo bendras ES ir Brazilijos pasiūlymas pasiekti

susitarimą dėl žemės ūkio vidaus paramos įsipareigojimų peržiūros ir išspręsti valstybės atsargų kaupimo klausimą, kuris buvo pateiktas prieš 11-ąją ministrų konferenciją, surengtą 2017 m. gruodžio mėn. Buenos Airėse. Konferencijoje nepasiekus susitarimo apriboti vidaus paramą, už prekybą atsakinga ES Komisijos narė Cecilia Malmström išreiškė viešą apgailėstą dėl to, kad trūksta daugiašalių rezultatų, ir paragino imtis veiksmų per kitą ministrų konferenciją.

- Jungtinės Valstijos neseniai pradėjo laikytis labai kritiško požiūrio į daugiašalius klausimus ir nuo tada, kai 2017 m. pareigas pradėjo eiti D. Trumpo administracija, didžiuosius pasaulio valdymo procesus paliko nuošalyje, pirmenybę teikė dvišalėms iniciatyvoms (pvz., kartu su Kinija) ir pareiškė abejojančios dėl daugiašalio požiūrio taikymo svarbos (visų pirma, dėl PPO ir COP 21 susitarimo dėl klimato kaitos, sudaryto Paryžiuje 2016 m. gruodžio mėn.). Manoma, kad pažangos per paskutinę ministrų konferenciją Buenos Airėse nepasiekta dėl to, kad JAV atsisako svarstyti galimybę rasti nuolatinį sprendimą valstybės atsargų kaupimo klausimu, o dėl to kitos PPO narės blokavo sprendimus visais kitais klausimais. Dar neaišku, ar J. R. Bideno administracija padės atgaivinti PPO ir jos ginčų sprendimo sistemą, kuri buvo paralyžiuota Prezidentui D. Trumpui nusprendus blokuoti apeliacinio teismo skyrimą.
- Kinija, Indija ir Rusija. Kinija ir Indija ragina panaikinti bendrojo paramos dydžio leidimus kaip išankstinę tolesnių derybų sąlygą, kadangi jos siekia vienodų sąlygų visoms PPO narėms. Kinija ir Indija tvirtina, kad ES, JAV ir Kanada savo ūkininkams nuolat teikia prekybą iškraipančias subsidijas, ir jų dydis yra daug didesnis nei viršutinė riba, taikoma besivystančioms šalims, todėl bendrojo paramos dydžio leidimų panaikinimą jos laiko pradiniu derybų punktu, o ši pozicija yra priešinga ES pozicijai, nes pastaroji nori sumažinti šių leidimų dydį. Prieš 11-ąją ministrų konferenciją Buenos Airėse Rusija pateikė: 1) naują pasiūlymą, kuriuo raginama palaipsniui sumažinti ir galiausiai panaikinti specialiąsias apsaugos priemones, leidžiamas pagal Susitarimą dėl žemės ūkio; ir 2) pasiūlymą rasti „nuolatinį sprendimą“ dėl valstybės atsargų kaupimo aprūpinimo maistu saugumo tikslais.
- Kernso grupė, vienijanti 17 eksportuojančių šalių, kurių bendras interesas – sumažinti žemės ūkiui trukdančias kliūtis, labai kritikuoja išsivysčiusias šalis, kurios išlaiko aukštą subsidijų lygį. Prieš 11-ąją ministrų konferenciją ši grupė pasiūlė, kad: 1) būtų privaloma didesnė gamybos ir vidaus paramos kontrolė, siekiant paspartinti reformų procesą; 2) įsipareigojimai dėl gamybos ir prekybą iškraipanti vidaus parama privalėtų daryti ribojantį poveikį; ir 3) būtų sprendžiamas su konkrečiais produktais susijusios paramos koncentravimo klausimas.
- Dešimties grupės šalys (šalių, kurios importuoja daugiau maisto produktų nei eksportuoja, grupė, įskaitant Japoniją, Norvegiją ir Šveicariją) pasisako už naują sistemą, paremtą žemės ūkio gamybos verte. Jos nėra linkusios aptarti su konkrečiais produktais susijusios paramos ir nėra pasirengusios gerokai sumažinti savo prekybą iškreipiančių subsidijų.
- Besivystančios šalys sudaro tris ketvirtadalius visų PPO narių. Jos siekia apginti savo pačių žemės ūkio gamybą ir akcentuoti su prekyba nesusijusius aspektus (aprūpinimą maistu, pragyvenimo lėšas, skurdo panaikinimą, užimtumą kaime ir kt.). Be to, šios šalys prašo joms taikyti specialųjį, diferencijuotą ir jų konkrečią padėtį atitinkantį režimą. Prieš ministrų konferenciją Buenos Airėse besivystančios

šalys pateikė daug pasiūlymų apriboti prekybą iškreipiančią paramą ir konkretiems produktams taikomą bendrąjį paramos dydį. C-4 („Medvilnės ketvertas“) šalys (Beninas, Burkina Faso, Čadas ir Malis) paragino sumažinti prekybą iškreipiančią išsivysčiusių šalių paramą medvilnei.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas, tikrindamas, kad Komisija paisytų jai suteiktų derybinių įgaliojimų, visada rėmė Europos atstovų pastangas siekti Dohos derybų raundo pažangos ir darnaus susitarimo [žr. 2006 m. balandžio 4 d. rezoliuciją (OL C 293 E, 2006 12 2), 2008 m. rugpjūčio 9 d. rezoliuciją (OL C 9 E, 2010 1 15), 2009 m. gruodžio 16 d. rezoliuciją (OL C 286 E, 2010 10 22), 2011 m. rugsėjo 14 d. rezoliuciją (OL C 286 E, 2011 2 22), 2013 m. lapkričio 21 d. rezoliuciją (OL C 436, 2016 11 24), 2015 m. lapkričio 26 d. rezoliuciją (OL C 366, 2017 10 27) ir 2017 m. lapkričio 15 d. rezoliuciją (OL C 356, 2018 10 4)].

Europos Parlamento delegacija dalyvavo paskutinėje PPO parlamentinėje konferencijoje, kuri vyko 2017 m. gruodžio mėn. Buenos Airėse tuo pat metu kaip 11-oji ministrų konferencija. Dėl COVID-19 pandemijos 2020 m. birželio mėn. Kazachstane numatyta 12-oji ministrų konferencija buvo atšaukta ir dabar gali įvykti 2021 m. birželio mėn.

François Nègre
04/2022

3.2.13. BENDRA ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA PO 2020 M.

ES institucijos įsipareigojo iki 2020 m. gruodžio mėn. patvirtinti naują reformą. Tačiau šio tvarkaraščio nebuvo įmanoma laikytis. Buvo pradėtos derybos (trišaliai dialogai) siekiant iki 2021 m. vasaros pasiekti galutinį susitarimą.

TEISINIS PAGRINDAS

Pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) po 2020 m. [2018 m. birželio 1 d. [COM\(2018\)0392](#), [COM\(2018\)0393](#) ir [COM\(2018\)0394](#)] ir pasiūlymai dėl naujosios 2021–2027 m. daugiamečių finansinės programos [2018 m. gegužės 2 d. [COM\(2018\)0322](#) ir 2020 m. gegužės 28 d. [COM\(2020\)0443](#)].

BŽŪP PO 2020 M.

BŽŪP po 2020 m. rengimo darbas pradėtas per neoficialų 2016 m. gegužės mėn. susitikimą, kai Tarybai pirmininkavo Nyderlandai. Vėliau Tarybai pirmininkavusios valstybės narės tęsė pradėtą veiklą: pradėjo svarstyti pagrindinius sprendimus žemės ūkio uždavinius.

Savo ruožtu Komisija 2016 m. sausio mėn. sukūrė darbo grupę, kuriai buvo pavesta apsvarstyti žemės ūkio rinkų politikos ateitį; 2016 m. lapkričio mėn. ši darbo grupė pateikė savo galutinę ataskaitą. Per antrąją Korko konferenciją, kuri įvyko 2016 m. rugsėjo mėn., buvo priimta deklaracija dėl antrojo ramsčio – dešimties svarbiausių Europos kaimo plėtros politikos kryptių ateityje.

Vykstant 2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos laikotarpio vidurio tikslinimo procedūrai, Komisija 2016 m. rugsėjo 14 d. patvirtino bendrąjį pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto („Omnibus“ pasiūlymą) [[COM\(2016\)0605](#)], darantį įtakos daugeliui Europos Sąjungos politikos sričių, įskaitant BŽŪP. Iš esmės, norint supaprastinti esamas priemones, siekta į galiojančius pagrindinius teisės aktus įtraukti techninius pakeitimus. Galiausiai, Europos Parlamento iniciatyva šis procesas tapo tikra mažąja BŽŪP reforma. Europos Parlamentas, remdamasis žemės ūkio rinkų darbo grupės rekomendacijomis, pateikė papildomų pakeitimų, siekdamas patobulinti esamus mechanizmus. 2017 m. spalio mėn. buvo pasiektas susitarimas su Taryba ir dokumentas buvo paskelbtas 2017 m. gruodžio mėn. [Reglamentas (ES) Nr. 2017/2393, OL L 350, 2017 12 29]. Patvirtinti šie patobulinimai: gamintojų organizacijų veiklos sritys, žemės ūkio draudimo ir pajamų stabilizavimo priemonių stiprinimas, patobulintos žalinimo išmokų ir išmokų jauniems ūkininkams taisyklės ir „aktyvaus ūkininko“ apibrėžtis (leidžianti valstybėms narėms ją taikyti labai lanksčiai).

2017 m. vasario mėn. Komisija surengė viešas konsultacijas dėl BŽŪP ateities, kurios buvo baigtos 2017 m. gegužės mėn. Remdamasi jų rezultatais Komisija 2017 m. lapkričio 29 d. paskelbė komunikatą „Aprūpinimo maistu ir žemės ūkio ateitis“ [[COM\(2017\)0713](#)]. Veikos požiūriu šiam dokumentui trūksta aiškumo, daugiausia dėmesio jame skirta žemės ūkio valdymui – paskelbtas radikalus BŽŪP įgyvendinimo modelio pakeitimas. Po Europos Parlamento savo iniciatyva parengto

pranešimo (H. Dorfmanno pranešimas) dėl Komisijos komunikato 2018 m. gegužės 30 d. plenariniame posėdyje buvo priimta rezoliucija [[P8_TA\(2018\)0224](#)].

NAUJAUSIOS BŽŪP REFORMOS APLINKYBĖS

Sprendimas dėl 2013 m. BŽŪP reformos buvo priimtas per patį nuosmukį. Nuo to laiko ekonominė ir institucinė padėtis pasikeitė. Ekonomika vėl pradėjo augti, tačiau ne daug, o dėl COVID-19 pandemijos augimas tapo neigiamas. Be to, dėl geopolitinių įvykių padidėjo rinkų netikrumas (2020 m. sausio mėn. Jungtinės Karalystės išstojimas iš ES, tradicinės ES ir JAV partnerystės krizė po to, kai prezidentu išrinktas D. Trumpas). Kita vertus, pastebimas daugiašalės prekybos sąstingis, o dvišaliams susitarimams, kurių skaičius auga, nepavyksta sušvelninti protekcionistinių tendencijų ir prekybos ginčų. Be to, iškyla naujų uždavinių klimato kaitos ir tvarumo srityje, kurie yra susiję su Paryžiaus susitarimo (COP 21) įsigaliojimu, o technologinės naujovės, ypač skaitmeninė revoliucija, daro didelį poveikį maisto gamybai, perdirbimui ir paskirstymui.

2020 m. gruodžio 24 d. Europos Sąjunga ir Jungtinė Karalystė sudarė susitarimą dėl savo būsimų santykių. Šiame susitarime išliko esmė, nes jame numatyta prekybos sistema be muitų tarifų ar kvotų, kad būtų atsižvelgta į Jungtinės Karalystės, kaip svarbiausios ES prekybos partnerės, padėtį, ypač žemės ūkio maisto produktų sektoriuje (žr. faktų suvestinę [3.2.3](#), VI lentelė). Tačiau jis nepanaikina visų abejonių dėl naujų muitinės procedūrų pasekmių ir ūkio subjektams tenkančių papildomų administracinių išlaidų, nepamirštant netikrumo, kuris atsirado žemės ūkio rinkose dėl pandemijos. Komisija numato, kad dėl COVID-19 krizės ekonomikos augimas bus lėtas ir kad Europos ekonomika ir kartu žemės ūkio sektorius nepasieks iki pandemijos buvusio lygio anksčiau nei 2023 m.

FINANSINIAI PASIŪLYMAI DĖL BŽŪP PO 2020 M.

Komisijos pasiūlyme dėl 2021–2027 m. daugiametės finansinės programos (DFP) [2018 m. gegužės 2 d. [COM\(2018\)0322](#)] nustatytas būsimas žemės ūkio biudžetas. Nors Sąjunga ir toliau didelę dalį biudžeto skiria žemės ūkiui (28,5 proc. per visą laikotarpį) (žr. faktų suvestinę [3.2.3](#), I lentelė), buvo pasiūlyta gerokai sumažinti realiąją vertę (-15 proc.) dėl Jungtinės Karalystės (neto įmokų į Sąjungos biudžetą mokėtojos) išstojimo ir finansavimo poreikių, susijusių su naujais Sąjungos prioritetais (migracija, išorės sienos, skaitmeninė ekonomika, transportas).

Po COVID-19 pandemijos sukeltos ekonomikos krizės 2018 m. ilgalaikio biudžeto projektas buvo 2020 m. gegužės mėn. pakeistas antruoju pasiūlymu, sustiprintu ekonomikos gaivinimo planu („Next Generation EU“). Europos Parlamentas savo poziciją išdėstė 2018 m. lapkričio 14 d. ([P8_TA\(2018\)0449](#)), 2020 m. liepos 23 d. ([P9_TA\(2020\)0206](#)) ir 2020 m. gruodžio 17 d. ([P9_TA\(2020\)0360](#)) rezoliucijose. Po ilgo abiejų biudžeto valdymo institucijų derybų proceso 2020 m. gruodžio 17 d. buvo pasiektas susitarimas [Reglamentas (ES, Euratomas) 2020/2093]. Nustatyta, kad 2021–2027 m. BŽŪP biudžetą sudaro 336,4 mlrd. EUR palyginamosiomis 2018 m. kainomis, jį galima palyginti su 2014–2020 m. laikotarpiu, atėmus Jungtinės Karalystės išlaidas (žr. faktų suvestinę [3.2.3](#), I lentelės 1 skiltis). Pirmenybė ir toliau teikiama pirmajam ramsčiui [Europos žemės ūkio garantijų fondas (EŽŪGF) – 258,6 mlrd. EUR, 78,4 proc.], nors jis sumažėjo 10 proc., tačiau didžiausius nuostolius patyrė kaimo plėtra [Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP) – 77,8 mlrd. EUR], kuriai skiriamas biudžetas sumažėjo 19 proc. (žr. faktų suvestinę [3.2.3](#), I lentelės 5 skiltis).

Priėmus 2021–2027 m. DFP taip pat buvo sudarytos sąlygos įsigaliooti ES bendrajai mokslinių tyrimų ir inovacijų programai „Europos horizontas“, kurios biudžetas – 95,5 mlrd. EUR, iš kurių apie 10 mlrd. EUR skirta žemės ūkio sektoriui.

PASIŪLYMAI DĖL TEISĖKŪROS PROCEDŪRA PRIIMAMŲ AKTŲ DĖL BŽŪP PO 2020 M.

Remdamasi 2018 m. DFP projektu, Komisija pateikė teisėkūros procedūra priimamus aktus dėl 2021–2027 m. BŽŪP [2018 m. birželio 1 d. [COM\(2018\)0392](#), [COM\(2018\)0393](#) ir [COM\(2018\)0394](#)]. Reformos esmę sudaro BŽŪP įgyvendinimo modelis, orientuotas į rezultatus ir subsidiarumo principą suteikiant valstybėms narėms daug svarbesnį vaidmenį įgyvendinant intervencines žemės ūkio priemones. Ateityje ES turėtų nustatyti esminius parametrus (BŽŪP tikslus, pagrindinius reikalavimus, pagrindines pirmojo ir antrojo ramsčio intervencinių veiksmų rūšis), o valstybės narės turėtų parengti daugiamečius strateginius planus konkrečioms ir kiekybiniais bendru sprendimu priimtiems tikslams pasiekti.

Būsimojoje BŽŪP daugiausia dėmesio būtų skiriama devyniems tikslams, atspindintiems jos ekonominį, aplinkosauginį ir socialinį bei teritorinį veiksmingumą. Joje išliktų abu jos ramsčiai ir abu žemės ūkio fondai, skirti nacionalinėms programoms remti pasitelkiant įvairias priemones, pasirenkamas pagal integruotą požiūrį. Bet kuriuo atveju tiesioginės išmokos išliktų naujosios BŽŪP prioritetu. Be naujojo BŽŪP valdymo, kiti pagrindiniai reformos aspektai yra šie:

- pirmajame ramstyje tiesioginė parama perskirstoma pagal naują tvarką: Komisija pasiūlė sumažinti mokėjimus nuo 60 000 EUR ir nustatyti privalomą viršutinę ribą, kai sumos viršija 100 000 EUR vienam ūkiui. Be to, sektorių intervencinės programos iš bendro rinkos organizavimo (BRO) perkeliamos į naujus nacionalinius strateginius planus;
- nauja žalioji struktūra ir valdymas, patikėti nacionalinėms valdžios institucijoms, tapo daug lankstesni. Ji apimtų tris aspektus: nauja kompleksinė parama (privaloma, tačiau atskiros smulkios dalys lankstesnės); klimato ir aplinkos ekologines sistemas (jos būtų finansuojamos EŽŪGF lėšomis ir pakeistų dabartinę žalinimo išmoką) ir agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemones (finansuojamas EŽŪFKP lėšomis);
- antrojo ramsčio pokyčiai: EŽŪFKP nebėra struktūrinis fondas pagal bendros sanglaudos politikos sistemą; bendro finansavimo norma sumažinama 10 procentinių punktų; Komisija, siekdama supaprastinimo, pagrindinį dėmesį skiria intervenciniams veiksams; programos LEADER taisyklės pereina į sanglaudos politikos taikymo sritį, nors ji finansuojama iš žemės ūkio biudžeto.

VYKSTANČIOS DISKUSIJOS

Portugalija, kuri 2021 m. sausio 1 d. rotacijos tvarka perėmė pirmininkavimą Tarybai iš Vokietijos, įsipareigojo iki 2021 m. vasaros pasiekti kompromisą su Europos Parlamentu dėl BŽŪP. Per pirmuosius trišalių derybų susitikimus teisėkūros institucijoms jau šiek tiek pavyko suderinti pozicijas šiais klausimais: 1) kompleksinės paramos susiejimo supaprastinimas ūkininkams, įgyvendinantiems lygiavertes priemones pagal ekologines sistemas; 2) neprivalomo ekologinių sistemų veiklos orientacinio sąrašo sudarymas; 3) produktų, kuriems gali būti taikoma valstybės

intervencija, skaičiaus išplėtimas, kaip siūlė Parlamentas; 4) vynmedžių sodinimo teisių pratęsimas iki 2045 m. (datos, kuri yra per vidurį tarp Tarybos pasiūlytos datos (2040 m.) ir Parlamento pasiūlytos datos (2050 m.), apribojant leidžiamą ploto padidinimą iki 1 proc.; 5) nealkoholiniai vynai su saugoma kilmės vietos nuoroda (SKVN) ir saugoma geografine nuoroda (SGN); 6) veiklos rezultatų peržiūra, grindžiama Komisijos kas dvejus metus teikiama ataskaita, o ne kasmet, kaip siūlė Komisija; ir 7) leidžiamų nuokrypų sumažinimas palyginti su strateginiuose planuose nustatytais tikslais rodikliais (35 proc. per pirmąją peržiūrą 2025 m.; 25 proc. per antrąją peržiūrą 2027 m.); Taryba iš pradžių siūlė 45 proc., o Parlamentas – 25 proc.

Tačiau šie trišaliai dialogai taip pat parodė, kad Tarybai pirmininkaujančiai valstybei narei trūksta veiksmų laisvės, nes ji turi siekti, kad kiekvieną aptartą punktą patvirtintų nacionaliniai ekspertai, ir išryškino pagrindinius klausimus, dėl kurių nesutariama, t. y.: 1) aktyvaus ūkininko apibrėžtis; 2) mišraus BŽŪP taikymo modelio, pagal kurį, be naujos (veiksmingumu grindžiamos) veiklos rezultatų kontrolės sistemos, būtų taikoma tam tikra atitikties (taisyklės) kontrolė, įgyvendinimas; šį modelį pasiūlė Parlamentas, tačiau Komisija ir Taryba jį atmetė, nes baiminasi, kad administravimas taps sudėtingesnis; 3) Parlamento pasiūlytos tiesioginės paramos socialinės sąlygos (dauguma valstybių narių mano, kad šis klausimas turėtų būti sprendžiamas atskiru teisėkūros procedūra priimamu aktu arba nacionalinėmis priemonėmis); 4) tiesioginės pagalbos viršutinės ribos nustatymas (Tarybos nuomone, neprivalomas, o Parlamento – privalomas); 5) valstybės intervencijos laikotarpių pratęsimas visus metus; 6) specialios apsaugos sąlygos (pasiūlytos Parlamento narių) siekiant nustatyti papildomus importo muitus, jei nesilaikoma ES aplinkos ir sveikatos apsaugos standartų; 7) rinkos krizių valdymo priemonės ir galiausiai (8) žalioji struktūra, dėl kurios kyla didžiausi nesutarimai, susiję su ekologinių reikalavimų laikymosi praktika (Taryba pirmenybę teikia pasėlių įvairinimui, o ne Parlamento remiamai sėjomainai), minimaliu ekologinėms sistemoms skirtu biudžetu (20 proc. tiesioginių išmokų, kaip siūlė Taryba, palyginti su 30 proc., kaip prašė Parlamentas), galima taškų sistema, kuri būtų taikoma ekologinėms sistemoms (Tarybos nuomone, pernelyg sudėtinga) ir galiausiai žemės ūkio produkcijai neskirtos žemės procentine dalimi ūkiuose.

Paskutinis derybų dėl žemės ūkio etapas sutapo su diskusijomis dėl Europos žaliojo kurso, kurios prasidėjo 2019 m. gruodžio 11 d. paskelbus Komisijos komunikatą [COM(2019)0640]. Žaliajame kurse numatoma iki 2050 m. sukurti tvarų ir neutralaus poveikio klimatui augimo modelį, kuris turės didelį poveikį Europos žemės ūkio maisto produktų sistemai. 2020 m. gegužės mėn. buvo pateikti konkretūs pasiūlymai, t. y. 2030 m. biologinės įvairovės strategija ir strategija „Nuo ūkio iki stalo“, kuriais siekiama didinti apsirūpinimo maistu saugumą, mažinti pesticidų, trąšų ir antibiotikų vartojimą, remti žemės ūkio inovacijas ir gerinti vartotojų informavimą [2020 m. gegužės 20 d. COM(2020)0380 ir COM(2020)0381]. Remiantis 2020 m. gruodžio mėn. Komisijos rekomendacijomis, skirtomis kiekvienai valstybei narei [COM(2020)0846], pagal žaliajį kursą priimtose gairėse turės būti papildytos nacionaliniais strateginiais planais, kurie turi būti pateikti 2021 m. ir kurie bus įgyvendinami nuo 2023 m.

PEREINAMOJO LAIKOTARPIO PRIEMONĖS IKI 2022 M. GRUODŽIO 31 D.

Kol bus baigtos derybos dėl BŽŪP reformos po 2020 m., teisėkūros institucijos priėmė Reglamentą (ES) 2020/2220 (OL L 437, 2020 12 28), kuriuo dabartinių taisyklių galiojimas pratęsiamas dvejais metais (iki 2022 m. gruodžio 31 d.) su tam tikrais

pakeitimais. Kai kurie dabartinės tvarkos pakeitimai: ribos, reikalingos norint gauti kompensaciją sumažėjus pajamoms ir su klimatu susijusių nuostolių ar ligų atveju, sumažinimas nuo 30 proc. iki 20 proc. taikant rizikos valdymo priemonės ir papildomų 7,5 mlrd. EUR įtraukimas į Europos ekonomikos gaivinimo plano žemės ūkiui skirtą skyrių (žr. faktų suvestinę [3.2.2](#)). Ne mažiau kaip 37 proc. šių lėšų turi būti skiriama ekologiškai ūkininkaujantiems ūkininkams, aplinkos ir gyvūnų gerovės priemonėms, o 55 proc. lėšų – investicijoms į atsparų, tvarų ir skaitmeninį gaivinimą ir jaunųjų ūkininkų įsisteigimą.

Reglamentu (ES) 2020/2220 valstybėms narėms turėtų būti suteikta pakankamai laiko jų strateginiams planams parengti ir sudarytos palankesnės sąlygos administracinėms struktūroms, kurios būtinos norint sėkmingai įgyvendinti naująją BŽŪP, sukurti. Žemės ūkiui ir miškininkystei taikomos valstybės pagalbos taisyklės buvo taip pat pratęstos dvejiems metams.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Europos Parlamentas pakartojo, kad BŽŪP finansavimas po 2020 m. realiaja verte turėtų likti tokio pat dydžio [2018 m. lapkričio 14 d. [P8_TA \(2018\)0449](#)] (žr. faktų suvestinę [3.2.3](#), I lentelės 3 skiltis). Vėliau Žemės ūkio ir kaimo plėtros komitetas (toliau – AGRI komitetas) paskyrė pranešėjus kiekvienam teisės aktui: Esther Herranz (Europos liaudies partijos frakcija) – dėl naujosios BŽŪP struktūros; Ulrike Müller (Liberalų ir demokratų aljansas už Europą) – dėl naujojo horizontaliojo reglamento ir Eric Andrieu (Europos Parlamento socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso frakcija) – dėl iš dalies pakeisto pasiūlymo dėl bendro rinkos organizavimo. 2019 m. balandžio mėn. AGRI komitetas balsavo dėl trijų pasiūlymų dalių. Po 2019 m. gegužės mėn. įvykusių Europos Parlamento rinkimų naujai išrinkti nariai persvarstė per ankstesnę kadenciją AGRI komiteto ir Aplinkos komiteto priimtus pakeitimus, kad būtų užbaigtas pirmasis svarstymas. Europos Parlamentas plenarinėje sesijoje galiausiai priėmė sprendimą 2020 m. spalio 23 d. ([P9_TA \(2020\)0287](#), [P9_TA \(2020\)0288](#) ir [P9_TA \(2020\)0289](#)). Vokietijai ir Portugalijai pirmininkaujant Tarybai, teisėkūros institucijos pradėjo trišales derybas, kad galutinis susitarimas būtų pasiektas iki 2021 m. vasaros.

François Nègre
04/2022

3.2.14. EUROPOS SĄJUNGA IR MIŠKAI

Kadangi Sutartyse miškai konkrečiai nėra nurodyti, Europos Sąjunga neturi bendros miškininkystės politikos. Todėl miškininkystės politika visų pirma priklauso nacionalinei kompetencijai. Tačiau ES parengė Europos miškų strategiją ir remia daug veiksmų, darančių didelį poveikį Sąjungos ir ES nepriklausančių valstybių miškams.

Kas yra miškas? Į šį iš pirmo žvilgsnio paprastą klausimą nėra vieno atsakymo, tinkamo visoms valstybėms narėms. Vis dėlto, rinkdamas tarptautinius statistinius duomenis apie miškus, Eurostatas vadovaujasi Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) nustatyta klasifikacijos sistema ir taiko tokią apibrėžtį: miškas – žemė, kurioje augančių medžių lajos dangą (arba lygiavertis miško išteklių kiekis) užima daugiau nei 10 proc. didesnio nei 0,5 ha ploto sklypo. Medžių aukštis brandos amžiuje turėtų siekti ne mažiau kaip 5 m *in situ*.

EUROPOS MIŠKŲ KRAŠTOVAIZDIS – DAUGIAUSIA ŽMOGAUS SUKURTA MOZAIKA

Pirmiau nurodytą apibrėžtį atitinkančių miškų ES yra 160 mln. hektarų (4 proc. viso pasaulio miškų ploto). Iš viso miškai dengia 39 proc. ES teritorijos, o šešiose valstybėse narėse, kuriose miškų plotai didžiausi (Švedija, Suomija, Ispanija, Prancūzija, Vokietija ir Lenkija), esantys miškai sudaro du trečdalius viso Sąjungos miškų ploto. Nacionaliniu lygmeniu miškų užimamas plotas labai skiriasi: Suomijoje, Švedijoje ir Slovėnijoje miškai dengia beveik 60 proc. šalies teritorijos, o Nyderlanduose – tik 9,9 proc. Be to, kitaip nei daugelyje pasaulio dalių, kuriose miškų naikinimas toliau lieka didelė problema, miškų plotas Europos Sąjungoje didėja – nuo 1990 m. iki 2010 m. jis padidėjo apie 11 mln. hektarų, visų pirma dėl natūralios miško plėtros ir miško įveisimo.

Didelė ES miškų tipų įvairovė atspindi jos geografinio klimato įvairovę (borealiniai miškai, alpiniai spygliuočių miškai ir t. t.), o jų pasiskirstymas visų pirma priklauso nuo klimato, dirvožemio tipo, aukščio virš jūros lygio ir topografinių sąlygų. Tik 4 proc. miško plotų nebuvo pakeista vykdant žmogaus veiklą, 8 proc. yra sodiniai, o visi kiti priklauso „pusiau natūralių“, t. y. žmogaus formuojamų miškų kategorijai. Europos miškai daugiausia priklauso privatiems asmenims (apie 60 proc. ploto, kiti 40 proc. yra valstybiniai miškai).

Lentelė. Pagrindiniai duomenys apie ES miškus (ES 27, 2020 m.)

Valstybė narė ES 27	Miškai / Miškingos žemės plotas (1 000 ha, 2020 m.)	Miškų dalis visame plote (%) (2020 m.)	Bendroji pridėtinė vertė / miško plotas (EUR / ha) (2020)	Miškininkystės srityje dirbantys asmenys (1 000 metinių darbo vienetų) (2020)
Austrija	3 889,6	46,4	194	21,1
Belgija	689,3	22,5	136	2,2
Bulgarija	3 896,00	35,1	51	21,9
Kroatija	1 940,00	34,3	116	14,4

Kipras	172,64	18,6	13	0,5
Čekija	2 677,09	33,9	341	21,2
Danija	689,3	16,1	340	6,0
Estija	2 438,4	53,8	110	6,2
Suomija	22 409,0	66,2	181	21,2
Prancūzija	17 421,9	31,7	166	29,0
Vokietija	11 468,00	32,1	107	39,0
Graikija	3 901,8	29,6	15	9,2
Vengrija	2 053,01	22,1	116	18,5
Airija	799,14	11,4	48	2,8
Italija	9 566,13	31,7	221	38,0
Latvija	3 410,79	52,8	144	17,8
Lietuva	2 202,19	33,7	96	8,6
Liuksemburgas	88,70	34,2	94	0,3
Malta	0,46	1,5	0,0	0,0
Nyderlandai	369,50	9,9	457	3,0
Lenkija	9 464,20	30,3	181	71,8
Portugalija	3 340,71	36,2	245	15,0
Rumunija	6 981,62	29,3	223	52,4
Slovakija	1 951,49	39,8	256	24,6
Slovėnija	1 185,13	58,5	228	6,2
Ispanija	18 572,17	36,7	54	11,0
Švedija	27 980,0	62,5	110	41,0
ES 27	159 558,29	38,6	146	502,6

Šaltinis: Eurostatas ir Komisijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas.

MIŠKININKYSTĖS POLITIKA IR INICIATYVOS EUROPOS SAJUNGOJE: SUDERINAMUMO IŠŠŪKIS

Kadangi Sutartyse miškai konkrečiai nėra nurodyti, Europos Sąjunga neturi bendros miškininkystės politikos. Todėl miškininkystės politika vis dar priklauso nacionalinei kompetencijai. Tačiau yra daug Europos veiksmų, kurie daro poveikį Sąjungos ir ES nepriklausančių valstybių miškams.

A. Naujoji 2030 m. ES miškų strategija

2021 m. Komisija priėmė [Naująją 2030 m. ES miškų strategiją](#), kuri yra viena iš pavyzdinių [Europos žaliojo kurso](#) iniciatyvų ir yra grindžiama [2030 m. ES biologinės įvairovės strategija](#). Miškų strategija padės siekti Sąjungos biologinės įvairovės tikslų, iki 2030 m. bent 55 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą. Joje pripažįstamas esminis ir daugiafunkcis miškų vaidmuo, taip pat sektoriaus ir visos su mišku susijusios vertės grandinės subjektų indėlis siekiant iki 2050 m. sukurti darnią bei neutralaus poveikio klimatui ekonomiką ir išsaugoti gyvybingas bei klestinčias kaimo vietas.

B. Europos Sąjungos miškų apsaugos priemonės

1. Bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) – pagrindinis miškams skirto Europos finansavimo šaltinis

Apie 90 proc. miškams skiriamų Sąjungos lėšų gaunama iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP).

Per 2007–2013 m. programavimo laikotarpį konkrečioms miškininkystės priemonėms bendrai finansuoti iš EŽŪFKP biudžeto buvo skirta apie 5,4 mlrd. EUR. 2014–2020 m. BŽŪP programavimo laikotarpiu buvo numatyta maždaug 8,2 mlrd. EUR viešųjų išlaidų (27 proc. miško atkūrimui, 18 proc. miškų atsparumo didinimui ir 18 proc. žalos prevencijai). Tik viena konkrečių priemonė apėmė visų rūšių paramą investicijoms į miškus („Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“). Buvo numatyta ir priemonė, kuria buvo siekiama atlyginti už miškų aplinkosaugos ir klimato srities paslaugų teikimą ir miškų išsaugojimą, taip pat kitos priemonės, kurios apėmė ne vien tik miškus (pavyzdžiui, su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos).

Dabartiniu BŽŪP programavimo laikotarpiu (2023–2027 m.) miškininkystės intervencinės priemonės yra įtrauktos į strateginius planus, kuriuos valstybės narės pateikė pagal 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2021/2115.

2. Kitos Europos Sąjungos miškų apsaugos priemonės

Prekyba miško dauginamąja medžiaga yra reguliuojama Europos mastu pagal Tarybos direktyvą 1999/105/EB. Taikant Europos augalų sveikatos priežiūros režimą siekiama kovoti su kenksmingų organizmų plitimu miškuose (Tarybos direktyva 2000/29/EB). Sąjunga taip pat skiria lėšų miškininkystės moksliniams tyrimams, visų pirma pagal programą „Europos horizontas“. Energetikos politikos srityje ES išsikėlė teisiškai privalomą tikslą, kad iki 2030 m. 32 proc. visos suvartojamos energijos sudarytų atsinaujinančioji energija, todėl padidėtų miško biomasės svarba ([Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva](#) (2018/2001/ES)). 2023 m. kovo 30 d. Europos Parlamentas ir Taryba pasiekė [preliminarų susitarimą](#) dėl privalomo tikslo iki 2030 m. pasiekti ne mažiau kaip 42,5 proc., tačiau stengtis siekti 45 proc. Pagal ES sanglaudos politiką miškininkystės projektai taip pat gali būti bendrai finansuojami iš Europos regioninės plėtros fondo lėšų (visų pirma gaisrų prevencija, atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamyba ir pasirengimas klimato kaitai). Solidarumo fondu (Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2012/2002) savo ruožtu siekiama teikti pagalbą valstybėms narėms, patiriančioms dideles gaivalines nelaimes, pvz., audras ir miško gaisrus. Europos Sąjungos civilinės saugos mechanizmas (Sprendimas Nr. 1313/2013/ES) gali būti pradėtas taikyti ištikus krizei, su kuria valstybės narės neturi pajėgumų susitvarkyti, visų pirma kai kurių miškų gaisrų (Graikija, 2007 ir 2012 m.) ir audrų atvejais.

Be to, apie 37,5 mln. hektarų miškų (23 proc. Europos miškų) priklauso gamtos apsaugos tinklui „Natura 2000“, kuris sukurtas vykdamas Sąjungos aplinkos politiką. Racionalus miškų naudojimas yra vienas iš Europos Sąjungos aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE 2021–2027 m., Reglamentas (ES) 2021/783) teminių prioritetų. Tęsiant ES biologinės įvairovės strategiją ([COM\(2011\)0244](#)), kurioje buvo numatyta iki 2020 m. įgyvendinti tvarios miškotvarkos planus valstybiniuose miškuose, Komisijos komunikate dėl 2030 m. ES biologinės įvairovės strategijos (COM(2020)0380) numatyta išplėsti saugomas teritorijas (jos turėtų sudaryti 30 proc.

visų ES sausumos ir jūros teritorijų, o 10 proc. turi būti griežtai saugomos teritorijos), todėl turėtų padidėti Europos miškų apsauga, taip pat numatyta pasodinti 3 mlrd. medžių.

Miškų gaisrai stebimi taikant Europos miškų gaisrų informacijos sistemą (EFFIS). Sąjunga taip pat skatina žaliuosius viešuosius pirkimus ([COM\(2008\)0400](#)), kuriais gali būti skatinama tvariai paruoštos medienos paklausa. Taip pat reikia pažymėti, kad parketui, baldams ir popieriui buvo nustatytas ES ekologinis ženklas. Be to, pagal Sąjungos miškų teisės aktų vykdymo, miškų valdymo ir prekybos mediena (FLEGT) veiksmų planą numatoma su medieną gaminančiomis šalimis sudaryti savanoriškos partnerystės susitarimus, o nuo 2013 m. kovo mėn. galiojančiu Reglamentu (ES) Nr. 995/2010 draudžiama rinkai pateikti neteisėtai paruoštą medieną.

Sąjunga taip pat dalyvauja gausioje su miškais susijusioje tarptautinėje veikloje (visų pirma paminėtina Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija). Europos lygmeniu iniciatyva „Forest Europe“ toliau lieka pagrindinė politinė miškininkystės iniciatyva. Šiuo metu vyksta diskusijos dėl teisiškai privalomo susitarimo dėl miškotvarkos ir tvaraus miško išteklių naudojimo. Vykdydama savo klimato politiką, Sąjunga ne tik dalyvauja pasaulinėse derybose dėl išmetamo šiltnamio efekto sukeliančių dujų kiekio mažinimo, bet ir ėmėsi pirmųjų veiksmų, kad žemės ūkis ir miškai būtų įtraukti į jos klimato politiką (žr. 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentą (ES) 2018/841 dėl šiltnamio efekto sukeliančių dujų, išmetamų ir absorbuojamų dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio įtraukimo į 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją). Be to, ES užsibrėžė tikslą ne vėliau kaip iki 2030 m. sustabdyti pasaulio miškų dangos nykimą ir iki 2020 m. bent 50 proc. sumažinti atogrąžų miškų naikinimą ([COM\(2008\)0645](#)). 2023 m. birželio 23 d. įsigaliojo reglamentas dėl su miškų naikinimu nesusijusių produktų (Reglamentas (ES) 2023/1115). Šiuo reglamentu siekiama užtikrinti, kad gaminant produktus, kuriuos vartoja ES piliečiai, nebūtų prisidedama prie miškų naikinimo ir alinimo.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Europos Parlamentas pagal įprastą teisėkūros procedūrą lygiomis teisėmis su Taryba priima teisės aktus daugelyje miškams poveikį darančių sričių, visų pirma žemės ūkio ar aplinkos srityse. Be to, Parlamentas su Taryba priima Sąjungos biudžetą.

Parlamentas svariai prisidėjo prie daugelio teisėkūros procedūra priimamų aktų, darančių poveikį miškams. Jau ilgą laiką Parlamentas savo rezoliucijose ragina geriau koordinuoti ir derinti įvairias priemones, darančias poveikį Europos miškams. Pirmoji ES miškininkystės strategija buvo patvirtinta 1998 m. gruodžio 15 d. atsižvelgiant į [1997 m. sausio 31 d. Parlamento rezoliuciją](#), kurioje Komisija raginama pateikti pasiūlymų dėl Europos miškininkystės strategijos.

Parlamentas 2020 m. sausio 15 d. rezoliucijoje dėl Europos žaliojo kurso palankiai įvertino Komisijos ketinimą spręsti miškų naikinimo visame pasaulyje problemą ir paprašė Komisijos suintensyvinti savo veiksmus ir pristatyti naują plataus užmojo ES miškų strategiją, kurioje būtų tinkamai pripažintas svarbus, daugiafunkcis ir kompleksinis vaidmuo, kurį Europos miškai, miškų sektorius ir tvari miškotvarka atlieka kovojant su klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimu. Atsižvelgdamas į tai, Parlamentas nusprendė parengti du savo iniciatyva teikiamus ne teisėkūros pranešimus: vieną pranešimą dėl ES veiksmų apsaugant ir atkuriant pasaulio miškus stiprinimo (2020 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento [rezoliucija](#) dėl ES

veiksmų, kuriais siekiama apsaugoti ir atkurti pasaulio miškus, stiprinimo)^[1] ir kitą – dėl naujos Europos miškų strategijos (2020 m. spalio 8 d. Europos Parlamento [rezoliucija](#) „Europos miškų strategija. Tolesni veiksmai“). Atsižvelgdamas į pirmąjį iš šių pranešimų, Parlamentas taip pat priėmė teisėkūros pranešimą savo iniciatyva dėl miškų naikinimo pasaulyje (2020 m. spalio 22 d. Europos Parlamento [rezoliucija](#) su rekomendacijomis Komisijai dėl ES teisinės sistemos, skirtos ES sukeliama pasauliniam miškų naikinimui sustabdyti ir pradėti juos atkurti). Galiausiai 2022 m. rugsėjo 13 d. Parlamentas priėmė [rezoliucija](#) dėl naujos 2030 m. ES miškų strategijos „Tvarti miškotvarka Europoje“, kuria reaguojama į naują 2030 m. ES miškų strategiją, kurią Komisija priėmė 2021 m.

Vera Milicevic
10/2023

[1]Reaguodamas į 2019 m. liepos 23 d. Komisijos komunikatą „ES veiksmų, kuriais siekiama apsaugoti ir atkurti pasaulio miškus, stiprinimas“ ([COM\(2019\)0352](#)).

3.2.5. BŽŪP HORIZONTALUSIS REGLAMENTAS

Horizontaliajame reglamente^[1] dėl bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) finansavimo, valdymo ir stebėsenos nustatyta BŽŪP finansavimo, valdymo ir stebėsenos taisyklių pritaikymo prie naujo įgyvendinimo modelio teisinė sistema. Juo siekiama užtikrinti didesnę subsidiarumą ir supaprastinimą, suteikiant didesnę atsakomybę valstybėms narėms, pereiti nuo reikalavimų laikymosi užtikrinimo prie veiklos rezultatų stebėsenos ir sumažinti valstybėms narėms tenkančią administracinę našta.

TEISINIS PAGRINDAS

Bendros žemės ūkio politikos teisinis pagrindas yra nustatytas [Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (38–44 straipsniai) ([3.2.1](#)).

2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2116](#) dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013.

Be šio Horizontaliojo reglamento, 2023–2027 m. BŽŪP taikomi dar du reglamentai: 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2115](#), kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013 ([3.2.4](#)), ir 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos Bendro rinkų organizavimo (BRO) [reglamentas \(ES\) 2021/2117](#) kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas, (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų, (ES) Nr. 251/2014 dėl aromatizuotų vyno produktų apibrėžties, aprašymo, pateikimo, ženklinimo ir geografinių nuorodų apsaugos ir (ES) Nr. 228/2013, kuriuo nustatomos specialios žemės ūkio priemonės atokiausiems Sąjungos regionams([3.2.9](#)).

ĮVADAS

[Reglamente \(ES\) 2021/2116](#) nustatytos BŽŪP išlaidų finansavimo ir atitinkamų valdymo ir kontrolės sistemų taisyklės.

Naujajame BŽŪP horizontaliajame reglamente iš esmės išlaikoma dabartinė sistema, visų pirma du esami fondai – Europos žemės ūkio garantijų fondas (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP), skirti įvairioms intervencinėms priemonėms finansuoti (EŽŪGF ir EŽŪFKP intervencinių priemonių taikymo sritis bus tokia pati kaip ir pagal ankstesnės BŽŪP dviejų ramsčių struktūrą).

Tačiau jame numatyti keli pakeitimai, kuriais siekiama pritaikyti fondų veikimą ir kontrolės bei nuobaudų sistemą prie naujos BŽŪP. Palyginti su ankstesniu reglamentu (Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013), kuriuo nustatytos BŽŪP išlaidų finansavimo

[1]Šiuo reglamentu nustatomos bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) finansavimo, valdymo ir stebėsenos taisyklės, visų pirma dėl a) BŽŪP išlaidų finansavimo, b) valdymo ir kontrolės sistemų, kurias turi įdiegti valstybės narės, ir c) patvirtinimo ir atitikties patvirtinimo procedūrų.

taisyklės, naujuoju reglamentu iš dalies keičiami patvirtinimo procesai ir atitikties procedūra. Taip siekiama pritaikyti finansines procedūras prie naujo įgyvendinimo modelio, supaprastinti BŽŪP finansinį valdymą ir sumažinti tiek valstybėms narėms, tiek paramos gavėjams tenkančią administracinę naštą.

Be to, pagal naują BŽŪP teisės aktų sistemą įvairios anksčiau į Reglamentą (ES) Nr. 1306/2013 įtrauktos nuostatos perkeliamos į Reglamentą dėl strateginių planų ir BRO reglamentą (pvz., kompleksinės paramos ir (arba) paramos sąlygų taikymo sritis, BŽŪP stebėsenos ir vertinimas arba su rinkų politika susijusios patikros).

2021 m. gruodžio mėn. priimti naujieji BŽŪP reglamentai taikomi nuo 2023 m. sausio 1 d., ir nuo tos dienos visose ES valstybėse narėse pradėti įgyvendinti BŽŪP strateginiai planai.

VALDYMO ĮSTAIGŲ VAIDMENYS IR FUNKCIJOS

Siekiant laikytis [Finansinio reglamento](#) (Reglamentas (ES, Euratomas) 2018/1046) 63 straipsnyje numatyto pasidalijamojo valdymo principo (pagal EŽŪGF ir EŽŪFKP), Horizontaliuoju reglamentu išlaikoma esama BŽŪP valdymo struktūra ir užtikrinama, kad valstybės narės įsteigtų būtinus valdymo organus, t. y. kompetentingą instituciją, mokėjimo agentūrą, koordinavimo įstaigą ir tvirtinančiąją įstaigą.

- Kiekviena valstybė narė turi paskirti ministerijos lygmens **kompetentingą instituciją**, atsakingą už mokėjimo agentūrų, koordinavimo įstaigų ir tvirtinančiųjų įstaigų akreditacijos suteikimą, peržiūrą ir panaikinimą.
- Valstybės narės, atsižvelgdamos į savo konstitucines nuostatas, sumažina akredituotų **mokėjimo agentūrų** skaičių iki vienos nacionalinio lygmens mokėjimo agentūros arba, kai taikytina, iki vienos mokėjimo agentūros regionui.
- jeigu valstybė narė akredituoja daugiau kaip vieną mokėjimo agentūrą, ji turėtų paskirti vieną viešąją **koordinavimo įstaigą**, kad būtų užtikrintas nuoseklus EŽŪGF ir EŽŪFKP lėšų valdymas, palaikomi ryšiai tarp Komisijos ir įvairių akredituotų mokėjimo agentūrų ir užtikrinama, kad Komisijos prašoma informacija apie kelių mokėjimo agentūrų veiksmus būtų pateikiama nedelsiant.
- Finansinio reglamento 63 straipsnio 7 dalies pirmoje pastraipoje reikalaujama, kad **tvirtinančioji įstaiga** pateiktų pagal tarptautiniu mastu pripažintus audito standartus parengtą nuomonę, kurioje nustatoma, ar:
 - sąskaitose pateikiama teisinga ir patikima informacija;
 - valstybių narių įdiegtos valdymo sistemos, visų pirma valdymo įstaigos ir ataskaitų teikimo sistema, įdiegta siekiant parengti Reglamento (ES) 2021/2115 134 straipsnyje nurodytą metinę veiklos rezultatų ataskaitą, veikia tinkamai;
 - su produkto rodikliais susiję veiklos rezultatai, pranešti metinio veiklos rezultatų patvirtinimo tikslais, ir su rezultato rodikliais susiję veiklos rezultatai, pranešti Reglamento (ES) 2021/2115 128 straipsnyje nurodytos daugiametės veiklos rezultatų stebėsenos tikslais, yra teisingi.

SĄSKAITŲ PATVIRTINIMAS

Sąskaitų patvirtinimo procedūrų pritaikymas reiškia perėjimą nuo atitikties užtikrinimo prie veiklos rezultatais grindžiamo metodo:

- – atsižvelgiant į naujo BŽŪP įgyvendinimo modelio struktūrą ir pagrindinius ypatumus, valstybių narių atliktų išmokų tinkamumas finansuoti Sąjungos lėšomis nebeturėtų priklausyti nuo mokėjimų atskiriems paramos gavėjams teisėtumo ir tvarkingumo. Vietoj to, kalbant apie Reglamente (ES) 2021/2115 nurodytos intervencinės priemonės rūšis, valstybių narių išmokos turėtų būti tinkamos finansuoti, jei jos siejasi su atitinkamu produktu ir laikomasi taikytinų pagrindinių Sąjungos reikalavimų. Dėl šios priežasties Komisijos sprendimas dėl sąskaitų patvirtinimo (metinė finansinio patvirtinimo procedūra) bus papildytas metiniu veiklos rezultatų patvirtinimu.
- – Valstybės narės turėtų ne vėliau kaip kiekvienų metų vasario 15 d. nusiųsti Komisijai metines ataskaitas, BŽŪP strateginio plano įgyvendinimo rezultatų metinę ataskaitą, metinę galutinių audito ataskaitų santrauką ir valdymo pareiškimą. Jei šie dokumentai nusiųnčiami, Komisija negali patvirtinti atitinkamos mokėjimo agentūros sąskaitų ir patikrinti išlaidų tinkamumo finansuoti pagal gautus produktus, apie kuriuos pranešta. Todėl Komisija gali sustabdyti mėnesinių išmokų mokėjimą ir pertraukti kas ketvirtį mokamų kompensacijų mokėjimą iki tol, kol bus gauti trūkstami dokumentai.
- – nustatyta nauja mokėjimų sustabdymo tvarka tiems atvejams, kai gauti produktai yra neįprastai menki. Jei gauti produktai, apie kuriuos pranešta, yra neįprastai menki, palyginti su deklaruotomis išlaidomis, ir jei valstybės narės negali pateikti deramai pagrįstų priežasčių, kodėl susiklostė ši padėtis, Komisija turėtų galėti ne tik sumažinti N-1 finansinių metų išlaidas, bet ir sustabdyti būsimų su ta intervencine priemone, su kuria susiję gauti produktai buvo neįprastai menki, susijusių išlaidų finansavimą. Tokie sustabdymai turėtų būti patvirtinami sprendime dėl metinio veiklos rezultatų patvirtinimo.
- – vykdydama daugiametę veiklos rezultatų stebėseną Komisija taip pat turėtų galėti sustabdyti mokėjimus. Tai reiškia, kad tais atvejais, kai siekiant valstybės narės BŽŪP strateginiame plane nustatytų siektinų reikšmių vėluojama daryti pažangą arba tokia pažanga yra nepakankama ir dėl jos valstybė narė negali pateikti tinkamai pagrįstų priežasčių, Komisija turėtų galėti pareikalauti, kad atitinkama valstybė narė imtųsi būtinų taisomųjų veiksmų. Valstybė narė tai daro remdamasi veiksmų planu, kuris turi būti parengtas konsultuojantis su Komisija ir kuriame turi būti nustatyti aiškūs pažangos rodikliai ir laikotarpis, per kurį turi būti padaryta pažanga. Jei valstybė narė nepateikia arba neįgyvendina veiksmų plano arba jei to veiksmų plano akivaizdžiai nepakanka padėčiai ištaisyti, arba jei jis nebuvo pakeistas pagal rašytinį Komisijos prašymą, Komisija gali sustabdyti mėnesinių išmokų arba tarpinių išmokų mokėjimą. Komisija turėtų kompensuoti sumas, kurių mokėjimas buvo sustabdytas, jei atlikus veiklos rezultatų peržiūrą arba remiantis biudžetinėmis metais savanoriškai pateiktu valstybės narės pranešimu apie veiksmų plano įgyvendinimo pažangą ir taisomuosius veiksmus, kurių imtasi trūkumui pašalinti, matyti pakankama pažanga įgyvendinant siektinas reikšmes.

Sustiprinamas vieno bendro audito principas: siekiant taikyti Finansinio reglamento reikalavimus, susijusius su tarpusavio pasiklovimu auditu, sumažinti įvairių institucijų atliekamų auditų dubliavimo riziką ir kuo labiau sumažinti kontrolės sąnaudas ir paramos gavėjams bei valstybėms narėms tenkančią administracinę naštą, reglamentu nustatomos taisyklės dėl vieno bendro audito principo. Jame taip pat numatyta, kad Komisija gali užtikrintai remtis patikimų tvirtinančiųjų įstaigų darbu, tinkamai atsižvelgiant į vieno bendro audito bei proporcingumo principus, kiek tai susiję su rizikos Sąjungos biudžetui lygiu. Nors taikant šį vieno bendro audito principą turėtų sumažėti Komisijos atliekamų auditų skaičius, ypač patikrų vietoje skaičius, Komisija galės atlikti patikras, jei informuos atitinkamą valstybę narę, kad negali pasitikėti tvirtinančiosios įstaigos darbu.

KONTROLĖS SISTEMOS IR NUOBAUDOS

Tolesnis supaprastinimas turi būti pasiektas taikant subsidiarumo principą ir suteikiant valstybėms narėms daugiau lankstumo kurti tikrinimo ir nuobaudų sistemas, taip pat priimti sprendimus dėl nuobaudų už reikalavimų nesilaikymą.

Integruotos administravimo ir kontrolės sistemos (IAKS), kurią turi sukurti ir naudoti kiekviena valstybė narė, pagrindinės savybės išlieka, tačiau ji turėtų būti patobulinta, kad būtų labiau naudojamasi šiuolaikinėmis technologijomis, įskaitant palydovinius vaizdus, geoerdvinius ir plotų stebėsenos duomenis ir su gyvūnais susijusių paraiškų duomenis, siekiant sumažinti paramos gavėjų ir valstybių narių reikalavimų laikymosi ir administracines išlaidas.

Į Horizontalųjį reglamentą įeina naujos nuostatos dėl kontrolės sistemų ir administracinių nuobaudų, susijusių su socialinėmis paramos sąlygomis. Jos buvo įtrauktos po to, kai šis naujas mechanizmas buvo nustatytas Reglamente dėl BŽŪP strateginių planų.

FINANSINĖ DRAUSMĖ IR ŽEMĖS ŪKIO REZERVAS

Išlaikomas finansinės drausmės mechanizmas ir biudžetinės drausmės procedūra (jie anksčiau buvo įtraukti į Tiesioginių išmokų reglamentą (Reglamentas (ES) Nr. 1307/2013)).

Krizių rezervas (dabar vadinamas žemės ūkio rezervu) buvo perkeltas iš ankstesnio BRO reglamento. Siekiant įveikti būsimas krizes, šiam naujam finansiniam rezervui skiriama suma sieks ne mažiau kaip 450 mln. EUR per metus.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2018 m. birželio 1 d. Europos Komisija paskelbė savo pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl BŽŪP reformos. Parlamente už šį dokumentą buvo atsakingas Žemės ūkio ir kaimo plėtros (AGRI) komitetas. Po 2019 m. Europos Parlamento rinkimų AGRI komiteto pranešėja buvo paskirta Ulrike Müller (ALDE, Vokietija). 2020 m. spalio 23 d. Parlamentas per pirmąjį svarstymą priėmė poziciją dėl Komisijos pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų.

Priimtas tekstas buvo tolesnių derybų su Taryba, kurios dėl visų trijų BŽŪP dokumentų buvo pradėtos 2020 m. lapkričio 10 d. ir buvo tęsiamos keliuose susitikimuose vykstant [trilogui](#), pagrindas. 2021 m. birželio mėn. pabaigoje derybininkai pasiekė susitarimą dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų. 2021 m. birželio

28 d. susitarimą patvirtino ES žemės ūkio ministrai, o 2021 m. rugsėjo 9 d. – AGRI komiteto nariai. Dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų Parlamentas balsavo lapkričio mėn. II plenarinėje sesijoje, ir galutinis aktas – 2021 m. gruodžio 2 d. Reglamentas (ES) 2021/2116 – paskelbtas 2021 m. gruodžio 6 d. Oficialiajame leidinyje L 435.

Savo 2018 m. [rezoliucijoje](#) dėl maisto ir ūkininkavimo ateities Parlamentas pabrėžė pagrindinių vienodų kriterijų svarbą naujam veiklos rezultatais grindžiamam vertinimo metodui ir Komisijos atliekamai finansų ir veiklos kontrolei bei auditui, siekiant užtikrinti, kad visoje ES funkcijos būtų vykdomos laikantis tų pačių aukštų standartų ir tų pačių kriterijų.

Kaip nurodyta Parlamento užsakytame [tyrime](#) „BŽŪP po 2020 m. reformos proceso tarpinstituciniu požiūriu“, Parlamentas derybų metu pasiekė kelis savo tikslus, visų pirma susijusius su žemės ūkio rezervu (įskaitant perkėlimo mechanizmą), griežtesnėmis nuobaudomis paramos gavėjams, kurie pakartotinai nesilaiko ES reikalavimų, finansine drausme (kaip siūlė Parlamentas, 2 000 EUR riba mokėjimams, kurios nepasiekus finansinė drausmė nebūtų taikoma) arba su Sąjungos finansinių interesų apsauga (pvz., priėmus Parlamento pateiktą pakeitimą, kuriuo buvo siekiama užtikrinti, kad valdymo ir kontrolės sistema, kurią turi sukurti valstybės narės, taip pat apimtų atitikties tinkamumo finansuoti kriterijams užtikrinimą).

François Nègre
10/2023

3.2.6. BENDRO ŽEMĖS ŪKIO RINKŲ ORGANIZAVIMO (BRO) REGLAMENTAS

Bendro žemės ūkio rinkų organizavimo (BRO) reglamentu (kitaip – iš dalies keičiantis reglamentas) iš dalies keičiamos bendro žemės ūkio produktų rinkų organizavimo taisyklės (įskaitant vynui taikomas taisykles), ES kokybės sistemos (geografinės nuorodos) ir atokiems regionams skirtos paramos priemonės. Reglamento tikslas – užtikrinti, kad žemės ūkio rinkos ir paramos priemonės būtų atsparios naujoms problemoms, atnaujinti nuostatas, supaprastinti procedūras ir užtikrinti suderinamumą su kitais bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) srities reglamentais.

TEISINIS PAGRINDAS

Bendros žemės ūkio politikos teisinis pagrindas yra nustatytas [Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (38–44 straipsniai) (3.2.1).

Bendram žemės ūkio rinkų organizavimui (BRO) taikomas [Reglamentas \(ES\) 2021/2117](#), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1308/2013 dėl bendro žemės ūkio rinkų organizavimo, [Reglamentas \(ES\) Nr. 1151/2012](#) dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų, [Reglamentas \(ES\) Nr. 251/2014](#) dėl aromatizuotų vyno produktų geografinių nuorodų ir [Reglamentas \(ES\) Nr. 228/2013](#), kuriuo nustatomos specialios žemės ūkio priemonės atokiausiems Sąjungos regionams.

Be šio bendro žemės ūkio rinkų organizavimo (BRO) (arba iš dalies keičiančio) reglamento, 2023–2027 m. BŽŪP taikomi kiti du reglamentai: 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2115](#), kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013 (3.2.4), ir [Reglamentas \(ES\) 2021/2116](#) dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 (3.2.8).

IŽANGA

Naujuoju BRO reglamentu iš dalies keičiami keli [ankstesnę \(2014–2020 m.\) BŽŪP teisinę bazę](#) sudarantys reglamentai, susiję su žemės ūkio rinkų organizavimu, žemės ūkio produktų kokybės sistemomis, aromatizuotų vyno produktų geografinėmis nuorodomis ir žemės ūkio priemonėmis atokiausiuose ES regionuose.

Palyginti su ankstesniu programavimo laikotarpiu, dauguma naujojo BRO reglamento nuostatų nesikeičia. Reikšmingiausi iš dalies keistinių nuostatų struktūriniai pokyčiai yra susiję su pagalbos schemomis apskritai ir parama konkreitiems sektoriams (vaisių ir daržovių, bitininkystės, vyno, apynių, alyvuogių aliejaus ir valgomųjų alyvuogių). Šios vadinamosios sektorinės intervencinės priemonės dabar įeina į valstybių narių strateginius planus, todėl atitinkamos nuostatos buvo perkeltos iš BRO reglamento į Reglamentą dėl BŽŪP strateginių planų.

Taip pat padaryti keli vynu sektoriui, geografinėms nuorodoms ir kitoms kokybės sistemoms bei priemonėms, skirtoms atokiausiems regionams ir mažosioms Egėjo jūros saloms, taikomų taisyklių pakeitimai.

2021 m. gruodžio mėn. priimti naujieji BŽŪP reglamentai taikomi nuo 2023 m. sausio 1 d., ir 2023 m. sausio 1 d. visose ES valstybėse narėse pradėti įgyvendinti BŽŪP strateginiai planai.

BENDRAS ŽEMĖS ŪKIO RINKŲ ORGANIZAVIMAS IR RINKŲ VALDYMAS

Nors BRO reglamente (iš dalies keičiančiame reglamente) išlaikomi [Reglamento \(ES\) Nr. 1308/2013](#), kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas, tikslai, struktūra ir pagrindiniai ypatumai, jame numatyta keletas pakeitimų, susijusių su intervencija į rinką ir rinkos valdymu.

- Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 II dalies I antraštinės dalies II skyriaus 2–6 skirsniuose išdėstytos **nuostatos dėl pagalbos sistemų** išbrauktos, nes atitinkamiems sektoriams skirtos visų rūšių intervencinės priemonės dabar nustatytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/2115 III antraštinės dalies III skyriuje (Intervencinių priemonių rūšys tam tikruose sektoriuose). Konkretiems sektoriams skirtos intervencinės priemonės dabar gali būti taikomos visiems žemės ūkio produktams ([3.2.4](#)).
- Siekiant spręsti naujas ekonomikos, aplinkos ir klimato sričių problemas, **padaryta keletas vynu sektoriui taikomų taisyklių pakeitimų**:
 - *Leidimų sodinti vynmedžius išdavimo tvarka.* Leidimų sodinti naujus vynmedžius, kurie sudaro 1 proc. viso faktiškai apsodinto ploto, sistema bus taikoma iki 2045 metų (Komisija 2028 ir 2040 metais atliks dvi laikotarpio vidurio peržiūras, kad įvertintų sistemos veikimą ir prireikus pateiktų pasiūlymų), o leidimo sodinti vynmedžius galiojimo laikotarpis pratęstas nuo trejų iki šešerių metų.
 - *Hibridinės vynuogių veislės.* Leidimas naudoti hibridines vynuogių veisles, priklausančias *Vitis vinifera* rūšiai, ir kitas *Vitis* genties rūšis rūšiniams vynams, kuriems taikomos saugomos kilmės vietos nuorodos (SKVN), gaminti leis gamintojams naudoti prie kintančių klimato sąlygų geriau pritaikytas vynuogių veisles.
 - *Nealkoholiniai vynai ir iš dalies dealkoholizuoti vyno produktai.* Leidimas prekiauti nealkoholiniais vynais ir nealkoholinius vyno produktus saugoti kaip SKVN bei saugomas geografines nuorodas (SGN) sudarys sąlygas ES vynu sektoriui pasinaudoti perspektyviomis naujomis galimybėmis.
 - *Maistingumo ir sudedamųjų dalių ženklavimas.* Vynuose, kurie nebuvo pagaminti iki 2023 m. gruodžio 8 d., turi būti pateikiama informacija apie sudedamąsias dalis, alergenus, energinę vertę ir maistingumą. Laikantis Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams (IMTV reglamentas), nuo tos dienos pagal BŽŪP iš dalies keičiančio reglamento nuostatas maistingumo deklaracija ir alergenu sudedamųjų dalių sąrašas taip pat taps privalomi vynams. Vis dėlto bus įmanoma etiketėje pateikiant maistingumo deklaraciją nurodyti tik

energinę vertę, o likusią informaciją apie maistingumą ir sudedamųjų dalių sąrašą bus galima gauti elektroniniu būdu nuskenavus QR kodą (išskyrus informaciją alergenų – jie turi būti nurodyti fizinėje etiketėje).

- **Sąjungos rinkos stebėjimo centrai** Naujuoju reglamentu nustatomas bendras oficialus Sąjungos rinkos stebėjimo centrų steigimo ir veikimo bet kuriame žemės ūkio sektoriuje teisinis pagrindas ir nustatomos atitinkamos tų stebėjimo centrų pranešimų bei ataskaitų teikimo pareigos. Šie stebėjimo centrai turėtų būti įsteigti ne vėliau kaip 2023 m. gruodžio 31 d. Remdamiesi statistiniais duomenimis ir informacija, surinkta žemės ūkio rinkoms stebėti, jie savo ataskaitose turėtų nustatyti rinkos sutrikdymo grėsmes. Komisija, nuolat dalyvaudama Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto ir Specialiojo žemės ūkio komiteto posėdžiuose, turėtų reguliariai teikti informaciją Europos Parlamentui ir Tarybai apie žemės ūkio produktų rinkos padėtį, rinkos sutrikdymo grėsmes ir galimas priemones, kurių reikia imtis.

NAUJOS GEOGRAFINĖMS NUORODOMS TAIKOMOS TAISYKLĖS

Pagal naująją BŽŪP nustatomos papildomos geografinės nuorodos taikomos taisyklės, atitinkančios kai kuriuos veiksmus, kurių imtasi siekiant sustiprinti ūkininkų padėtį vertės grandinėje:

- **Saugomomis kilmės vietos nuorodomis (SKVN) ir saugomomis geografinėmis nuorodomis (SGN) žymimų produktų tiekimo valdymas.** Pagal naująją BRO dabartinė SKVN ir SGN žymimų produktų tiekimo reguliavimo priemonė bus taikoma visiems sektoriams – iki šiol buvo apsiribojama tik kumpiu ir sūriu. Tai stipriai paskatins ES ūkininkus, gaminančius SKVN ir SGN žymimus produktus.
- **Gaminio specifikacijos.** Tvaraus perdirbimo kriterijai gali būti savanoriškai įtraukti į produkto specifikaciją.
- **Papildomos apsaugos priemonės, taikomos SKVN ir SGN žymimiems produktams.** Bus aiškiai nustatyta, kad SKVN ir SGN žymimų produktų apsauga galioja internete ir Europos Sąjungoje. SKVN ir SGN žymimų produktų apsauga bus išplėsta, kad apimtų ir sudedamųjų dalių pavadinimų naudojimą.
- **Aromatizuotiems vynams taikomos geografinės nuorodos.** Ši sistema bus sujungta su žemės ūkio ir maisto produktų sistema.
- **Naujų taisyklių taikymas vyno sektoriui.** SKVN ir SGN žymimo vyno gamintojams bus leidžiama naudoti hibridines vynuogių veisles.
- **Nuoseklumas skirtinguose sektoriuose.** Procedūros bus supaprastintos, racionalizuotos ir suderintos tarp sektorių.

SPECIALIOS ŽEMĖS ŪKIO PRIEMONĖS ATOKIAUSIEMS SĄJUNGOS REGIONAMS

Naujuoju reglamentu Reglamente (ES) Nr. 228/2013 įterpiamas naujas straipsnis dėl tarpšakinių susitarimų Reunjone (Prancūzija).

KITOS NUOSTATOS

- **Žemės ūkio sektoriaus rezervas.** Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 V dalies III skyriaus nuostatos dėl žemės ūkio sektoriaus krizių rezervo išbrauktos, nes atnaujintos nuostatos dėl žemės ūkio rezervo išdėstytos Reglamente (ES) 2021/2116. Rezervas kasmet sudaro ne mažiau kaip 450 mln. EUR ir gali būti skirtas tokioms priemonėms kaip skubus pirkimas ir parama privačiam sandėliavimui.
- **ES pieno, vaisių ir daržovių tiekimo mokykloms programa.** Naujajame reglamente nustatytas bendras [mokykloms skirtos programos](#) ES biudžetas, kurį sudaro 220,8 mln. EUR per mokslo metus, t. y. iki 130,6 mln. EUR vaisiams ir daržovėms ir iki 90,1 mln. EUR pienui. Kiekviena šalis, atsižvelgdama į savo prioritetus ir poreikius, dalį jai numatyto ES biudžeto, skirtą vaisiams ir daržovėms, gali panaudoti įsigyti pienui, ir atvirkščiai. Valstybės narės pasirenka produktus, kurie bus tiekiami arba įtraukiami į papildomas švietimo priemones, remdamosi objektyviais kriterijais (pvz., atsižvelgiant į sveikatos ir aplinkos apsaugos aspektus, sezoniškumą, vietos ar regiono produkcijos įvairovę ir prieinamumą, produktų ekologiškumą, tiekimo grandinių trumpumą, tvarumą ir sąžiningos prekybos aspektus).
- **Galiausiai iš ankstesnio BRO reglamento išbrauktos kelios nebeaktualios nuostatos:**
 - taisyklės ir reikalavimai, susiję su cukraus kvotų sistema, nustojo galioti 2016–2017 prekybos metų pabaigoje, o atitinkamos Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 nuostatos dabar yra nebeaktualios ir buvo išbrauktos;
 - analogiškai, atsižvelgiant į įgytą patirtį, taip pat pieno ir pieno produktų sektoriaus raidą nuo kvotų sistemos galiojimo pabaigos, nebėra tikslinga toliau taikyti specialiąsias taisykles, susijusias su pieno ir pieno produktų sektoriaus tarpšakinių organizacijų tikslais ir pripažinimo tvarka.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2018 m. birželio 1 d. Europos Komisija paskelbė savo pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) reformos. Parlamente už šį dokumentą buvo atsakingas Žemės ūkio ir kaimo plėtros (AGRI) komitetas. Po 2019 m. Europos Parlamento rinkimų AGRI komiteto pranešėju buvo paskirtas Eric Andrieu (S&D, Prancūzija). 2020 m. spalio 23 d. Parlamentas per pirmąjį svarstymą priėmė poziciją dėl Komisijos pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų.

Priimtas tekstas buvo tolesnių derybų su Taryba, kurios dėl visų trijų BŽŪP dokumentų buvo pradėtos 2020 m. lapkričio 10 d. ir buvo tęsiamos keliuose susitikimuose vykstant trilogui, pagrindas. 2021 m. birželio mėn. pabaigoje derybininkai pasiekė susitarimą dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų. Šį susitarimą 2021 m. birželio 28 d. patvirtino ES valstybių narių žemės ūkio ministrai, o 2021 m. rugsėjo 9 d. – AGRI komiteto nariai. Dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų Parlamentas balsavo lapkričio mėn. II plenarinėje sesijoje, ir galutinis aktas – 2021 m. gruodžio 2 d. [Reglamentas \(ES\) 2021/2117](#) paskelbtas 2021 m. gruodžio 6 d. Oficialiajame leidinyje L 435.

Kalbant apie iš dalies keičiantį reglamentą, teisėkūros institucijų pozicijos dėl vyno ir geografinių nuorodų buvo gana artimos, tačiau gerokai skyrėsi jų požiūris į rinkos valdymo ir krizių valdymo priemonės. Labiausiai ginčytini klausimai buvo Parlamento pasiūlyti pakeitimai dėl valstybės intervencijos, paramos privačiam sandėliavimui, prekybos su trečiosiomis šalimis, rinkos skaidrumo, išskirtinių rinkos priemonių ir cukraus sektoriui taikomų nuostatų.

Dėl opaus prekybos su trečiosiomis šalimis klausimo susitarta, kad Parlamentui susirūpinimą keliantį produktų importo ir žemesnių standartų klausimą būtų galima spręsti politinėmis deklaracijomis, t. y. [trimis pareiškimais](#): trijų institucijų pasirašytu bendru pareiškimu dėl importuojamų produktų sveikatos ir aplinkos apsaugos standartų, dvišaliu Parlamento ir Tarybos pareiškimu, kuriuo Komisijos prašoma ne vėliau kaip 2022 m. birželio mėn. parengti ataskaitą šiais klausimais, ir vienašaliu Komisijos pareiškimu, kuriame nurodoma, ką būtų galima padaryti žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų importo iš trečiųjų šalių srityje. Be to, visų trijų institucijų [bendrame pareiškime](#) buvo pripažinta esant sunkumų, su kuriais susiduria cukraus sektorius, ir įsipareigojo įvertinti šiuo metu atliekamo tyrimo, kurio rezultatai netrukus bus paskelbti, išvadas.

Kaip nurodyta Parlamento užsakytame [tyrime](#) dėl BŽŪP po 2020 metų reformos proceso tarpinstituciniu požiūriu, Parlamentas derybų metu pasiekė keletą savo tikslų, visų pirma susijusių su rinkos valdymu (intervencijų taikymas visiems sektoriams pagal Reglamentą dėl strateginių planų, ES rinkos stebėjimo centrai, SKVN ir (arba) SGN tiekimo reguliavimo priemonės), žemės ūkio rezervu (perkėlimo mechanizmas) ir vynu sektoriumi (leidimų išdavimo sistema pratęsta iki 2045 m., gamintojams pritaikyti vynuogių veislių naudojimo apribojimai).

François Nègre
10/2023

3.2.7. REGLAMENTAS DĖL BENDROS ŽEMĖS ŪKIO POLITIKOS STRATEGINIŲ PLANŲ

Pagal bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) reikalaujama, kad kiekviena ES valstybė narė parengtų BŽŪP strateginį planą, kuriame nurodytų, kaip taikys BŽŪP finansavimo priemonės (t. y. ūkininkų pajamų rėmimą ir rinkos bei kaimo plėtros priemonės), kad patenkintų vietos poreikius ir gautų apčiuopiamų rezultatų siekdamas ES lygmens tikslų. Šiuo nauju įgyvendinimo modeliu užtikrinamas didesnis lankstumas ir subsidiarumas priskiriant atsakomybę valstybėms narėms.

TEISINIS PAGRINDAS

BŽŪP teisinis pagrindas yra nustatytas [Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (38–44 straipsniai) (3.2.1.1)

2021 m. gruodžio 2 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/2115](#), kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013.

Be šio Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų, 2023–2027 m. BŽŪP taikomi dar du reglamentai: [Reglamentas \(ES\) 2021/2116](#) dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 (3.1.5) ir [Reglamentas \(ES\) 2021/2117](#) (3.1.6), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas; Reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų, Reglamentas (ES) Nr. 251/2014 dėl aromatizuotų vyno produktų geografinių nuorodų ir Reglamentas (ES) Nr. 228/2013, kuriuo nustatomos specialios žemės ūkio priemonės atokiausiems Sąjungos regionams.

IŽANGA

Ankstesnė BŽŪP teisinė sistema (2014–2020 m.) iš esmės buvo reglamentuojama keturiais ES reglamentais: i) [Reglamentu \(ES\) Nr. 1307/2013](#), taikomu tiesioginėms išmokoms ūkininkams; ii) [Reglamentu \(ES\) Nr. 1308/2013](#), kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas; iii) [Reglamentu \(ES\) Nr. 1306/2013](#), taikomu horizontaliesiems klausimams, tokiems kaip BŽŪP finansavimas, valdymas ir stebėsenos, ir iv) [Reglamentu \(ES\) Nr. 1305/2013](#), skirtu kaimo plėtrai.

Šiais reglamentais nustatoma politikos sistema, grindžiama dviejų ramsčių struktūra: pagal vieną reglamentuojama pajamų parama ūkininkams ir žemės ūkio rinkų valdymo priemonės, finansuojamos tik iš ES biudžeto, kitas skirtas kaimo plėtros priemonėms, grindžiamoms daugiametėmis nacionalinėmis (ir kartais regioninėmis) programomis, jos bendrai finansuojamos ES biudžeto ir ES valstybių narių lėšomis.

Šie du pagrindiniai komponentai (žemės ūkio pajamos / rinkos rėmimas ir kaimo plėtra) išlieka ir naujojoje BŽŪP (2023–2027 m.), tačiau dabar intervencinės priemonės pagal abu ramsčius sujungiamos į vieną visoms BŽŪP išlaidoms skirtą strateginį planą, taip užtikrinant didesnę politikos nuoseklumą. Reglamentu dėl BŽŪP strateginių

planų nustatomas naujas įgyvendinimo modelis, kurį Komisija apibūdino kaip esminį BŽŪP pakeitimą, nes nuo reikalavimų laikymosi pereinama prie rezultatų ir veiklos efektyvumo. Be kita ko, iš naujo paskirstoma atsakomybė tarp ES ir valstybių narių.

Siekdama struktūrizuoti programavimo ir patvirtinimo procesą, Komisija išnagrinėjo įvairių valstybių narių padėtį taikydama veiklos rezultatų, stebėsenos ir vertinimo sistemos (RSVS) konteksto rodiklius ir pateikė konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas pagrindiniais strateginiais klausimais. Rekomendacijos buvo susietos su konkrečiais BŽŪP tikslais, taip pat su Europos žaliojo kurso, strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ ir 2030 m. biologinės įvairovės strategijos tikslais.

2021 m. gruodžio mėn. priimtas Reglamentas dėl BŽŪP strateginių planų taikomas nuo 2023 m. sausio 1 d., o BŽŪP strateginiai planai visose valstybėse narėse įgyvendinami nuo 2023 m. sausio 1 d.

TIKSLAI IR INTERVENCINIŲ PRIEMONIŲ RŪŠYS

Naujoji BŽŪP grindžiama dešimčia konkrečių tikslų, devyni iš jų siejami su trimis bendraisiais tikslais, pabrėžiant bendrą ES tikslą – konkurencingesnės, ekologiškesnės ir teisingesnės Europos siekį, vienas tikslas yra kompleksinis – skatinti kaupti žinias ir diegti inovacijas.

Valstybių narių indėlis siekiant šių dešimties tikslų aprašytas atitinkamuose BŽŪP strateginiuose planuose, kurie yra valstybių narių intervencinių priemonių pagrindas. Naujojoje BŽŪP numatytos intervencinės priemonės sugrupuotos į tris kategorijas, tai: tiesioginių išmokų intervencinės priemonės (EŽŪGF); sektorių intervencinės priemonės (EŽŪGF) ir kaimo plėtros intervencinės priemonės (EŽŪGF) ([3.2.11](#); [3.2.12](#)).

PAGRINDINĖS REFORMŲ SRITYS

Pagrindinis 2023–2027 m. BŽŪP bruožas yra **naujas įgyvendinimo modelis**, pagal kurį valstybėms narėms suteikiama daugiau lankstumo rengiant strateginį planą, apimančį visas intervencines priemones, skirtas su ES lygmens BŽŪP tikslais susijusiems kiekybiniais tikslams pasiekti. Naujoji BŽŪP įgyvendinama pagal 28 BŽŪP strateginius planus (po vieną iš kiekvienos valstybės narės, išskyrus Belgiją, kuri turi du strateginius planus). Daugeliu atvejų ankstesnės keletui regionų skirtos programos sujungiamos į vieną, po vieną kiekvienai valstybei narėi.

Daugiausia dėmesio skiriant **veiklos efektyvumui ir rezultatams**, BŽŪP teisės aktuose nustatytas bendras rodiklių rinkinys, įeinantis į naują veiklos rezultatų, stebėsenos ir vertinimo sistemą (RSVS), kurioje apibrėžiami produkto, rezultato ir poveikio rodikliai, susieti su intervencinėmis priemonėmis ir konkrečiais BŽŪP tikslais. RSVS rodikliai įtraukti į Reglamento (ES) 2021/2115 priedus ir yra BŽŪP strateginių planų ataskaitų teikimo, stebėsenos ir vertinimo pagrindas planų įgyvendinimo metu. Rodikliai bus stebimi rengiant metines veiklos ataskaitas ir atliekant BŽŪP strateginių planų vykdymo peržiūrą kas dvejus metus, kad būtų įvertinta valstybių narių pažanga siekiant užsibrėžtų rodiklių ir BŽŪP tikslų.

Pagal naująją BŽŪP pradėta keletas bendros sistemos reformų – nuo pavienių priemonių pakeitimų iki horizontaliųjų peržiūrų, darančių poveikį priemonių įgyvendinimui ir lėšų paskirstymui.

A. Ekologiškesnė BŽŪP

Visos valstybės narės savo BŽŪP strateginiuose planuose privalo nurodyti didesnius aplinkos ir klimato politikos užmojus, palyginti su ankstesniu programavimo laikotarpiu (kad nebūtų regresio), ir privalo juos atnaujinti, kai keičiami klimato ir aplinkos teisės aktai.

- **indėlis siekiant Europos žaliajo kurso tikslų:** Į valstybėms narėms skirtas [rekomendacijas](#) dėl jų strateginių planų Komisija įtraukė kiekvienos valstybės narės padėties vertinimą, atsižvelgdama į jos indėlį siekiant kiekvieno iš Europos žaliajo kurso tikslų ir užmojų;
- **griežtesnės sąlygos:** BŽŪP paramos gavėjų išmokos susiejamos su griežtesniais privalomais reikalavimais. Pavyzdžiui, kiekviename ūkyje bent 3 % ariamosios žemės turi būti skirta biologinei įvairovei ir negamybiniam elementams, taip pat numatyta galimybė gauti paramą pagal ekologines sistemas, kad būtų pasiekti 7 %. Taip pat saugomos visos šlapynės ir durpynai.
- **ekologinės sistemos:** ekologinėms sistemoms skiriama bent 25 % tiesioginių išmokų biudžeto, numatant didesnes paskatas klimatui ir aplinkai nekenkiančiam ūkininkavimui ir metodams (pvz., ekologiniam ūkininkavimui, agroekologijai, sekvestruojamajam ūkininkavimui ir kt.), taip pat gyvūnų gerovės didinimui;
- **kaimo plėtra:** bent 35 % lėšų skiriama klimato, biologinės įvairovės, aplinkos ir gyvūnų gerovės rėmimo priemonėms;
- **veiksmų programos:** vaisių ir daržovių sektoriuje pagal veiksmų programas bent 15 % išlaidų skiriama aplinkai;
- **klimatas ir biologinė įvairovė:** 40 % BŽŪP biudžeto turi būti susiję su klimato kaita ir tvirtai remti bendrą įsipareigojimą iki 2021–2027 m. ES daugiametės finansinės programos (DFP) pabaigos 10 % ES biudžeto skirti biologinės įvairovės tikslams.

B. Teisingesnė BŽŪP

2023–2027 m. BŽŪP parama skiriama tiems, kuriems jos labiausiai reikia:

- **pajamų paramos perskirstymas:** Valstybės narės bent 10 % savo tiesioginių išmokų turi skirti perskirstomajai pajamų paramos priemonei, kad būtų geriau tenkinami mažesnių ir vidutinių ūkių pajamų poreikiai.
- **aktyvūs ūkininkai:** naujajame teisės akte pateikiama privaloma, bet lanksti aktyvaus ūkininko apibrėžtis, kurią turi nustatyti valstybės narės, įskaitant vykdomos veiklos lygį. Tam tikrą ES paramą gali gauti tik aktyvūs ūkininkai;
- **socialinės paramos sąlygos:** BŽŪP išmokos yra susietos su tam tikrų ES darbo standartų laikymusi, o paramos gavėjai skatinami gerinti darbo sąlygas ūkiuose;
- **išmokų konvergencija:** 2023–2027 m. BŽŪP pajamų paramos lygis labiau suvienodinamas tiek tarp atskirų valstybių narių, tiek jų viduje;
- **parama jauniems ūkininkams:** Valstybės narės turi paskirstyti bent 3 % tiesioginių išmokų biudžeto jauniems ūkininkams kaip paramą pajamoms, investicijoms arba paramą veiklai pradėti;
- **lyčių lygybės didinimas:** pirmą kartą vienas iš BŽŪP strateginių planų tikslų yra lyčių lygybė ir aktyvesnis moterų dalyvavimas žemės ūkyje. Valstybės narės turi

įvertinti šiuos klausimus ir iki 2021–2027 m. ES daugiametės finansinės programos laikotarpio pabaigos išspręsti nustatytas problemas.

C. Konkurencingumo didinimas

2023–2027 m. BŽŪP sustiprins ūkininkų padėtį tiekimo grandinėje ir padidins žemės ūkio maisto produktų sektoriaus konkurencingumą:

- **didesnė derybinė galia:** naujomis taisyklėmis sustiprinamas gamintojų bendradarbiavimas, ūkininkai skatinami dirbti drauge ir jiems sudaromos sąlygos sukurti atsveriamąją galią rinkoje;
- **orientavimasis į rinką:** 2023–2027 m. BŽŪP išlaikomas bendras orientavimasis į rinką, nustatytas vykdant ankstesnes reformas, skatinant ES ūkius suderinti pasiūlą su paklausa Europoje ir už jos ribų;
- **krizių rezervas:** siekiant įveikti būsimas krizes, pagal reformuotą BŽŪP numatytas naujas finansinis rezervas, kurio vertė sieks ne mažiau kaip 450 mln. EUR per metus;
- **parama vyno sektoriui:** susitarta dėl konkrečių taisyklių, kuriomis siekiama padidinti paramą vyno sektoriui.

VEIKLOS REZULTATŲ ANALIZĖ IR VERTINIMAS

2023 m. birželio mėn. Komisija paskelbė patvirtintų 28 BŽŪP strateginių planų [apibendrinamąją apžvalgą](#), kurioje išdėstė valstybių narių planuose nustatytus pagrindinius elementus ir pasirinktas galimybes. Parlamento užsakytame [tyrime](#) buvo pateikta lyginamoji planų ir jų veiksmingo indėlio siekiant ES tikslų analizė. Iki 2023 m. pabaigos planuojama paskelbti išsamesnę Komisijos ataskaitą dėl 28 BŽŪP strateginių planų (Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų 141 straipsnio 2 dalis).

Komisija ne vėliau kaip 2025 m. gruodžio 31 d. turėtų pateikti Europos Parlamentui ir Tarybai ataskaitą, siekiant įvertinti, kaip valstybės narės taiko naują įgyvendinimo modelį ir ar valstybių narių BŽŪP strateginiuose planuose numatytos intervencinės priemonės yra nuoseklios, ir koks yra tų priemonių bendras indėlis siekiant įvykdyti ES įsipareigojimus aplinkos ir klimato srityse.

Komisija iki 2026 m. gruodžio 31 d. turėtų atlikti tarpinį vertinimą, kad išnagrinėtų EŽŪGF ir EŽŪFKP veiksmingumą, efektyvumą, aktualumą, nuoseklumą ir ES pridėtinę vertę, ir ne vėliau kaip 2027 m. gruodžio 31 d. Parlamentui ir Tarybai turėtų būti pateikta tarpinio vertinimo ataskaita, įskaitant pirmuosius BŽŪP veiksmingumo rezultatus. Antroji ataskaita, į kurią įtraukiama BŽŪP veiksmingumo rezultatų analizė, turėtų būti pateikta ne vėliau kaip 2031 m. gruodžio 31 d.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2018 m. birželio 1 d. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal BŽŪP rengtinių strateginių planų rėmimo taisyklės. Parlamente šis dokumentas buvo skirtas Žemės ūkio ir kaimo plėtros (AGRI) komitetui. Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos (ENVI) komitetui suteiktas susijusio komiteto statusas pagal Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnį.

Po 2019 m. Europos Parlamento rinkimų, 2019 m. rugsėjo mėn., AGRI komiteto pranešėju buvo paskirtas Peter Jahr (PPE, Vokietija), o ENVI komiteto pranešėju paskirtas Christophe Hansen (PPE, Liuksemburgas). 2020 m. spalio 23 d. Parlamentas

per pirmąjį svarstymą priėmė poziciją dėl Komisijos pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl BŽŪP strateginių planų.

Priimtas tekstas buvo tolesnių derybų su Taryba, kurios dėl visų trijų BŽŪP dokumentų buvo pradėtos 2020 m. lapkričio 10 d. ir buvo tęsiamos keliuose susitikimuose vykstant trilogui, pagrindas. 2021 m. birželio mėn. pabaigoje derybininkai pasiekė susitarimą dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų. Šį susitarimą 2021 m. birželio 28 d. patvirtino ES žemės ūkio ministrai, o 2021 m. rugsėjo 9 d. – AGRI komiteto nariai. Susitarimą dėl Reglamento dėl BŽŪP strateginių planų AGRI komiteto nariai patvirtino 38 nariams balsavus už, 8 – prieš ir 2 susilaikius. Dėl trijų BŽŪP reformos dokumentų rinkinio pasiūlymų Parlamentas balsavo per antrąją lapkričio mėn. plenarinę sesiją. Taryba šiuos tris reglamentus be diskusijų oficialiai priėmė 2021 m. gruodžio 2 d., o Reglamentas dėl BŽŪP strateginių planų (dabar – 2021 m. gruodžio 2 d. Reglamentas (ES) 2021/2115) buvo paskelbtas 2021 m. gruodžio 6 d. Oficialiajame leidinyje L 435 (p. 1–186).

Vykstant deryboms Parlamentas siekė atlikti svarbų vaidmenį ir apimti visą BŽŪP reformos proceso metu svarstytų klausimų spektrą. Be tradiciškai įprastesnio BŽŪP biudžeto sergėtojo vaidmens, Parlamentas prisiėmė ES principų sergėtojo vaidmenį, taip siekdamas išlaikyti įvairių siūlomo teisės akto dalių ES pobūdį ir bendrumą, kad būtų išvengta BŽŪP „renacionalizavimo“. Be to, kai kuriais atvejais jis ėmėsi iniciatyvos siūlydamas politikos priemones, kaip matyti iš pastangų skirti didelę tiesioginių išmokų biudžeto dalį naujoms ekologinėms sistemoms arba iš to, kad į naująjį Reglamentą dėl BŽŪP strateginių planų sėkmingai įtrauktos socialinės paramos sąlygos.

Stephanie DUPONT / François Nègre
10/2023

3.2.10. STRATEGIJA „NUO ŪKIO IKI STALO“

Strategija „Nuo ūkio iki stalo“ yra Europos žaliojo kurso, kuriuo siekiama iki 2050 m. pasiekti ES poveikio klimatui neutralumą, dalis. Strategija „Nuo ūkio iki stalo“ yra politikos programa, kurioje nustatomi politikos tikslai ir iniciatyvos, siekiant užtikrinti, kad Europos Sąjungos maisto sistema būtų dar tvaresnė ir ekologiškesnė. Strategiją sudaro tiek reguliavimo, tiek su reguliavimu nesusijusios iniciatyvos, o bendra žemės ūkio ir žuvininkystės politika yra pagrindinės priemonės, kuriomis remiama teisinga pertvarka.

TEISINIS PAGRINDAS

Bendros žemės ūkio politikos teisinis pagrindas yra nustatytas [Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (38–44 straipsniai) ([3.2.1](#))

[Strategija „Nuo ūkio iki stalo“](#) yra politikos programa ir strategija, kurią Europos Komisija pateikė 2020 m. gegužės 20 d.

Strategija „Nuo ūkio iki stalo“ yra Europos žaliojo kurso dalis. 2019 m. gruodžio 11 d. Europos Komisija paskelbė [komunikatą dėl Europos žaliojo kurso](#).

ĮVADAS

Nepaisant COVID-19 krizės, vis dar būtina skubiai švelninti klimato kaitą, be to, vis dar reikia tvaraus augimo.

2019 m. gruodžio 11 d. Europos Komisija paskelbė savo komunikatą dėl Europos žaliojo kurso, kuriuo buvo pradėtos diskusijos apie tai, kaip Europai iki 2050 m. tapti pirmuoju neutralaus poveikio klimatui žemynu pasaulyje. Europos žaliasis kursas neapsiriboja vien klimato politika. Europos žaliajame kurse pateikiamas naujas ES tvaraus augimo modelis, kuriuo pabrėžiama, kad dekarbonizacija, tvarumas, gamtos išteklių apsauga, visuomenės sveikata ir ekonomikos konkurencingumas turėtų derėti tarpusavyje.

Šia nauja ES pavyzdine programa patvirtinama, kad reikia tarpsektorinio, nuoseklaus ir visapusiško požiūrio, ir pabrėžiama teritorinio aspekto, kuris yra esminis žemės ūkio išteklių ir biologinės įvairovės aspektas, svarba.

Europos žaliojo kurso kryptys yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir stiprina viena kitą, siekiant ES paversti efektyvaus išteklių naudojimo, klimatui nekenkiančia ir konkurencinga ekonomika. Daugelis į dokumentų rinkinį įtrauktų politikos iniciatyvų tiesiogiai ar netiesiogiai veikia žemės ūkio ir maisto produktų sektorius.

Strategija „Nuo ūkio iki stalo“, kuri yra neatsiejama Europos žaliojo kurso dalis, siekiama skatinti kurti teisingesnę, sveikesnę ir labiau tvarią ES maisto sistemą.

Ją pateikusi, Europos Komisija pirmą kartą pasiūlė visapusišką požiūrį, kuris apima visus maisto tiekimo grandinės etapus pradedant nuo produktų gamybos ir vartojimo ir baigiant parama ūkininkams padedant prisitaikyti.

TIKSLAI IR ĮVAIRIOS INTERVENCINĖS PRIEMONĖS

Strategija „Nuo ūkio iki stalo“ sukuriama politikos programa, kurią sudaro vienas horizontalusis tikslas ir keturi visus maisto tiekimo grandinės lygius apimantys konkretūs tikslai:

- tvari maisto produktų gamyba;
- tvarus maisto perdirbimas ir platinimas;
- tvarus maisto produktų vartojimas;
- maisto nuostolių ir maisto švaistymo prevencija.

Šiuos tikslus papildo tam tikri uždaviniai, kuriuose nurodoma, ką ir iki kada Europos Komisija tikisi pasiekti. Komunikatas, kuriame pateikiama strategija „Nuo ūkio iki stalo“ („Sažininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“), apima veiksmų plano projektą, kuriame išdėstoma daug naujos politikos veiksmų, kuriais siekiama persvarstyti ir (arba) sugriežtinti galiojančias ES maisto ir ūkininkavimo taisykles. Prie pasiūlymų dėl teisės akto sąrašo ir su reguliavimu nesusijusių iniciatyvų pridodamas orientacinis tvarkaraštis, kuriame pateikiami nuo 2020 m. iki 2024 m. planuojami atlikti veiksmai.

Komunikate dėl strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ pripažįstama, kad ES viena negali pasiekti bendro tikslo – užtikrinti tvarias maisto sistemas. Todėl ES bendradarbiaus su ES nepriklausančiomis valstybėmis ir tarptautiniais suinteresuotaisiais subjektais, siekdama remti visuotinį perėjimą prie tvarių maisto sistemų.

PAGRINDINĖS STRATEGIJOS „NUO ŪKIO IKI STALO“ SRITYS

A. Horizontalusis tikslas – remiantis teisiniu pagrindu gerinti tvarias maisto sistemas ir užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą

Šis tikslas apima dvi politikos priemones:

- iki 2023 m. pabaigos **pateikti pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl tvarios maisto sistemos pagrindų**. Šiame pasiūlyme bus nustatytos bendros apibrėžtys, bendri principai ir reikalavimai dėl tvarių maisto sistemų ir maisto produktų, siekiant užtikrinti, kad ES ir nacionalinė politika derėtų tarpusavyje.
- 2021 m. **pateikti nenumatytų atvejų planą, skirtą užtikrinti maisto tiekimą ir apsirūpinimo maistu saugumą**, šis planas būtų taikomas reaguojant į bet kokią krizę (pvz., krizę, kylančią dėl ekonominių ar klimato sąlygų, gaivinės nelaimės ar kenkėjų). Be to, galėtų būti nustatytas **ES maisto saugumo stebėsenos centras**, siekiant stebėti ES gebėjimą užtikrinti pakankamą tiekimą ir siekiant teikti apie tai ataskaitas. Jo veikla galėtų apimti maisto produktų gamybą ir ypatingos svarbos infrastruktūrą, suteikiant skaidrumo ir koordinavimo esant apsirūpinimo maistu saugumo krizei.

B. Maisto produktų gamybos tikslas – užtikrinti tvarią maisto produktų gamybą

Šioje srityje yra nustatyta dešimt politikos priemonių. Šiomis priemonėmis siekiama skatinti efektyviau išteklius naudojančią, teisingesnę ir įtraukią žemės ūkio gamybą.

- Kiekybiniai tikslai, tiesiogiai susiję su ūkininkavimo praktika:

- iki 2030 m. padidinti žemės, kurioje taikomi ekologiško ūkininkavimo metodai, dalį iki 25 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės;
- bent 50 proc. sumažinti maisto medžiagų praradimą, tačiau nesumažinant dirvožemio derlingumo;
- iki 2030 m. bent 20 proc. sumažinti naudojamų trąšų kiekį;
- iki 2030 m. 50 proc. sumažinti bendrą naudojamų cheminių pesticidų kiekį ir jų keliamą riziką ir 50 proc. sumažinti naudojamų pavojingesnių pesticidų kiekį;
- iki 2030 m. 50 proc. sumažinti antimikrobinių medžiagų, naudojamų ūkiniams gyvūnams, pardavimo apimtį.

Gyvulininkystė yra vienas iš sektorių, kuriam strategija „Nuo ūkio iki stalo“, kurioje nustatytos priemonės, turinčios įtakos šiam sektoriui įvairiais aspektais (aplinkosaugos, visuomenės sveikatos ir gyvūnų gerovės), daro didžiausią poveikį. Pagrindinės iniciatyvos:

- vertinti ir peržiūrėti ES teisės aktus dėl gyvūnų gerovės, įskaitant teisės aktus, susijusius su gyvūnų vežimu ir skerdimu;
- pasiūlymas peržiūrėti Pašarų priedų reglamentą, siekiant sumažinti gyvulininkystės poveikį aplinkai (visų pirma išmetamą metano ir azoto suboksido kiekį).
- Konkrečios priemonės, susijusios su žemės ūkiu:
 - prieš oficialiai pateikiant bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) strateginių planų projektus, priimti kiekvienai valstybei narei skirtas rekomendacijas dėl devynių konkrečių BŽŪP tikslų. Komunikate dėl strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ kelis kartus pabrėžiama, kad pagal būsimus BŽŪP strateginius planus būtina įgyvendinti strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ konkrečius veiksmus.
 - pasiūlymas peržiūrėti reglamentą dėl ūkių apskaitos duomenų tinklo, siekiant tą tinklą paversti ūkių tvarumo duomenų tinklu;
 - išaiškinti Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo nustatytų konkurencijos taisyklių taikymo sritį, kiek tai susiję su kolektyvinėmis iniciatyvomis, kuriomis skatinamas tvarumas maisto tiekimo grandinėje;
 - teisėkūros iniciatyvos, siekiant stiprinti ūkininkų padėtį tiekimo grandinėje ir gauti jiems teisėtai priklausančią tvarios gamybos pridėtinės vertės dalį, pagal Bendrą rinkų organizavimo reglamentą (BRO reglamentas) didinant bendradarbiavimą;
 - pagal Europos klimato paktą ES sekvestruojamojo ūkininkavimo iniciatyva siekiama propaguoti naują žaliają įmonę. Ši iniciatyva turėtų apimti parengtą ES sekvestruojamojo ūkininkavimo vadovą, kuriame būtų kiekybiškai įvertinta, kiek ūkininkai sumažina išmetamųjų teršalų kiekį ir stiprina anglies dioksido absorbciją ūkiuose ir miškininkystės sistemose.

C. Maisto perdirbimo ir platinimo tikslas – skatinti tvarią maisto perdirbimo, didmeninės ir mažmeninės prekybos, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų praktiką. Šis tikslas skirtas maisto perdirbimo veiklos vykdytojams, maitinimo paslaugų veiklos vykdytojams ir mažmenininkams. Šioje srityje yra nustatytos septynios **konkrečios politikos priemonės**:

- iniciatyvos, kuriomis siekiama pagerinti **įmonių valdymo tinklą**, nustatant reikalavimą, kad į maisto pramonės įmonių strategijas būtų įtrauktas tvarumo aspektas;
- ES elgesio kodeksas, skirtas maisto tiekimo grandinės **atsakingai maisto verslo ir rinkodaros praktikai**, ir stebėsenos sistema;
- iniciatyvos, kuriomis skatinama **keisti perdirbtų maisto produktų sudėtį** ir nustatomi **didžiausi leidžiami tam tikrų maisto medžiagų kiekiai**;
- iniciatyvos, kuriomis siekiama palengvinti perėjimą prie sveikesnės mitybos, kartu nustatant **maistinės sudėties kategorijas**, norint apriboti maisto produktų, kuriuose yra daug druskos, cukraus ir (arba) riebalų, reklamą;
- pasiūlymas peržiūrėti **ES teisės aktus dėl su maistu besiliečiančių medžiagų**, siekiant tobulinti maisto saugą ir visuomenės sveikatą, remti tvarių pakuočių naudojimą ir prisidėti prie maisto švaistymo mažinimo.
- pasiūlymas peržiūrėti ES **prekybos standartus**, kad būtų užtikrintas tvarių žemės ūkio produktų naudojimas ir tiekimas, taip pat stiprinti tvarumo kriterijų vaidmenį, atsižvelgiant į poveikį maisto nuostoliams ir švaistymui.
- veiksmų plano dėl sukčiavimo maisto produktų srityje įgyvendinimas, kad veiklos vykdytojams būtų užtikrintos vienodos sąlygos ir būtų sustiprinti kontrolės įgaliojimai, be kita ko, svarstant galimybę plačiau naudoti Europos kovos su sukčiavimu tarnybos tyrimų pajėgumus.

D. Maisto produktų vartojimo tikslas – propaguoti tvaresnį maisto produktų vartojimą ir palankesnes sąlygas pereiti prie sveikos, tvarios mitybos

Šis tikslas skirtas vartotojams ir apima vieną uždavinį: iki 2030 m. visoje ES sustabdyti antsvorio turinčių ir nutukusių žmonių skaičiaus augimą. Jis apima keturias politikos priemones, kuriomis siekiama sukurti **maisto informacinę politiką**, kad vartotojai galėtų rinktis tvarius maisto produktus:

- **sukurti tvaraus maisto ženklinimo sistemą** naudojant vieną tvaraus maisto prekės ženklą, kuriame būtų nurodytas maisto produktų maistingumas, aplinkosauginiai, klimato ir socialiniai aspektai. Norint pasiekti šį tikslą, nustatyti keli pagrindiniai veiksmai:
 - suvienodinti **privalomą maistingumo ženklinimą pakuotės priekinėje pusėje**, kad vartotojai galėtų rinktis sveikus maisto produktus;
 - būtinai nurodyti tam tikrų produktų (pvz., pieno, pieno ir mėsos, kai jie naudojami kaip sudedamosios dalys) **kilmės vietos nuorodas**;
 - apibrėžti geriausią būdą, kaip nustatyti **minimalius privalomus tvarių maisto produktų viešųjų pirkimų organizavimo kriterijus**, kad mokyklose ir viešose institucijose būtų skatinama sveika ir tvari mityba vartojant ekologiškus produktus.

E. Maisto nuostolių ir švaistymo prevencijos tikslas – mažinti maisto nuostolius ir švaistymą

Šis tikslas apima dvi politikos priemones:

- pasiūlymas dėl **ES lygmens maisto švaistymo mažinimo tikslų**: Europos Komisija nustatys pagrindą ir pasiūlys teisiškai privalomus maisto švaistymo mažinimo tikslus;
- pasiūlymas peržiūrėti **ES taisykles dėl datos žymėjimo etiketėse** („Tinka vartoti iki...“ ir „Geriausias iki...“).

POKYČIAI IR VEIKSMAI, KURIŲ IMTASI

Iniciatyvos, kuria siekiama sukurti tvarios maisto sistemos pagrindą, įžanginis poveikio vertinimas buvo paskelbtas viešai ir dėl jo visuomenė galėjo teikti atsiliepimus nuo 2021 m. rugsėjo 28 d. iki 2021 m. spalio 26 d. 2022 m. balandžio 28 d. paskelbtos atviros viešos konsultacijos dėl šios iniciatyvos.

2021 m. liepos mėn. Europos Komisija paskelbė įžanginio poveikio vertinimo veiksmų gaires ir 2022 m. sausio mėn. viešas konsultacijas, o 2022 m. rugsėjo mėn. buvo atlikta ES teisės aktų dėl ūkinių gyvūnų gerovės tinkamumo patikra (vertinimas). Komisija paprašė Europos maisto saugos tarnybos pateikti mokslines nuomones dėl gyvūnų gerovės.

SANTYKIS TARP STRATEGIJOS „NUO ŪKIO IKI STALO“ IR BŽŪP STRATEGINIO PLANO

Strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ politikos priemonėmis papildomai apribojamos ūkininkavimo praktikos, nes taikant šias priemones siekiama sumažinti cheminių pesticidų, trąšų ir antibiotikų naudojimą, taip pat didinti gyvūnų gerovės standartus ir reguliuoti maisto švaistymą. Šie nauji komponentai, apimantys ir apribojimus, ir paskatas, labai skiriasi nuo dabartinės BŽŪP. Todėl Europos Komisija turėtų panaudoti strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ politikos priemones, kad atnaujintų BŽŪP priemones ir sustiprintų žemės ūkio sektoriaus vaidmenį kuriant sąžiningą, sveiką ir aplinkai nekenksmingą ES žemės ūkio maisto produktų grandinę.

BŽŪP reformoje numatytas naujas sprendimų priėmimo lygmuo, kuriam įtakos turėjo Europos žaliasis kursas ir strategija „Nuo ūkio iki stalo“. Tai sukuria kompleksinį požiūrį ir stiprina ryšius tarp BŽŪP ir kitos atitinkamos politikos žemės ūkio maisto produktų sektoriuje. Rezultatas – daugiapakopė BŽŪP laikotarpiui po 2020 m. Naujasis BŽŪP įgyvendinimo modelis ir nacionaliniai strateginiai planai turėtų suteikti valstybėms narėms galimybę parengti žemės ūkio sektoriui pritaikytas ir labiau į rezultatus orientuotas priemones, kad būtų pasiekti Europos žaliajo kurso ir strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ politikos prioritetai. Strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ 3 veiksmu patvirtinama, kad BŽŪP strateginiai planai atlieka svarbų vaidmenį siekiant ES tikslo iki 2050 m. tapti pirmuoju neutralaus poveikio klimatui žemynų ir kurti sąžiningą, sveiką ir aplinkai nekenksmingą ES žemės ūkio maisto produktų grandinę.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2019 m. gruodžio 11 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą dėl Europos žaliajo kurso. Po mėnesio Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją, kurioje teigiamai vertino

iniciatyvą. Tuomet 2020 m. gegužės 20 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą, kuriame pateikiama strategija „Nuo ūkio iki stalo“ („Sažininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“), o 2021 m. spalio 20 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl strategijos.

Vera Milicevic / François Nègre
10/2023

3.3. BENDRA ŽUVININKYSTĖS POLITIKA

3.3.1. BENDRA ŽUVININKYSTĖS POLITIKA: IŠTAKOS IR RAIDA

Bendra žuvininkystės politika (BŽP) pirmą kartą suformuluota Romos sutartyje. Iš pradžių ji siejosi su bendra žemės ūkio politika, o laikui bėgant palaipsniui tapo labiau nepriklausoma. Pagal 2002 m. persvarstyta BŽP visų pirma siekiama užtikrinti darnią žuvininkystę, žvejų pajamas ir nuolatinės darbo vietas. Keletas bendros žuvininkystės politikos pakeitimų įtraukti į Lisabonos sutartį. 2013 m. Taryba ir Parlamentas susitarė dėl naujos BŽP siekiant ilgalaikio žvejybos ir akvakultūros veiklos darnumo aplinkos, ekonominiu ir socialiniu požiūriu.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 38–43 straipsniai.

SESV numatytos tam tikros naujovės, susijusios su Parlamento įtraukimu į BŽP srities teisės aktų rengimo procesą. Svarbiausias pakeitimas – tai, kad BŽP tikslams įgyvendinti reikalingi teisės aktai priimami laikantis įprastos teisėkūros procedūros (anksčiau vadintos bendro sprendimo procedūra), taigi, Parlamentas tampa vienu iš teisės aktų leidėjų. Tačiau tokius teisės aktus gali priimti tik Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu.

Lisabonos sutartyje nustatyta, kad tarptautinius žvejybos susitarimus tvirtina Taryba, jeigu tam pritaria Parlamentas.

TIKSLAI

Žuvininkystė – gamtinis, atsinaujinantis, kilnojamas ir bendras turtas, kuris yra mūsų bendro paveldo dalis. Žuvininkystės veikla reglamentuojama bendra politika – ES lygmeniu tvirtinamos bendros taisyklės ir taikomos visose valstybėse narėse. Pirminiai BŽP tikslai – išsaugoti žuvų išteklius, apsaugoti jūrų aplinką, užtikrinti ES laivynų ekonominį gyvybingumą ir aprūpinti vartotojus kokybišku maistu. Per 2002 m. reformą šie tikslai papildyti tausaus gyvųjų vandens išteklių naudojimo tikslu, siekiant užtikrinti pusiausvyrą aplinkos apsaugos, ekonomikos ir socialiniu požiūriu, ir nurodyta, kad tausumo siekiai turi būti grindžiami patikimomis mokslinėmis rekomendacijomis ir atsargumo principu.

LAIMĖJIMAI

A. Bendroji informacija

Iš pradžių bendra žuvininkystės politika buvo sudedamoji bendros žemės ūkio politikos dalis, tačiau, valstybėms narėms 1970 m. patvirtinus išskirtines valstybių narių ekonomines zonas (IEZ) ir į Europos bendriją įstojus didelius laivynus turinčioms naujoms valstybėms narėms, ji palaipsniui išsivystė į atskiros srities politiką. Šie pokyčiai reiškė, kad Bendrijai reikėjo spręsti specifines žvejybos problemas, tokias kaip prieiga prie bendrų išteklių, išteklių išsaugojimas, struktūrinės žvejybos laivynui taikytinos priemonės, ir tarptautinių santykių klausimus, susijusius su žvejyba.

1. Pradžia

Tik 1970 m. Taryba priėmė teisės aktą dėl bendro žuvininkystės produktų rinkos organizavimo nustatymo ir nustatė Bendrijos žuvininkystės struktūrinę politiką.

2. Ankstyvieji pokyčiai

Žuvininkystės klausimai buvo labai svarbūs vykstant 1972 m. derybų dėl Jungtinės Karalystės, Airijos ir Danijos stojimo į Europos ekonominę bendriją (EEB) procesui. Derybos baigėsi tuo, kad buvo atsisakyta pagrindinio laisvos prieigos principo. Nacionalinės teisės, t. y. išskirtinė teisė į priekrantės žvejybą teritoriniuose vandenyse, kuri apibrėžiama kaip žvejyba ne toliau kaip 12 jūrmylių nuo kranto, išplėstos iki teisių, kurias suteikia išskirtinės ekonominės zonos (IEZ), apimančios 200 jūrmylių nuo kranto. Valstybės narės sutiko savo žvejybos išteklių valdymą perduoti Europos bendrijai.

3. BŽP reglamentai ir reformos

a. 1983 m. reglamentas

Po kelerius metus trukusių derybų, 1983 m., Taryba priėmė Reglamentą (EEB) Nr. 170/83, nustatantį naujos kartos BŽP, pagal kurią įtvirtintos išskirtinės ekonominės zonos (IEZ), suformuluota santykinio stabilumo sąvoka ir nustatytos išteklių išsaugojimą užtikrinančios valdymo priemonės, paremtos bendrais leidžiamais sužvejoti kiekiais (BLSK) ir kvotomis. Po 1983 m. BŽP teko koreguoti, nes 1985 m. Grenlandija pasitraukė iš Europos bendrijos, 1986 m. įstojo Ispanija ir Portugalija ir 1990 m. susivienijo Vokietija. Šie trys įvykiai turėjo poveikį Bendrijos laivyno dydžiui ir struktūrai ir žvejybos pajėgumams.

b. 1992 m. reglamentas

1992 m. Reglamente (EEB) Nr. 3760/92, kuriame nustatytos žuvininkystės politikos iki 2002 m. nuostatos, stengtasi panaikinti didelį laivyno pajėgumų ir žvejybos galimybių disbalansą. Jame remta priemone siekta mažinti Bendrijos laivyną, o socialinį poveikį mažinti struktūrinėmis priemonėmis. Į reglamentą įtraukta „žvejybos pastangos“ sąvoka, siekiant atkurti ir palaikyti turimų išteklių ir žvejybos pusiausvyrą. Reglamentas suteikė galimybę naudotis ištekliais taikant veiksmingą licencijų išdavimo sistemą.

c. 2002 m. reforma

Reglamentu (EEB) Nr. 3760/92 nustatytos priemonės nebuvo pakankamai veiksmingos, kad būtų sustabdytas peržvejojimas, daug žuvų išteklių nyko toliau ir netgi kur kas sparčiau. Kritinė padėtis lėmė reformą – 2002 m. gruodžio mėn. Taryba priėmė tris reglamentus, kurie įsigaliojo 2003 m. sausio 1 d.:

- 2002 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal bendrąją žuvininkystės politiką (panaikinami reglamentai (EEB) Nr. 3760/92 ir (EEB) Nr. 101/76),
- 2002 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2369/2002, nustatantį išsamias Bendrijos struktūrinės paramos žuvininkystės sektoriuje taisykles ir tvarką (iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2792/1999),
- 2002 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2370/2002, nustatantį nepaprastąją Bendrijos priemonę, skirtą žvejybos laivų pašalinimui iš apyvartos.

Pagrindinis 2002 m. reformos tikslas – užtikrinti darnią žuvininkystės sektoriaus ateitį, t. y. užtikrinti žvejų nuolatinės pajamas ir darbo vietas ir aprūpinti vartotojus, sykiu išsaugant trapią jūrų ekosistemų pusiausvyrą. Reforma nustatytas ilgalaikis požiūris

į žuvininkystės valdymą, įskaitant neatidėliotinų priemonių, apimančių daugiamečius išteklių, mažesnių negu nustatytos saugios biologinės ribos, atkūrimo planus, ir daugiamečius kitų išteklių valdymo planus, rengimą.

Tam, kad būtų užtikrinta veiksmingesnė, skaidresnė ir sąžiningesnė kontrolė, Vigo mieste (Ispanijoje) įsteigta Bendrijos žuvininkystės kontrolės agentūra (EFCA).

2002 m. reforma sudarė sąlygas žvejams daryti didesnę įtaką, kai priimami su jais susiję sprendimai, nes sukurtos regioninės patariamąsios tarybos, kurias sudaro žvejai, mokslo ekspertai, kitų sektorių, susijusių su žvejyba ir akvakultūra, atstovai, regioninės ir nacionalinės valdžios institucijos, aplinkosaugos organizacijos ir vartotojai.

2013 M. BENDROS ŽUVININKYSTĖS POLITIKOS REFORMA

2002 m. reforma per trumpą laiką nepateisino lūkesčių, kadangi kai kurių išteklių padėtis toliau blogėjo. Tuo pačiu metu atsirado problemų, kurios anksčiau nebuvo pastebėtos, pvz., žuvų išmetimas į jūrą.

2009 m. Komisija pradėjo viešąsias konsultacijas dėl BŽP reformos, siekdama į šios srities politiką integruoti naujus ES žuvininkystę XXI a. reglamentuosiančius principus. Po ilgų diskusijų Taryboje ir (pirmą kartą) Parlamente 2013 m. gegužės 1 d. pasiektas susitarimas dėl naujos žuvininkystės sistemos, grindžiamos trimis pagrindiniais ramsčiais:

- naujaja BŽP (Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013),
- bendru žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimu (Reglamentas (ES) Nr. 1379/2013),
- naujuoju Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondu (Reglamentas (ES) Nr. 508/2014).

Naujosios BŽP tikslas yra užtikrinti, kad žvejybos ir akvakultūros sektorių veikla ilgainiui būtų aplinkos požiūriu tvari ir būtų valdoma būdu, derančiu su ekonominės, socialinės ir užimtumo naudos tikslais. Svarbiausi elementai yra šie:

- daugiametis ekosisteminis valdymas, siekiant sustiprinti vaidmenį, skirtą ankstesnės reformos daugiamečiams planams, taip pat laikytis labiau į ekosistemą orientuoto požiūrio, rengiant įvairių išteklių žvejybos ir žuvininkystės planus, atsižvelgiant į regioninę ES geografinių rajonų sistemą;
- didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis (MSY): atsižvelgiant į tarptautinius įsipareigojimus, pvz., prisiimtus 2002 m. Johanburgo aukščiausiojo lygio susitikime darnaus vystymosi klausimais, naujoje BŽP nustatytas didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis – pagrindinis visų rūšių žvejybos tikslas. Jei įmanoma, ne vėliau kaip 2022 m. taikomas mirtingumo dėl žvejybos koeficientas bus F_{msy} (didžiausias tam tikro ištekliaus mirtingumo dėl žvejybos koeficientas, naudojamas apskaičiuojant tų išteklių MSY);
- draudimas į jūrą išmesti žuvis: naujoji reforma nutrauks vieną iš labiausiai nepriimtinių praktikų, įprastų ES žvejyboje. Palaipsniui bus užtikrinta, kad reglamentuojamų rūšių žuvis nebebūtų išmetamos į jūrą, ir drauge bus taikomos gretutinės priemonės šiam draudimui įgyvendinti. Nuo 2019 m. išmetimo politika įgyvendinama visų tipų ES žvejybos atvejais;

- kalbant apie laivyno pajėgumus, naujoji BŽP įpareigoja valstybes narės pritaikyti savo žvejybos pajėgumus parengiant nacionalinius planus, kad jie atitiktų žvejybos galimybes. Mažos apimties žvejyba atlieka ypatingą vaidmenį naujojoje BŽP. Išskirtinė teisė žvejoti zonoje ne toliau kaip 12 jūrmylių nuo kranto tradiciniams laivynams bus toliau suteikiama iki 2022 m.;
- Reglamentas (ES) 2017/2403^[1], kuriuo nustatomos taisyklės, reglamentuojančios ES žvejybos laivynų veiklą ne ES ir tarptautiniuose vandenyse, parengtas atsižvelgiant į ES išorės santykius ir laikantis ES politikos principų. Susitarimai dėl žvejybos tokiuose vandenyse susiję su tausios žvejybos partnerystės susitarimais (TŽPS) ir su ES dalyvavimu regioninių žvejybos valdymo organizacijų (RŽVO) veikloje;
- darni akvakultūra padidinant laimikius, kad būtų galima aprūpinti ES žuvies rinką ir skatinti pakrančių ir kaimo vietovių ekonomikos augimą rengiant nacionalinius planus;
- nauji įsipareigojimai reikalauja, kad valstybės narės stiprintų mokslo vaidmenį rinkdamos daugiau duomenų ir dalydamosi informacija apie išteklius, laivynus ir žvejybos veiklos poveikį;
- decentralizuoto valdymo sistema, sprendimų priėmimo procedūrą perkeliant arčiau žvejybos vietų. ES teisės aktų leidėjai parengia bendrą sistemą, o valstybės narės parengia įgyvendinimo priemones ir bendradarbiauja regioniniu lygmeniu;
- esamas techninių priemonių rinkinys, įtrauktas į Tarybos reglamentą (EB) Nr. 850/98, sudaro sudėtingą ir nevienalytę nuostatų sistemą, kuri šiuo metu persvarstoma, kad pagal naująją BŽP būtų galima taikyti naują techninių priemonių rinkinį.

Reformos paketo dalis – bendras žvejybos ir akvakultūros produktų rinkos organizavimas.

Naujas Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas bus finansinė priemonė, kuri padės įgyvendinti BŽP ir bendrą žvejybos ir akvakultūros produktų rinkos organizavimą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

A. Kompetencija

- Žuvininkystės teisės aktai: Lisabonos sutartyje numatyta bendro sprendimo procedūra (įprasta teisėkūros procedūra);
- ES dalyvavimas tarptautinių žvejybos konvencijų veikloje ir susitarimų sudarymas su ES nepriklausančiomis valstybėmis (bendras sprendimas su Taryba).

B. Vaidmuo

Lisabonos sutartis suteikė Parlamentui didesnę galią priimti teisės aktus ir sudarė jam sąlygas padėti formuoti bendrą žuvininkystės politiką ir tikrinti taisykles, kurios reglamentuoja ES žvejybos ir akvakultūros sektorių veiklą.

Parlamentas priėmė keletą rezoliucijų, susijusių su būtinybe reformuoti BŽP:

[1] 2017 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2403 dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo (OL L 347, 2017 12 28, p. 81).

- 2016 m. balandžio 12 d. rezoliuciją dėl mažos apimties priekrantės žvejybos inovacijų ir įvairinimo nuo žuvininkystės priklausomuose regionuose^[2]. Joje Komisija raginama skirti daugiausia dėmesio socialiniams ir ekonominiams priekrantės žvejybos ir nedidelio masto žvejybos aspektams ES;
- 2017 m. balandžio 27 d. rezoliucija dėl atokiausių regionų žvejybos laivynų valdymo^[3]. Į šį tekstą įtrauktos nuostatos, susijusios su atokiausių regionų ypatumais ir geografinėmis sąlygomis ir su geresniu naudojimuši Sutarties 349 straipsnyje ir BŽP reglamente numatytais galimybėmis, susijusiomis su reglamentais, fondais ir programomis, kad būtų galima reaguoti į konkrečius sunkumus, su kuriais susiduria atokiausieji regionai;
- 2017 m. liepos 4 d. rezoliucija dėl su žuvininkyste susijusio turizmo vaidmens įvairinant žuvininkystę^[4]. Šis tekstas atspindi ES biologinės įvairovės strategijoje iki 2020 m. nustatytą 4 tikslą padaryti žvejybą tausėnę, o jūrų būklę geresnę, skatinant sektorių vykdyti kitokią veiklą, pavyzdžiui, verstis ekologiniu turizmu;
- 2017 m. spalio 24 d. rezoliucija „Bendra žuvininkystės politika: įpareigojimo iškrauti laimikį vykdymas“^[5]. Ši rezoliucija susijusi su pranešimu dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos^[6]. Joje Parlamentas ragina Komisiją dar kartą perduoti klausimą svarstyti Parlamentui, jei ji savo pasiūlymą pakeičia nauju tekstu, jį keičia iš esmės arba ketina jį keisti iš esmės;
- 2018 m. birželio 12 d. rezoliucija dėl mėgėjų žvejybos Europos Sąjungoje padėties^[7]. Šiame tekste pabrėžiamas poreikis užtikrinti, kad būtini duomenys apie mėgėjų žvejybą būtų reguliariai renkami, ir pabrėžiama, kad iš esmės labai svarbu dalytis tokiais duomenimis.

Irina Popescu
04/2023

[2]OL C 58, 2018 2 15, p. 82.

[3]OL C 298, 2018 8 23, p. 92.

[4]OL C 334, 2018 9 19, p. 20.

[5]OL C 346, 2018 9 27, p. 363.

[6][COM\(2017\) 0424](#).

[7]OL C 28, 2020 1 27, p. 2.

3.3.2. ES ŽVEJYBOS VALDYMAS

Žvejybos valdymas pagal bendrą žuvininkystės politiką (BŽP) grindžiamas poreikiu užtikrinti aplinkos požiūriu tausų jūrų biologinių išteklių naudojimą ir ilgalaikį sektoriaus gyvybingumą. Norėdama pasiekti šį tikslą, Europos Sąjunga priėmė teisės aktus, kuriais reglamentuojama prieiga prie ES vandenų, išteklių paskirstymas ir naudojimas, bendras leidžiamas sužvejoti kiekis, žvejybos pastangų apribojimai ir techninės priemonės.

TEISINIS PAGRINDAS

[Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo](#) 38–43 straipsniai.

TIKSLAI

Pagrindinis tikslas – užtikrinti ilgalaikį sektoriaus gyvybingumą tausiai naudojant išteklius.

LAIMĖJIMAI

A. Taisyklės, reglamentuojančios prieigą prie vandenų ir išteklių

Pagal bendrą taisyklę visi registruoti ES žvejybos laivai turi vienodą prieigą prie visos Sąjungos vandenų ir išteklių. Nustatyta keletas laikinų šios taisyklės išimčių, tačiau jų galiojimas baigsis 2032 m. pabaigoje. Šios išimtys yra tokios, kaip nurodyta toliau:

1. Prieigos apribojimai 12 jūrmylių zonoje

Ne daugiau kaip 12 jūrmylių priekrantės zonoje valstybės narės gali leisti tik šių trijų laivų grupių prieigą ir žvejybą:

- laivų, tradiciškai žvejojančių tuose vandenyse iš gretimų uostų;
- laivų, nustatytų pagal esamus kaimynystės santykius;
- laivų, susijusių su žvejyba, nurodyta [pagrindinio BŽP reglamento](#) I priede.

2. Prieigos apribojimai atokiausių regionų 100 jūrmylių zonoje

Vandenyse, esančiuose iki 100 jūrmylių nuo ES atokiausių regionų pakrantės bazinės linijos, gali būti leidžiama žvejoti tik šių grupių laivams:

- laivams, registruotiems tų teritorijų uostuose;
- laivams, tradiciškai žvejojantiems tuose vandenyse.

B. Didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio tikslas

Išteklių išsaugojimas koreguojant žvejybos pajėgumą pagal žvejybos galimybes yra viena iš prioritetinių BŽP sričių. Siekiant užtikrinti tausų naudojimą, žuvų išteklius reikia valdyti laikantis didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio principo. To siekiant, BŽP sprendimai grindžiami patikimiausiomis turimomis mokslinėmis rekomendacijomis ir taikomas atsargumo principas, pagal kurį tais atvejais, kai nėra pakankamai mokslinės informacijos, tai negali būti priežastis atidėti rūšių išsaugojimo priemonių taikymą ar

jų netaikyti. Be to, tausus naudojimas reiškia, kad turi būti laipsniškai pradėtas taikyti ekosisteminiis žuvininkystės valdymo metodas.

C. Žvejybos galimybės

Kasmet ES paskirsto daugumos savo verslinių rūšių žvejybos galimybes, išreikštas bendru leidžiamu sužvejoti kiekiu (BLSK). Remdamasi Tarptautinės jūrų tyrinėjimo tarybos (ICES) ir Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komiteto (ŽMTEK) moksliniais vertinimais, Komisija iki kiekvienų metų pabaigos pateikia Tarybai pasiūlymus dėl BLSK. Pastaraisiais metais pagal daugiamečio išteklių valdymo sistemą sužvejotamo kiekio apribojimai tapo stabilesni, taigi žvejams suteikiamos galimybės geriau planuoti savo veiklą.

D. Santykinio stabilumo principas

Žvejybos galimybės valstybėms narėms paskirstomos taip, kad būtų užtikrinamas kiekvienos valstybės narės žvejybos veiklos santykinis stabilumas kiekvienų atitinkamų išteklių atžvilgiu. Šis santykinio stabilumo principas, visų pirma grindžiamas tradiciškai nusistovėjusiu sužvejotamu kiekiu, reiškia, kad turi būti išlaikomas nustatytas kiekvienai valstybei narei leidžiamų pagrindinių verslinių rūšių žvejybos pastangų procentinis dydis. Apskritai žvejybos pastangos turėtų būti stabilios ilgą laiką, atsižvelgiant į tai, kaip svarbu užtikrinti žvejybos tęstinumą, ypač regionuose, kurie nuo seno yra itin priklausomi nuo žvejybos.

E. Geresnis žvejybos pajėgumų koregavimas

Laikantis BŽP tausaus naudojimo tikslo, žvejybos galimybių ir žvejybos pajėgumų atitikimas gerėja. Taip yra daugiausia dėl pagerėjusios svarbių žvejybos išteklių būklės, nes vis daugiau išteklių atitinka didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio siekį, tačiau taip pat dėl sumažėjusio ES žvejybos laivyno pajėgumo. Todėl per pastaruosius kelerius metus daugumos ES žvejybos laivynų ekonominės veiklos rezultatai pagerėjo. Apskaičiuota, kad bendroji pridėtinė vertė (BPV) 2014 m. sudarė 3,7 mlrd. EUR, o 2017 m. padidėjo iki 4,5 mlrd. EUR. Apytikslis bendrasis pelnas 2014 m. buvo 1,6 mlrd. EUR ir 2017 m. padidėjo iki 2 mlrd. EUR.

F. Naujasis reglamentas dėl techninių priemonių

Techninės priemonės yra priemonės, kurios padeda įgyvendinti BŽP. Paprastai šiomis priemonėmis siekiama užkirsti kelią žuvų jauniklių, neverslinių žuvų rūšių ir kitų jūrų gyvūnų žvejybai. Atsižvelgdami į poreikį laikytis naujo požiūrio siekiant padidinti techninių priemonių veiksmingumą, 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2019/1241](#) dėl žuvininkystės išteklių išsaugojimo ir jūrų ekosistemų apsaugos taikant technines priemones. Juo atnaujinamos ir konsoliduojamos esamos žvejybos įrankių ir žvejybos operacijų apibrėžtys ir siekiama aiškesnio ir vienodesnio techninių taisyklių aiškinimo ir įgyvendinimo. Šiuo reglamentu nustatomos techninės priemonės, susijusios su jūrų biologinių išteklių žvejojimu ir iškrovimu, žvejybos įrankių naudojimu ir žvejybos veiklos sąveika su jūrų ekosistemomis.

1. Bendrosios techninės priemonės

Reglamentu nustatomos bendros techninės priemonės, taikomos visuose Sąjungos vandenyse ir, kai tikslinga, mėgėjų žvejybai:

- draudžiami tam tikri niokojamąjį poveikį turintys žvejybos įrankiai arba metodai, kuriuos taikant naudojami sprogmenys, nuodai, svaiginamosios medžiagos,

elektros srovė, pneumatiniai kūjai ar kiti mušamieji įrankiai, velkamieji įtaisai bei griebtuvai raudoniesiems ar kitų rūšių koralams bei koralams giminingų rūšių gyvūnams rinkti ir tam tikri žeberklai;

- nustatomi bendrieji velkamųjų įrankių, statomųjų tinklų ir dreifuojančiųjų tinklų naudojimo apribojimai;
- taikomas bendras pažeidžiamų rūšių gyvūnų žvejybos draudimas;
- taikomas draudimas naudoti tam tikrus žvejybos įrankius pažeidžiamose buveinėse, įskaitant pažeidžiamas jūrų ekosistemas;
- nustatytas mažiausias išteklių išsaugojimą užtikrinantis orientacinis dydis, t. y. rūšių, kurias leidžiama laikyti laive ir (arba) iškrauti, žuvų mažiausias dydis;
- priemonės, kuriomis siekiama sumažinti į jūrą išmetamų žuvų kiekį, pavyzdžiui, plėtojami bandomieji projektai, kuriais siekiama tyrinėti nepageidaujamo laimikio mažinimo metodus.

2. Techninių priemonių regionalizavimas

Reglamentu nustatoma techninių priemonių pritaikymo prie regioninių žvejybos ypatumų sistema. Regionalizavimo procesas turėtų būti vykdomas vadovaujantis principu „iš apačios į viršų“, pagal kurį valstybės narės, glaudžiai bendradarbiaudamos su sektoriaus atstovais vietos patariamiosiose tarybose, gali pateikti bendras rekomendacijas dėl šių techninių priemonių:

- atitinkamo dydžio žuvies selektyviosios žvejybos ir atitinkamų rūšių selektyviosios žvejybos įrankių;
- žvejybos veiklos draudimo arba apribojimo tam tikrose zonose ir tam tikrais laikotarpiais;
- mažiausio išteklių išsaugojimą užtikrinančio orientacinio dydžio, t. y. rūšių, kurias leidžiama laikyti laive ir (arba) iškrauti, žuvų mažiausio dydžio, nustatymo;
- žvejybos draudimų nustatymo realiuoju laiku, siekiant užtikrinti pažeidžiamų rūšių arba jaunikių, neršiančių žuvų ar jūrinių bestuburių apsaugą;
- inovatyvių žvejybos įrankių naudojimo;
- išsaugojimo priemonių;
- laikinųjų išmetimo į jūrą planų;
- bandomųjų projektų, kuriais būtų sukurta visa laimikių ir į jūrą išmetamų kiekių dokumentavimo sistema, grindžiama išmatuojamais tikslais ir uždaviniais, matmenų.

G. Daugiamečiai valdymo planai

Daugiamečiais išteklių valdymo planais siekiama palaikyti biologiškai saugų išteklių dydį įvairiuose Sąjungos jūrų baseinuose. Šiuose planuose nustatomas didžiausias galimas žvejybos laimikis ir techninės priemonės, kurias numatant atsižvelgiama į kiekvienos rūšies išteklių ir jų žvejybos ypatumus (tikslinės rūšys, naudojami žvejybos įrankiai, tikslinių išteklių būklė) ir į ekonominę priemonių poveikį atitinkamo tipo žvejybai.

H. Daugiamečiai išteklių atkūrimo planai

Daugiamečiai išteklių atkūrimo planai įgyvendinami siekiant atkurti žuvų išteklius, kuriems gresia pavojus. Jie grindžiami mokslinėmis rekomendacijomis ir juose

numatomi žvejybos pastangų apribojimai, pvz., laivų buvimo jūroje dienų skaičiaus apribojimai. Jais užtikrinama, kad būtų išlaikytas tvarus žvejybos veiklos poveikio jūrų ekosistemoms lygis.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Parlamentas atlieka lemiamą vaidmenį rengiant teisės aktus žuvininkystės valdymo srityje. Toliau nurodyti kai kurie naujaisi ir svarbiausi laimėjimai.

2016 m. liepos 6 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2016/1139](#), kuriuo nustatomas daugiamečio Baltijos jūros menkių, silkių ir šprotų išteklių valdymo planas. Pagal šį naują regioninį metodą atsižvelgiama į esamą glaudžią biologinę sąveiką. Reglamente nustatomas daugiarūšės žvejybos planas, kuriame atsižvelgiama į šio baseino rajono menkių, silkių ir šprotų išteklių dinamiką ir į jų išteklius, būtent Baltijos jūrinių plekšnių, paprastųjų upinių plekšnių, paprastųjų otų ir švelniųjų rombų, ir į jų priegaudą.

2016 m. rugsėjo 14 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2016/1627](#) dėl daugiamečio paprastųjų tunų išteklių rytinėje Atlanto vandenyno dalyje ir Viduržemio jūroje atkūrimo plano. Plane atsižvelgiama į įvairių rūšių žvejybos įrankių ir žvejybos būdų ypatumus ir skatinama naudoti selektyviosios žvejybos įrankius ir būdus, kurie daro mažesnę poveikį aplinkai, ir taip prisidedama prie deramo vietos bendruomenių pragyvenimo lygio.

2016 m. lapkričio 23 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2016/2094](#), kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1342/2008, nustatantis menkių išteklių ir šių išteklių žvejybos būdų daugiamečių planą. Plano peržiūra buvo siekiama užtikrinti, kad vykdant žvejybos veiklą menkių ištekliai būtų atkurti ir išlaikyti tokio dydžio, kuris viršytų dydį, kuriam esant galimas didžiausias tausios žvejybos laimikis.

2018 m. liepos 4 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2018/973](#), kuriuo nustatomas Šiaurės jūros demersinių išteklių ir tų išteklių žvejybos daugiamečių planas ir Šiaurės jūroje taikomo įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimo nuostatos. Planas apima tam tikrų demersinių išteklių žvejybą Šiaurės jūroje ir tuos atvejus, kai šie ištekliai paplitę gretimuose vandenyse už Šiaurės jūros ribų.

2018 m. lapkričio 13 d. Parlamentas priėmė savo [poziciją](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas Adrijos jūros smulkiųjų pelaginių žuvų išteklių ir tų išteklių žvejybos daugiamečių planas. 2020 m. rugsėjo 29 d. Komisija atsiėmė savo atitinkamą pasiūlymą.

2019 m. kovo 19 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2019/472](#), kuriuo nustatomas daugiamečių vakarų vandenyse ir gretimuose vandenyse žvejojamų išteklių ir tų išteklių žvejybos planas.

2019 m. birželio 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2019/1022](#), kuriuo nustatomas daugiamečių vakarų Viduržemio jūros demersinių išteklių žvejybos valdymo planas.

2019 m. birželio 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2019/1154](#) dėl daugiamečio Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių išteklių atkūrimo plano.

2019 m. birželio 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2019/1241](#) dėl žuvininkystės išteklių išsaugojimo ir jūrų ekosistemų apsaugos taikant technines priemones.

2023 m. liepos 12 d. Parlamentas priėmė savo [poziciją](#) per pirmąjį svarstymą dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tam tikrų žvejybos Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos susitarimo rajone nuostatų.

2023 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2023/2053](#), kuriuo nustatomas daugiamečių rytų Atlanto ir Viduržemio jūros paprastųjų tunų išteklių valdymo planas, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1936/2001, (ES) 2017/2107 bei (ES) 2019/833 ir panaikinamas Reglamentas (ES) 2016/1627.

Marcus Ernst Gerhard Breuer
10/2023

3.3.3. ŽUVININKYSTĖS KONTROLĖ

ES žuvininkystės kontrolės sistemos tikslas yra užtikrinti, kad būtų laikomasi bendros žuvininkystės politikos taisyklių. Plačiai pripažįstama, kad kontrolės sistemos veiksmingumas yra būtina sėkmingos žuvininkystės politikos sąlyga. Žuvininkystės kontrolė yra valstybių narių kompetencija ir jos yra atsakingos už savo žuvininkystės ir su ja susijusios veiklos kontrolę, o Komisija tikrina, kaip jos vykdo savo pareigas.

TEISINIS PAGRINDAS

ES žuvininkystės kontrolės sistema pradėta taikyti kaip proceso, kuriuo buvo siekiama nustatyti bendrą žuvininkystės politiką (BŽP), dalis – pirmasis reglamentas priimtas 1982 m. Keletą kartų pakeistas iš dalies, tas reglamentas buvo iš esmės peržiūrėtas, kai buvo priimamas [Reglamentas \(EB\) Nr. 1224/2009](#) (Kontrolės reglamentas), kuris įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d. ir tapo kontrolės sistemos pagrindu. Priėmus [gyvendinimo reglamentą \(ES\) Nr. 404/2011](#), jis buvo papildytas konkrečiomis taikymo taisyklėmis. 2018 m. gegužės 30 d. pradėta Kontrolės reglamento peržiūra šiuo metu yra baigiamajame etape, o naujasis reglamentas turėtų įsigaliooti iki metų pabaigos.

Kontrolės sistema apima ir [Reglamentą \(ES\) 2017/2403](#) dėl tausaus išorės žvejybos laivynų valdymo, kuriuo nustatoma sistema, taikoma suteikiant leidimus ES laivams, žvejojantiems valstybių narių jurisdikcijai nepriklausančiuose vandenyse, ir ne ES laivams, vykdančioms veiklą ES vandenyse. Be to, ES parengė kovos su neteisėta, nedeklaruojama ir nereglamentuojama (NNN) žvejyba pasaulyje priemonę – [Reglamentą \(EB\) Nr. 1005/2008](#) (NNN žvejybos reglamentą), kuriuo siekiama užkirsti kelią vykdančioms NNN žvejybą gautų produktų importui į ES. Kontrolės, NNN žvejybos ir Tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo reglamentai kartu sudaro visapusišką kontrolės dokumentų rinkinį, aprėpiantį valstybių narių pareigas, susijusias su jų, kaip vėliavos, pakrantės, uosto ir rinkos valstybių, funkcijomis.

Siekdama pagerinti valstybių narių kontrolės veiklos koordinavimą, 2005 m. ES įsteigė Europos žuvininkystės kontrolės agentūrą (EŽKA), kurios būstinė yra Vigo mieste (Ispanijoje). EŽKA veiklos nuostatos buvo kodifikuotos [Reglamentu \(ES\) 2019/473](#).

TIKSLAI

Bendras ES žuvininkystės kontrolės sistemos tikslas yra užtikrinti, kad būtų laikomasi bendros žuvininkystės politikos taisyklių. Pagal [pagrindinio BŽP reglamento \(ES\) Nr. 1380/2013](#) 36 straipsnį žuvininkystės kontrolė grindžiama:

- visuotiniu, integruotu ir bendru požiūriu;
- valstybių narių, Komisijos ir EŽKA bendradarbiavimu ir veiksmų derinimu;
- ekonominiu efektyvumu ir proporcingumu;
- efektyvių kontrolės technologijų naudojimu žuvininkystės duomenų prieinamumui ir kokybei užtikrinti;
- Sąjungos kontrole, tikrinimo ir vykdymo užtikrinimo sistema;
- rizika grindžiama strategija, kurioje daugiausia dėmesio skiriama sistemingsiems ir automatiniais visų turimų susijusių duomenų kryžminiams patikrinimams;

- taisyklių laikymusi ir bendradarbiavimo kultūros diegimu tarp visų veiklos vykdytojų ir žvejų.

Nors kontrolės sistemos tikslas buvo paremti BŽP, kurios esminės dalys yra viena iš nedaugelio išimtinai ES kompetencijai priklausančių sričių, ji buvo sumanyta kaip nacionalinei kompetencijai priklausanti sritis. Todėl valstybės narės yra atsakingos už savo žvejybos ir su ja susijusios veiklos kontrolę, siekdamos užtikrinti, kad veiklos vykdytojai kiekviename gamybos etape laikytųsi nacionalinės teisės. Valstybės narės privalo patvirtinti tinkamas priemones, kad būtų užtikrinta bendros žuvininkystės politikos srities veiklos kontrolė, tikrinimas ir nuostatų vykdymas, įskaitant veiksmingų, proporcingų ir atgrasomų sankcijų nustatymą. Komisijos vaidmuo – stebėti ir vertinti, kaip valstybės narės taiko kontrolės taisykles.

LAIMĖJIMAI

A. Kontrolės reglamentas

Kontrolės reglamentas taikomas visai su BŽP susijusiai veiklai, vykdomai ES vandenyse arba valstybių narių teritorijose arba kurią vykdo ES žvejybos laivai ir ES piliečiai, kad ir kur jie vykdytų veiklą. Juo nustatomos priegios prie vandenių ir išteklių sąlygos ir visų žuvininkystės valdymo priemonių, įskaitant žvejybos galimybių naudojimą, žvejybos laivyno pajėgumus ir prekybą žuvininkystės produktais, kontrolės taisyklės. Jis taip pat apima žvejybos veiklos priežiūrą ir inspektavimą, o pažeidimų atveju – taikytinas sankcijas. Kai kurios pagrindinės neseniai peržiūrėtos kontrolės taisyklės išsamiau aprašytos toliau.

1. Prieiga prie išteklių ir atsekamumas

Visi ES žvejybos laivai turi turėti galiojančią žvejybos licenciją. Vykdydami veiklą, kuriai taikomos specialios sąlygos, laivai taip pat privalo turėti specialų žvejybos leidimą. Visuose žvejybos laivuose turi būti įrengtas įtaisas, leidžiantis juos automatiškai surasti ir identifikuoti naudojant palydovinę laivų stebėjimo sistemą (LSS) arba sausumoje esantį tinklą. Tačiau iki 2029 m. gruodžio 31 d. išimtis laikinai taikoma tam tikriems mažiems priekrantės žvejybos laivams, kurių ilgis mažesnis nei 9 m. Ilgesniuose nei 15 m ES žvejybos laivuose taip pat turi būti naudojama automatinio identifikavimo sistema (AIS), pirmiausia sukurta jūrų saugumui užtikrinti. Valstybės narės turi užtikrinti įpareigojimo iškrauti laimikį kontrolę naudodamos nuotolinio elektroninio stebėjimo sistemas, įskaitant laivuose įrengtas kameras, kai laivai yra ilgesni nei 18 m ir kelia didelę neatitikties riziką.

2. Žvejybos galimybių naudojimas

Žvejybos galimybių naudojimas kontroliuojamas remiantis įvairiais veiklos ir laimikio registravimo ir deklaravimo reikalavimais. Visų žvejybos laivų kapitonai turi pildyti elektroninį žvejybos žurnalą, kuriame registruojama tokia informacija kaip kiekvienos rūšies laimikis (trumpesniems nei 12 m laivams – supaprastintas laivo žurnalas). Jie turi užpildyti iškrovimo deklaraciją ir, jei laimikis perkeliamas iš vieno laivo į kitą, perkrovimo deklaraciją – abu šie dokumentai yra elektroniniai.

3. Žvejybos laivyno pajėgumai

Valstybės narės turi užtikrinti, kad jų laivynai neviršytų kiekvienai valstybei narei nustatyto didžiausio pajėgumo. Todėl jos yra atsakingos už savo laivų pajėgumo stebėseną ir tikrinimą, ar jie atitinka oficialiai nurodytą talpą ir variklio galią. Tam tikruose

dideliuose laivuose, kuriuose yra didelė neatitikties rizika, turi būti įrengti įtaisai, kuriais nuolatos stebima variklio galia.

4. Mėgėjų žvejyba

Pakrantės valstybės narės turi turėti elektroninę mėgėjų žvejybos laimikio registravimo ir pranešimo sistemą. Draudžiama tiekti į rinką ar parduoti jų pagautas žuvis.

5. Prekyba

Valstybės narės yra atsakingos už žvejybos ir akvakultūros produktų prekybos savo teritorijose kontrolę visais etapais – nuo pirmojo pardavimo iki transporto ir mažmeninės prekybos. Jos turi užtikrinti visišką skaitmeninį šviežių ir užšaldytų produktų atsekamumą, pagrįstą tinkamu ženkliniu visoje gamybos grandinėje. Skaitmeninio atsekamumo nuostatos taip pat bus taikomos perdirbtiems produktams po 2029 m.

6. Stebėjimas

Valstybės narės privalo užtikrinti žvejybos veiklos priežiūrą savo vandenyse, naudodamos tiesioginį stebėjimą vykdančius inspektavimo laivus ar orlaivius ir atlikdamos LSS duomenų analizę nuotoliniu būdu. Jos privalo turėti inspektorius, kurie inspektuoja jūroje, uostuose, gabenant, gamybinėse patalpose ir žuvininkystės produktų prekybos metu. Inspektoriai visų pirma turi patikrinti laimikio, žvejybos įrankių ir laivų variklių teisėtumą ir visų reikalaujamų dokumentų ir deklaracijų tikslumą.

7. Sankcijos

Nustačiusios pažeidimus, valstybės narės turi užtikrinti, kad būtų taikomos tinkamos sankcijos. Sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios; jos apima administracinius veiksmus ir (arba) baudžiamąjį procesą. Tam tikra veikla apibrėžiama kaip sunkūs pažeidimai visose valstybėse narėse. Jos taiko taškų sistemą, pagal kurią sunkų pažeidimą padariusio žvejybos laivo savininkui ir (arba) kapitonui skiriami baudos taškai, dėl kurių žvejybos licencijos galiojimas gali būti sustabdytas ir galiausiai ji gali būti panaikinta.

B. Tvarus išorės žvejybos laivynų valdymas

ES laivams, žvejojantiems valstybių narių jurisdikcijai nepriklausančiuose vandenyse, ir ne ES laivams, vykdančioms veiklą ES vandenyse, taikoma speciali leidimų procedūra. Žvejybos leidimų suteikimo ir valdymo sistema pirmiausia buvo apibrėžta Reglamente (EB) Nr. 1006/2008 (Žvejybos leidimų reglamentas), ji buvo peržiūreta priimant Reglamentą dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo.

Reglamentu dėl tvaraus išorės laivynų valdymo buvo pagerinta ES išorės žvejybos laivyno stebėsenos ir padidintas skaidrumas, remiantis principu, kad bet kuris ne ES vandenyse žvejojantis laivas turėtų turėti savo vėliavos valstybės leidimą ir jo veikla turėtų būti stebima, nepriklausomai nuo jos vykdymo vietos ir reguliavimo sistemos. Juo buvo išplėsta leidimų sistemos aprėptis, siekiant įtraukti tokią praktiką kaip ES įmonių ir ne ES valstybių privatūs susitarimai, ES žvejybos laivų frachtavimas ir pakartotinis laivų, kurie prieš tai vykdė veiklą plaukiodami su ne ES vėliava, įtraukimas į ES laivyno registrą (perregistravimas). Iš valstybių narių reikalaujama suteikti leidimus žvejybos laivams laikantis bendrų tinkamumo kriterijų, papildomų specialiomis sąlygomis, priklausančiomis nuo leidimo pobūdžio. Reglamentu dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo buvo suteikta vieša prieiga prie tos elektroninio žvejybos leidimų registro dalies, kurioje galima pamatyti, kas kokius išteklius žvejoja ir kur.

C. NNN žvejyba

Plačiai pripažįstama, kad NNN žvejyba yra didelė aplinkosaugos, ekonominė ir socialinė problema. Reaguodama į šią pasaulinę problemą, ES parengė NNN žvejybos reglamentą, kuris išlieka esminį žingsnį reiškiančiu žvejybos teisės aktu pasaulyje. NNN žvejybos reglamentas įsigaliojo 2010 m. sausio mėn. ir buvo papildytas Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1010/2009, kuriame išsamiai išdėstomas jo įgyvendinimas. Jis taikomas visiems laivams, naudojantiems ES rinkai skirtus žvejybos išteklius, ir visiems ES piliečiams, dalyvaujantiems žvejybos veikloje. Tačiau juo neketinama perimti pirminės vėliavų valstybių atsakomybės drausminti savo laivus ar pakrančių valstybių atsakomybės stebėti savo vandenį. Jis taikomas tik tuo atveju, kai abu šie mechanizmai neveikia ir vėliavos arba pakrantės valstybė nebaudžia už sunkius pažeidimus.

Pagrindinis NNN žvejybos reglamento tikslas yra užkirsti kelią vykdant NNN žvejybą gautų produktų importui į ES, nuo jo atgrasyti ir jį panaikinti. Atitinkamai, pagrindiniai jo elementai yra su rinka susijusios priemonės: laimikio sertifikavimo sistema, kurios tikslas yra užtikrinti, kad į ES rinką būtų leidžiama patekti tik toms žuvims, kurios, kaip sertifikuojama, sužvejotos teisėtai, ir kortelių procedūra, taikoma ne ES valstybėms, kurios laikomos nebendradarbiaujančiomis – dėl to gali būti taikomos prekybą ribojančios priemonės. Kartu su šiais pagrindiniais elementais taikoma daug uosto valstybės priemonių ir nuostatų dėl reguliaraus NNN žvejybą vykdančių laivų sąrašo skelbimo, taip pat ES veiklos vykdytojų, vykdančių ar remiančių NNN žvejybos veiklą bet kur pasaulyje ir su bet kuria vėliava, baudimo procedūra.

D. Europos žuvininkystės kontrolės agentūra

EŽKA, kuri buvo įsteigta 2005 m. ir veikia nuo 2007 m., padėjo geriau užtikrinti vykdymą ir koordinavimą sutelkiant ES ir nacionalines žvejybos veiklos kontrolės, tikrinimo ir stebėjimo priemones pagal jungtinės veiklos planus, kurie yra jos pagrindinė priemonė. Kontrolės reglamentu EŽKA suteikti nauji įgaliojimai siekiant padidinti jos veiksmingumą. Jos veikla finansuojama iš trijų šaltinių: ES biudžeto, mokesčių už valstybėms narėms suteiktas paslaugas ir pajamų už leidinius, mokymą ir kitas agentūros teikiamas paslaugas.

EŽKA užduotys apibrėžtos Reglamente (ES) 2019/473. Į jas įeina bendradarbiavimas su Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra ir Europos jūrų saugumo agentūra, kiekvienai jų veikiant pagal savo įgaliojimus, siekiant padidinti pakrančių apsaugos funkcijų, tokių kaip saugi laivyba, saugumas, paieška ir gelbėjimas, sienų kontrolė, žuvininkystės kontrolė, muitinių tikrinimas, bendroji teisėsauga ir aplinkos apsauga, efektyvumą. Europos jūrų saugumo agentūra Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgoms ir EŽKA teikia integruotas jūrų paslaugas, paremtas laivų pranešimų sistemomis ir kitomis stebėsenos priemonėmis. Į šias informavimo paslaugas įeina laivų aptikimas, identifikavimas ir sekimas, išvykimo taškų stebėsenos ir anomalijų aptikimas – visa tai padeda aptikti NNN žvejybą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Nuo tada, kai priimta Lisabonos sutartis, Parlamentas yra viena iš teisėkūros institucijų pagal įprastą teisėkūros procedūrą ir atlieka pagrindinį vaidmenį nustatant BŽP ir jos žuvininkystės kontrolės sistemą. Parlamentas visų pirma atliko esminį vaidmenį vykstant ilgam peržiūrėtos kontrolės sistemos nustatymo procesui.

Žuvininkystės komitetas prižiūri politikos kontrolės priemones, kadangi veiksmingas ir nediskriminacinis taisyklių įgyvendinimas turi būti vienas iš pagrindinių BŽP ramsčių. Todėl, pripažindamas, kad esama didelių Kontrolės reglamento taikymo valstybėse narėse skirtumų, 2016 m. spalio 25 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „Kaip suvienodinti žuvininkystės kontrolę Europoje?“. 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl kontrolės priemonių, kurias naudojant nustatoma, ar žuvininkystės produktai atitinka patekimo į ES rinką kriterijus, įgyvendinimo. Šios rezoliucijos buvo indėlis į diskusijas, kurių rezultatas buvo Komisijos pasiūlymas peržiūrėti Kontrolės reglamentą.

Parlamentas taip pat peržiūri EŽKA metinę ataskaitą ir patvirtina jos biudžeto įvykdymą.

Žuvininkystės komiteto užsakyti tyrimai:

- [„Baudos taškų sistemos socialinis ir ekonominis poveikis“ \(Social and Economic Impact of the Penalty Point System, 2016 m.\)](#);
- [„BŽP: pažeidimo nagrinėjimo procedūros ir taikomos sankcijos Europos Sąjungoje“ \(The CFP – Infringement Procedures and Imposed Sanctions throughout the EU, 2014 m.\)](#);
- [„Neteisėta, nedeklaruojama ir neregamentuojama žvejyba: sankcijos Europos Sąjungoje“](#).

Irina Popescu
10/2023

3.3.4. STRUKTŪRINĖ PARAMA ŽUVININKYSTEI

Anksčiau Europos žuvininkystės politika buvo finansuojama taikant Žuvininkystės orientavimo finansinę priemonę (ŽOFP), 2007–2013 m. laikotarpiu – iš Europos žuvininkystės fondo (EŽF), o dabar ji finansuojama iš naujojo Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF), kurį 2014–2020 m. laikotarpiu sudaro 6,4 mlrd. eurų. EJRŽF remia žvejus jiems pereinant prie tausiosios žvejybos, pakrančių bendruomenes joms įvairinant savo ekonomiką ir finansuoja projektus, skirtus naujoms darbo vietoms kurti ir gyvenimo kokybei Europos pakrančių regionuose gerinti.

TEISINIS PAGRINDAS

2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos, ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006.

2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 508/2014 dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo.

TIKSLAI

Pagrindinis žuvininkystės struktūrinės politikos tikslas – suteikti finansinių priemonių bendrai žuvininkystės politikai (BŽP) įgyvendinti ir darniam žuvininkystės ir žemės ūkio sektorių vystymuisi. Pagal ją remiami žvejai, siekiantys laikytis naujų reikalavimų, pvz., susijusių su draudimu išmesti žuvis, naujomis saugumo priemonėmis ir darbo sąlygų pokyčiais, duomenų rinkimu ir uostų infrastruktūra.

LAIMĖJIMAI

A. Istorinė raida

Žuvininkystės struktūrinė politika sukurta 1970 m. priėmus sprendimą iš Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) Orientavimo skyriaus prašyti paramos statybos, modernizavimo, prekybos ir perdirbimo veiklai žuvininkystės sektoriuje.

1992 m. Edinburge Europos Vadovų Taryba nusprendė žuvininkystės struktūrinę politiką įtraukti į struktūrinius fondus ir nustatyti jai atskirą 5a tikslą (žuvininkystės struktūrų pritaikymas) ir atskirą finansinę priemonę (Žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė (ŽOFP)). Patvirtinta Bendrijos iniciatyva dėl žuvininkystės sektoriaus restruktūrizavimo (PESCA), kurios tikslas – 1994–1999 m. laikotarpiu teikti finansinę paramą nuo žuvininkystės priklausantiems rajonams, ir numatytos papildomos priemonės (pvz., ankstyvas išėjimas į pensiją, paskatos jauniems žvejams ir kt.).

Darbotvarkėje 2000 pateiktos naujos gairės, kuriose nuo žuvininkystės priklausančių rajonų struktūrinių problemų sprendimas buvo įtrauktas į naują struktūrinių fondų 2 tikslą, o PESCA iniciatyva 2000 m. nebuvo atnaujinta. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1263/1999 nustatyta nauja ŽOFP sistema 2000–2006 m. laikotarpiui, siekiant užtikrinti tvarią žuvininkystės išteklių ir jų naudojimo pusiausvyrą.

B. Europos žuvininkystės fondas (EŽF)

1. Vykdam BŽP reformą, 2007–2013 m. laikotarpiui Europos žuvininkystės fondas pakeitė ŽOFP. Buvo numatytos 5 prioritetinės jo naudojimo sritys:

- BŽP pagrindinių tikslų rėmimas, užtikrinant tausų žvejybos išteklių naudojimą ir stabilią šių išteklių ir ES žvejybos laivyno pajėgumo pusiausvyrą;
- šio sektoriaus veiklos vykdytojų konkurencingumo ir ekonominio pajėgumo didinimas;
- skatinimas naudoti aplinką tausojančius žvejybos ir gamybos būdus;
- deramos paramos šiame sektoriuje dirbantiems asmenims teikimas;
- palankių sąlygų įvairinti ekonominę veiklą nuo žvejybos priklausančiuose rajonuose sudarymas.

Visą 2007–2013 m. laikotarpio EŽF biudžetą sudarė 3 849 mln. EUR. Iš jų 2 908 mln. EUR buvo numatyta konvergencijos rajonams, o 941 mln. EUR – ne konvergencijos rajonams.

2. Veiksmų rūšys:

- Bendrijos žvejybos laivyno pritaikymo priemonės (pagalba žvejybos laivus visam laikui arba laikinai pašalinant iš rinkos, keičiant profesiją, anksti išeinant į pensiją ar pagalba mokymuisi);
- akvakultūra, perdirbimas ir prekyba: skatinamas žvejybos įrangos ir būdų, mažinančių žvejybos poveikį aplinkai, įsigijimas ir naudojimas, ypač mažosiose ir labai mažose įmonėse;
- kolektyviniai veiksmai: parama projektams, kuriuos įgyvendinant buvo padedama tvariai plėtoti arba išsaugoti žuvų išteklius, stiprinti žuvininkystės produktų rinkas arba skatinti mokslininkų ir veiklos vykdytojų partnerystę žuvininkystės sektoriuje;
- darni priekrantės žvejybos rajonų plėtra: remiamos priemonės ir iniciatyvos, skirtos rajonų, nukentėjusių dėl žvejybos veiklos masto mažėjimo, ekonominei plėtrai įvairinti ir stiprinti;
- techninė pagalba: imtasi veiksmų, susijusių su parengiamaisiais darbais, stebėjimu, administracine ir technine parama, vertinimu, auditu ir kontrole, ir reikalingų pasiūlytam reglamentui įgyvendinti.

Valstybės narės buvo atsakingos už lėšų paskirstymą šiems 5 prioritetams.

EUROPOS JŪROS REIKALŲ IR ŽUVININKYSTĖS FONDAS (EJRŽF)

Kad būtų įgyvendintas Parlamento susitarimas su Taryba dėl naujos ir iš esmės persvarstytos BŽP, EJRŽF, kaip pasiūlė Komisija (Parlamentas šį pasiūlymą pirmą kartą pakeitė 2013 m.), buvo dar kartą pakeistas, o jo galutinė formuluotė pateikta susitarime su Taryba.

Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondas yra vienas iš penkių 2014–2020 m. laikotarpio Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondai). Šis fondas yra 2 išlaidų kategorijos „Tvarus augimas ir gamtos išteklių“ dalis. Tai yra pagrindinė ES bendros žuvininkystės politikos (BŽP) finansinės paramos priemonė. Nedidelė EJŖŽF paramos dalis skiriama integruotai jūrų politikai (IJP) remti. Pagal BŽP visų pirma skatinama tausioji žvejyba, darni akvakultūra, kontrolė ir vykdymo užtikrinimas, duomenų rinkimas ir mėlynoji ekonomika. EJŖŽF visoje ES taip pat remia tikslus, susijusius su jūrų ir pakrančių reikalais, pavyzdžiui, tarptautiniu valdymu, žiniomis apie jūras ir jūrinių teritorijų planavimu. Visas EJŖŽF skirtas finansavimas 2014–2020 m. laikotarpiu sudaro 6,4 mlrd. EUR. ESI fondai veikia taikant bendras taisykles ir nuostatas (žr. 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1303/2013), kuriomis gerinamas ir suderinamas jų koordinavimas ir įgyvendinimas. EJŖŽF kartu su nacionalinėmis lėšomis naudojamas siekiant bendrai finansuoti projektus: kiekvienai valstybei narei, atsižvelgiant į jos žuvininkystės sektoriaus dydį (užimtumo ir gamybos lygį, žvejybos laivyno dydį ir t. t.) paskiriama fondo biudžeto dalis. Tada kiekviena valstybė narė parengia veiksmų programą, kurioje nurodoma, kaip bus panaudotos fondo lėšos, o šią programą tvirtina Komisija. Nacionalinės institucijos turi įgaliojimus pasirinkti finansuotinus projektus ir yra kartu su Komisija atsakingos už veiksmų programos įgyvendinimą.

Pagal šią programą remiamos keturios pagrindinės kryptys:

A. aplinkosaugos požiūriu darnus ES žuvininkystės sektorius

- Investicijos į selektyvesnius žvejybos įrankius siekiant užtikrinti, kad žuvis nebebūtų išmetama į jūrą, ir taip valdyti poveikį, kylantį dėl BŽP nustatyto įpareigojimo nuo 2015 m. iškrauti visą sužvejojimą laimikį;
- atsižvelgiant į konkretų Parlamento reikalavimą, pirmenybė teikiama duomenų rinkimui ir kontrolei, gerokai padidinant iš EJŖŽF šiam tikslui skiriamą dalį;
- priemonių, skirtų ištekliams saugoti, pvz., draudimo žvejoti dėl biologinių priešasčių, įgyvendinimas;
- subsidijų įšaldymas veiklos vykdytojams, kurie nesilaiko BŽP taisyklių.

B. Konkurencingas ES žuvininkystės sektorius

- Pagalba veiklai pradėti (iki 75 000 EUR investicija į žvejybos laivus, kurių ilgis iki 12 m) skiriama jaunesniems kaip 40 metų žvejams, turintiems bent penkerių metų profesinę patirtį šiame sektoriuje;
- parama žvejų pajamų įvairinimui imantis papildomos veiklos (pvz., žvejybinio turizmo). Reikia pažymėti, kad Parlamentas atmetė Komisijos pasiūlymą dėl perkvalifikavimo atsisakant žvejybos;
- investicijos į laivo įrangą, kad žvejai galėtų geriau tvarkyti laimikį ir pagerinti jo kokybę, taip pat investicijos į uostų infrastruktūrą, kad būtų galima vykdyti įpareigojimą iškrauti visas sužvejotas žuvis;
- parama inovacijoms, įskaitant modernesnių ir ekologiškesnių žvejybos laivų statybą;
- parama gamintojų organizacijų rengiamiems gamybos ir rinkodaros planams;
- pagalba žvejybos laivus visam laikui pašalinant iš rinkos (atiduodant juos į metalo laužą), siekiant sumažinti žvejybos pajėgumus ir laivyno žvejybos pastangas;

- parama variklio keitimui siekiant sumažinti galingumą ir išmetamo CO₂ kiekį (parama suteikiama, jei sumažinamas 12–24 metrų laivų variklių galingumas).

C. Geresnės socialinės sąlygos

- Investicijos siekiant laivuose pagerinti sveikatos, higienos ir saugos sąlygas;
- žvejų profesinis mokymas;
- savitarpio draudimo fondo sukūrimas siekiant padengti gaivalinių nelaimių ir ekologinių avarijų ar su sveikata susijusių incidentų sukeltus nuostolius (būtų padengiami žvejų nuostoliai, taip pat austrių augintojų nuostoliai, kuriuos sukelia bakterijos).

D. Mėlynasis augimas (akvakultūra)

- parama technologinei plėtrai, inovacijoms ir žinių perdavimui stiprinti;
- akvakultūros įmonių, visų pirma mažųjų ir vidutinių įmonių, konkurencingumo ir gyvybingumo didinimas;
- iniciatyvos, skirtos biologinės įvairovės atkūrimui ir su akvakultūra susijusių ekosistemų gerinimui;
- akvakultūros, kai užtikrinama aukšto lygio aplinkos apsauga, skatinimas ir gyvūnų sveikatos bei jų gerovės ir visuomenės sveikatos bei saugos užtikrinimas;
- profesinio mokymo, naujų profesinių gebėjimų ir mokymosi visą gyvenimą plėtojimas. Šioms priemonėms įgyvendinti tinka naudoti pažangiosios specializacijos strategijas (RIS3). Jos apima integruotą požiūrį, kurį taikant į visą vykdomą ekonominę veiklą galima įtraukti naujas iniciatyvas ir prietaikas, skatinant inovacijas, naujų įmonių steigimąsi ir principo „iš apačios į viršų“ taikymą. Taip šie principai gali atlikti reikšmingą vaidmenį skatinant mėlynąjį augimą.

Biudžetas

EJRŽF finansavimas 2014–2020 m. laikotarpiu sudaro 6,4 mlrd. EUR. 89 proc. fondo lėšų valdo valstybės narės, jas panaudodamos žvejybos poveikiui jūros aplinkai sumažinti, suteikdamos daugiau rinkos priemonių vartotojams ir specialistams, skatindamos bendrą saugomų vietovių valdymą ir remdamos mažos apimties žvejybą. Ši suma paskirstoma taip:

- 4 340 mln. EUR skirta žvejybos ir akvakultūros darniai plėtrai, įskaitant su rinkodara ir perdirbimu susijusias priemones, techninę paramą, vietos plėtrą ir žuvininkystės rajonams skiriamą paramą;
- 580 mln. EUR skirta kontrolės ir vykdymo užtikrinimo priemonėms, kad būtų stebima, kaip laikomasi BŽP, ir apsaugoma sąžininga prieiga prie geros būklės išteklių. Tai apima galimybes prieiti prie žvejybos vietų, žvejybos pastangas, BLSK ir kvotas;
- 520 mln. EUR skirta duomenų rinkimui finansuoti siekiant geresnio ilgalaikio žvejybos valdymo (pvz., suprasti ir stebėti komercinių rūšių žuvis, vienos rūšies išteklių ir mišriosios žvejybos pokyčius, taip pat vykdyti ekologinį regioninių baseinų modeliavimą);
- 71 mln. EUR skirta mėlynosios ekonomikos priemonėms, darnaus augimo ir darbo vietų kūrimo pasitelkiant jūrų išteklius skatinimui tokiose srityse, kaip jūrų

stebėjimas, geresnės žinios apie jūras ir ekosistemas ir atsakingas naujų jūrų išteklių naudojimas (energija, biotechnologijos ir pan.);

- 192,5 mln. EUR skirta kompensacijoms atokiausiems regionams, kurių laivynus daugiausia sudaro maži laivai. Skiriant lėšas iš EJŖŽF atsižvelgiama į atokiausiems regionams būdingus sunkumus, suteikiant jiems didesnę valstybės pagalbą ir taikant konkrečią su žvejybos ir akvakultūros produktais susijusių papildomų išlaidų kompensavimo sistemą;

Likusius 11 proc. fondo lėšų tiesiogiai valdo Komisija, siekdama remti ES masto jūrų ir pakrančių projektus, įskaitant jūrų teritorijų planavimą, tarptautinį valdymą ir bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija bei gerąja patirtimi.

Daugiametė finansinė programa (DFP)

Struktūrinė parama BŽP reguliuojama DFP, kurioje nurodomos didžiausios sumos, kurias ES gali skirti konkrečioms politikos sritims. DFP numatyta finansinio programavimo ir biudžetinės drausmės sistema, užtikrinanti, kad ES išlaidos būtų numatomos ir neviršytų nustatytų ribų laikotarpiu, kuris yra pakankamai ilgas, kad bendra politika duotų efektyvių rezultatų. 2014–2020 m. DFP suskirstyta į šešias išlaidų kategorijas, atitinkančias įvairias veiklos sritis. Viena iš jų – Tvarus augimas ir gamtos ištekliai – apima BŽP, kuriai skirtas 420 mlrd. EUR biudžetas. 2018 m. gegužės 2 d. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl DFP 2021–2027 m., o 2018 m. birželio 12 d. Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD paskelbė savo EJŖŽF pasiūlymą, kuriame pateikti toliau nurodyti pagrindiniai prioritetai:

- darnios žuvininkystės skatinimas ir jūrų biologinių išteklių išsaugojimas;
- prisidėti prie apsirūpinimo maistu saugumo Europos Sąjungoje darnios ir konkurencingos akvakultūros ir rinkų priemonėmis;
- sąlygų tvariai mėlynajai ekonomikai augti ir pakrantės bendruomenėms klestėti sudarymas;
- tarptautinio vandenynų valdymo stiprinimas ir jūrų bei vandenynų saugos, saugumo, švaros ir darnaus valdymo galimybių užtikrinimas.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas balsuoja dėl biudžeto ir jo įvykdymo patvirtinimo. Teisės aktų leidėjai balsuoja dėl EJŖŽF pasiūlymo pagal įprastą teisėkūros procedūrą. Parlamentas tikrina per ESF fondus paskirstomas ES išlaidas vykdydamas metinę biudžeto įvykdymo patvirtinimo procedūrą.

2016 m. liepos 6 d. Parlamentas diskutavo ir priėmė pranešimą savo iniciatyva „Pasirengimas porinkimui 2014–2020 m. DFP tikslinimui“^[1], kaip savo indėlį prieš Komisijai pateikiant DFP laikotarpio vidurio peržiūros rezultatus. 2017 m. lapkričio 11 d. Žuvininkystės komitetas balsavo už savo nuomonę, teikiamą Biudžeto komitetui, dėl kitos DFP: Parlamento pozicijos dėl DFP po 2020 m. rengimas.

2019 m. kovo 13 d. Parlamentas priėmė teisėkūros rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Jungtinės Karalystės išstojimo

[1]OL C 101, 2018 3 16, p. 64.

iš Sąjungos iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 508/2014^[2]. Šis ES reglamentas taikomas šiuo metu įgyvendinamam 2014–2020 m. EJŖŽF.

2019 m. balandžio 4 d. Parlamentas priėmė teisėkūros pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo 2021–2027 m. laikotarpiui^[3]. To fondo tikslas turėtų būti skirti Sąjungos biudžeto finansavimą siekiant paremti bendrą žuvininkystės politiką (BŽP), Sąjungos jūrų politiką ir Sąjungos tarptautinius įsipareigojimus vandenynų valdymo srityje.

Irina Popescu
04/2023

[2]P8_TA-PROV(2019)0183.

[3]P8_TA(2019)0343.

3.3.5. BENDRAS ŽVEJYBOS IR AKVAKULTŪROS PRODUKTŲ RINKOS ORGANIZAVIMAS

Žveijbos ir akvakultūros produktų bendras rinkos organizavimas (BRO) buvo pirmoji bendros žuvininkystės politikos (BŽP) sudedamoji dalis. Apskritai dabartiniu BRO siekiama apsaugoti gamintojus ir užtikrinti žveijbos ir akvakultūros produktų rinkos aplinkosauginį darnumą ir ekonominį perspektyvumą. Tobulinami ir stiprinami pagrindiniai BRO elementai, pavyzdžiui, bendri rinkos standartai, vartotojų informavimas ir gamintojų organizacijos, ir įvedami nauji elementai, pavyzdžiui, rinkos tyrimai.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 42 straipsnis ir 43 straipsnio 2 dalis.

BENDROJI INFORMACIJA

Bendras rinkos organizavimas (BRO) yra Sąjungos žveijbos ir akvakultūros produktų rinkos valdymo politika ir vienas iš BŽP (3.3.1) ramsčių, sykiu užtikrinant jos aplinkosauginį darnumą ir ekonominį perspektyvumą. Pradėtas įgyvendinti dar 1970 m.^[1], jis buvo pirmasis atskiras reglamentas žuvininkystės klausimais, tačiau buvo taikomas vis dar pagal bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) (3.2.1) teisinę sistemą. Taigi, žveijbos ir akvakultūros produktų BRO yra grindžiamas žemės ūkio sektoriaus ir jo produktų uždaviniais ir principais. Pagal SESV 38 straipsnio 1 dalyje pateiktą apibrėžtį „žemės ūkio produktai“ yra „žemdirbystės, gyvulininkystės bei žuvininkystės produktai ir tiesiogiai su jais susiję pirminio perdirbimo produktai“. BRO buvo iš esmės persvarstytas 1981 m.^[2] ir 1999 m.^[3] 2013 m. BRO buvo dar kartą reformuotas kaip naujausios BŽP reformos dokumentų rinkinio dalis, atsižvelgiant į tam tikrus ankstesnių sistemų trūkumus ir žveijbos bei akvakultūros veiklos raidą. Jis įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d. Dabartinis reglamentas – Reglamentas (ES) Nr. 1379/2013 dėl BRO žveijbos ir akvakultūros produktų^[4] – atlieka labiau integruotą vaidmenį susiejant rinkos aspektus su valdymo strategijomis. Be to, dabartiniu žveijbos ir akvakultūros BRO nustatoma teisinė sistema, taikoma gamintojų organizacijoms, prekybos standartams, vartotojų informavimui ir sertifikavimui (ekologiniams ženkliams), konkurencijos taisyklėms ir rinkos tyrimams, pvz., Europos žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkos stebėjimo centrui (EUMOFA).

TIKSLAI

Dabartiniu žveijbos ir akvakultūros produktų BRO siekiama apsaugoti gamintojus, daugiausia dėmesio skiriant pirminiams gamintojams (žveijbos ir akvakultūros įmonėms) ir susiejant rinkos aspektus su išteklių valdymo klausimais. Pagrindiniai BRO tikslai yra šie:

- prisidėti prie tausaus gyvųjų jūrų biologinių išteklių naudojimo;

[1]OL L 236, 1970 10 27, p. 5.

[2]OL L 379, 1981 12 31, p. 1.

[3]OL L 17, 2000 1 21, p. 22.

[4]OL L 354, 2013 12 28, p. 1.

- sudaryti sąlygas žvejybos ir akvakultūros sektoriui atitinkamu lygiu taikyti bendrą žuvininkystės politiką;
- stiprinti Sąjungos žvejybos ir akvakultūros sektoriaus, ypač gamintojų, konkurencingumą;
- didinti rinkų skaidrumą ir stabilumą;
- užtikrinti, kad pridėtinės vertės paskirstymas sektoriaus tiekimo grandinėje būtų labiau subalansuotas;
- gerinti vartotojų informavimą ir didinti jų sąmoningumą teikiant jiems informaciją ir užtikrinant ženklumą, kuriame pateikiama suprantama informacija;
- padėti užtikrinti vienodas visų Sąjungoje parduodamų produktų pardavimo sąlygas skatinant tausų žuvininkystės išteklių naudojimą;
- padėti užtikrinti, kad vartotojams būtų tiekiami įvairūs žvejybos ir akvakultūros produktai;
- teikti vartotojams patikrinamą ir tikslią informaciją apie produkto kilmę ir jo pagaminimo būdą, visų pirma žymint ir ženklinant.

LAIMĖJIMAI

Pagrindiniai žvejybos ir akvakultūros BRO laimėjimai yra nurodyti toliau.

A. Bendri prekybos standartai

Bendri prekybos standartai yra bendros ypatybės, susijusios su žmonėms vartoti skirtų žvejybos ir akvakultūros produktų kokybe, dydžiu, svoriu, pakavimu, pateikimu ir ženklumu, neatsižvelgiant į jų kilmę. Jie padeda išlaikyti aukštos kokybės produktus vidaus rinkoje, palengvina prekybą, grindžiamą sąžininga konkurencija, ir taip padeda didinti gamybos pelningumą. Nuo 2013 m. BRO reformos bendri rinkos standartai taip pat turėtų sudaryti sąlygas tiekti rinkai darnius produktus. Šie standartai turėtų būti nustatyti pagal išteklių išsaugojimo priemones, pvz., mažiausi parduodamų rūšių gyvūnų dydžiai turi atitikti patikimiausias turimas mokslines rekomendacijas arba atitikti mažiausius išteklių išsaugojimą užtikrinančius orientacinius dydžius (3.3.2). 2019 m. Komisija pateikė žvejybos ir akvakultūros produktų rinkos standartų sistemos veikimo vertinimą.

B. Vartotojų informavimas

Vartotojams teikiama privaloma ir savanoriška informacija siekiama vartotojams teikti išsamią ir aiškią informaciją, kad būtų skatinamas atsakingas vartojimas. Naujuoju BRO reglamentu išplečiamas žmonėms vartoti skirtų žvejybos ir akvakultūros produktų ženklime privalomos informacijos turinys ir apimtis. Be to, siekiant geriau informuoti apie aplinkosauginį tvarumą, reikėtų įvertinti ekologinių ženklų, kaip savanoriškai teikiamos informacijos, naudojimą. 2016 m. gegužės mėn., remdamasi BRO reglamento 36 straipsniu, po viešų konsultacijų Komisija paskelbė galimybių ataskaitą dėl galimybių sukurti ES masto ekologinio ženklo sistemą žvejybos ir akvakultūros produktams.

C. Gamintojų organizacijos ir gamybos bei prekybos planai

Naujuoju BRO reglamentu didinama žvejybos ir akvakultūros gamintojų organizacijų atsakomybė už tai, kad būtų pasiekti BŽP ir BRO tikslai. Visos gamintojų organizacijos turi parengti ir pateikti viešosioms institucijoms gamybos ir prekybos planą, kad

užtikrintų savo žvejybos ir akvakultūros veiklos aplinkosauginį tvarumą. Taigi gamybos ir prekybos planai yra esminė ir privaloma naujojo BRO priemonė. Siekdama sudaryti palankesnes sąlygas visoms gamintojų organizacijoms rengti ir vienodai įgyvendinti gamybos ir prekybos planus, Komisija priėmė įgyvendinimo reglamentą (ES) Nr. 1418/2013^[5] ir pateikė rekomendaciją 2014/117/ES^[6]. Gamybos ir prekybos planų rengimas ir įgyvendinimas gali būti bendrai finansuojamas Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF) (3.3.4) lėšomis.

D. Rinkos tyrimas

Komisija sukūrė Europos žvejybos ir akvakultūros produktų rinkos observatoriją (EUMOFA). Tai rinkos tyrimo priemonė, kuria siekiama skaidresnės ir efektyvesnės žvejybos ir akvakultūros rinkos. Ji palengvina prieigą prie žvejybos ir akvakultūros produktų duomenų, pateikia rinkos analizes ir padeda formuoti politiką. EUMOFA duomenų bazėje pateikiami duomenys apie žvejybos ir akvakultūros produktus visoje tiekimo grandinėje, pradedant nuo pirminio pardavimo, baigiant savaitiniais, mėnesiniais ir metiniais suvartojimo kiekiais. Be to, ji teikia struktūrinę informaciją ir analizes, susijusias su ES žvejybos ir akvakultūros sektoriumi tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu, ir tyrimus.

E. Pašalinimo iš rinkos schemos pabaiga

Pašalinimo iš rinkos kainų schema buvo rinkos intervencijos priemonė, kuri baigė galioti įgyvendinus naująjį BRO reglamentą. Pašalinimo iš rinkos kaina buvo nustatyta kaip fiksuota minimali kaina. Žuvies negalima parduoti už mažesnę, nei ši, kainą. Ši intervencijos priemonė sudarė sąlygas gamintojų organizacijoms, atsižvelgiant į tam tikrus rinkos svyravimų apribojimus, pašalinti žuvį iš rinkos. Todėl šios schemos užbaigimas paskatino gamintojus planuojant gamybą numatyti rinkos paklausą ir vengti produktų pašalinimo iš rinkos.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Kartu su vėliau priimtu atnaujintu pagrindiniu reglamentu dėl bendros žuvininkystės politikos (BŽP) ir nauju Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondu (EJRŽF) BRO schema sudaro vieną iš trijų naujausios BŽP reformos ramsčių.

Per paskutinį BŽP reformos ciklą Parlamentas atliko svarbų vaidmenį formuojant dabartinį BRO. Jis tvirtai pasisakė už BRO persvarstymą siekiant sukurti klestinčiam sektoriui skirtą teisinę sistemą, pagal kurią būtų išlaikytos pajamos, užtikrintas didesnis rinkos stabilumas, aukšti prekybos standartai ir padidinta žvejybos ir akvakultūros produktų pridėtinė vertė.

2018 m. gegužės 29 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją „ES žuvininkystės sektoriaus vertės grandinės optimizavimas“^[7]. Parlamentas paragino Komisiją, valstybes nares ir regionines institucijas imtis veiksmų sudėtingoms ES žuvininkystės sektoriaus problemoms spręsti, pvz., palengvinti gamintojų organizacijų steigimą, suteikti galių smulkiajai žvejybai ir įtraukti lyčių aspektą į žuvininkystės politiką.

2018 m. gegužės 30 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl kontrolės priemonių, kurias naudojant nustatoma, ar žuvininkystės produktai atitinka patekimo į ES rinką

[5] OL L 353, 2013 12 28, p. 40.

[6] OL L 65, 2014 3 5, p. 31.

[7] OL C 76, 2020 3 9, p. 2.

kriterijus^[8], ir paragino, kad visi importuoti produktai atitiktų atitinkamas ES maisto produktų taisykles ir kriterijus, įskaitant BŽP, taip pat sanitarijos, darbo, laivų saugos ir aplinkos standartus.

2020 m. sausio 15 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Europos žaliojo kurso^[9]. Joje Komisija raginama į savo strategiją „Nuo lauko iki stalo“ įtraukti žvejybos ir akvakultūros produktus siekiant sustiprinti tvarią vertės grandinę žuvininkystės sektoriuje. Be to, joje pabrėžiama, kad reikia imtis veiksmų kovojant su tarša plastikumu, mažinant maisto švaistymą, kovojant su sukčiavimu maisto produktų srityje ir gerinant maisto produktų ženklumą.

2023 m. vasario 21 d. Komisija paskelbė [Reglamento \(ES\) Nr. 1379/2013](#) dėl bendro žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo įgyvendinimo vertinimą. Remiantis vertinimu, BRO reglamentas ir tai, kaip jis buvo įgyvendintas nuo reformos pradžios, yra sėkminga. Nustatytos tobulintinos sritys ir Komisija paskelbė, kad ateityje spręs tuos klausimus glaudžiai bendradarbiaudama su suinteresuotaisiais subjektais ir nacionalinėmis administracijomis, kad būtų kuo labiau padidintas esamų rinkos priemonių poveikis, užtikrintas reikalavimų laikymasis ir šalinami trūkumai.

Marcus Ernst Gerhard Breuer
10/2023

[8] [OL C 76, 2020 3 9, p. 54.](#)

[9] [OL C 270, 2021 7 7, p. 2.](#)

3.3.6. TARPTAUTINIAI SANTYKIAI ŽVEJYBOS SRITYJE

Europos Sąjunga (ES) atlieka pagrindinį vaidmenį tarptautiniame bendradarbiavime žvejybos klausimais. Bendros žuvininkystės politikos (BŽP) išorės aspektas yra ES laivų, kurie žvejoja ne Sąjungos vandenyse, veiklos pagrindas. Šiuo pagrindu grindžiamas ES dalyvavimas daugiašaliuose žvejybos atvirojoje jūroje, kurią valdo regioninės žvejybos organizacijos, susitarimuose ir dvišaliuose susitarimuose su trečiosiomis valstybėmis dėl žvejybos jū vandenyse.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 38–43 straipsniai. ES turi išimtinę kompetenciją jūrų išteklių išsaugojimo srityje, apimančią tarptautinių organizacijų, kurių šalis yra ES, nustatytus įpareigojimus, ir dvišalių žvejybos susitarimų valdymo srityje. RŽVO priimtos priemonės į ES teisę perkeliama laikantis įprastos teisėkūros procedūros. Tarptautinius žvejybos susitarimus tvirtina Taryba, gavusi Parlamento pritarimą (SESV 218 straipsnio 6 dalies a punktas).

BENDROJI INFORMACIJA

Kai XX a. 8-ojo dešimtmečio viduryje buvo nustatytos išskirtinės ekonominės zonos, atsirado būtinybė sudaryti dvišalius ir daugiašalius žvejybos susitarimus. 1982 m. Jungtinės Tautos priėmė Jūrų teisės konvenciją (UNCLOS); ši konvencija įsigaliojo 1994 m. Ji gali būti laikoma vandenynų konstitucija, kurioje pripažįstamos pakrantės valstybių teisės kontroliuoti sužvejojamus kiekius su jų pakrante besiribojančiuose vandenyse. Nors visos IEZ apima tik 35 proc. viso jūrų ploto, šiose zonose yra apie 90 proc. pasaulio žuvų išteklių. Jūrų teisės konvencijoje reglamentuojamos ne tik išskirtinės ekonominės zonos, bet ir veikla tarptautiniuose vandenyse. Joje valstybės raginamos tarpusavyje bendradarbiauti, kad būtų galima išsaugoti ir valdyti gyvuosius jūrų išteklius tarptautiniuose vandenyse, įsteigus RŽVO. Tai reiškia, kad valstybės, turinčios tolimojo plaukiojimo žvejybos laivynus, turi sudaryti tarptautinius ir (arba) kitokius susitarimus, kad gautų teisę naudotis žvejybos ištekliais trečiųjų valstybių išskirtinėse ekonominėse zonose arba RŽVO valdomuose tarptautiniuose vandenyse. Tačiau tik 2013 m. priėmus [Reglamentą \(ES\) Nr. 1380/2013](#) dėl bendros žuvininkystės politikos, vadinamą BŽP pagrindų reglamentu, į BŽP buvo įtrauktas žuvininkystės politikos išorės aspektas. 2013 m. BŽP reforma buvo proveržis – pirmenybė buvo suteikta tausios ir atsakingos žvejybos principams, o ne ankstesniems tikslams išlaikyti ES laivynus išorės vandenyse ir užtikrinti tiekiamą rinkai.

Žvejyba ne Sąjungos vandenyse yra didelis ES žvejybos sektoriaus segmentas ir iš jos gaunama 20 % viso ES laimikio. Be to, ES, kaip didžiausiai pasaulio jūros gėrybių rinkai, tenka esminis vaidmuo skatinant geresnį žvejybos valdymą ir drauge su pasauliniais partneriais plėtojant žvejybos valdymo politikos priemones.

TIKSLAI

Pagal BŽP išorės aspektą nustatomas teisinis pagrindas, kuriuo remiantis Europos žvejybos laivai gali vykdyti veiklą ne ES vandenyse ir kuris grindžiamas keletu tikslų,

konkrečiai nustatytų BŽP pagrindiniu reglamentu (28 straipsnis). Tuose tiksluose nustatyta, kad ES turi:

- aktyviai remti mokslinių žinių ir rekomendacijų plėtojimą ir prie jo prisidėti,
- didinti Sąjungos iniciatyvų politikos suderinamumą, ypač daug dėmesio skiriant aplinkosaugos, prekybos ir vystymosi veiklai, ir didinti veiksmų, kurių imamasi vykdant vystomąjį bendradarbiavimą ir mokslinį, techninį bei ekonominį bendradarbiavimą, nuoseklumą,
- prisideda prie tausios žvejybos veiklos, kuri yra ekonomiškai perspektyvi ir kuria skatinamas užimtumas Sąjungoje,
- užtikrinti, kad Sąjungos žvejybos veikla ne Sąjungos vandenyse būtų grindžiama tais pačiais principais ir standartais, kurie taikytini pagal bendros žuvininkystės politikos srities Sąjungos teisę, ir sykiu propaguoti vienodas sąlygas Sąjungos veiklos vykdytojams kitų trečiųjų valstybių veiklos vykdytojų atžvilgiu,
- visose tarptautinėse srityse skatinti ir remti veiksmus, reikalingus neteisėtai, nedeklaruojamai ir nereglamentuojamai žvejybai išnaikinti,
- skatinti RŽVO atitikties komitetų steigimą ir stiprinimą, periodinių nepriklausomų veiklos rezultatų peržiūrų ir atitinkamų taisomųjų veiksmų vykdymą, įskaitant veiksmingas ir atgrasomas sankcijas, kurios turi būti taikomos remiantis skaidrumo ir nediskriminavimo principais.

PASIEKIMAI

A. Dvišaliai žvejybos susitarimai

1. Tausios žvejybos partnerystės susitarimai

Tausios žvejybos partnerystės susitarimus ES sudaro su tam tikromis trečiosiomis valstybėmis, siekdama prieigos prie žvejybos išteklių tos valstybės išskirtinėje ekonominėje zonoje. Susitarimai turėtų būti abipusiai naudingi ES ir atitinkamai trečiajai valstybei. Todėl mainais už žvejybos teises ES teikia finansinius įnašus savo tausios žvejybos partnerystės susitarimų partnerėms, įskaitant mokestį už prieigos teises ir paramą sektoriui. Finansiniu įnašu pagal šiuos susitarimus siekiama prisidėti prie aukštos kokybės valdymo sistemos kūrimo tose trečiosiose valstybėse. Visų pirma siekiama užtikrinti efektyvų duomenų rinkimą ir žvejybos kontrolę. ES pagalba sektoriui taip pat siekiama plėtoti šalių partnerių mokslo ir mokslinių tyrimų įstaigas, prisidedant prie pajėgumo stiprinimo iniciatyvų stebėjimo, kontrolės ir priežiūros srityse ir prie darnesnės žuvininkystės politikos plėtojimo.

Kiekviename tausios žvejybos partnerystės susitarime nustatoma teisinė ES laivų prieigos prie žvejybos išteklių sistema, o susijusiam įgyvendinimo protokole nustatomos suteikiamos žvejybos galimybės ir nustatomas ES finansinis įnašas. Į visus protokolus dabar įtraukiama nuostata dėl pagarbos demokratijos principams ir žmogaus teisėms. Tausios žvejybos partnerystės susitarimai yra dviejų rūšių: vadinamieji susitarimai dėl tunų, pagal kuriuos leidžiama žvejoti toli migruojančių žuvų išteklius, tokius kaip tunai ir jiems giminingos rūšys, ir vadinamieji mišrieji susitarimai, pagal kuriuos suteikiama prieiga prie įvairių žuvų išteklių. Šiuo metu galioja 13 tausios žvejybos partnerystės susitarimų: dešimt susitarimų dėl tunų su Žalioju Kyšuliu, Dramblio Kaulo Krantu, Gabonu, Kuko Salomis, Mauricijumi, Madagaskaru, San Tomė ir Prinsipe, Senegalu, Seišeliais ir Gambija ir trys mišrieji susitarimai su Grenlandija,

Bisau Gvinėja ir Mauritanija. Dar septyni tausios žvejojimo partnerystės susitarimai yra vadinamieji neaktyvūs susitarimai, nes neturi galiojančio protokolo: tai yra susitarimai dėl tunų su Pusiaujo Gvinėja, Kiribačiu, Liberija, Mikronezija, Maroku, Mozambiku ir Saliamono Salomis. Dėl šios priežasties ES laivams neleidžiama žvejoti tų valstybių vandenyse.

Tarptautiniams žvejojimo susitarimams skiriamas biudžetas padidėjo nuo 5 mln. EUR 1981 m. iki beveik 300 mln. EUR 1997 m. (tai beveik 30 proc. žuvininkystės sektoriui skirtų išteklių). 2020 m. tausios žvejojimo partnerystės susitarimams skirta 142,6 mln. EUR, t. y. 12 proc. BŽP biudžeto. Svarbiausias pagal finansinio įnašo dydį ir prieigos teises šiuo metu yra susitarimas su Mauritanija – jam skiriamas 60,80 mln. EUR ES metinis įnašas.

2. Šiaurės susitarimai

Šiaurės susitarimai apima bendrus Šiaurės jūros ir šiaurės rytų Atlanto išteklius ir keitimąsi žvejojimo galimybėmis tarp ES ir kaimyninių šalių (Jungtinės Karalystės, Norvegijos, Farerų salų ir Islandijos).

Jungtinė Karalystė ir ES susitarė dėl [Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo](#) (PBS), kuris taikomas nuo 2021 m. sausio 1 d. Bendradarbiavimas pagal PBS taip pat apima žvejojimą (PBS penktoji antraštinė dalis „Žvejojimas“). Abi šalys naudojasi pakrantės valstybės teisėmis tyrinėjamos, naudodamos, saugodamos ir valdydamos gyvuosius jūrų išteklius savo vandenyse. Priimdamos PBS nuostatas ir pereinamuoju laikotarpiu iki 2026 m. birželio 30 d. kiekviena šalis sutiko suteikti kitos šalies laivams visapusišką prieigą prie vandenų, kad jie galėtų žvejoti nurodytus BLSK ir neklotinius išteklius atitinkamose IEZ (12–200 jūrmylių zonose).

ES yra sudariusi tris žvejojimo susitarimus su Norvegija: dvišalį susitarimą dėl Šiaurės jūros ir Atlanto vandenyno, trišalį susitarimą su Danija, Švedija ir Norvegija dėl Skagerako ir Kategato ir kaimynystės susitarimą, pagal kurį Švedijos laivams suteikiama prieiga prie Norvegijos vandenų Šiaurės jūroje. Susitarimas su Islandija yra vadinamasis neaktyvus susitarimas, nes nuo 2008 m. nebuvo sudaryta dvišalių žvejojimo susitarimų.

Be to, keletas tam tikrų išteklių (atlantinių skumbrių, prie Skandinavijos esančių atlantinių silkių išteklių ir šiaurinių žydrųjų merlangų) valdomi pagal pakrantės valstybių susitarimus.

B. Regioninės žvejojimo valdymo organizacijos

Regioninės žvejojimo valdymo organizacijos (RŽVO) yra tarptautinės organizacijos, sudarytos iš valstybių, turinčių žvejojimo interesų atvirojoje jūroje. ES aktyviai dalyvauja daugelio RŽVO veikloje, pasisako už išsaugojimo ir valdymo priemones ir teikia finansinę paramą moksliniams tyrimams ir kitoms pagalbinėms priemonėms. Šių susitarimų tikslas – stiprinti regioninį bendradarbiavimą, siekiant užtikrinti tarptautinių vandenų žuvų išteklių ir daugiateritorių išteklių apsaugą ir tausų naudojimą. Svarbu, kad susitarimais taip pat siekiama atgrasyti nuo neteisėtos, nedeklaruojamos ir neregamentuojamos (NNN) žvejojimo ([3.3.3](#)). RŽVO pobūdis įvairus: kai kurios yra įsteigtos prie Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO), kitos yra nepriklausomos; kai kurios valdo tam tikros zonos biologinius išteklius, kitos – tam tikrus išteklius arba jų grupes. RŽVO taip pat aktyviai dalyvauja nustatant žvejojimo kontrolės ir stebėjimo priemones, pavyzdžiui, tvirtina bendras inspektavimo programas

Žvejybos šiaurės rytų Atlante komisijoje, Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijoje ir Antarkties jūrų gyvųjų išteklių apsaugos komisijoje.

Šiuo metu ES aktyviai dalyvauja penkių tunų RŽVO ir 13 ne tunų RŽVO veikloje. Ji taip pat dalyvauja dar dviejų RŽVO veikloje, nors jos yra tik patariamąsios institucijos – tai Vakarų vidurio Atlanto žvejybos komisija ir Žvejybos rytų vidurio Atlante komitetas.

C. Tarptautinis žvejybos valdymas

Tarptautinėmis konvencijomis kuriama jūrų ir vandenynų naudojimo teisinė tvarka ir skatinama taikiai, lygiateisiškai ir veiksmingai naudoti jų išteklius, išsaugoti gyvuosius išteklius, taip pat apsaugoti ir išsaugoti jūros aplinką.

ES ir jos valstybės narės yra Jūrų teisės konvencijos šalys ir bendradarbiauja rengiant kitas priemones, kuriomis siekiama toliau įgyvendinti darnią žuvininkystę. Svarbus žingsnis siekiant bendro tarptautinio valdymo žvejybos srityje buvo Jungtinių Tautų susitarimas dėl žuvų išteklių (UNFSA). Jis buvo sudarytas kaip įgyvendinimo susitarimas pagal UNCLOS 1995 m. ir įsigaliojo 2001 m. UNFSA siekiama užtikrinti ilgalaikį daugiateritorių ir toli migruojančių žuvų išteklių išsaugojimą ir tausų naudojimą. 2023 m. kovo 4 d. pagal UNCLOS buvo sudarytas naujas įgyvendinimo susitarimas dėl biologinės įvairovės už nacionalinės jurisdikcijos teritorijų ribų. Jis priimtas kaip svarbi Atvirosios jūros sutartis siekiant apsaugoti vandenynus, kovoti su aplinkos būklės blogėjimu, kovoti su klimato kaita ir užkirsti kelią biologinės įvairovės nykimui. Pagal naująją sutartį bus galima nustatyti didelio masto saugomas jūrų teritorijas atvirojoje jūroje ir bus privaloma vertinti ekonominės veiklos poveikį biologinei įvairovei atvirojoje jūroje.

ES taip pat yra bendradarbiaujanti FAO partnerė. Vadovaujant FAO, buvo priimtas 1993 m. Susitarimas dėl išsaugojimo ir valdymo priemonių laikymosi ir 1995 m. Atsakingos žvejybos kodeksas. Pastaraisiais metais FAO rengia tarptautinių veiksmų planus, kuriais siekiama pašalinti didelius tarptautinio vandenynų išsaugojimo trūkumus, visų pirma susijusius su kova su NNN žvejyba, veiksmų planu dėl atsitiktinio jūrų paukščių sugavimo žvejojant ūdomis ir ryklių išsaugojimu bei jų išteklių valdymu.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Kaip RŽVO susitariančioji šalis, Europos Sąjunga privalo perkelti šių organizacijų priimtas privalomas išteklių išsaugojimo ir valdymo priemones į ES teisę, kad jos būtų taikomos su valstybės narės vėliava plaukiojantiems žvejybos laivams. Šios priemonės perkeliama laikantis įprastos teisėkūros procedūros.

Norint patvirtinti tarptautinius žvejybos susitarimus reikalingas Parlamento pritarimas. Be to, Parlamentas turi būti nedelsiant ir išsamiai informuojamas apie visus sprendimus dėl susitarimų laikino taikymo ar jų taikymo sustabdymo. Parlamentas ne kartą pabrėžė tarptautinių žvejybos susitarimų svarbą siekiant užtikrinti ES apsirūpinimą žuvimi, taip pat šių susitarimų svarbą labiausiai nuo žvejybos priklausomiems ES regionams ir užimtumui šiame sektoriuje. Be to, Parlamentas nagrinėja tokių susitarimų suderinamumo su kitų kryptių (aplinkos ir vystomojo bendradarbiavimo) ES išorės politika klausimą. Jis pritaria tam, kad laivams būtų uždrausta plaukioti su patogios šalies vėliava, ir smerkia vis dažniau sudaromus privačius susitarimus, kurių nekontroliuoja ES institucijos.

2016 m. balandžio 12 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl bendrų taisyklių siekiant taikyti BŽP išorės aspektą, įskaitant žvejybos susitarimus. Joje

pabrėžiama, kad svarbu užtikrinti žvejybos, aplinkos ir prekybos politikos ir vystomojo bendradarbiavimo darną ir kad tausios žvejybos partnerystės susitarimai turėtų užtikrinti visišką jūrų žvejybos produktų atsekamumą.

2017 m. kovo 16 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl integruotos Europos Sąjungos Arkties politikos, kurioje pritarė tam, kad būtų sukurtas saugomų Arkties teritorijų tinklas ir kad už pakrantės valstybių ekonominių zonų ribų aplink Šiaurės ašigalį esanti tarptautinė jūros teritorija būtų saugoma.

2019 m. vasario 12 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#), kurioje pritarė Tarybos sprendimui dėl susitarimo, kuriuo siekiama užkirsti kelią nereglamentuojamai žvejybai atvirojoje jūroje, vykdomai Arkties vandenyno centrinėje dalyje, sudarymo Europos Sąjungos vardu.

2022 m. balandžio 5 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl žvejybos Lamanšo sąsiauryje, Šiaurės jūroje, Airijos jūroje ir Atlanto vandenyne ateities Jungtinei Karalystei išstojus iš ES. Rezoliucijoje atkreiptas dėmesys į „Brexit'o“ poveikį ES žvejybos sektoriui, tačiau pabrėžta, kad ES ir Jungtinės Karalystės santykiai turi būti žvejybos valdymo šiaurės rytų Atlante ir darnaus išteklių, kuriais dalijamasi su kitomis trečiosiomis valstybėmis, valdymo pagrindas.

Irina Popescu
10/2023

3.3.7. AKVAKULTŪROS PRODUKTŲ GAMYBA EUROPOS SĄJUNGOJE

Akvakultūros produktų gamyba Europos Sąjungoje santykinai tebėra sąstingyje, palyginti su didėjančia auginamų jūros gėrybių gamyba pasaulio mastu. Per pastaruosius 20 metų Komisija, skelbdama įvairias strategijas ir gaires, bando skatinti panaudoti ES gamybos potencialą, o 2016 m., to siekiant, įsteigta Akvakultūros patariamoji taryba (AAC). Šį organą sudaro sektoriaus ir kitų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų organizacijų atstovai ir jis teikia rekomendacijas ES institucijoms ir valstybėms narėms. 2021 m. gegužės 12 d. Komisija paskelbė naujas tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros strategines gaires.

BENDROJI INFORMACIJA

1990–2017 m. akvakultūros produktų gamyba pasaulyje išaugo keturis kartus, o bendra auginamų jūros gėrybių gamyba visose ES valstybėse narėse ilgą laiką nekito – buvo pagaminama apie 1,2 mln. tonų. Vis dėlto ES gamybos apimtis pastaruoju metu padidėjo maždaug 24 proc., o ES akvakultūros produktų vertė 2017 m. siekė 5,6 mlrd. EUR. Žuvų produktai sudarė 76 proc. šio skaičiaus, o vėžiagyviai ir moliuskai – 24 proc. ES akvakultūros gamintojai daugiausia augino keturių rūšių gyvūnus: midijas (35 proc. viso kiekio), lašišas (15 proc.), upėtakius (14 proc.) ir austres (7 proc.). Kitos svarbios ES ūkiuose auginamos rūšys – jūriniai karosai, karpiai, paprastieji vilkešeriai ir kiti dvigeldžiai moliuskai.

Iš ES valstybių narių svarbiausios akvakultūros gamintojos 2017 m. buvo Ispanija (21 proc.), Prancūzija (15 proc.), Jungtinė Karalystė (14 proc.), Italija (14 proc.) ir Graikija (10 proc.) – jų akvakultūros produktai sudarė apie 74 proc. visos akvakultūros produkcijos. Tačiau produktų vertės požiūriu pirmaujanti gamintoja buvo Jungtinė Karalystė (21 proc.), po jos ėjo Prancūzija (16 proc.), Ispanija (13 proc.), Graikija (12 proc.) ir Italija (11 proc.). Ispanijoje, Prancūzijoje ir Italijoje daugiausia buvo auginami dvigeldžiai moliuskai (midijos, austrės ir kiti dvigeldžiai). Jungtinėje Karalystėje daugiausia augino lašišų, o Graikijoje – paprastųjų vilkešerių ir jūrinių karosų.

DARNIOS EUROPOS AKVAKULTŪROS PLĖTROS STRATEGIJA

Pirmasis mėginimas spręsti akvakultūros gamybos sąstingio problemas ES įvyko tada, kai Komisija 2002 m. paskelbė komunikatą „Darnios Europos akvakultūros plėtros strategija“ ([COM\(2002\)0511](#)). Šioje strategijoje buvo numatyti tokie tikslai:

- užtikrinti saugų ilgalaikį užimtumą, visų pirma nuo žuvininkystės priklausomuose regionuose, ir 2003–2008 m. laikotarpiu padidinti užimtumą akvakultūros sektoriuje iki 8 000–10 000 visos darbo dienos ekvivalentų;
- užtikrinti, kad vartotojai gautų sveikus, saugius ir kokybiškus produktus, taip pat propaguoti aukštus gyvūnų sveikatos ir gerovės standartus;
- užtikrinti aplinką tausojančią pramonę.

Tačiau šios strategijos tikslai, visų pirma gamybos ir užimtumo augimo, nebuvo įgyvendinti: nepasiekta numatyto 4 proc. metinio augimo ir nesukurta 8 000–10 000 naujų darbo vietų.

Pagrindinė akvakultūros sektoriaus problema buvo ta, kad gamyba neaugo, o pasaulyje akvakultūros sektorius vystėsi labai sparčiai. Tačiau šiame sektoriuje pasiekta didelės pažangos užtikrinant kokybiškų produktų tiekimą vartotojams ir aplinkosauginį darnumą.

Be įprastų kliūčių ir apribojimų, nuo 2002 m. ES akvakultūra susiduria su didėjančia ES nepriklausančių šalių gamybos konkurencija, jai teko kovoti su valdymo krize, o po 2007 m. – ir su ekonominės krizės pasekmėmis.

DARNIOS AKVAKULTŪROS ATEITIES KŪRIMAS. NAUJAS POSTŪMIS ĮGYVENDINTI DARNIOS EUROPOS AKVAKULTŪROS PLĖTROS STRATEGIJĄ

Po septynerių metų, 2009 m. balandžio 8 d., Komisija paskelbė savo antrąjį komunikatą ([COM\(2009\)0162](#)) dėl akvakultūros, kad nustatytų ir panaikintų ES akvakultūros gamybos sąstingio priežastis. Šis naujas komunikatas vadinosi „Darnios akvakultūros ateities kūrimas. Naujas postūmis įgyvendinti Europos akvakultūros darnios plėtros strategiją“. Juo siekta užtikrinti, kad ES išliktų svarbia šio strateginio sektoriaus veiklos dalyve didindama gamybą ir užimtumą šiais veiksmais:

A. ES akvakultūros gamybos konkurencingumo skatinimas įgyvendinant šias priemones:

- mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros skatinimas,
- akvakultūros teritorijų planavimo skatinimas siekiant spręsti konkurencijos dėl plotų problemą,
- sąlygų akvakultūros verslui sudarymas siekiant tenkinti rinkos poreikius,
- akvakultūros plėtros tarptautiniu lygiu skatinimas;

B. akvakultūros darnaus augimo sąlygų sukūrimas šiomis priemonėmis:

- akvakultūros ir aplinkos apsaugos derėjimo užtikrinimas,
- produktyvaus vandens gyvūnų auginimo sektoriaus kūrimas,
- vartotojų sveikatos apsaugos užtikrinimas ir iš vandens gyvūnų pagaminto maisto naudos sveikatai pripažinimas;

C. sektoriaus įvaizdžio ir valdymo gerinimas šiomis priemonėmis:

- geresnis ES teisės aktų įgyvendinimas,
- mažesnė administracinė našta,
- tinkamo suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo ir visuomenės informavimo užtikrinimas,
- tinkamos akvakultūros sektoriaus stebėsenos užtikrinimas.

DARNIOS ES AKVAKULTŪROS PLĖTROS STRATEGINĖS GAIRĖS

Strateginėmis gairėmis ([COM\(2013\)0229](#)), kurias Komisija paskelbė 2013 m. balandžio 29 d., siekta padėti valstybėms narėms nustatyti savo nacionalinius tikslus, atsižvelgiant į atitinkamas pradines pozicijas, nacionalines aplinkybes ir institucinę tvarką. Šios gairės apėmė keturias prioritetines sritis:

- administracinių procedūrų paprastinimą ir licencijų išdavimo akvakultūros ūkiams laiko trumpinimą,
- suderintą teritorijų planavimą siekiant sumažinti trukdžių, kylančių dėl plotų trūkumo, keliamas problemas,
- ES akvakultūros gamybos sektoriaus konkurencingumo skatinimą,
- vienodų sąlygų sudarymą.

DAUGIAMEČIAI NACIONALINIAI STRATEGINIAI PLANAI

Kaip nurodyta bendros žuvininkystės politikos (BŽP) pagrindinio reglamento ([Reglamentas \(ES\) Nr. 1380/2013](#)) 34 straipsnyje, valstybės narės turėjo pateikti 2014–2020 m. akvakultūros veiklos plėtojimo jų teritorijoje [daugiamečius nacionalinius strateginius planus](#). Komisija įvairiuose praktiniuose seminaruose ir susitikimuose skatino valstybes nares keistis informacija ir geriausios praktikos pavyzdžiais. Vykdydama tolesnę veiklą, ji sudarė palankesnes sąlygas koordinuoti daugiamečiuose nacionaliniuose strateginiuose planuose numatytas nacionalines priemones.

TVARESNEŠ IR KONKURENCINGESNEŠ ES AKVAKULTŪROS 2021–2030 M. STRATEGINĖS GAIRĖS

2021 m. gegužės 12 d. Komisija paskelbė naujas tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros strategines gaires ([COM\(2021\)0236](#), įskaitant priedą). Jose pateikiama tolesnio akvakultūros plėtojimo vizija, pagal kurią bus prisidėta tiek prie Europos žaliojo kurso, tiek prie ekonomikos atsigavimo po COVID-19 pandemijos. Naujosios gairės grindžiamos ES ir nacionalinio strateginio lygmens patirtimi ir jose atsižvelgiama į naujausius pokyčius, įskaitant mokslinius tyrimus, inovacijas ir ES lėšų naudojimą. Jose taip pat reaguojama į strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ pateiktus raginimus spartinti perėjimą prie darnios ES maisto sistemos, pripažįstant darnios akvakultūros potencialą aprūpinti maistu ir pašarais, kurių anglies dioksido pėdsakas yra mažas.

Norint įgyvendinti šią viziją, reikės spręsti įvairius ES akvakultūros sektoriaus uždavinius ir panaudoti jo galimybes, kad būtų pasiekti šie tarpusavyje susiję tikslai:

- atsparumo ir konkurencingumo didinimo,
- dalyvavimo žaliojoje pertvarkoje,
- visuomenės pritarimo ir vartotojų informavimo užtikrinimo ir
- žinių ir inovacijų gausinimo.

Strateginėse gairėse nustatyta 13 sričių, kuriose reikia toliau dirbti siekiant užtikrinti ES akvakultūros darnumą, konkurencingumą ir atsparumą. Gairėse pateikiamos konkrečios rekomendacijos ir siūlomi konkretūs veiksmai, kurių turi imtis Komisija, ES valstybės narės ir AAC.

ES šalys peržiūrėjo savo nacionalines akvakultūros strategijas atsižvelgdamos į gaires – tai taip pat padės užtikrinti struktūrinį atitinkamo ES finansavimo, visų pirma iš Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo, naudojimą.

ES taip pat remia mokslinius tyrimus ir inovacijas, susijusius su pagrindiniais ES akvakultūros aspektais, pradedant nuo akvakultūros sąveikos su aplinka, baigiant ūkiuose auginamų žuvų sveikata ir mityba, jų reprodukcija ir veisimu. Darnios akvakultūros moksliniai tyrimai ir inovacijos yra vienas iš ES bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ prioritetų.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas priėmė daug rezoliucijų, kuriomis siekiama toliau stiprinti ES akvakultūros sektorių:

- [2003 m. sausio 16 d. rezoliucija](#) dėl akvakultūros Europos Sąjungoje dabarties ir ateities;
- [2006 m. balandžio 27 d. pozicija](#) dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl gyvūnų sveikatos reikalavimų, taikomų akvakultūros gyvūnams ir produktams iš jų, ir dėl tam tikrų vandens gyvūnų ligų prevencijos ir kontrolės;
- [2006 m. lapkričio 14 d. pozicija](#) dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl svetimų ir vietovėje nerandamų rūšių naudojimo akvakultūrai;
- [2006 m. lapkričio 14 d. pozicija](#) dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, iš dalies keičiančio Tarybos reglamentą (EB) Nr. 104/2000 dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo;
- [2008 m. gruodžio 4 d. rezoliucija](#) dėl Europos kormoranų populiacijos valdymo plano, skirto didėjančiai kormoranų daromai žalai žuvų ištekliams, žuvininkystei ir akvakultūrai mažinti, parengimo;
- [2010 m. birželio 17 d. rezoliucija](#) dėl naujo postūmio įgyvendinti Europos akvakultūros darnios plėtros strategiją;
- [2010 m. liepos 8 d. rezoliucija](#) dėl žuvininkystės ir akvakultūros produktų importavimo į ES tvarkos, atsižvelgiant į būsimą bendros žuvininkystės politikos (BŽP) reformą;
- [2010 m. lapkričio 23 d. pozicija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, iš dalies keičiančio Tarybos reglamentą (EB) Nr. 708/2007 dėl svetimų ir nevietinių rūšių panaudojimo akvakultūroje;
- [2012 m. rugsėjo 12 d. pozicija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo;
- [2013 m. gruodžio 10 d. pozicija](#) dėl per pirmąjį svarstymą priimtos Tarybos pozicijos, siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl bendro žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1184/2006 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 104/2000;
- [2015 m. rugsėjo 8 d. rezoliucija](#) dėl mokslinių tyrimų ir inovacijų mėlynojoje ekonomikoje potencialo išnaudojimo siekiant ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo;

- [2016 m. gegužės 12 d. rezoliucija](#) dėl žuvininkystės ir akvakultūros produktų atsekamumo restoranuose ir mažmeninėje prekyboje;
- [2018 m. birželio 12 d. rezoliucija](#) „Siekiant sukurti tausų ir konkurencingą Europos akvakultūros sektorių: dabartinė būklė ir ateities uždaviniai“.
- [2020 m. balandžio 17 d. pozicija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 508/2014 ir (ES) Nr. 1379/2013, kiek tai susiję su konkrečiomis priemonėmis, skirtomis švelninti COVID-19 protrūkio poveikį žvejojimo ir akvakultūros sektoriuje; pasiūlymas priimtas kaip [Reglamentas \(ES\) 2020/560](#);
- [2022 m. liepos 6 d. pozicija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 508/2014, kiek tai susiję su konkrečiomis priemonėmis, kuriomis siekiama sušvelninti Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą pasekmes žvejojimo veiklai ir to agresijos karo keliamų rinkos trikdžių poveikį žvejojimo ir akvakultūros produktų tiekimo grandinei; pasiūlymas priimtas kaip [Reglamentas \(ES\) 2022/1278](#).

Marcus Ernst Gerhard Breuer
04/2023

3.3.8. EUROPOS SĄJUNGOS INTEGRUOTA JŪRŲ POLITIKA

Europos Sąjungos integruota jūrų politika – tai holistinis požiūris į visas su jūra susijusias ES politikos kryptis. Ji grindžiama argumentu, kad Sąjunga, koordinuodama labai įvairią tarpusavyje susijusią veiklą vandenynuose, jūrose ir pakrantėse, gali gauti daugiau naudos iš savo jūrų erdvės ir daryti mažesnę poveikį aplinkai. Taigi integruota jūrų politika siekiama stiprinti vadinamąją mėlynąją ekonomiką, apimančią visą jūroje vykdomą ekonominę veiklą.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 42 straipsnis, 43 straipsnio 2 dalis, 91 straipsnio 1 dalis, 100 straipsnio 2 dalis, 173 straipsnio 3 dalis, 175 ir 188 straipsniai, 192 straipsnio 1 dalis, 194 straipsnio 2 dalis ir 195 straipsnio 2 dalis.

Teisėkūros kompetencija jūrų politikos srityje nėra tiesiogiai nustatyta ES sutartyje. Tačiau 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 508/2014 dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo, kuris grindžiamas minėtais SESV straipsniais, nustatyta šios politikos įgyvendinimo teisinė sistema.

BENDROJI INFORMACIJA

Didėjantis supratimas, kad visa veikla jūroje yra tarpusavyje susijusi, o atitinkama jūrų politika ir sprendimų priėmimo procesai vis dar gana suskaidyti pagal sektorius, paskatino dėti pastangas taikyti holistinę ir darnesnę politikos sistemą. Todėl, nustatydamą savo 2005–2009 m. strateginius tikslus, ([COM\(2005\)0012](#)) Komisija paragino jūrų reikalų srityje laikytis integruotos politikos požiūrio. 2007 m. spalio mėn. Komisija paskelbė „Integruotą jūrų politiką Europos Sąjungai“ ([COM\(2007\)0575](#)). Nuo tada Komisija 2009 m. spalio mėn. ([COM\(2009\)0540](#)) ir 2012 m. rugsėjo mėn. ([COM\(2012\)0491](#)) pateikė dvi pažangos ataskaitas, kuriose aprašomi pagrindiniai ES integruotos jūrų politikos ir atitinkamų jūrų sektorių politikos laimėjimai. Reglamentas (ES) Nr. 1255/2011, kuriuo sukuriama integruotos jūrų politikos tolesnio vystymo paramos programa, buvo panaikintas Reglamentu (ES) Nr. 508/2014.

TIKSLAI

ES integruota jūrų politika yra politikos sistema, kuria siekiama skatinti darnų visų su jūra susijusių veiklos rūšių ir pakrančių regionų vystymąsi gerinant politikos, darančios poveikį vandenynams, jūroms, saloms, pakrančių ir atokiausiems regionams bei jūrų sektoriams, koordinavimą ir plėtojant kompleksines priemones. Pagrindiniai integruotos jūrų politikos tikslai ir atitinkamos veiklos sritys ([COM\(2007\)0575](#)):

- kuo labiau skatinti tausų vandenynų ir jūrų naudojimą, kad būtų sudarytos sąlygos jūrų ir pakrančių regionų augimui laivybės, jūrų uostų, laivų statybos, jūrinių darbo vietų, aplinkos ir žvejybos valdymo srityse;
- kurti jūrų politikos žinių ir inovacijų bazę įgyvendinant visapusišką Europos jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų strategiją (pvz., Jūrų strategijos pagrindų direktyvą (2008/56/EB) ir programą „Horizontas 2020“ ([2.4.5](#));

- gerinti gyvenimo kokybę pakrančių regionuose skatinant pakrančių ir jūrų turizmą, kuriant Bendrijos nelaimių prevencijos strategiją ir plėtojant atokiausių ES regionų ir salų jūrinį potencialą;
- skatinti ES lyderystę tarptautiniuose jūrų reikaluose stiprinant bendradarbiavimą tarptautinio vandenynų valdymo lygmeniu ir Europos mastu įgyvendinant Europos kaimynystės politiką (EKP) ([5.5.5](#)) ir Šiaurės dimensiją ([5.5.3](#));
- didinti jūrinės Europos matomumą pasinaudojant interneto taikomąja programa „Europos jūrų atlasas“, kuria siekiama atkreipti dėmesį į bendrą Europos jūrų paveldą, ir gegužės 20 d. švenčiant kasmetinę Europos jūrų dieną.

LAIMĖJIMAI

Integruota jūrų politika apima toliau nurodytas tarpusavyje susijusias politikos sritis.

1. Mėlynasis augimas

Mėlynasis augimas yra ilgalaikė strategija, kurią Komisija priėmė 2012 m. ([COM\(2012\)0494](#)), siekdama panaudoti mėlynosios ekonomikos potencialą ir remti darnios jūrų ir jūrininkystės ekonominės veiklos plėtrą. Joje daugiausia dėmesio skiriama akvakultūrai, pakrančių turizmui, jūrų biotechnologijoms, vandenynų energijai ir jūros dugno kasybai. Vėliau Komisija paskelbė komunikatą dėl inovacijų vaidmens mėlynojoje ekonomikoje ([COM\(2014\)0254](#)). Komisija taip pat atliko vadovaujantį vaidmenį keliomis esminėmis iniciatyvomis, kuriomis skatinamas Sąjungos mėlynasis augimas, ir paskelbė:

- Komunikatą dėl jūros vėjo energijos ([COM\(2008\)0768](#)), kuriame aptariami veiksmai, kurių reikia imtis, kad būtų pasiekti 2020 m. ir vėlesnio laikotarpio energetikos politikos tikslai;
- Tvarios ES akvakultūros plėtros strategines gaires ([COM\(2013\)0229](#));
- Mėlynosios energijos komunikatą ([COM\(2014\)0008](#)), kuriame nustatomas veiksmų planas, kaip išnaudoti vandenynų energijos potencialą Europos jūrose ir vandenynuose iki 2020 m. ir vėliau;
- Europos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo plėtojant pakrančių ir jūrų turizmą strategiją ([COM\(2014\)0086](#));
- 2016 m. Vandenynų energijos forumas, viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotųjų subjektų ir organizacijų grupė, įskaitant vandenynų energetikos sektoriaus atstovus, valstybių narių ir regionų atstovus, finansuotojus ir NVO, pateikė strateginį veiksmų planą „Europos vandenynų energijos kūrimas“.

2. Duomenys ir žinios apie jūras

Išsamūs jūrų moksliniai tyrimai, taip pat jūrų duomenų rinkimas ir integravimas yra labai svarbūs darniai su jūra susijusios veiklos plėtrai. Reaguodama į šį poreikį, 2008 m. Komisija pradėjo įgyvendinti Europos jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų strategiją ([COM\(2008\)0534](#)). Joje siūlomos konkrečios jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų gerinimo priemonės ir mechanizmai. 2010 m. Komisija priėmė komunikatą „Žinios apie jūrą 2020 m.“ ([COM\(2010\)0461](#)), siekdama užtikrinti veiksmingesnį naudojimąsi mokslinėmis žiniomis apie Europos jūras ir vandenynus, taikant suderintą duomenų rinkimo ir kaupimo metodą. Be to, po konsultacijų dėl žaliosios knygos

([COM\(2012\)0473](#)) 2014 m. Komisija paskelbė Žinių apie jūrą 2020 m. strategijos veiksmų planą ([SWD\(2014\)0149](#)).

3. Jūrinių teritorijų planavimas

Didėjantis žmogaus poveikis vandenynams, taip pat sparčiai auganti jūrų teritorijų paklausa ir konkurencija įvairiais tikslais, pavyzdžiui, žvejybos veiklos, atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginių jūroje ir ekosistemų išsaugojimo srityse, parodė, kad skubiai reikia integruoto vandenynų valdymo. Todėl Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą 2014/89/ES^[1], kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema. Ja siekiama skatinti darnų jūrų ekonomikos augimą ir jūrų išteklių naudojimą geriau valdant konfliktus ir užtikrinant didesnę įvairių jūrinės veiklos rūšių sąveiką.

4. Integruotas jūrų stebėjimas

Saugi ir patikima jūrų aplinka taip pat yra labai svarbi plėtojant jūrų ekonominę veiklą. Integruotu jūrų stebėjimu siekiama sudaryti sąlygas institucijoms, susijusioms su įvairiais stebėjimo aspektais, pvz., sienų kontrole, jūrų tarša ir jūrų aplinka, žuvininkystės kontrole, bendra teisėsauga ir gynyba, dalytis informacija ir duomenimis. 2009 m. Komisija nustatė ES jūrų sričiai skirtos bendros dalijimosi informacija aplinkos (CISE) kūrimo pagrindinius principus ([COM\(2009\)0538](#)), o 2010 m. pateikė CISE sukūrimo veiksmų planą ([COM\(2010\)0584](#)). Vėliau, 2014 m., Komisija paskelbė komunikatą dėl tolesnių su CISE susijusių veiksmų ([COM\(2014\)0451](#)), kuriuos šiuo metu drauge plėtoja Komisija ir ES bei EEE valstybės narės. Tuo siekiama padidinti jūrų stebėjimo veiksmingumą ir sąnaudų efektyvumą sudarant sąlygas tinkamai, teisėtai, saugiai ir efektyviai keistis duomenimis tarpsektoriniu ir tarpvalstybiniu mastu visoje ES. Jūrų srities CISE yra svarbus ES jūrų saugumo strategijos (EUMSS) ([3.4.11](#)) kertinis akmuo, nes skatina jūrų stebėjimo institucijas keistis informacija.

5. Jūrų baseinų strategijos

Siekdama geriau atsižvelgti į konkrečius ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius jūrų vandens ypatumus, Komisija pristatė integruotos jūrų politikos jūrų baseinų strategijas, skirtas visoms Sąjungos jūroms ir vandenynams. Jūrų baseinų strategija – kiekvienam regionui pritaikytas metodas, grindžiamas to paties jūros baseino šalių bendradarbiavimu, siekiant spręsti bendrus jūrų ekonomikos plėtros ir jūrų aplinkos apsaugos uždavinius ir pasinaudoti susijusiomis galimybėmis. Baltijos jūros regiono strategija ([COM\(2009\)0248](#)) yra pirmoji išsami makroregioniniu lygmeniu parengta strategija ir pirmasis žingsnis siekiant įgyvendinti integruotą jūrų politiką regionų lygmeniu. Komisija priėmė ir kitas jūrų baseinų strategijas, skirtas Juodajai jūrai ([COM\(2007\)0160](#)), Atlanto vandenynui ([COM\(2011\)0782](#)), Adrijos ir Jonijos jūrų regionui ([COM\(2014\)0357](#)), Arkties regionui ([JOIN\(2016\)0021](#)) ir atokiausiems ES regionams ([COM\(2017\)0623](#)). Viduržemio jūros baseine įgyvendinamos dvi iniciatyvos: [COM\(2009\)0466](#) ir [COM\(2017\)0183](#). Pagal šias regionines strategijas ES taip pat užmezga glaudesnę bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis bendruose jūrų baseinuose, suteikdama integruotai jūrų politikai tarptautinį aspektą.

Atsižvelgiant į tai, kad jūrų ekosistemos ir jūrinė veikla yra tarpvalstybinio pobūdžio, būtinas tvirtas tarptautinis bendradarbiavimas, kad būtų pasiekti pirmiau minėti integruotos jūrų politikos tikslai. Dar 2009 m. Komisija paskelbė komunikatą dėl integruotos jūrų politikos tarptautinio lygmens ([COM\(2009\)0536](#)), kuriuo siekiama sustiprinti ES vaidmenį tarptautiniuose forumuose. 2016 m. Komisija ir vyriausioji

[1]OL L 257, 2014 8 28, p. 135.

įgaliojinė paskelbė bendrą komunikatą „Tarptautinis vandenynų valdymas. Mūsų vandenynų darnaus valdymo darbotvarkė“ ([JOIN\(2016\)0049](#)). Jie apima 50 veiksmų, kuriais siekiama užtikrinti vandenynų saugumą, saugą, švarą ir darnų valdymą ir kurie įgyvendinami visame pasaulyje. Pastangos stiprinti tarptautinį vandenynų valdymą dedamos ir toliau.

Pagal jūrų politikos veiksmų planą Komisija ėmėsi kelių konkrečių veiksmų ir paskelbė:

- Komunikatą dėl ES jūrų transporto politikos strateginių tikslų ir rekomendacijų, kuriomis skatinama saugi, patikima ir efektyvi laivyba ([COM\(2009\)0008](#)),
- Komunikatą ir veiksmų planą, kuriais siekiama sukurti Europos jūrų transporto erdvę be kliūčių ([COM\(2009\)0010](#)),
- pasiūlymą dėl direktyvos dėl į valstybių narių uostus įplaukiantiems ir (arba) iš jų išplaukiantiems laivams taikomų pranešimo formalumų ([COM\(2009\)0011](#)).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Nuo pat pradžių Parlamentas aktyviai rėmė įvairias iniciatyvas, kuriomis siekiama nustatyti Sąjungos integruotą jūrų politiką. 2007 m. liepos 12 d., reaguodamas į Komisijos žaliają knygą dėl būsimos jūrų politikos, Parlamentas priėmė rezoliuciją, kuria remiamas integruotas požiūris į jūrų politiką^[2]. Oficialiai pradėjus įgyvendinti Sąjungos integruotą jūrų politiką, Parlamentas, reaguodamas į kelis Komisijos komunikatus šia tema, priėmė keletą rezoliucijų dėl integruotos jūrų politikos ES^[3]. 2011 m. lapkričio 30 d. Parlamentas ir Taryba priėmė Reglamentą (ES) Nr. 1255/2011, kuriuo sukuriama integruotos jūrų politikos tolesnio vystymo ir įgyvendinimo paramos programa^[4]. Šis reglamentas nebegalioja ir buvo panaikintas per naujausią BŽP reformą priėmus Reglamentą (ES) Nr. 508/2014 dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo^[5] ([3.3.4](#)).

2013 m. liepos 2 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl mėlynojo augimo^[6]. Šia rezoliucija siekiama atgaivinti ir remti integruotą jūrų politiką, sykiu pabrėžiant, kad mėlynojo augimo strategija, kuri yra integruotos jūrų politikos dalis, bus skatinamas sinergijos ir koordinuotos politikos vystymas, taip kuriant Europos pridėtinę vertę.

2013 m. spalio 22 d. Parlamentas ir Taryba priėmė Reglamentą (ES) Nr. 1052/2013, kuriuo sukuriama Europos sienų stebėjimo sistema (EUROSUR)^[7]. Taip siekiama nustatyti tarpvalstybinius nusikaltimus, užkirsti jiems kelią ir su jais kovoti, taip pat užtikrinti migrantų gyvybių apsaugą.

2018 m. sausio 16 d. Parlamentas taip pat priėmė rezoliuciją „Tarptautinis vandenynų valdymas. Mūsų vandenynų ateities darbotvarkė atsižvelgiant į darnaus vystymosi tikslus iki 2030 m.“^[8]. Valdymas apima visą žmogaus vykdomą su jūra ir jūrininkyste susijusią veiklą, tiek tradicinio, tiek naujo pobūdžio, įskaitant žuvininkystę.

2019 m. kovo 27 d. Parlamentas priėmė teisėkūros rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo^[9]. Vykstant perėjimui prie žiedinės ekonomikos, Parlamentas

[2]OL C 175E, 2008 7 10, p. 531.

[3]OL C 70E, 2012 3 8, p. 70. OL C 153E, 2013 05 31, p. 274.

[4]OL L 321, 2011 12 5, p. 1.

[5]OL L 149, 2014 05 20, p. 1.

[6]OL C 75, 2016 2 26, p. 24.

[7]OL L 295, 2013 11 6, p. 11.

[8]OL C 458, 2018 12 19, p. 9.

[9]Priimti tekstai, [P8_TA\(2019\)0305](#).

primena, kad žvejybos įrankių, kuriuose yra plastiko, naudotojams būtina atsižvelgti į pakartotinio naudojimo alternatyvas ir pakartotinio naudojimo sistemas.

2019 m. balandžio 4 d. Parlamentas priėmė teisėkūros rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl minimalaus jūrininkų rengimo^[10]. Jos tikslas – gerinti jūrų saugumo lygį ir mažinti taršą jūroje plėtojant jūrų srities mokymus ir sertifikavimą pagal tarptautines taisykles ir technologijų pažangą.

2019 m. balandžio 17 d. Parlamentas priėmė teisėkūros rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl specialiosios programos, kuria įgyvendinama bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“^[11]. Viena iš septynių pasaulinių uždavinių grupių apima mokslinius tyrimus, skirtus darniai ir ekonomiškai klestinčiai akvakultūrai ir žvejybai, taip pat mėlynajam augimui ir mėlynajai ekonomikai.

2019 m. birželio 5 d. Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo^[12].

2019 m. birželio 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą (ES) 2019/1159, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/106/EB dėl minimalaus jūrininkų rengimo ir panaikinama Direktyva 2005/45/EB dėl valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų abipusio pripažinimo^[13].

2019 m. birželio 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė Reglamentą (ES) 2019/1239, kuriuo nustatoma Europos jūrų sektoriaus vieno langelio aplinka ir panaikinama Direktyva 2010/65/ES^[14]. Pagrindinis šio reglamento tikslas – nustatyti suderintas informacijos, reikalingos laivui lankantis uoste, teikimo taisykles, visų pirma užtikrinant, kad tuos pačius duomenų rinkinius būtų galima tuo pačiu būdu pateikti kiekvienai jūrų sektoriaus nacionalinei vieno langelio sistemai.

2019 m. lapkričio 28 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl 2019 m. Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijos Madride (Ispanija) (COP 25)^[15]. Joje primenama, kad klimato kaita yra vienas iš svarbiausių iššūkių, su kuriais susiduria žmonija, ir raginama dėti pasaulinio masto pastangas su ja kovoti. Joje pabrėžiama, kad tarptautinis bendradarbiavimas laiku, solidarumas ir tvirtas įsipareigojimas bendriems veiksams yra vienintelis sprendimas norint realizuoti kolektyvinę atsakomybę už visos planetos išsaugojimą.

2020 m. sausio 15 d. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Europos žaliojo kurso^[16]. Joje pritariama Komisijos pasiūlymui, kad Jungtinių Tautų biologinės įvairovės konferencijoje, kuri vyks 2020 m. spalio mėn., būtų nustatytas visuotinis privalomas vykdyti uždavinys apsaugoti biologinę įvairovę ir ją atkurti. Joje taip pat Komisija raginama į žaliąjį kursą įtraukti mėlynąjį aspektą ir visapusiškai įtraukti vandenynų aspektą kaip pagrindinį žaliojo kurso elementą, parengiant, be kitų veiksmų, vandenynų ir akvakultūros veiksmų planą.

Marcus Ernst Gerhard Breuer

[10]Priimti tekstai, [P8_TA\(2019\)0354](#).

[11]Priimti tekstai, [P8_TA\(2019\)0396](#).

[12][OL L 155, 2019 6 12, p. 1](#).

[13][OL L 188, 2019 7 12, p. 94](#).

[14][OL L 198, 2019 7 25, p. 64](#).

[15]Priimti tekstai, [P9_TA\(2019\)0079](#).

[16]Priimti tekstai, [P9_TA\(2020\)0005](#).

10/2023

3.3.9. EUROPOS ŽUVININKYSTĖ, IŠREIKŠTA SKAIČIAIS

Toliau pateikiamose lentelėse nurodyti pagrindiniai statistiniai keletu su bendra žuvininkystės politika (BŽP) susijusių sričių duomenys: ES valstybių narių žvejybos laivynas 2023 m. (I lentelė), užimtumo žvejybos (2020 m.), akvakultūros (2018 m.) ir žuvų perdirbimo (2019 m.) sektoriuose padėtis (II lentelė), žvejybos ir akvakultūros produktų gamyba, importas ir eksportas 2020 m. (III lentelė), tikrasis žvejybos ir akvakultūros produktų suvartojimas vienam gyventojui 2020 m. (IV lentelė) ir numatomas Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo (EJRŽAF) išteklių paskirstymas 2021–2027 m. (V lentelė).

I LENTELĖ. ES VALSTYBIŲ NARIŲ (EU-27) ŽVEJYBOS LAIVYNAS 2023 M.

Valstybė narė	Žvejybos laivai*		Bendroji talpa*		Variklių galia*	
	Skaičius	%	GT	%	kW	%
BE	64	0,1	14 075	1,1	45 820	0,9
BG	1 776	2,5	5 852	0,4	52 028	1,0
CY	817	1,1	3 845	0,3	39 437	0,8
DE	1 176	1,6	53 950	4,1	124 322	2,4
DK	1 864	2,6	70 408	5,4	213 430	4,1
EE	2 028	2,8	16 331	1,2	49 575	0,9
EL	12 168	17,0	62 626	4,8	359 543	6,9
ES	8 643	12,1	317 955	24,3	756 116	14,5
FI	3 195	4,5	14 606	1,1	170 219	3,3
FR	6 104	8,5	173 962	13,3	959 419	18,4
HR	7 456	10,4	42 735	3,3	340 360	6,5
IE	1 941	2,7	64 892	5,0	179 840	3,4
IT	12 238	17,1	146 818	11,2	946 173	18,1
LT	119	0,2	34 556	2,6	39 253	0,8
LV	643	0,9	33 267	2,5	55 772	1,1
MT	842	1,2	6 497	0,5	70 123	1,3
NL	710	1,0	99 778	7,6	244 775	4,7
PL	824	1,2	35 592	2,7	84 332	1,6
PT	7 705	10,8	86 580	6,6	348 787	6,7
RO	173	0,2	1 615	0,1	6 338	0,1
SE	1 009	1,4	23 841	1,8	132 469	2,5
SI	136	0,2	668	0,1	8 760	0,2
Iš viso*	71 631	100	1 310 448	100	5 226 895	100

Šaltinis: DG MARE, ES Laivų registras „Trumpa ES laivyno apžvalga“. Padėtis 2023 m. balandžio mėn. * Vidaus skaičiavimai (procentinės dalys ir visas kiekis).

Pastaba. BE – Belgija, BG – Bulgarija, CY – Kipras, DE – Vokietija, DK – Danija, EE – Estija, EL – Graikija, ES – Ispanija, FI – Suomija, FR – Prancūzija, HR – Kroatija,

IE – Airija, IT – Italija, LT – Lietuva, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nyderlandai, PL – Lenkija, PT – Portugalija, RO – Rumunija, SE – Švedija, SI – Slovėnija, SK – Slovakija.

II LENTELĖ. UŽIMTUMO ŽVEJYBOS (2020 M.), AKVAKULTŪROS (2018 M.) IR PERDIRBIMO (2019 M.) SEKTORIUOSE PADĖTIS VISO DARBO LAIKO EKVIVALENTAIS (FTE)

Valstybė narė	Žvejyba2020 FTE	Akvakultūra2018 FTE	Perdirbimas2019 FTE
AT	-	186	158
BE	225	48	1 426
BG	619	1 023	2 177
CY	793	406	-
CZ	-	901	756
DE	740	1 254	6 633
DK	990	358	351
EE	14 528	33	1 313
EL	321	3 524	2 357
ES	24 522	6 528	23 781
FI	402	348	1 100
FR	7 293	9 535	12 958
HR	3 146	1 730	2 239
HU	-	877	330
IE	2 684	1 099	3 962
IT	13 193	3 287	6 037
LT	408	220	5 115
LV	247	166	2 907
MT	524	283	80
NL	1 504	201	3 068
PL	2 129	3 459	1 985
PT	7 200	921	8 508
RO	54	2 560	1 038
SE	701	267	1 894
SI	47	22	126
SK	-	698	-

Šaltinis: Žvejyba: 2020 m. duomenys. Žr. priedą: Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF): The 2022 Annual Economic Report on the EU Fishing Fleet (STECF 22-06) Annex, Prellezo, R., Sabatella, E., Virtanen, J. and Guillen, J. editors, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, doi:10.2760/358466, JRC130578;

Akvakultūra: 2018 m. duomenys. Žr. 2.1. lentelę: Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) – The EU Aquaculture Sector – Economic report 2020 (STECF-20-12). EUR 28359 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-36192-3, doi:10.2760/441510, JRC124931;

Perdirbimas: 2019 m. duomenys. Žr. 2.1.1. lentelę: Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) – Economic report on the fish processing industry (STECF-21-14). EUR 28359 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-53687-1, doi:10.2760/715841, JRC129953.

Pastaba. AT – Austrija, BE – Belgija, BG – Bulgarija, CY – Kipras, CZ – Čekija, DE – Vokietija, DK – Danija, EE – Estija, EL – Graikija, ES – Ispanija, FI – Suomija, FR – Prancūzija, HR – Kroatija, IE – Airija, IT – Italija, LT – Lietuva, LV – Latvija, HU – Vengrija, MT – Malta, NL – Nyderlandai, PL – Lenkija, PT – Portugalija, RO – Rumunija, SE – Švedija, SI – Slovėnija, SK – Slovakija.

III LENTELĖ. ŽVEJYBOS IR AKVAKULTŪROS PRODUKTŲ GAMYBA, IMPORTAS IR EKSPORTAS PAGAL PRODUKTŲ GRUPES 2020 M. (GYVOJO SVORIO EKVALENTAIS, TIK MAISTO PRODUKTAI)

Produktų grupė	Gamyba (t)		Importas (t)		Eksportas (t)	
	Sužvejota	Akvakultūra	Sužvejota	Akvakultūra	Sužvejota	Akvakultūra
Dvigeldžiai ir kiti moliuskai, vandens bestuburiai	133 153	531 698	150 434	161 392	37 511	22 220
Galvakojai moliuskai	77 934	0	578 485	0	44 284	1
Vėžiagyviai	14 976	3 474	416 499	378 861	148 119	4 601
Plekšniažuvis	125 232	12 031	156 880	998	89 147	250
Gėlavandėnės žuvis	95 572	110 481	67 216	197 255	4 810	4 591
Demersinės žuvis	519 732	0	2 427 114	542	543 554	0
Įvairūs akvakultūros produktai	52 794	490	329 607	0	64 239	0
Kitos jūrų žuvis	228 959	192 680	395 370	115 016	168 022	42 955
Lašišinių šeimos žuvis	14 498	208 216	2 216	1 319 038	67 953	147 833
Smulkiosios pelaginės žuvis	1 228 573	0	762 993	0	712 776	0
Tunai ir jiemis giminingų rūšių žuvis	371 819	29 329	1 377 131	777	355 309	11 610
Iš viso	2 963 241	1 088 399	6 663 945	2 173 879	2 235 725	234 061

Šaltinis: Europos žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkos observatorija (EUMOFA). Tiekimo balanso duomenys, 2023 m. balandžio 18 d.

IV LENTELĖ. TIKRASIS VARTOJIMAS IR VARTOJIMAS VIENAM GYVENTOJUI PAGAL PRODUKTŲ GRUPES 2020 M. (GYVOJO SVORIO EKVIVALENTAIS, TIK MAISTO PRODUKTAI)

Produktų grupė	Tikrasis vartojimas (t)			Vienam gyventojui (kg)		
	Sužvejota	Akvakultūra	Iš viso	Sužvejota	Akvakultūra	Iš viso
Dvigeldžiai ir kiti moliuskai, bestuburiai vandens	245 503	670 515	916 017	0,55	1,50	2,05
Galvakojai moliuskai	611 863	0	611 862	1,37	0,00	1,37
Vėžiagyviai	382 897	377 746	760 643	0,86	0,84	1,70
Plekšniažuvės	192 849	12 761	205 610	0,43	0,03	0,46
Gėlavandenės žuvis	157 874	303 081	460 955	0,35	0,68	1,03
Demersinės žuvis	2 402 691	542	2 403 234	5,37	0,00	5,37
Įvairūs akvakultūros produktai	318 049	490	318 539	0,71	0,00	0,71
Kitos jūrų žuvis	455 728	264 572	720 300	1,02	0,59	1,61
Lašišinių šeimos žuvis	78 458	1 249 268	1 327 726	0,18	2,79	2,97
Smulkiosios pelaginės žuvis	1 277 994	0	1 277 994	2,86	0,00	2,86
Tunai ir jiems giminingų rūšių žuvis	1 392 897	18 481	1 411 378	3,11	0,04	3,16
Iš viso	7 516 804	2 897 455	10 414 258	16,81	6,47	23,29

Šaltinis: Europos žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkos observatorija (EUMOFA). Tiekimo balanso duomenys, 2023 m. balandžio 18 d.

V LENTELĖ. 2021–2027 METAMS SKIRTŲ EUROPOS JŪRŲ REIKALŲ, ŽVEJYBOS IR AKVAKULTŪROS FONDO (EJRŽAF) IŠTEKLIŲ PASKIRSTYMAS VALSTYBĖMS NARĖMS (TŪKST. EURŲ, EINAMOSIOMIS KAINOMIS)

Valstybė narė	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Iš viso
AT	822	1 098	1 054	1 009	895	913	927	6 718
BE	4 925	6 579	6 319	6 051	5 366	5 470	5 556	40 266
BG	10 391	13 878	13 330	12 764	11 320	11 540	11 722	84 945
CY	4 686	6 259	6 011	5 756	5 105	5 204	5 286	38 307
CZ	3 670	4 902	4 709	4 509	3 999	4 076	4 140	30 005
DE	25 909	34 606	33 239	31 827	28 227	28 776	29 228	211 812
DK	24 583	32 834	31 537	30 198	26 782	27 303	27 732	200 969
EE	11 913	15 912	15 283	14 634	12 979	13 231	13 439	97 391
EL	45 870	61 266	58 847	56 348	49 973	50 945	51 747	374 996
ES	137 053	183 056	175 827	168 361	149 313	152 219	154 612	1 120 442

FI	8 777	11 723	11 260	10 782	9 562	9 748	9 902	71 756
FR	69 373	92 658	88 999	85 220	75 578	77 049	78 260	567 137
HR	29 808	39 813	38 241	36 617	32 474	33 106	33 627	243 687
HU	4 613	6 161	5 918	5 666	5 025	5 123	5 204	37 710
IE	17 415	23 260	22 342	21 393	18 973	19 342	19 646	142 370
IT	63 389	84 666	81 322	77 869	69 059	70 403	71 510	518 217
LT	7 484	9 996	9 601	9 194	8 153	8 312	8 443	61 184
LU	0	0	0	0	0	0	0	0
LV	16 498	22 036	21 166	20 267	17 974	18 324	18 612	134 877
MT	2 670	3 566	3 425	3 280	2 908	2 965	3 012	21 825
NL	11 978	15 999	15 367	14 714	13 050	13 304	13 513	97 924
PL	62 676	83 713	80 407	76 993	68 282	69 611	70 706	512 388
PT	46 307	61 851	59 408	56 885	50 449	51 431	52 240	378 572
RO	19 871	26 541	25 493	24 410	21 649	22 070	22 417	162 451
SE	14 177	18 935	18 187	17 415	15 445	15 745	15 993	115 897
SI	2 927	3 910	3 755	3 596	3 189	3 251	3 302	23 930
SK	1 862	2 488	2 389	2 288	2 029	2 068	2 101	15 225
Total	649 647	867 706	833 436	798 046	707 758	721 529	732 877	5 311 001

Šaltinis: 2021 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1139, kuriuo nustatomas Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondas ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/1004.

Pastaba. BE – Belgija, BG – Bulgarija, CY – Kipras, CZ – Čekija, DE – Vokietija, DK – Danija, EE – Estija, EL – Graikija, ES – Ispanija, FI – Suomija, FR – Prancūzija, HR – Kroatija, HU – Vengrija, IE – Airija, IT – Italija, LT – Lietuva, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nyderlandai, AT – Austrija, PL – Lenkija, PT – Portugalija, RO – Rumunija, SK – Slovakija, SI – Slovėnija, SE – Švedija.

Marcus Ernst Gerhard Breuer
04/2023

3.4. TRANSPORTO IR TURIZMO POLITIKA

3.4.1. BENDROJI TRANSPORTO POLITIKA. APŽVALGA

Transporto politika jau 30 metų yra viena iš bendros ES politikos sričių. Kartu su transporto rinkų atvėrimu konkurencijai ir transeuropinio transporto tinklo sukūrimu vis didesnę reikšmę įgyja tvaraus judumo modelis, ypač turint omenyje nuolatinį išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio didėjimą, trukdantį įgyvendinti Europos Sąjungos tikslus klimato srityje.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Teisinis pagrindas – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 4 straipsnio 2 dalies g punktas ir VI antraštinė dalis. Jau [Romos sutartyje](#) valstybės narės pabrėžė bendros transporto politikos, reglamentuojamos pagal atskirą antraštinę dalį, svarbą. Taip transportas tapo viena pirmųjų bendros Bendrijos politikos sričių. Didžiausias prioritetas buvo bendros transporto rinkos sukūrimas, suteikęs galimybę užtikrinti laisvą paslaugų judėjimą, ir transporto rinkų atvėrimas. Atveriant transporto rinkas itin svarbu sudaryti vienodas sąlygas konkuruoti tiek atskirų rūšių transporto sektoriuose, tiek įvairių rūšių transportui tarpusavyje. Todėl derinimas įgijo vis daugiau svarbos ir dabar jis apima nacionalinius įstatymus ir kitus teisės aktus, taip pat technologines, socialines ir su mokesčiais susijusias sąlygas, kuriomis teikiamos transporto paslaugos.

2011 m. baltojoje knygoje „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“ ([COM\(2011\)0144](#)) rekomenduojama transporto (išskyrus tarptautinio jūrų transporto sektorių) išmetamą teršalų kiekį 2008–2030 m. sumažinti 20 proc., o 1990–2050 m. – mažiausiai 60 proc. Taip pat rekomenduojama tarptautinio jūrų transporto išmetamą teršalų kiekį 2005–2050 m. laikotarpiu sumažinti 40 proc. Joje paraginta iki 2050 m. užtikrinti, kad aviacijos sektoriuje 40 proc. naudojamų degalų būtų tvarūs mažai anglies dioksido išskiriantys degalai, ir skatinama miestuose tradiciniais degalais varomų transporto priemonių kiekį iki 2030 m. sumažinti 50 proc., o iki 2050 m. – visiškai jų atsisakyti.

Tačiau šie tikslai toli gražu nepakankami siekiant 2015 m. gruodžio mėn. įvykusioje Paryžiaus klimato kaitos konferencijoje (taip pat žinomoje kaip COP 21) nustatyto tikslo. Šis svarstymas padarė įtaką Komisijos pasiūlytam veiksmų planui „[Europos žalioji kursas](#)“ ([COM\(2019\)0640](#)), kuris apima daugiau nei šie pagrindiniai užmojai (pvz., „pažangus ir tvarus judumas“) ir į kurį taip pat įtraukti visa apimantys klimato teisės tikslai, taigi juo politiniai įsipareigojimai klimato politikos srityje paverčiami teisiniais įsipareigojimais.

BENDROSIOS POLITINĖS GAIRĖS

Tik Parlamentui pareiškus ieškinį Tarybai dėl neveikimo buvo sudarytos sąlygos bendriems teisės aktams transporto srityje. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) savo 1985 m. gegužės 22 d. sprendime [byloje 13/83](#) paragino Tarybą imtis veiksmų ir taip pastūmėjo ją kurti bendrąją transporto politiką.

1992 m. gruodžio 2 d. Komisija priėmė Baltąją knygą dėl tolesnės bendrosios transporto politikos raidos ([COM\(1992\)0494](#)). Tai buvo svarbus atskaitos taškas pereinant prie tvaraus judumo. 1998 m. liepos 22 d. baltojoje knygoje „Sąžiningas mokėjimas

už naudojimąsi infrastruktūra: laipsniškas perėjimas prie bendros ES transporto infrastruktūros apmokestinimo sistemos“ ([COM\(1998\)0466](#)) atkreipiamas dėmesys į tai, kad valstybėse narėse taikomi labai skirtingi transporto paslaugų įkainiai, o tai iškreipia konkurenciją tos pačios transporto rūšies rinkoje ir transporto rūšių tarpusavio konkurenciją.

ĮGYVENDINIMAS

2001 m. rugsėjo mėn. baltojoje knygoje „Europos transporto politika 2010 m.: laikas apsispręsti“ ([COM\(2001\)0370](#)) Komisija analizavo sektoriaus iššūkius, atsižvelgdama į būsimą ES plėtrą į rytus. Komisija pasiūlė 60 priemonių rinkinį – tomis priemonėmis turėjo būti panaikinta ekonomikos augimo ir eismo srauto didėjimo sąsaja ir sudarytos sąlygos įveikti transporto rūšių ekonominio augimo nelygybę, siekiant skatinti kelių eismo saugumo veiksmų planą ir įtvirtintų naudotojų teisių ir kainų skaidrumą suderinant apmokestinimo principus.

ES taip pat pradėjo vykdyti plataus užmojo technologinius projektus – diegti palydovinę navigacijos sistemą GALILEO ir Europos geležinkelių eismo valdymo sistemą (ERTMS), taip pat Bendro Europos dangaus oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programą (SESAR), siekdama pagerinti oro eismo valdymo infrastruktūrą.

2006 m. birželio mėn. Komisija paskelbė 2001 m. baltosios knygos laikotarpio vidurio apžvalgą ([COM\(2006\)0314](#)) „Išlaikyti judėjimą Europoje. Tvarus judumas mūsų kontinente“. Komisija jau buvo pareiškusi, kad 2001 m. pasiūlytų priemonių nepakaks iškeltiems tikslams pasiekti, todėl buvo numatytos naujos priemonės.

2008 m. liepos mėn. Komisija pristatė ekologiško transporto dokumentų rinkinį, kuriame dėmesys skirtas transporto išorės sąnaudų priskyrimo vidaus sąnaudoms strategijai, trims Komisijos komunikatams ir pasiūlymui dėl [Direktyvos 1999/62/EB](#), taip pat žinomos kaip Eurovinjetės direktyva, peržiūros (žr. faktų suvestinę „Kelių transportas. Teisės aktų suderinimas“ [3.4.3](#)).

2001 m. baltojoje knygoje pradėtos diskusijos dėl tolimesnės transporto ateities (po 20–40 metų) rezultatai buvo pateikti Komisijos komunikate „Darnasis ateities transportas. Siekis sukurti integruotą, technologiškai pažangią ir vartotojams patogią transporto sistemą“ ([COM\(2009\)0279](#)).

Vienas iš 10 į 2011 m. baltąją knygą Komisijos įtrauktų tikslų yra bendros Europos transporto erdvės sukūrimas, pašalinant visas dar likusias kliūtis tarp transporto rūšių ir nacionalinių sistemų, supaprastinant integravimo procesą ir sudarant palankias sąlygas daugiašaliams įvairių transporto rūšių operatoriams pradėti veiklą. 2016 m. liepos 1 d. Komisija darbo dokumento forma ([SWD\(2016\)0226](#)) pateikė pažangos, padarytos įgyvendinant 2011 m. baltojoje knygoje nustatytą dešimtmečio programą, ataskaitą. Jos II priede pateiktas išsamus iki tol vykdytos veiklos įvertinimas.

A. Tvaraus judumo modelio kūrimas

1992 m. gruodžio mėn. [Tarybos direktyva 92/106/EEB](#) (Kombinuoto krovinių vežimo direktyva) nustatomos bendros kombinuoto krovinių vežimo tarp valstybių narių taisyklės. Tai vienas iš svarbiausių ES teisės aktų, kuriais skatinamas įvairiarūšis krovinių vežimas ir pereinama prie mažiau taršių transporto rūšių (geležinkelių, trumpųjų nuotolių jūrų laivybos ir vidaus vandenų transporto, o ne kelių transporto naudojimo), siekiant sumažinti neigiamą išorinį poveikį ir išmetamą anglies dioksido kiekį.

2016 m. Komisija paskelbė komunikatą „Europos mažataršio judumo strategija“ ([COM\(2016\)0501](#)), jame pasiūlė priemones, kuriomis siekiama paspartinti Europos transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą.

2020 m. gruodžio mėn. Komisija pristatė savo Darnaus ir išmanaus judumo strategiją, kartu su 82 iniciatyvų veiksmų planu, kuriuo bus vadovaujama iki 2024 m. ([COM\(2020\)0789](#)). Strategijoje išdėstytos veiksmų gairės, kaip nukreipti Europos transportą teisingu keliu siekiant tvarios ir pažangios ateities, tuo tikslu nustatant 10 pavyzdinių sričių, suskirstytų į orientyrus. Vienas nustatytų orientyrų yra pasiekti, kad iki 2030 m. keliuose būtų bent 30 mln. netaršių automobilių.

2021 m. liepos mėn. Komisija pateikė keletą pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir peržiūrų transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo srityje, atsižvelgdama į žaliojo kurso tikslą iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą. Toliau nurodomi kai kurie pasiūlymų.

- Pasiūlymas dėl apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS)^[1] peržiūros (įskaitant aviaciją ir jūrų transportą). Į 2023 m. gegužės 16 d. Oficialiajame leidinyje paskelbtą galutinį aktą ([Direktyva \(ES\) 2023/959](#)) įtraukti platesnio užmojo tikslai sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, į sistemą pirmą kartą įtrauktas jūrų transportas, nuo 2026 m. palaipsniui atsisakoma nemokamų apyvartinių taršos leidimų aviacijai ir pramonei ir sukuriama atskira ATLPS kelių transportui.
- Pasiūlymas peržiūrėti Alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamentą (ADIR). Į 2023 m. rugsėjo 22 d. Oficialiajame leidinyje paskelbtą galutinį aktą ([Reglamentas \(ES\) 2023/1804](#)) įtrauktas alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo ES valstybėse narėse priemonių rinkinys, kuriuo sudaromos sąlygos užtikrinti didesnę netaršų judumą Europoje.
- Pasiūlymas persvarstyti išmetamo CO₂ normas, nustatyti griežtesnes išmetamųjų teršalų ribines vertes ir iki 2035 m. palaipsniui atsisakyti automobilių su vidaus degimo varikliu, taip sudarant sąlygas elektrinėms transporto priemonėms su baterijomis. Dėl jo Parlamentas ir Taryba susitarė 2023 m. kovo mėn. Galutinis aktas buvo pasirašytas 2023 m. balandžio 19 d. ([Reglamentas \(ES\) 2023/851](#)), tačiau po 2035 m. vis dar bus leidžiama naudoti automobilius su vidaus degimo varikliu, kuriuose naudojami elektroliziniai degalai.

2021 m. gruodžio mėn. Komisija pateikė antrąjį pasiūlymų rinkinį, kuriuo siekiama remti perėjimą prie švaresnio, ekologiškesnio ir pažangesnio transporto, laikantis Europos žaliojo kurso tikslų, ir įgyvendinti 2020 m. gruodžio mėn. paskelbtą Komisijos darnaus ir išmanaus judumo strategiją. Rinkinį sudaro du svarbūs pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų – 2013 m. TEN-T gairių reglamento peržiūra ir 2010 m. Intelektinių transporto sistemų (ITS) direktyvos peržiūra.

Peržiūradama TEN-T reglamentą ([2021/0420\(COD\)](#)) Komisija siekia geriau spręsti problemas, su kuriomis susiduria ES, modernizuodama Europos judumo tinklą, pradedant daugiarūšio transeuropinio transporto ir regioninių tinklų jungčių stiprinimu ir baigiant transporto paslaugų ir infrastruktūros dekarbonizavimu ir skaitmeninimu. Pasiūlymą dėl TEN-T reglamento papildo „[Tolimojo susisiekimo geležinkeliais ir tarpvalstybinio keleivių vežimo geležinkeliais skatinimo veiksmų planas](#)“ ir pasiūlymas

[1]ES ATLPS nustatyta riba, kiek šiltnamio efektą sukeliančių dujų gali išmesti atitinkamas subjektas (pvz., aviacijos sektorius). ES apyvartiniai taršos leidimai bus parduodami aukcione arba paskirstomi nemokamai ir pateikiami prekiauti.

išplėsti TEN-T taikymo sritį ir į ją įtraukti kaimynines šalis, pavyzdžiui, Ukrainą (2022 m. liepos mėn. paskelbtas iš dalies pakeistas pasiūlymas, kuriame atsižvelgiama į Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą pasekmes).

2023 m. balandžio mėn. Parlamentas priėmė savo pranešimo dėl pasiūlymo dėl TEN-T projektą, siekiant tarpinstitucinio susitarimo per šią kadenciją iki 2024 m. rinkimų.

Į antrąjį dokumentų rinkinį taip pat įtrauktas komunikatas dėl naujos judumo mieste sistemos ([COM\(2021\)0811](#)), kuriame daug dėmesio skiriama viešajam transportui ir skaitmeninėms daugiarūšio judumo paslaugoms. Parlamentas 2023 m. gegužės 9 d. priėmė [pranešimą savo iniciatyva](#) dėl naujosios judumo mieste sistemos.

2022 m. lapkričio mėn. Komisija priėmė pasiūlymą peržiūrėti Euro 6 išmetamųjų teršalų standartus lengviesiems automobiliams, furgonams, sunkvežimiams ir autobusams (dabar [Euro 7 standartai](#)). Jame nustatyti griežtesni išmetamųjų teršalų standartai visiems benzininiams ir dyzeliniams automobiliams, furgonams, sunkvežimiams ir autobusams. Šiuo metu laukiama komiteto sprendimo dėl jo ([2022/0365\(COD\)](#)). 2023 m. vasario mėn. Komisija priėmė [Reglamento \(ES\) 2019/1242](#) dėl sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio standartų griežtinimo peržiūrą ([2023/0042\(COD\)](#)). Parlamentas planuoja iki 2023 m. pabaigos priimti savo poziciją per pirmąjį svarstymą.

B. Automatinis vairavimas ir pažangiosios transporto sistemos

Kadangi technologijos plėtojasi sparčiai, ES stengiasi užtikrinti bendras taisykles. Didėjant automatizavimo ir junglumo, sudarančio sąlygas transporto priemonėms komunikuoti tarpusavyje, mastui, judumas žengia į naują – skaitmeninę, erą. Šie pokyčiai, kuriuos spartina dirbtinio intelekto pažanga, sudaro sąlygas naujam kelių eismo dalyvių bendradarbiavimo lygiui, kuris gali būti labai naudingas tiek jiems, tiek visai judumo sistemai, be kita ko, užtikrinant, kad transportas būtų saugesnis, prieinamesnis ir tvaresnis. Komisija savo komunikate „Perėjimas prie automatizuoto susisiekimo: ES ateities susisiekimo strategija“ ([COM\(2018\)283](#)) pažymi, kad esama iššūkių, atsirandančių dėl automatinio vairavimo, ir pabrėžia, kad reikia geriau suprasti jo etinį ir visuomeninį poveikį (pvz., užimtumui ir reikalingiems naujiems įgūdžiams) ir kuo greičiau spręsti kylančius etikos klausimus.

[Direktyvoje 2010/40/ES](#) dėl intelektinių transporto sistemų (ITS) nustatyta ITS diegimo sistema. Tai pažangios prietaikos, kurių tikslas – teikti novatoriškas paslaugas, susijusias su įvairiomis transporto rūšimis, geriau valdyti transportą, gerinti naudotojų informavimą ir didinti transporto saugumą ir koordinavimą. 2021 m. gruodžio mėn. Komisija priėmė pasiūlymą peržiūrėti Direktyvą 2010/40/ES, siekdama paspartinti ir koordinuoti ITS diegimą, kad būtų pagerinta sauga, eismo efektyvumas ir vairuotojų komfortas ([COM\(2021\)0813](#)). 2023 m. spalio 3 d. Parlamentas per pirmąjį svarstymą priėmė savo poziciją ir dabar laukiama Tarybos pozicijos per pirmąjį svarstymą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Europos Parlamentas ne tik aktyviai remia transporto rinkų liberalizavimą ir tvaraus judumo modelį, jis taip pat nuolat pabrėžė, kad būtina kartu visapusiškai derinti socialines, mokesčių ir technologines sąlygas bei saugos standartus.

2003 m. vasario 12 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl Komisijos 2001 m. baltosios knygos „Europos transporto politika 2010 m.: laikas apsispręsti“ ([COM\(2001\)0370](#)).

Rezoliucijoje jis pabrėžė, kad tvarumas turi tapti ES transporto politikos pagrindu ir norma ir kad būtina sukurti integruotą bendrą transporto sistemą.

2007 m. rugsėjo 25 d. Komisija paskelbė žaliają knygą „Nauja mobilumo mieste kultūra“ ([COM\(2007\)0551](#)), 2008 m. liepos 9 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) tuo pačiu pavadinimu. Be to, Parlamentas 2009 m. balandžio 23 d. priėmė dar vieną [rezoliuciją](#), pavadintą „Judumo mieste veiksmų planas“. Netrukus po to Komisijos atsakas į šią rezoliuciją – 2009 m. rugsėjo 20 d. paskelbtas komunikatas tuo pačiu pavadinimu – „Judumo mieste veiksmų planas“ ([COM\(2009\)0490](#)).

Paskelbus Komisijos komunikatą ([COM\(2009\)0279](#)) „Darnusis ateities transportas. Siekis sukurti integruotą, technologiškai pažangią ir vartotojams patogią transporto sistemą“, Parlamentas 2010 m. liepos 6 d. priėmė [rezoliuciją](#) „Darnusis ateities transportas“.

Paskelbus 2011 m. baltąją knygą Parlamentas priėmė dvi rezoliucijas. Pirmoji [rezoliucija](#) „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“ buvo priimta 2011 m. gruodžio 15 d. Joje Parlamentas įvertino pagrindinius 2011 m. baltosios knygos tikslus ir iš dalies palankiai įvertino pažangą, padarytą juos įgyvendinant.

Atsakydamas į Komisijos komunikatą „Konkretingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos judumo sistemos mieste kūrimas“ ([COM\(2013\)0913](#)), paskelbtą 2013 m. gruodžio 17 d., Parlamentas 2015 m. gruodžio 2 d. priėmė [rezoliuciją](#) „Tvarus judumas mieste“. Toje rezoliucijoje valstybės narės ir miestai raginami rengti tvaraus judumo miestuose planus, pirmenybę teikiant mažataršėms transporto rūšims, alternatyviais degalais varomoms transporto priemonėms ir intelektinėms transporto sistemoms.

2015 m. rugsėjo 9 d. Parlamentas priėmė antrąją [rezoliuciją](#) dėl 2011 m. baltosios knygos įgyvendinimo, pavadintą „Rezultatų apžvalga ir tolesni veiksmai tvaraus judumo link“. Atliekant vidurio laikotarpio peržiūrą, Komisija 2016 m. liepos 1 d. paskelbė darbo dokumentą „2011 m. transporto baltosios knygos įgyvendinimas praėjus penkeriems metams nuo jos paskelbimo: laimėjimai ir uždaviniai“ ([SWD\(2016\)0226](#)). Parlamentas paragino Komisiją išlaikyti bent tokio paties lygio užmojus, kokie buvo parodyti nustatant pradinius tikslus. Parlamentas taip pat pateikė rekomendacijų, kuriomis siekiama integruoti visas transporto rūšis, siekiant sukurti veiksmingesnę, tvaresnę, konkurencingesnę, vartotojams prieinamą ir patogią transporto sistemą.

2017 m. gruodžio mėn. priimtoje [rezoliucijoje](#) dėl Europos mažataršio judumo strategijos Parlamentas pabrėžė, kad transporto sektorius turi labiau prisidėti siekiant kovos su klimato kaita tikslų.

Komisijai paskelbus komunikatą „Alternatyviųjų degalų naudojimo didinimas. Alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo veiksmų planas“ ([COM\(2017\)0652](#)) Parlamentas 2018 m. spalio mėn. priėmė [rezoliuciją](#), kurioje Komisija raginama persvarstyti Direktyvą 2014/94/ES dėl alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo ir sutelkti dėmesį į tinkamą jos įgyvendinimą. Galiausiai, 2021 m. liepos mėn. Komisija persvarstė Alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamentą (kaip minėta pirmiau).

Parlamentas taip pat palankiai įvertino Komisijos komunikatą „Perėjimas prie automatizuoto susisiekimo“ ([COM\(2018\)0283](#)), tačiau savo 2019 m. sausio 15 d. [rezoliucijoje](#) pabrėžė, kad Europos subjektai turi susivienyti ir imtis pasaulinio lyderio vaidmens autonominio transporto srityje. Tačiau Parlamentas taip pat pabrėžė

laukiančius etikos iššūkius ir paragino Komisiją kartu su kitais suinteresuotaisiais subjektais parengti dirbtinio intelekto etikos gaires.

2020 m. sausio mėn. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl Europos žaliojo kurso, taip reaguodamas į Komisijos komunikatą ir pateikdamas keletą transporto srities gairių pagal antraštę „Spartesnis perėjimas prie tvaraus ir išmaniojo judumo“.

2020 m. lapkričio 13 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „Tvarios Europos investicijų planas. Žaliojo kurso finansavimas“, į kurią taip pat įtrauktas Transporto ir turizmo komiteto indėlis.

Reaguodamas į COVID-19 pandemijos protrūkį ir jos atitinkamą poveikį transportui, 2020 m. birželio 19 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „Transportas ir turizmas 2020 m. ir vėliau“, kurioje paragino teikti skubią, trumpalaikę ir ilgalaikę paramą transporto ir turizmo sektoriams, kad būtų užtikrintas jų išlikimas ir konkurencingumas. Nuo 2020 m. kovo mėn. Parlamentas skubos tvarka taip pat priėmė keletą susijusių aktų, kuriais siekiama kovoti su tiesioginiu neigiamu pandemijos poveikiu transporto sektoriui.

2022 m. birželio mėn. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl Komisijos pasiūlymo dėl Socialinio klimato fondo. Parlamentas balsavo už tai, kad būtų nustatyta „transporto galimybių nepritekliaus“ apibrėžtis, kuri apimtų namų ūkius, kurie turi ribotas galimybes naudotis įperkamu transportu arba kurių išlaidos transportui yra didelės. Parlamentas pažymėjo, kad fondo remiamomis priemonėmis ir investicijomis turėtų būti padedama pažeidžiamiesiems namų ūkiams ir transporto naudotojams.

2023 m. vasario mėn. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl ES dviračių transporto strategijos rengimo. Joje siūloma Europos Sąjungoje skatinti važiavimo dviračiu įpročius ir žaliają pertvarką įrengiant daugiau dviračių takų, dviračių laikymo aikštelių ir mažinant PVM tarifus, taikomus dviračių ir elektrinių dviračių tiekimui, remontui ir nuomai.

Parlamentas 2023 m. gegužės 9 d. priėmė [pranešimą savo iniciatyva](#) dėl naujosios judumo mieste sistemos.

[Davide Pernice](#)
10/2023

3.4.2. TARPTAUTINIS IR KABOTAŽINIS KELIŲ TRANSPORTAS

Priėmus įvairius ES teisės aktus, laipsniškai buvo liberalizuotos tarptautinio ir kabotažinio krovinių ir keleivių vežimo keliais paslaugos.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo VI antraštinė dalis ir ypač 91 straipsnis. Tikslas – sukurti liberalizuotą kelių transporto paslaugų rinką, tam tikromis sąlygomis atveriant galimybes į ją patekti. Tai turi būti pasiekta panaikinant visus apribojimus, taikomus vežėjams dėl pilietybės ar dėl to, kad jie įsisteigę ne toje valstybėje narėje, kurioje teikiamos paslaugos, kad būtų sukurtos vienodos sąlygos.

LAIMĖJIMAI

1. Patekimas į krovinių vežimo keliais rinką (ir vežėjų užimtumas)

Europos Parlamentui pateikus ieškinį dėl neveikimo, Teisingumo Teismas savo 1985 m. gegužės 22 d. sprendime ([61983CJ0013](#)) pripažino Tarybą kalta dėl to, kad ji iki Romos sutartyje numatyto pereinamojo laikotarpio pabaigos (1969 m. gruodžio 31 d.) nepriėmė nuostatų šiose srityse: a) laisvės teikti tarptautines transporto paslaugas ir b) leidimo vežėjams nerezidentams teikti nacionalines transporto paslaugas kitose valstybėse narėse. Europos Sąjunga šiuo metu jau beveik baigė šalinti Teisingumo Teismo nustatytus su šiomis dviem temomis susijusius trūkumus.

a. Tarptautinio krovinių vežimo keliais paslaugos, teikiamos samdos pagrindais ar už atlygį

1992 m. kovo 26 d. [Tarybos reglamentu \(EEB\) Nr. 881/92](#) buvo konsoliduoti esami teisės aktai, susiję su tarpvalstybinėmis transporto paslaugomis tarp valstybių narių, ir nustatyta krovinių vežėjams išduodamų Bendrijos licencijų tvarka. Šios taisyklės apėmė krovinių vežimą į valstybės narės teritoriją ar iš jos, arba kertant vienos ar kelių valstybių narių teritorijas. Ši sistema taip pat buvo taikoma reisams, vykdomiems tarp valstybės narės ir ne ES šalies, jeigu ES su ta ne ES šalimi buvo sudariusi susitarimą. Anksčiau krovinius tarp dviejų valstybių narių buvo galima vežti tik pagal dvišalius susitarimus ir laikantis tam tikrų apribojimų, o šiuo nauju reglamentu visi kiekybiniai apribojimai (kvotos) ir dvišaliai leidimai nuo 1993 m. sausio 1 d. buvo panaikinti. Kaip dalis 2009 m. kelių transporto dokumentų rinkinio, reglamentas buvo pakeistas [Reglamentu \(EB\) Nr. 1071/2009](#) (žr. toliau).

2002 m. kovo 1 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 484/2002](#) įvestas vairuotojo liudijimas visiems ne ES piliečiams, dirbantiems vežėjui, kuriam išduota Bendrijos licencija. Šia priemone buvo siekiama užtikrinti, kad vairuotojai, kure nėra ES piliečiai, nebūtų įdarbinami neteisėtai ir kad jiems dirbant pagal trumpalaikes sutartis nebūtų mokama per mažai, nes tai iškreipia konkurenciją ir kelia pavojų kelių eismo saugumui. Šis reglamentas buvo pakeistas 2009 m. spalio 21 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 1072/2009](#), o vėliau iš dalies pakeistas 2020 m. liepos 15 d. [Reglamentu \(ES\) 2020/1055](#). 2017 m. gegužės mėn. Europos Komisija pasiūlė persvarstyti reglamentus (EB) Nr. 1071/2009 ir (EB) Nr. 1072/2009 įgyvendinant teisėkūros iniciatyvą „Europa kelyje“ ([COM\(2017\)0281](#)).

Šia iniciatyva buvo siekiama modernizuoti vertimosi profesine veikla šiame sektoriuje taisykles ir užtikrinti, kad tinkamai veiktų bendroji kelių transporto rinka. Parlamentas šį reglamentą priėmė per antrąjį svarstymą 2020 m. liepos mėn., o netrukus po to Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje buvo paskelbtas galutinis aktas ([Reglamentas \(ES\) 2020/1055](#)). Persvarstytaime reglamente nustatyta kabotažo ir tarptautinėms transporto operacijoms, išskyrus tranzito ir dvišales operacijas, taikomų taisyklių teisinė sistema.

Galiausiai, 2006 m. sausio 18 d. priimta [Direktyva 2006/1/EB](#) reglamentuojama tarpvalstybinė be vairuotojų nuomojamų transporto priemonių, naudojamų kroviniams vežti keliais, nuoma. 2017 m. gegužės 31 d. Komisija, įgyvendindama teisėkūros iniciatyvą „Europa kelyje“, pasiūlė persvarstyti šią direktyvą, kad būtų sukurta aiški ir vienoda reglamentavimo sistema, kuria būtų užtikrinta, kad vežėjai visoje ES turėtų vienodas galimybes patekti į išnuomotų transporto priemonių rinką ([COM\(2017\)0282](#)). Galutinis aktas buvo paskelbtas [Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje](#) 2022 m. gegužės 16 d.

2020 m. liepos 31 d. buvo įgyvendintas [Reglamentas \(ES\) 2020/1056](#) dėl elektroninės krovinių vežimo informacijos (eFTI). Juo siekiama sukurti teisinę sistemą, pagal kurią ekonominės veiklos vykdytojai ir atitinkama institucija elektroniniu būdu keistųsi reglamentavimo informacija apie prekių judėjimą per ES teritoriją.

2022 m. gruodžio 13 d. buvo priimtas ES ir Ukrainos susitarimas dėl krovinių vežimo keliais. Pagal jį vairuotojams netaikomas reikalavimas pateikti tarptautinį vairuotojo pažymėjimą, pripažįstamas Ukrainos sprendimas pratęsti administracinį vairuotojo dokumentų galiojimą ir supaprastinamas ES ir Ukrainos keitimasis informacija siekiant kovoti su sukčiavimu ir vairuotojo dokumentų klastojimu ([Tarybos sprendimas 2022/2435](#)).

b. Kabotažas

Dėl kabotažo, t. y. krovinių vežimo keliais paslaugų, kurias vienoje valstybėje narėje teikia vežėjas, įsisteigęs kitoje valstybėje narėje, priimtas 1993 m. spalio 25 d. [Tarybos reglamentas \(EEB\) Nr. 3118/93](#). Praktiškai tai buvo taikoma vežėjams nerezidentams, kurie, užuot grįžę tuščiomis po tarptautinio reiso, priimančiojoje šalyje paimdavo ir pristatydavo papildomą krovinį prieš grįždami prie sienos. Pagal šį reglamentą vežėjams, kurie turėjo vienos valstybės narės išduotą Bendrijos licenciją, buvo leidžiama teikti krovinių vežimo keliais paslaugas kitose valstybėse narėse, jeigu šios paslaugos buvo teikiamos laikinai. Pagal [Reglamentą \(EB\) Nr. 1072/2009](#) (8 straipsnio 2 dalį) bendrojo kabotažo sąvokos buvo atsisakyta ir priimta viena po kitos vykdomų kabotažo operacijų taisyklė, kuria nustatomi griežtesni apribojimai (nustatyta, kad per septynias dienas nuo tarptautinės kelionės į priimančiąją šalį, kurioje vykdomas kabotažas, leidžiama atlikti ne daugiau kaip tris kabotažo operacijas). Šios kabotažo nuostatos taikomos nuo 2010 m. gegužės 14 d., tačiau, kaip minėta, dabar jos iš dalies pakeistos [Reglamentu \(ES\) 2020/1055](#).

c. 2009 m. spalio 21 d. kelių transporto dokumentų rinkinys

Europos Sąjunga palaipsniui sudarė sąlygas, kad būtų galima sukurti liberalizuotą kelių transporto vidaus rinką. Vis dėlto norint sudaryti vienodas sąlygas buvo būtina toliau derinti socialines, technines ir su mokesčiais susijusias sąlygas. Parlamentui ir Tarybai susitarus 2009 m. spalio mėn. buvo priimtas kelių transporto dokumentų rinkinys, kurį sudaro trys ES reglamentai – ([EB\) Nr. 1071/2009](#), ([EB\) Nr. 1072/2009](#) ir ([EB\) Nr. 1073/2009](#) (visi jie visapusiškai taikomi nuo 2011 m. gruodžio mėn.). Taisyklės

yra bendros tarptautinėms ir kabotažo krovinių vežimo keliais paslaugoms. Reglamentu (EB) Nr. 1071/2009 buvo nustatytos griežtesnės taisyklės dėl leidimo verstis profesine vežimo keliais veikla ir buvo siekiama modernizuoti kelių transporto sektoriaus įvaizdį. Juo buvo nustatyti keturi kokybės kriterijai, taikomi norint pradėti verstis krovinių vežimo keliais veikla: nepriekaištingos reputacijos, finansinės būklės, profesinės kompetencijos ir nuolatinės faktinės buveinės valstybėje narėje. Reglamentu (EB) Nr. 1072/2009 buvo labiau konsoliduotos ir suderintos kabotažo taisyklės. Visų pirma juo sujungti Tarybos reglamentai ([\(EEB\) Nr. 881/92](#) ir ([\(EEB\) Nr. 3118/93](#) ir panaikinta [Direktyva 2006/94/EB](#) (dėl tam tikroms krovinių vežimo keliais rūšims taikomų bendrųjų taisyklių nustatymo), taigi pašalintas vežėjams kilęs teisinis netikrumas. Reglamente (EB) Nr. 1073/2009 aptariamas keleivių vežimas (daugiau informacijos žr. kitame skirsnyje).

2. Laipsniškas tarptautinio keleivių vežimo miesto ir tolimojo susisiekimo autobusais liberalizavimas

Palyginti su krovinių rinka, keleivių vežimo paslaugų rinkos atvėrimas vyko lėčiau. 1992 m. kovo 16 d. [Reglamentas \(EEB\) Nr. 684/92](#) padėjo atverti tarptautinio keleivių vežimo miesto ir tolimojo susisiekimo autobusais paslaugų rinką, leidus bet kuriai ES transporto įmonei teikti keleivių vežimo paslaugas vežant daugiau kaip devynis asmenis (įskaitant vairuotoją) tarp valstybių narių. Šis reglamentas buvo papildytas ir iš dalies pakeistas 1997 m. gruodžio 11 d. [Tarybos reglamentu \(EB\) Nr. 11/98](#), kuriuo nustatyta Bendrijos licencija, kompetentingų įsisteigimo valstybės narės institucijų išduodama transporto įmonėms, kurios samdos pagrindais ar už atlygį veža keleivius miesto ir tolimojo susisiekimo autobusais.

1997 m. gruodžio 11 d. [Tarybos reglamentu \(EB\) Nr. 12/98](#) kabotažo operacijas leista vykdyti teikiant visas vienkartinės paslaugas ir specialias reguliarias paslaugas (vežant nustatytų kategorijų keleivius), jeigu pastarosios teikiamos pagal organizatoriaus ir vežėjo sudarytą sutartį (pvz., darbuotojų ar studentų vežimas). Juo taip pat leista vykdyti kabotažą teikiant reguliarias paslaugas, jeigu kabotažo operacijos vykdomos teikiant reguliarią tarptautinę paslaugą (o ne maršruto pabaigoje). Kaip ir krovinių kabotažo, keleivių kabotažo paslaugos galėjo būti teikiamos tik laikinai.

2009 m. priėmus kelių transporto dokumentų rinkinį Reglamentas (EEB) Nr. 684/92 ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 12/98 buvo sujungti į vieną bendrą reglamentą ([Reglamentas \(EB\) Nr. 1073/2009](#)) siekiant patikslinti ir supaprastinti tarptautinio keleivių vežimo keliais (vežimo tolimojo susisiekimo ir miesto autobusais paslaugos) ES teritorijoje taisykles ir sąlygas, kuriomis vežėjai nerezidentai gali teikti nacionalines transporto paslaugas valstybėje narėje. Reglamentu (EB) Nr. 1073/2009 patvirtinamas laisvo paslaugų teikimo principas ir toliau nustatomos Bendrijos licencijų išdavimo ir panaikinimo sąlygos, jų galiojimo trukmė, išsamios licencijų naudojimo bei licencijos ir patvirtintų jos kopijų sudedamųjų dalių išdėstymo taisyklės. Šiuo atveju keleivių, kaip ir krovinių, kabotažo paslaugas leidžiama teikti, jeigu kabotažas nėra pagrindinis transporto paslaugos tikslas (t. y. jis turi vykti po to, kai suteikiama reguliari tarptautinė paslauga).

Reglamentu (EB) Nr. 1073/2009 taip pat buvo iš dalies pakeistas [Reglamentas \(EB\) Nr. 561/2006](#) dėl tam tikrų su kelių transportu susijusių socialinių teisės aktų suderinimo. Jis taip pat buvo papildytas 2014 m. balandžio 9 d. [Komisijos reglamentu \(ES\) Nr. 361/2014](#), kuriuo nustatomos išsamios Reglamentas (EB) Nr. 1073/2009 taikymo taisyklės, susijusios su dokumentais, kurių reikia keleiviams

vežti tolimojo susisiekimo ir miesto autobusais tarptautiniais maršrutais. Vykdydama savo 2017 m. teisėkūros darbotvarkę „Europa kelyje“, Komisija siekė iš dalies pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 561/2006 dėl būtiniausių reikalavimų, taikytinų didžiausiai kasdienio ir kassavaitinio vairavimo trukmei, minimalioms pertraukoms ir kasdienio ir kassavaitinio poilsio laikotarpiams, ir [Reglamentą \(ES\) Nr. 165/2014](#) dėl vietos nustatymo naudojant tachografus (daugiau informacijos apie tachografus ir odometrus žr. [3.4.3](#)). Parlamentas šį pasiūlymą priėmė per antrąjį svarstymą 2020 m. liepos mėn.

Siekiant užkirsti kelią konkurencijos iškreipymams ir pagerinti kelių eismo saugumą ir vairuotojų darbo sąlygas ES, persvarstytame reglamente daugiausia dėmesio skiriama vairavimo trukmės, pertraukų ir poilsio laikotarpių suderinimui kelių transporto sektoriuje ir geresniam šių nuostatų vykdymo užtikrinimui naudojant išmaniuosius tachografus. 2023 m. gegužės mėn. Komisija paskelbė pasiūlymą, pagal kurį šiek tiek pakeičiamos Reglamente (EB) Nr. 561/2006 nustatytos taisyklės dėl pertraukų ir kasdienio poilsio laikotarpių, taikomų vienkartinio keleivių vežimo paslaugų pasektoriui, paprastai susijusiam su tolimojo susisiekimo autobusų turizmu ([COM\(2023\)0256](#)).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Kelių transporto klausimu Parlamentas daugelyje rezoliucijų ir pranešimų ragino laipsniškai atverti krovinių ir keleivių vežimo keliais rinkas ir rėmė tokį atvėrimą. Sykiu jis visada pabrėždavo, kad liberalizavimas turi vykti kartu su derinimu ir kad turi būti atsižvelgta į socialinius aspektus ir užtikrintas transporto saugumas. Parlamentas pasisakė už tai, kad krovinių kabotažo paslaugos būtų labiau liberalizuojamas, visų pirma siekiant užtikrinti, kad sunkvežimiai rečiau grįžtų tušti (žr. [2010 m. liepos 6 d. Europos Parlamento rezoliucijos](#) dėl darniojo ateities transporto 18 dalį). Be to, savo [2011 m. gruodžio 15 d. rezoliucijoje](#) „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“^[1] Parlamentas paragino Komisiją iki 2013 m. pabaigos parengti Sąjungos kelių transporto rinkos padėties ataskaitą. Siekdama šio tikslo Komisija įgyvendino pirmąjį etapą, 2012 m. birželio mėn. paskelbusi aukšto lygio darbo grupės ataskaitą dėl ES krovinių vežimo keliais rinkos plėtros, kurioje rekomenduota laipsniškai atverti ES krovinių vežimo keliais rinką. Visų pirma grupė rekomendavo nustatyti du skirtingus kabotažo tipus: 1) kabotažas, apimantis tik trumpą laikotarpį ir susijęs su tarptautiniais maršrutais; 2) kabotažas, nesusijęs su esamais tarptautiniais maršrutais, kuriam būtų privaloma taikyti registracijos procedūrą siekiant užtikrinti, kad vairuotojas laikytųsi priimančiojoje šalyje galiojančios darbo teisės. Tuomet 2014 m. balandžio 14 d. Komisija paskelbė ataskaitą dėl [Sąjungos kelių transporto rinkos padėties](#).

Savo [2015 m. rugsėjo 9 d. rezoliucijoje](#) dėl Baltosios knygos dėl transporto politikos įgyvendinimo^[2] Parlamentas, be kita ko, paragino užtikrinti bendrųjų patekimo į tarptautinio krovinių vežimo kelių transportu rinką taisyklių geresnį vykdymo užtikrinimą ir, jei reikia, patikslinimą ar peržiūrą. Jis taip pat paragino Komisiją imtis priemonių kovojant su neteisėta veikla, kuri lemia nesažiningą konkurenciją ir prisideda prie socialinio dempingo. Šiuo klausimu Parlamentas pasisakė už tai, kad būtų priimtas socialinis kodeksas, kuriame taip pat būtų sprendžiama fiktyvaus savarankiško darbo problema, kad būtų galima labiau atsižvelgti į tarptautinio kelių transporto darbuotojų darbo ypatumus ir užtikrinti teisingą konkurenciją. 2017 m. gegužės 18 d. buvo priimta

[1]OL C 168 E, 2013 6 14, p. 72.

[2]OL C 316, 2017 9 22, p. 155.

[rezoliucija dėl Europos Sąjungos kelių transporto](#)^[3], joje aptariami tokie klausimai kaip konkurencingumo ir inovacijų kelių sektoriuje gerinimas, palankesnių sąlygų tarpvalstybiniam judumui kelių transportu sudarymas, socialinių sąlygų ir saugumo taisyklių gerinimas, taip pat mažai teršalų išmetančio kelių transporto skatinimas.

2019 m. vasario mėn. Parlamentas per pirmąjį svarstymą priėmė sprendimą dėl [Komisijos pasiūlymo iš dalies pakeisti Reglamentą \(EB\) Nr. 1073/2009](#) ir dar labiau atverti nacionalines rinkas tarptautinėms keleivių vežimo tolimojo susisiekimo ir miesto autobusais paslaugoms. Dabar laukiama, kada Taryba per pirmąjį svarstymą priims savo poziciją.

Parlamentas per pirmąjį svarstymą iš dalies pakeitė Reglamentą (ES) 2020/1056 dėl elektroninės krovinių vežimo informacijos, šio teisės akto tekste sugriežtindamas komercinių ir asmens duomenų apsaugą.

2020 m. liepos mėn. Parlamentas, kaip Judumo dokumentų rinkinio dalį, patvirtino teisės aktą dėl profesinės vežimo kelių transportu veiklos ir patekimo į tarptautinio krovinių vežimo kelių transportu rinką ([2017/0123\(COD\)](#)).

[Davide Pernice](#)
10/2023

[3]OL C 307, 2018 8 30, p. 123.

3.4.3. KELIŲ TRANSPORTAS. TEISĖS AKTŲ SUDERINIMAS

Nesuderinus valstybėse narėse galiojančių atitinkamų teisės nuostatų, negalima sukurti Europos bendrosios kelių transporto rinkos. Europos Sąjungos patvirtintos priemonės yra fiskalinio, techninio, administracinio ir socialinio pobūdžio.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Lisabonos sutarties VI antraštinė dalis ir ypač Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 91 straipsnis. Norint vykdyti bendrą kelių transporto politiką, pagal kurią būtų išsaugomos sąžiningos konkurencijos sąlygos ir užtikrinama paslaugų teikimo laisvė, reikia suderinti valstybių narių teisės nuostatas. Tai taikytina ne tik mokesčiams (PVM, transporto priemonių mokesčiams ir degalų mokesčiams) ir valstybės pagalbai, bet ir techninėms normoms (didžiausiems leistiniems matmenims ir masei), socialinėms nuostatoms ir aplinkos apsaugos priemonėms.

LAIMĖJIMAI

A. Mokestinių ir techninių nuostatų derinimas

1. Akcizų sistema ir infrastruktūros mokesčiai

2008 m. liepos 8 d. Europos Komisija pateikė iniciatyvų, kuriomis siekiama, kad transportas būtų ekologiškesnis, rinkinį, kuriame buvo pateiktas skaidrus ir visuotinai taikytinas visų išorės sąnaudų, įskaitant su aplinka, triukšmu, perkrova ir sveikatos apsauga susijusias sąnaudas, apskaičiavimo modelis. Šio modelio pagrindu buvo apskaičiuojami infrastruktūros mokesčiai atliekant 1999 m. birželio 17 d. [Direktyvos 1999/62/EB](#) (dar vadinama Eurovinjetės direktyva) peržiūrą ir parengta strategija dėl šio modelio laipsniško taikymo visų rūšių transportui.

Eurovinjetės direktyva 1999/62/EB tebėra atskaitos taškas apmokestinant transporto įmones infrastruktūros mokesčiu. Ji buvo iš dalies pakeista 2006 m. gegužės 17 d. [Direktyva 2006/38/EB](#) ir 2011 m. rugsėjo 27 d. [Direktyva 2011/76/ES](#). Eurovinjetės direktyva grindžiama principu „teršėjas moka“ ir kelių transporto išorės sąnaudų internalizavimu. Ja siekiama užtikrinti, kad sąnaudos, patiriamos sunkiasvorėms krovininėms transporto priemonėms naudojantis infrastruktūra, atsispindėtų mokesčiuose.

Įgyvendinant 2017 m. gegužės 31 d. paskelbtą Komisijos teisėkūros darbotvarkę „Europa kelyje“ buvo priimta peržiūrėta Eurovinjetės direktyva. Galutinė Eurovinjetės direktyvos redakcija buvo priimta 2022 m. vasario mėn. ([Direktyva \(ES\) 2022/362](#)). Naujosiomis taisyklėmis direktyvos taikymo sritis bus išplėsta visoms sunkiosioms ir lengvosioms transporto priemonėms, o ne tik sunkvežimiams, kurių masė yra didesnė nei 3,5 tonos, ir bus įvestas privalomas išorinių kaštų mokestis už oro taršą sunkiosioms transporto priemonėms.

Kitas dokumentas, kuris taip pat yra įtrauktas į 2017 m. teisėkūros darbotvarkę „Europa kelyje“, yra [pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos](#) dėl elektroninės kelių rinkliavos sistemų sąveikumo, kuria sudaromos palankesnės sąlygos tarpvalstybiniu lygmeniu keistis informacija apie kelių mokesčių mokėjimo pažeidimus Sąjungoje. Užbaigus bendro sprendimo procedūrą, pasiūlymas buvo

patvirtintas ir vėliau paskelbtas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje kaip [Direktyva \(ES\) 2019/520](#).

2. Išmetamųjų teršalų normos

Laikantis integruoto požiūrio į išmetamo CO₂ kiekio mažinimą, [Reglamentu \(EB\) Nr. 443/2009](#) ir [Reglamentu \(ES\) Nr. 510/2011](#) buvo nustatytos naujiems lengviesiems automobiliams ir lengvosioms komercinėms transporto priemonėms taikomos išmetamųjų teršalų normos. Abu šie reglamentai buvo iš dalies pakeisti 2014 m. ([Reglamentu \(ES\) Nr. 333/2014](#) ir [Reglamentu \(ES\) Nr. 253/2014](#)) nustatant būdus, kaip pasiekti tikslą iki 2020 m. sumažinti abiejų tipų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį.

[Nauju pasiūlymu](#) dėl naujų lengvųjų automobilių ir naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamųjų teršalų normų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 715/2007 (nauja redakcija), panaikinamas [Reglamentas \(EB\) Nr. 443/2009](#) ir panaikinamas [Reglamentas \(ES\) Nr. 510/2011](#), siekiama nustatyti 2025 ir 2030 m. išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslus. Bendro sprendimo procedūra jau baigėsi, o aktas buvo patvirtintas. Galutinis aktas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje buvo paskelbtas 2019 m. balandžio mėn. ([Reglamentas \(ES\) 2019/631](#)).

2021 m. liepos mėn., įgyvendindama 55 % tikslo priemonių rinkinį ir siekdama įgyvendinti žaliąjį kursą, Komisija paskelbė dar vieną [pasiūlymą peržiūrėti](#) naujų lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamųjų teršalų normas, kad iš dalies pakeičiant Reglamentą (ES) 2019/631 būtų sugriežtintos teršalų išmetimo normos. 2023 m. kovo mėn. Taryba ir Parlamentas pasiekė susitarimą, o galutinis aktas buvo pasirašytas 2023 m. balandžio 19 d. ([Reglamentas \(ES\) 2023/851](#)). Juo nustatyti išmetamo [CO₂ kiekio mažinimo tikslai](#) – 55 proc. naujų lengvųjų automobilių ir 50 proc. naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamo kiekio iki 2030 m. ir 100 proc. naujų lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamo CO₂ kiekio iki 2035 m.

2023 m. kovo mėn. Komisija priėmė [Rekomendaciją C\(2023\)1796](#), siekdama pagerinti ir suderinti periodines transporto priemonių patikras. Siekiant užtikrinti, kad transporto priemonės visą jų eksploatavimo laiką atitiktų išmetamųjų teršalų standartus, labai svarbu atlikti tikslus jų testavimus. Kad būtų užtikrinta, jog per patikras būtų nustatytos transporto priemonės su sugedusiais arba suklastotais dyzeliniais kietųjų dalelių filtrais, Komisijos rekomendacijoje apibrėžiamos gairės, susijusios su matavimo įranga ir procedūra, metrologiniais ir techniniais reikalavimais ir kietųjų dalelių kiekio ribinėmis vertėmis, kurių negalima viršyti.

3. Didžiausi leistini matmenys ir masė

1996 m. liepos 25 d. [Direktyva 96/53/EB](#), nustatanti nacionaliniam ir tarptautiniam vežimui naudojamų kelių transporto priemonių didžiausius leistinus matmenis ir didžiausią leistiną masę, yra tekstas, kuriuo remiantis nustatomi tarp valstybių narių važinėjančių tam tikrų kelių transporto priemonių matmenys.

Ši direktyva buvo išplėsta ir iš dalies pakeista 1997 m. liepos 22 d. [Direktyva 97/27/EB](#) (kuri buvo panaikinta 2002 m. vasario 18 d. [Direktyva 2002/7/EB](#) ir 2009 m. liepos 13 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 661/2009](#)), kuria buvo pirmiausiai siekta suderinti autobusų ir transporto priemonių su priekabomis matmenų normas, kad būtų galimas laisvas judėjimas ES, ir visų pirma užtikrinti sklandų kabotažo veikimą keleivinio transporto srityje.

2015 m. balandžio 29 d. [Direktyva \(ES\) 2015/719](#) buvo iš dalies pakeista Direktyva 96/53/EB ir joje išdėstytos nuostatos dėl tam tikrų ES nacionaliniam ir tarptautiniam vežimui naudojamų kelių transporto priemonių didžiausių leistinų matmenų ir tarptautiniam vežimui naudojamų kelių transporto priemonių didžiausios leistinos masės.

Visai neseniai Komisija pateikė [pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo](#), kuriuo iš dalies keičiama Tarybos direktyvos 96/53/EB nuostata dėl specialių maksimalaus transporto priemonės ilgio, kai dėl kabinos pagerėja aerodinaminės savybės, energijos vartojimo efektyvumas ir sauga, taisyklių įgyvendinimo termino. 2019 m. kovo mėn. Parlamentas priėmė poziciją per pirmąjį svarstymą. Galutinis aktas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje buvo paskelbtas 2019 m. birželio mėn. ([Sprendimas \(ES\) 2019/984](#)).

Šiuo metu Komisija rengia pasiūlymą dėl dar vienos Direktyvos 96/53/EB peržiūros, vertindama jos veiksmingumą, efektyvumą, nuoseklumą, aktualumą ir ES pridėtinę vertę. Bus nustatyta, ar galiojančio reglamento pakanka laisvam prekių judėjimui užtikrinti, išmetamam šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiui mažinti ir kelių eismo saugumui didinti.

B. Administracinių nuostatų derinimas

1. Transporto priemonės vairuotojo teisinės pareigos

Pagal 1991 m. liepos 29 d. [Direktyvą 91/439/EEB](#) dėl vairuotojo pažymėjimų, pagal kurią suvienodinama vairuotojo pažymėjimų forma ir transporto priemonių kategorijos, pradėtas taikyti abipusio pripažinimo principas ir nustatyti pagrindiniai reikalavimai dėl sveikatos ir profesinės kompetencijos. 1996 m. liepos 23 d. [Direktyvoje 96/47/EB](#) nustatyta alternatyvi, į kreditinę kortelę panaši vairuotojo pažymėjimų forma. Trečiaja direktyva dėl vairuotojo pažymėjimų (2006 m. gruodžio 20 d. [Direktyva 2006/126/EB](#), kuria panaikinama Direktyva 91/439/EEB) nustatomi įpareigojimai, įskaitant privalomą kreditinės kortelės formos vairuotojo pažymėjimų išdavimą, kurių valstybės narės turi pradėti laikytis ne vėliau kaip 2033 m.

2017 m. vasario 1 d. Komisija paskelbė [pasiūlymą](#) dėl direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/59/EB dėl tam tikrų kelių transporto priemonių kroviniams ir keleiviams vežti vairuotojų pradinės kvalifikacijos ir periodinio mokymo ir Direktyva 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų. Pasiūlymu buvo siekiama užtikrinti, kad visoje ES būtų taikomi atitinkami būtiniausi mokymo reikalavimai ir pripažįstamas mokymas, taip išsprendžiant abipusio pripažinimo problemą. 2018 m. gegužės 2 d. ši direktyva buvo paskelbta Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ([Direktyva \(ES\) 2018/645](#)).

2021 m. vasario 1 d. Komisija paskelbė kodifikuotą Direktyvos 2003/59/EB dėl vairuotojų pradinės kvalifikacijos ir periodinio mokymo redakciją. 2022 m. gruodžio 23 d. Europos Sąjungos [oficialiajame leidinyje](#) buvo paskelbtas galutinis aktas.

2023 m. kovo 1 d. Komisija priėmė dar vieną Direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų peržiūrą ([COM\(2023\)0127](#)), kuria siekiama padidinti kelių eismo saugumą ir pašalinti kliūtis ES piliečių laisvo judėjimo teisėms, pagerinant vairavimo įgūdžius, užtikrinant tinkamą vairuotojų pasirengimą ir sumažinant administracinę naštą. Naujaja iniciatyva bus toliau sprendžiami nauji judumo klausimai, visų pirma susiję su skaitmeninimu ir tvariu judumu (kaip nustatyta ES 2020 m. darnaus ir išmanaus judumo strategijos tiksluose).

Nuo 2011 m. gruodžio 4 d. vairuotojo liudijimas reglamentuojamas 2009 m. spalio 21 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 1072/2009](#) dėl bendrųjų patekimo į tarptautinio krovinių vežimo kelių transportu rinką taisyklių. Šiuo teisės aktu pakeistas [Reglamentas \(EB\) Nr. 484/2002](#), kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai ([EEB\) Nr. 881/92](#) ir ([EEB\) Nr. 3118/93](#). Vairuotojo liudijimas yra vienodos formos dokumentas, kuriuo pažymima, kad krovinių vežimo tarp valstybių narių operacijas atliekančios transporto priemonės vairuotojas arba yra teisėtai įdarbintas atitinkamo ES vežėjo toje valstybėje narėje, kurioje įsisteigęs vežėjas, arba dirba tam vežėjui.

2022 m. birželio mėn. buvo priimtas Komisijos pasiūlymas dėl reglamento dėl konkrečių laikinųjų priemonių, susijusių su Ukrainos vairuotojo dokumentų pripažinimu atsižvelgiant į Rusijos invaziją į Ukrainą. Į peržiūrą įtraukta nuostata, kad dokumentų pripažinimas neturi įtakos nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių teisės vairuoti apribojimą, sustabdymą, atšaukimą ar panaikinimą valstybėje narėje, taikymui. Galutinis aktas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje buvo paskelbtas 2022 m. liepos 22 d. ([Reglamentas \(ES\) 2022/1280](#)).

2. Kelių transporto taisyklių laikymosi užtikrinimas

Pažeidėjai iš užsienio šalių dažnai negauna jokių bausmių, nes jų buvimo vieta negali būti nustatyta arba bausmės būna nevykdomos. Todėl ES parengė keletą iniciatyvų, kad padėtų valstybėms narėms persekioti tuos pažeidėjus.

2011 m. spalio mėn. priimta [Direktyva 2011/82/ES](#), kuria sudaromos palankesnės sąlygos keistis informacija tarpvalstybinio lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus. Ja nustatomos procedūros, kuriomis siekiama sumažinti tikimybę, kad kelių eismo taisyklių pažeidėjai iš užsienio liks nubausti už pavojingus eismo taisyklių pažeidimus, sudarant palankesnes sąlygas ES valstybių narių policijos institucijoms dalytis informacija, kad būtų galima nustatyti pažeidėjus.

2015 m. kovo mėn. Parlamentas ir Taryba priėmė [Direktyvą \(ES\) 2015/413](#) dėl keitimosi informacija tarpvalstybinio lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus, susijusią su Europos ekonominės erdvės susitarimu (ES susitarimas su Islandija, Lichtenšteinu ir Norvegija).

2022 m. gegužės mėn. Komisija priėmė du įgyvendinimo reglamentus (Komisijos įgyvendinimo reglamentai ([ES\) 2022/694](#) ir ([ES\) 2022/695](#)), įtrauktus į [pirmąjį judumo dokumentų rinkinį](#), siekdama užtikrinti tikslingesnes ir nuoseklesnes ES kelių transporto taisyklių laikymosi patikras. Pirmuoju įgyvendinimo reglamentu iš dalies keičiamas Komisijos [reglamentas \(ES\) 2016/403](#), atnaujinant sunkių pažeidimų, kurie galėtų pakenkti vežėjo kelių transportu reputacijai, sąrašą (kaip nustatyta [Reglamente \(EB\) Nr. 1071/2009](#)). Antruoju įgyvendinimo reglamentu nustatoma bendra ES kelių transporto rizikos įvertinimo apskaičiavimo formulė. Nacionalinės rizikos vertinimo sistemos yra įtrauktos į [Direktyvą 2006/22/EB](#).

2023 m. kovo 1 d. Komisija priėmė Direktyvos 2015/413 dėl tarpvalstybinio kelių eismo saugumo taisyklių vykdymo užtikrinimo peržiūrą ([COM\(2023\)126](#)). Šia peržiūra padedama valstybių narių valdžios institucijoms persekioti pažeidėjus, nes leidžiama atskleisti transporto priemonę užregistravusio asmens informaciją, taip pat nustatoma pritaikyta tarpvalstybinio tyrimo procedūrų tvarka.

Kartu Komisija priėmė pasiūlymą dėl direktyvos dėl vairuotojų teisių atėmimo galiojimo visoje Sąjungoje ([COM\(2023\)128](#)). Ja bus įgyvendintas naujas mechanizmas, kuriuo bus sudarytos sąlygos visoje ES taikyti draudimą vairuoti, kai kuri nors valstybė narė

nusprendžia vairuotojui atimti teisę vairuoti dėl jos teritorijoje padarytų pažeidimų. Parlamente ji šiuo metu yra parengiamajame etape.

3. Transporto priemonių registravimas ir automobilių nuoma

1999 m. balandžio 29 d. [Direktyva 1999/37/EB](#) (iš dalies pakeista [Direktyva 2003/127/EB](#) ir dar kartą iš dalies pakeista [Direktyva 2014/46/ES](#), įtraukta į techninės apžiūros dokumentų rinkinį), suderinami transporto priemonių registracijos dokumentai ir supaprastinama transporto priemonės savininko nustatymo procedūra ir vienos valstybės narės gyventojų transporto priemonės perleidimas kitos valstybės narės gyventojui. Pagal 1998 m. lapkričio 3 d. [Reglamentą \(EB\) Nr. 2411/98](#) (dėl valstybių narių, kuriose yra registruotos transporto priemonės ir jų priekabos, skiriamųjų ženklų pripažinimo vykstant Bendrijos vidaus eismui) nustatytas įpareigojimas valstybinio registracijos numerio ženkle pavaizduoti šviesogražę Europos vėliavą, o jo kairiosios pusės pačiame krašte – valstybės narės skiriamąjį ženklą.

Šiuo metu ES teisės aktų dėl automobilių nuomos nėra.

C. Socialinių nuostatų dėl darbo laiko, vairavimo trukmės ir poilsio laikotarpių suderinimas

2002 m. kovo 11 d. [Direktyvoje 2002/15/EB](#) dėl asmenų, kurie verčiasi mobiliąja kelių transporto veikla, darbo laiko organizavimo, siekiama nustatyti būtiniausias darbo laiko organizavimo reikalavimus, kurie turėtų padėti pagerinti transporto priemonių vairuotojų sveikatą ir saugumą. Ilgiausia vairavimo trukmė per dieną ir per savaitę, pertraukos trukmė ir minimali kasdienio ir savaitinio poilsio trukmė nustatyta 2006 m. kovo 15 d. [Reglamente \(EB\) Nr. 561/2006](#), kuriuo panaikinamas 1985 m. gruodžio 20 d. [Reglamentas \(EEB\) Nr. 3820/85](#). Jis taikomas krovinius (daugiau nei 3,5 t masės transporto priemonės) ir keleivius (daugiau nei 9 vietų transporto priemonės) vežantiems vairuotojams. 2022 m. balandžio mėn. Komisija įgyvendino [deleguotąjį aktą \(C\(2022\)2055\)](#), kuriuo papildomas Reglamentas (EB) Nr. 561/2006 siekiant apsaugoti sunkvežimių vairuotojus ir jų krovinius nustatant naujas gaires, kuriomis padedama įrengti saugias ir apsaugotas stovėjimo aikšteles visoje ES.

[Reglamentu \(EB\) Nr. 561/2006](#) taip pat iš dalies pakeistas 1985 m. gruodžio 20 d. [Reglamentas \(EEB\) Nr. 3821/85](#) ir įvestas skaitmeninių tachografų naudojimas. Kadangi tachografų rodiklių suklastoti negalima, tachografai palengvina ES teisės aktų pažeidimų nustatymą. 2006 m. kovo 15 d. [Direktyvoje 2006/22/EB](#) nustatytos būtiniausios sąlygos, kurių privaloma laikytis įgyvendinant pirmiau minėtus reglamentas, ir mažiausias skaičius patikrų (2010 m. mažiausiai 3 proc. vairuotojų darbo dienų), kurias valstybės narės privalo atlikti tikrindamos, ar laikomasi nustatytos vairavimo, pertraukų ir poilsio trukmės reikalavimų. [Reglamentas \(EB\) Nr. 561/2006](#) taip pat susijęs su [Reglamentu \(ES\) Nr. 165/2014](#), kuriuo reglamentuojami tachografams keliami reikalavimai. 2009 m. spalio 21 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 1073/2009](#), priimtu kartu su 2009 m. kelių transporto dokumentų rinkiniu, iš dalies pakeistas [Reglamentas \(EB\) Nr. 561/2006](#) ir vėl nustatyta 12 dienų taisyklė, pagal kurią suteikiama galimybė tolimojo susisiekimo autobuso vairuotojui dirbti iki 12 dienų iš eilės (vietoj ne daugiau kaip 6 dienų), į kurias įeitų bent viena 24 valandų pertrauka, su sąlyga, kad tai turi būti tarptautinio nemaršrutinio keleivių vežimo paslaugos. Nukrypti leidžiančią nuostatą leidžiama taikyti tik esant griežtoms sąlygoms, kuriomis užtikrinama kelių eismo sauga ir numatyta, kad vairuotojai būtų įpareigoti laikytis kassavaitinio poilsio laikotarpių reikalavimų iškart prieš darbą ir po darbo. Nuo 2014 m. sausio 1 d. taikomos papildomos sąlygos: transporto priemonėje

privaloma įrengti skaitmeninį tachografą ir tais atvejais, kai vairuojama tarp 22 ir 6 val., nepertraukiamo vairavimo laikotarpis vairuotojui turi būti sumažintas 3 val. arba transporto priemonėje turi būti daugiau pakaitomų dirbančių vairuotojų. Kelių transporto teisės aktai, tokie kaip [Direktyva 2002/15/EB](#) ir [Direktyva 2006/22/EB](#), papildo [Reglamentą \(EB\) Nr. 561/2006](#), ypač nuostatas dėl darbo laiko ir laikymosi užtikrinimo.

2017 m. gegužės 31 d. Komisija pateikė teisėkūros procedūra priimamų aktų rinkinį „Europa kelyje“, kuris apima [pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento](#), kuriuo iš dalies keičiami [Reglamente \(EB\) Nr. 561/2006](#) nustatyti būtinausi reikalavimai dėl maksimalios kasdienio bei kassavaitinio vairavimo trukmės, minimalių pertraukų ir kasdienio bei kassavaitinio poilsio laikotarpių, ir [Reglamente \(ES\) Nr. 165/2014](#) nustatyti reikalavimai dėl vietos nustatymo tachografais. Galutinis aktas paskelbtas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje 2020 m. liepos 31 d. 2021 m. liepos 16 d. Komisija priėmė [įgyvendinimo reglamentą](#), kuriuo toliau patikslinamas peržiūrėtas tachografų reglamentas. Nuo 2023 m. rugpjūčio mėn. autobusuose ir sunkvežimiuose turi būti įrengti naujos versijos išmanieji tachografai.

Kaip savo 2017 m. dokumentų rinkinio „Europa kelyje“ dalį Komisija taip pat pateikė [pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos](#), kuria iš dalies keičiamos [Direktyvos 2006/22/EB](#) nuostatos dėl vykdymo užtikrinimo reikalavimų ir nustatomos konkrečios su [Direktyva 96/71/EB](#) ir [Direktyva 2014/67/ES](#) susijusios kelių transporto vairuotojų komandiravimo taisyklės. 2020 m. liepos mėn. Parlamentas užbaigė antrąjį svarstymą, po kurio aktas buvo priimtas ir paskelbtas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ([Direktyva \(ES\) 2020/1057](#)). Šiomis peržiūrotomis taisyklėmis dėl vairuotojų komandiravimo, vairavimo trukmės ir poilsio laikotarpių ir geresniu kabotažo (t. y. krovinių vežimo, kurį priimančiojoje valstybėje narėje laikinai vykdo vežėjai nerezidentai) taisyklių laikymosi užtikrinimu siekiama pašalinti konkurencijos iškreipimą kelių transporto sektoriuje ir sudaryti geresnes poilsio sąlygas vairuotojams.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas, remdamasis savo įstatymų leidžiamąja galia, iš esmės sutiko su dauguma Komisijos pasiūlymų dėl suderinimo, bet kartu pabrėžė tam tikrus aspektus, kuriems skiria ypač didelę reikšmę. Savo [2017 m. kovo 15 d. rezoliucijoje](#) dėl Komisijos patvirtinto Vokietijos pataisyto plano įvesti kelių mokestį Parlamentas atkreipė dėmesį į tai, kad Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą prieš Vokietiją dėl netiesioginės diskriminacijos dėl pilietybės, kuri pažeidžia ES teisę ir pagrindinius Sutarčių principus.

Savo [2015 m. rugsėjo 9 d. rezoliucijoje](#) „2011 m. Baltosios knygos dėl transporto politikos“ įgyvendinimas. Rezultatų apžvalga ir tolesni veiksmai tvaraus judumo link“ Parlamentas paragino Komisiją atlikti trečiosios Vairuotojo pažymėjimų direktyvos ([Direktyva 2006/126/EB](#)) peržiūrą, siekiant sugriežtinti vairuotojo pažymėjimų išdavimo tvarką ir sustiprinti jų mokymą, taip pat paragino persvarstyti 2015 m. balandžio 29 d. [Direktyvą \(ES\) 2015/719](#), kuria iš dalies keičiama [Direktyva 96/53/EB](#), nustatanti didžiausius leistinus matmenis ir didžiausią leistiną masę nacionalinio ir (arba) tarptautinio susisiekimo srityje.

Parlamentas paragino Komisiją iki 2013 m. pabaigos atlikti reguliavimo sistemos, kuria reglamentuojamas vairavimo ir poilsio laikas keleivių ir krovinių vežimo srityje, peržiūrą ir labiau suderinti taisyklių taikymą ir kontrolę. 2014 m. balandžio 14 d. priimtoje

[Ataskaitoje dėl Sąjungos kelių transporto rinkos padėties](#) apibūdinama krovinių vežimo keliais rinkos raida ir aprašomas krovinių vežimo keliais sektoriaus socialinis aspektas.

2017 m. spalio 16 d. TRAN ir EMPL komitetai Parlamente surengė bendrą viešąjį klausimą mobiliųjų darbuotojų darbo sąlygų transporto sektoriuje tema. Be to, Parlamento Struktūrinės ir sanglaudos politikos teminis skyrius paskelbė tyrimą „[TRAN komiteto užsakytas tyrimas. Kelių transporto vežėjai ES: socialinės ir darbo sąlygos](#)“, kuriuo atnaujintas 2013 m. atliktas tyrimas.

Parlamentas šiuo metu rengia siūlomą Direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų peržiūrą ([COM\(2023\)0127](#)), pasiūlymą dėl direktyvos dėl vairuotojų teisių atėmimo galiojimo visoje Sąjungoje ([COM\(2023\)0128](#)) ir siūlomą Direktyvos 2015/413 dėl tarpvalstybinio kelių eismo taisyklių vykdymo užtikrinimo peržiūrą ([COM\(2023\)0126](#)). TRAN komiteto nariai šiuos tris Parlamento pranešimų projektus nagrinėjo 2023 m. birželio 27 d. ir rugsėjo 18 d.

Davide Pernice
10/2023

3.4.4. KELIŲ EISMO IR SAUGUMO STANDARTAI

Nuo 2010 m. vienas iš ilgalaikių ES tikslų buvo sukurti saugią Europos kelių eismo erdvę. Nors kiekviena valstybė narė turi teisę pati priimti sprendimus, susijusius su tam tikrais kelių eismo ir saugumo nuostatų aspektais, ES taip pat atlieka darbą šioje srityje ir daugiausia dėmesio skiria transporto priemonių būklei, pavojingų krovinių vežimui ir kelių eismo saugumui apskritai.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Teisinis pagrindas saugiai kelių eismo erdvei kurti – Lisabonos sutarties VI antraštinė dalis ir ypač Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 91 straipsnis. Tokios erdvės tikslas – padidinti saugumą keliuose ir prisidėti prie tvaraus judumo. 2018 m. gegužės mėn. Komisija paskelbė [strateginį veiksmų planą dėl kelių eismo saugumo](#), kuriame ji paragino taikyti naują požiūrį siekiant kovoti su nekintančiais kelių eismo saugumo rodikliais Europos Sąjungoje ir priartėti prie ilgalaikio tikslo – kad žūčių kelių eismo įvykiuose skaičius ne vėliau kaip 2050 m. taptų artimas nuliui (visiškai saugaus eismo vizija).

Laimėjimai

A. Bendrosios nuostatos

Dėl ES dedamų pastangų siekiant užtikrinti kelių eismo saugumą žuvusiųjų keliuose skaičius sumažėjo nuo 51 400 2001 m. iki 19 800 2021 m. ir beveik pasiekė ES tikslą 2001–2020 m. žūčių keliuose skaičių sumažinti 75 proc. Tačiau perspektyvi pirmojo dešimtmečio tendencija, pagal kurią žūčių keliuose skaičius sumažėjo beveik perpus, vėliau pasikeitė ir skaičiai nebekito. Be to, kelių eismo įvykiuose žuvusių žmonių skaičius ES 2021 m. padidėjo 6 proc., palyginti su 2020 m. Dėl tokios padėties kelių eismo saugumo didinimo srityje buvo reikalingas naujas postūmis. Savo [2017 m. Valetos deklaracijoje](#) Europos Sąjungos Taryba (toliau – Taryba) paragino Europos Komisiją imtis politinių iniciatyvų 2020–2030 m. dešimtmečiui. Šiomis iniciatyvomis turi būti siekiama sumažinti žūčių skaičių ir pagerinti kelių eismo dalyvių, ypač pažeidžiamiausių eismo dalyvių (dviratininkų ir pėsčiųjų), kurių daugiausia žūsta keliuose, apsaugą. [2020 m. darnaus ir išmanaus judumo strategijoje](#) Komisija patvirtino tikslą, kad iki 2050 m. žūčių skaičius priartėtų prie nulio (visiškai saugaus eismo vizija).

2018 m. gegužės mėn. Komisija, kaip trečiojo judumo dokumentų rinkinio dalį, paskelbė 2021–2030 m. kelių eismo saugumo politikos programos metmenis ([SWD\(2019\)0283](#)).

Be to, kaip 2020 m. darnaus ir išmanaus judumo strategijos dalį, Komisija paskelbė keletą iniciatyvų, kuriomis siekiama padidinti kelių eismo saugumą. Kai kurios kelių eismo saugumo didinimo iniciatyvos apima galimas naujas gaires tokiais klausimais kaip didžiausia leidžiama alkoholio koncentracija motorinių transporto priemonių vairuotojų kraujyje ir antialkoholinių variklio užraktų naudojimas; poreikio pasiūlyti tiltų infrastruktūros ar kitos rizikingos infrastruktūros kokybės audito, tikrinimo ir ataskaitų teikimo taisykles įvertinimą (2023 m.); „eCall“ reglamentavimo sistemos pritaikymą atsižvelgiant į naujas telekomunikacijų technologijas ir galimą „eCall“ išplėtimą įtraukiant motorines dvirates transporto priemones, sunkvežimius, autobusus ir žemės ūkio traktorius. 2023 m. kovo mėn. Komisija priėmė [kelių eismo saugumo dokumentų rinkinį](#), į kurį įtraukti trys tarpusavyje susiję teisės aktai:

Direktyva dėl vairuotojo pažymėjimų ([2023/0053\(COD\)](#)), Direktyva dėl vairuotojo teisių atėmimo galiojimo visoje Sąjungoje ([2023/0055\(COD\)](#)) ir Direktyva dėl keitimosi informacija tarpvalstybiniu lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus ([2023/0052\(COD\)](#)). Bendras šio dokumentų rinkinio tikslas – sudaryti geresnes sąlygas laisvam asmenų judėjimui, pagerinti kelių eismo saugumą visiems eismo dalyviams, pasirengti netaršioms transporto priemonėms ir iki 2050 m. įgyvendinti ES viziją, kad ES keliuose nebūtų žūčių.

B. Techninė transporto priemonių būklė

2014 m. ES patvirtino naują teisėkūros priemonių rinkinį, pavadintą „Techninės apžiūros dokumentų rinkiniu“. Techninės apžiūros dokumentų rinkinį sudaro [Direktyva 2014/45/ES](#) dėl periodinės techninės apžiūros, [Direktyva 2014/47/ES](#) dėl komercinių transporto priemonių techninio patikrinimo kelyje ir [Direktyva 2014/46/ES](#) dėl transporto priemonių registracijos dokumentų. Techninės apžiūros dokumentų rinkinys artimiausiu metu bus peržiūrėtas, siekiant jį atnaujinti atsižvelgiant į pokyčius, susijusius su technologiniais ir reguliavimo aspektais.

Kalbant apie prievolę užsisėgti saugos diržus transporto priemonėse, kurių masė yra mažesnė nei 3,5 tonos, 2003 m. balandžio 8 d. [Direktyvoje 2003/20/EB](#) numatomas visiems sėdintiems keleiviams privalomas vaikų saugos priemonių ir saugos diržų naudojimas autobusuose, kuriuose tokie diržai įrengti (daroma išimtis miesto vietovių transportui).

2002 m. lapkričio 5 d. [Direktyvoje 2002/85/EB](#) prievolė naudoti greičio ribotuvus išplėsta ir pradėta taikyti visoms transporto priemonėms, kuriose yra daugiau nei aštuonios sėdimosios vietos (neskaitant vairuotojo vietos), kurios skirtos keleivių vežimui ar krovinių gabenimui ir kurių masė yra nuo 3,5 iki 12 tonų.

Kalbant apie aktyviasias saugos sistemas, aktualus 2019 m. lapkričio 27 d. [Reglamentas \(ES\) 2019/2144](#) dėl variklinių transporto priemonių, jų priekabų ir joms skirtų sistemų, sudėtinių dalių bei atskirų techninių mazgų tipo patvirtinimo reikalavimų, susijusių su jų bendrąja sauga ir transporto priemonėse esančių asmenų bei pažeidžiamų eismo dalyvių apsauga (Transporto priemonių bendrosios saugos reglamentas). Šiuo reglamentu nustatomi tam tikri transporto priemonių ir joms suprojektuotų ir sukonstruotų sistemų, sudėtinių dalių bei atskirų techninių mazgų, padangų ir padangų oro slėgio stebėjimo sistemų tipo patvirtinimo reikalavimai, atsižvelgiant į jų bendrąsias charakteristikas, saugą ir efektyvumą.

Galiausiai kelių eismo dalyvių saugumas padidintas sumažinus akluosius taškus. [Transporto priemonių bendrosios saugos reglamente](#) taip pat nustatyti reikalavimai sumažinti naujų ES vairuojamų sunkiasvorių krovinių transporto priemonių, įskaitant už ES ribų registruotas transporto priemones, galinio vaizdo veidrodžių akluosius taškus. 2007 m. liepos 11 d. [Direktyvoje 2007/38/EB](#) nustatyta, kad jau naudojamuose sunkvežimiuose turi būti įrengti papildomi akluosius taškus mažinantys galinio vaizdo veidrodžiai.

C. Pavojingų krovinių vežimas

2008 m. rugsėjo 24 d. [Direktyvoje 2008/68/EB](#) nustatyta bendra tvarka, apimanti visus pavojingų krovinių vežimo vidaus keliais (geležinkeliais, vidaus vandenų keliais ir sausumos keliais) Sąjungoje aspektus. 2012 m. gruodžio 3 d. [Komisijos direktyva 2012/45/ES](#) minėtos direktyvos turinys suderintas su naujausia Sutarties dėl pavojingų

krovinių tarptautinių vežimų keliais (ADR) redakcija (ši sutartis atnaujinama kas dvejus metus). ADR sutartis iš dalies pakeista [Tarybos sprendimu \(ES\) 2018/1485](#).

D. Intelektinės transporto sistemos (ITS) ir e. saugumo iniciatyva

2010 m. liepos 7 d. [Direktyva 2010/40/ES](#) dėl kelių transporto srities intelektinių transporto sistemų (ITS) siekiama užtikrinti, kad ES būtų koordinuotai ir nuosekliai diegiamos sąveikios intelektinės transporto sistemos. 2021 m. gruodžio mėn. Komisija [priėmė pasiūlymą](#) peržiūrėti Direktyvą 2010/40/ES, siekdama paspartinti ir koordinuoti ITS diegimą, kad būtų pagerintas, be kita ko, kelių eismo saugumas užtikrinant darnesnę ITS diegimą visoje ES. Tarpinstitucinės derybos jau baigėsi ir Parlamentas laukia Tarybos pirmojo svarstymo pozicijos.

Priėmus 2014 m. gegužės 15 d. [Sprendimą Nr. 585/2014/ES](#) dėl sąveikios visos ES pagalbos iškvietos paslaugos „eCall“ diegimo, valstybės narės vėliausiai iki 2017 m. spalio 1 d. privalėjo sukurti bendruosius pagalbos centrus (BPC), kurių reikia „eCall“ iškvietoms tvarkyti. 2021 m. birželio mėn. Komisija priėmė [Deleguotąją direktyvą \(ES\) 2021/1716](#), kad tam tikrose transporto priemonėse būtų periodiškai tikrinama sistema „eCall“.

Komisija planuoja priimti deleguotąjį reglamentą, kuriuo būtų pritaikyti reikalavimai skubios pagalbos centrams priimti ir apdoroti „eCall“ pagalbos iškvietas per 4G ar 5G tinklus.

2018 m. gegužės mėn. Komisija priėmė strategiją „[Perėjimas prie automatizuoto susisiekimo: ES ateities susisiekimo strategija](#)“. Didėjant automatizavimo ir junglumo, sudarančio sąlygas transporto priemonėms komunikuoti tarpusavyje, mastui, judumas žengia į naują – skaitmeninę – erą ir kartu pateikia saugos problemų.

[Transporto priemonių bendrosios saugos reglamentu](#) nustatoma privalomų pažangiųjų vairuotojo pagalbinių sistemų reglamentavimo sistema, siekiant padidinti kelių eismo saugumą ir sukurti teisinę sistemą, pagal kurią būtų pripažįstamos visiškai automatizuotos savavaldės transporto priemonės.

E. Kelių infrastruktūros saugumas

2004 m. balandžio 29 d. [Direktyvoje 2004/54/EB](#) nustatyti būtiniausi transeuropinio kelių tinklo tunelių saugos reikalavimai. Direktyvoje numatyta, kad visiems veikiančioms, statomiems ar projektuojamiems tuneliams, kurių ilgis yra daugiau nei 500 metrų, turėtų būti taikomos suderintos saugos nuostatos. 2008 m. lapkričio 19 d. [Direktyva 2008/96/EB](#) dėl kelių infrastruktūros saugumo valdymo siekiama užtikrinti, kad į kelių eismo saugumą būtų atsižvelgiama visais kelių statybos, eksploatavimo ar esminio pakeitimo etapais, rengiant poveikio vertinimus. 2018 m. Komisija pateikė [pasiūlymą](#) iš dalies keisti direktyvą siekiant sumažinti žūčių ir sunkių sužalojimų ES keliuose skaičių didinant kelių infrastruktūros saugumą. Galutinis aktas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje buvo paskelbtas 2019 m. lapkričio 26 d. ([Direktyva \(ES\) 2019/1936](#)).

2023 m. sausio mėn. Komisija parengė kelių infrastruktūros saugumo vertinimo metodikos [gaires](#). Šios gairės nėra privalomos, tačiau padeda valstybėms narėms atlikti vertinimus, kaip reikalaujama pagal Direktyvą (ES) 2019/1936.

F. Eismo įvykių dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio statistika ir prevencija

Vykdydama Sąjungos politiką, kuria siekiama pagerinti vairuotojų elgesį, Komisija numatė, kad valstybės narės turi vykdyti iškvėpto oro atsitiktinę patikrą. Komisija taip

pat nustatė, kad privaloma laikytis didžiausio leistino alkoholio kiekio kraujyje verčių. Siekdama sustiprinti kelių eismo saugumą, Komisija nustatė suderintą antialkoholinių variklio užraktų kodeksą, kurį perėmė ne viena valstybė narė (žr. 2015 m. balandžio 24 d. [Direktyvą \(ES\) 2015/653](#), kuria iš dalies keičiama [Direktyva 2006/126/EB](#) dėl vairuotojo pažymėjimų).

2023 m. Komisija [priėmė pasiūlymą](#) iš dalies pakeisti [Direktyvą \(ES\) 2022/2561](#) ir [Reglamentą \(ES\) 2018/1724](#) ir panaikinti Direktyvą 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų, siekdama pagrindinio tikslo – padidinti kelių eismo saugumą. Svarbiausios pasiūlymo priemonės apima bent dvejų metų bandomąjį laikotarpį pradedantiems vairuotojams ir visiško vairavimo apsvaigus nuo alkoholio netoleravimo taisyklę. Teisėkūros institucijos šiuo metu rengia pasiūlymą.

G. Tarpvalstybinės nuobaudos už kelių eismo saugumo pažeidimus

2015 m. kovo 11 d. [Direktyva \(ES\) 2015/413](#), kuria sudaromos palankesnės sąlygos keistis informacija tarpvalstybinio lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus, buvo priimta remiantis SESV 91 straipsnio 1 dalies c punktu (VI antraštinė dalis „Transportas“). Ja siekiama panaikinti šalyje nuolat negyvenančių vairuotojų anonimiškumą ir sudaryti sąlygas juos nubausti už kelių eismo taisyklių pažeidimus, padarytus kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje registruota transporto priemonė. 2023 m. kovo mėn. Komisija priėmė [Direktyvos \(ES\) 2015/413 peržiūrą](#), kad būtų pašalinti direktyvos trūkumai. Atliekant peržiūrą daugiausia dėmesio skirta tam, kad vykdymo užtikrinimo institucijoms būtų suteikta prieiga prie nacionalinių vairuotojo pažymėjimų registrų ir kad būtų sustiprintas įsteigtų nacionalinių informacijos centrų vaidmuo siekiant pagerinti vykdymo užtikrinimo institucijų bendradarbiavimą renkant duomenis apie pažeidėjus.

Be to, 2023 m. kovo mėn. Komisija, kaip kelių eismo saugumo dokumentų rinkinio dalį ir kartu su [pasiūlymu](#) dėl Direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų peržiūros, [priėmė pasiūlymą](#), kuriuo siekiama, kad teisės vairuoti atėmimas galėtų visoje ES. Pasiūlymais nustatoma sistema, pagal kurią leidžiama atimti teisę vairuoti visoje ES tais atvejais, kai valstybė narė vairuotojui uždraudžia vairuoti dėl jos teritorijoje padaryto kelių eismo taisyklių pažeidimo.

[Direktyvoje 2006/22/EB](#) nustatyta nacionalinės rizikos vertinimo sistema. Komisija priėmė [Įgyvendinimo reglamentą \(ES\) 2022/695](#), kuriuo siekiama užtikrinti, kad valstybės narės, apskaičiuodamos ES kelių transporto įmonių rizikos reitingą, naudotų bendrą formulę.

[Komisijos reglamente \(ES\) 2016/403](#) nurodyti sunkūs pažeidimai, dėl kurių vežėjai kelių transportu prarastų gerą reputaciją. Siekdama užtikrinti, kad valstybės narės šiuos pažeidimus vertintų suderintai, 2022 m. gegužės mėn. Komisija priėmė [Įgyvendinimo reglamentą \(ES\) 2022/694](#).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Kaip viena iš teisėkūros institucijų, Parlamentas dalyvavo arba dalyvauja priimant visus pirmiau minėtus teisėkūros procedūra priimamus aktus. Šiuo metu Transporto ir turizmo komitetas rengia siūlomą Direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų [peržiūrą](#), [pasiūlymą dėl direktyvos](#) dėl vairuotojų teisių atėmimo galiojimo visoje Sąjungoje ir [Direktyvos \(ES\) 2015/413](#), kuria sudaromos palankesnės sąlygos keistis

informacija tarpvalstybinio lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus, [peržiūra](#). Dėl visų trijų dokumentų Parlamentas planuoja balsuoti per šią kadenciją.

Parlamentas yra priėmęs daug rezoliucijų, pabrėždamas kelių eismo saugumo svarbą. Parlamentas taip pat pasisakė už tai, kad būtų parengtos vienodos kelių eismo saugumo sąvokų apibrėžtys ir taip pagerinti eismo įvykių tyrimai užtikrinant rezultatų palyginamumą. Transporto ir turizmo komitetas kartu su Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komitetu pateikė pranešimą savo iniciatyva „Automobilių saugos didinimas ES siekiant išsaugoti gyvybes“, kuris 2017 m. lapkričio 14 d. buvo patvirtintas kaip Europos Parlamento rezoliucija. Pranešimas parengtas remiantis Komisijos ataskaita ([COM\(2016\)0787](#)).

2017 m. vasario 27 d. Transporto ir turizmo komitetas išnagrinėjo Komisijos pasiūlymą dėl Techninės apžiūros direktyvos ([Direktyva 2014/45/ES](#)) taikymo ir dėl motorinių transporto priemonių techninės apžiūros. 2017 m. birželio 20 d. jis aptarė Komisijos ataskaitą ([COM\(2017\)0099](#)) dėl [Direktyvos 2000/30/EB](#) dėl Bendrijoje važinėjančių komercinių transporto priemonių techninio patikrinimo keliuose taikymo (2013–2014 m. ataskaitinis laikotarpis). Transporto ir turizmo komiteto diskusijose daugiausia dėmesio skirta tachografo duomenų klastotėms ir manipuliavimui odometro rodmenimis, nes tai didžiulė grėsmė saugumui ir vartotojų teisėms. Komisija nurodė, kad svarsto variantus, susijusius su odometrų registravimu, baudžiamąja teise ir tarpvalstybinio keitimusi informacija. Tuo tarpu 2018 m. gegužės 31 d. Parlamentas priėmė savo iniciatyva teikiamą teisėkūros pranešimą „[Manipuliavimas odometro rodmenimis motorinėse transporto priemonėse: ES teisinės sistemos persvarstymas](#)“. Atitinkamas Parlamento teminis skyrius taip pat užsakė tyrimą ta pačia tema „[Odometro rodmenų klastojimas: prevencijos priemonės](#)“, kuris buvo paskelbtas 2017 m. lapkričio mėn. Vykdydama savo teisėkūros darbotvarkę „Europa kelyje“, Komisija pristatė savo 2017 m. gegužės 31 d. pasiūlymą ([COM\(2017\)0277](#)) dėl reglamento, kuriuo iš dalies keičiami [Reglamente \(EB\) Nr. 561/2006](#) nustatyti būtiniausi reikalavimai dėl maksimalios kasdienio bei kassavaitinio vairavimo trukmės, minimalių pertraukų ir kasdienio bei kassavaitinio poilsio laikotarpių ir [Reglamente \(ES\) Nr. 165/2014](#) nustatyti reikalavimai dėl vietos nustatymo tachografais. Parlamentas priėmė savo poziciją per pirmąjį svarstymą 2019 m. balandžio mėn., o Taryba pasiekė sutarimą per antrąjį svarstymą 2020 m. liepos mėn. ([Reglamentas \(ES\) 2020/1054](#)). Pasiūlymas dėl Techninės apžiūros dokumentų rinkinio dar turi būti paskelbtas.

2019 m. sausio 15 d. priimtoje rezoliucijoje dėl [autonominio vairavimo Europos transporte](#) Parlamentas pateikė rekomendacijų susietųjų ir automatizuotų transporto priemonių klausimu. Jis visų pirma pabrėžė, kad reikia tinkamų reguliavimo sistemų, užtikrinančių saugų veikimą ir numatančių aiškia tvarką, reglamentuojančią atsakomybę.

2021 m. kovo mėn. buvo paskelbtas Transporto ir turizmo komiteto pranešimo dėl 2021–2030 m. ES kelių eismo saugumo politikos programos – rekomendacijos dėl tolesnių žingsnių siekiant visiškai saugaus eismo vizijos projektas, o 2021 m. spalio 6 d. Parlamentas jį priėmė kaip [rezoliuciją](#).

2021 m. balandžio mėn. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl [Techninės apžiūros dokumentų rinkinyje pateikiamų kelių eismo saugos aspektų įgyvendinimo ataskaitos](#). Parlamentas pažymi, kad dokumentų rinkinys padėjo pagerinti periodinių privalomųjų techninių apžiūrų kokybę, kontrolierių kvalifikacijos lygį ir valstybių narių veiklos koordinavimą ir standartus, susijusius su transporto priemonių patikrinimu keliuose,

siekiant padidinti kelių eismo saugumą. Kita vertus, Europos Parlamento nariai apgailestauja dėl to, kad Techninės apžiūros dokumentų rinkinyje yra tam tikrų neprivalomų nuostatų, ir pabrėžia, kad tam, kad būtų pašalinti įgyvendinimo trūkumai ir reaguojama į ateities iššūkius, būtina atlikti jo peržiūrą.

2023 m. gegužės 9 d. Parlamentas savo [rezoliucijoje dėl naujos ES judumo mieste sistemos](#) paragino stiprinti sistemą, kad būtų padidintas kelių eismo saugumas, prieinamumas ir saugumas Europos Sąjungoje, skatinamas aktyvus judumas ir pabrėžiama transeuropinio transporto tinklo miestų transporto mazgų ir žaliosios bei skaitmeninės miestų transporto pertvarkos svarba.

Davide Pernice
10/2023

3.4.5. GELEŽINKELIŲ TRANSPORTAS

ES geležinkelių transporto politikos tikslas – sukurti bendrą geležinkelių transporto erdvę. Nuo 2001 m., kai geležinkelių sektorių pradėta atverti konkurencijai, per dešimt metų buvo priimti trys teisės aktų rinkiniai ir vienas dokumentas išdėstytas nauja redakcija. Ketvirtasis teisės aktų rinkinys, skirtas bendros Europos geležinkelių erdvės kūrimui užbaigti, buvo priimtas 2016 m. balandžio mėn. (techninis ramstis) ir 2016 m. gruodžio mėn. (rinkos ramstis).

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 100 straipsnio 1 dalis.

Bendros transporto politikos tikslas – užtikrinti konkurenciją ir laisvę teikti paslaugas. Tam reikia suderinti technines, administracines ir saugumo taisykles, kurios būtinos, kad būtų užtikrintas įvairių nacionalinių geležinkelių sistemų sąveikumas. Siekiant išvengti konkurencijos iškraipymo ir naujoms įmonėms sudaryti palankesnes sąlygas patekti į rinką, taip pat gali reikėti tam tikru mastu suderinti aplinkos arba vartotojų apsaugos priemonės.

Komisija savo 2011 m. baltojoje knygoje „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“ ([COM\(2011\)0144](#)) nustatė tikslą užtikrinti, kad ne vėliau kaip 2050 m. didžioji keleivių vežimo vidutiniais nuotoliais dalis būtų vykdoma traukiniais. Vidutinės trukmės laikotarpiu (iki 2030 m.) dabartinio greitųjų geležinkelių tinklo ilgis turėtų būti padidintas trigubai, o visose valstybėse narėse turėtų būti išlaikytas tankus geležinkelių tinklas. Ilguoju laikotarpiu turėtų būti užbaigtas kurti ES greitųjų traukinių tinklas.

Kaip nurodyta 2020 m. [Darnaus ir išmanaus judumo strategijoje](#), „pagal Europos žaliajį kursą raginama didelę dalį iš 75 proc. šiuo metu keliais vežamų vidaus krovinių vežti geležinkeliais ir vidaus vandenų keliais. (...) Reikia imtis skubių veiksmų, nes iki šiol pasiekta pažanga nėra didelė; pavyzdžiui, geležinkelių transporto dalis vidaus krovinių vežimo sektoriuje 2018 m. sumažėjo iki 17,9 proc., palyginti su 18,3 proc. 2011 m.“

LAIMĖJIMAI

A. Sąveikumas

Priėmusi 1996 m. liepos 23 d. [Direktyvą 96/48/EB](#) dėl transeuropinės greitųjų geležinkelių sistemos sąveikos ir 2001 m. kovo 19 d. [Direktyvą 2001/16/EB](#) dėl transeuropinės paprastųjų geležinkelių sistemos sąveikos, Europos Sąjunga pradėjo procesą, kurio tikslas – užtikrinti galimybes traukiniams netrukdomai ir saugiai vykti iš vienos valstybės narės į kitą. Taikant šias direktyvas jau parengta keletas techninių sprendimų (techninės sąveikos specifikacijos).

Abi anksčiau minėtos direktyvos iš dalies pakeistos ir atnaujintos 2004 m. balandžio 29 d. [Direktyva 2004/50/EB](#). Siekiant įvykdyti reikalavimus, išskeltus norint 2007 m. sausio mėn. visiškai atverti geležinkelių tinklą nacionalinėms ir tarptautinėms krovinių vežimo paslaugoms ir 2010 m. sausio mėn. – tarptautinio keleivių vežimo paslaugoms, išplėsta direktyvos taikymo sritis, įtraukiant į ją visą Europos paprastųjų geležinkelių tinklą. 2008 m. birželio 17 d. [Direktyva 2008/57/EB](#), kurią vėliau iš dalies pakeitė

[direktyvos 2009/131/EB](#) ir [2011/18/ES](#), į vieną tekstą sujungtos ankstesnės direktyvos. Kaip ketvirtojo geležinkelio teisės aktų rinkinio dalis, Direktyva 2008/57/EB tuomet taip pat buvo išdėstyta nauja redakcija, priėmus 2016 m. gegužės 11 d. [Direktyvą \(ES\) 2016/797](#) dėl geležinkelių sistemos sąveikos Europos Sąjungoje.

Nuo 2007 m. sausio 1 d. nacionalinis ir tarptautinis krovinių transportas visiškai atvertas konkurencijai. Kad būtų galima optimaliai naudoti tarptautinį krovinių vežimo geležinkeliais tinklą ir pagerinti jo sąveikumą, 2010 m. rugsėjo 22 d. [Reglamente \(ES\) Nr. 913/2010](#) dėl konkurencingo krovinių vežimo ES geležinkeliais tinklo Europos Sąjunga nustatė devynis konkurencingus krovinių vežimo geležinkeliais koridorius. Jais buvo siekiama prekėms, gabenamoms per kelias valstybes nares, geležinkelių transportą padaryti konkurencingesnį, palyginti su kitomis transporto rūšimis. Reglamentas (ES) Nr. 913/2010 2013 m. gruodžio 11d. buvo iš dalies pakeistas [Reglamentu \(ES\) Nr. 1316/2013](#), kuriuo įsteigiama 2014–2020 m. Europos infrastruktūros tinklų priemonė. 2015 m. Reglamentas (ES) Nr. 1316/2013 buvo iš dalies pakeistas 2015 m. birželio 25 d. [Reglamentu \(ES\) 2015/1017](#) dėl Europos strateginių investicijų fondo, Europos investavimo konsultacijų centro ir Europos investicinių projektų portalo. Komisijos pasiūlymu [COM\(2016\)0597](#) buvo siekiama pratęsti Europos strateginių investicijų fondo veiklos laikotarpį ir padaryti to fondo bei Europos investavimo konsultacijų centro techninių patobulinimų. Jis įsigaliojo 2017 m. spalio 16 d.

Priėmus ketvirtąjį geležinkelių teisės aktų rinkinį, 1969 m. birželio 26 d. [Reglamentas \(EEB\) Nr. 1192/69](#) dėl geležinkelio įmonių bendrųjų apskaitos norminimo taisyklių buvo panaikintas ir pakeistas 2016 m. gruodžio 14 d. [Reglamentu \(ES\) 2016/2337](#). Taip pat dėl ketvirtojo geležinkelių teisės aktų rinkinio buvo iš dalies pakeistas 2007 m. spalio 23 d. [Reglamentas \(EB\) Nr. 1370/2007](#) dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų. 2016 m. gruodžio 14 d. [Reglamentu \(ES\) 2016/2338](#) (vadinamas viešųjų paslaugų įsipareigojimų reglamentas) iš dalies pakeistas [Reglamentas \(EB\) Nr. 1370/2007](#) ir atverta vidaus keleivinio geležinkelių transporto paslaugų rinka.

2022 m. Komisija įvertino Reglamentą (ES) Nr. 913/2010 ir nustatė, kad jo nepakanka tarpvalstybiniam geležinkelių transporto, energetikos, aplinkos ir klimato kaitos užmojams didinti. Todėl 2023 m. liepos mėn. Komisija pateikė [pasiūlymą](#) nustatyti sistemą, pagal kurią būtų galima veiksmingiau valdyti geležinkelių infrastruktūros pajėgumus ir eismą, taip gerinant paslaugų kokybę ir sudarant sąlygas didesniai eismui geležinkelių tinkle, kartu užtikrinant transporto sektoriaus indėlį į dekarbonizaciją.

Komisija taip pat planuoja priimti keletą įgyvendinimo reglamentų, be kita ko, įgyvendinimo reglamentą dėl traukinių eksploatavimo ir valdymo suderinimo, kad būtų remiamas veiksmingumas ir gerinamas tarpvalstybinis geležinkelių transportas, kad būtų toliau prisidedama prie ES užmojo dekarbonizuoti transportą.

B. Europos Sąjungos geležinkelių agentūra ir geležinkelių sauga

Siekiant tobulinti Europos geležinkelių sistemos sąveikumą bei saugą, 2004 m. balandžio 29 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 881/2004](#) įsteigta Europos Sąjungos geležinkelių agentūra (ESGA), kurios būstinė yra Lilyje ir Valansjene (Prancūzija). Pati agentūra neturi sprendžiamosios galios, bet padeda Komisijai rengti sprendimų pasiūlymus Europos geležinkelių sistemos ir bendrų saugos tikslų nustatymo srityse. Pagal Reglamentą [\(ES\) 2016/796](#) dėl Europos Sąjungos geležinkelių agentūros, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 881/2004, siekiant prisidėti prie bendros

Europos geležinkelių erdvės tolesnio plėtojimo ir veiksmingo veikimo, užtikrinant aukštą geležinkelių saugos ir sąveikos lygį ir didinant geležinkelių konkurencingumą, ESGA dabar yra vienintelė institucija, turinti įgaliojimus išduoti transporto priemonių (lokomotyvų ir vagonų), naudojamų tarpvalstybinei veiklai, leidimus ir bendrus saugos sertifikatus keliose valstybėse narėse veikiančioms geležinkelio įmonėms.

Europos Audito Rūmai pranešė, kad visapusiškas Europos geležinkelių eismo valdymo sistemos (ERTMS) diegimas pagrindiniame tinkle šiuo metu atsilieka nuo tvarkaraščio ir nebus užbaigtas iki 2030 m. termino, visų pirma dėl nepakankamo valstybių narių veiklos koordinavimo. Todėl Audito Rūmai pateikė keletą rekomendacijų nustatytoms problemoms spręsti.

Šiuo atžvilgiu 2023 m. rugpjūčio 10 d. Komisija priėmė įgyvendinimo [reglamentą \(ES\) 2023/1693](#), kuriuo iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamentas (ES) 2019/773 dėl geležinkelių sistemos traukinių eismo organizavimo ir valdymo posistemio sąveikos techninės specifikacijos.

C. Socialinių nuostatų derinimas

2005 m. liepos 18 d. [Tarybos direktyvoje 2005/47/EB](#) nustatytos mobiliųjų darbuotojų, teikiančių su sąveikumu susijusias tarpvalstybines paslaugas geležinkelių transporto sektoriuje, darbo sąlygos. Direktyva parengta remiantis ES geležinkelių sektoriaus socialinių partnerių susitarimu. Be to, 2007 m. spalio 23 d. [Direktyvos 2007/59/EB](#) tikslas – suderinti būtiniausius ES lokomotyvų ir traukinių mašinistų kvalifikacijos bei sertifikavimo reikalavimus. Joje nurodoma, kad kiekvienas traukinio mašinistas turi turėti licenciją ir suderintą papildomų mokymų sertifikatą.

Komisija planuoja peržiūrėti Direktyvą 2007/59/EB dėl traukinių mašinistų sertifikavimo ES. Atlikusi vertinimą, ji nustatė daug sričių, kuriose direktyvą reikėtų supaprastinti ir padidinti jos veiksmingumą.

D. Geležinkelių transporto įmonių prieiga prie infrastruktūros

2001 m. vasario 26 d. [Direktyva 2001/13/EB](#) iš dalies pakeista Direktyva 95/18/EB, kuria nustatomos visoje ES galiojančios geležinkelių sektoriaus veiklai taikomos (saugos, techninės, ekonominės ir finansinės) sąlygos ir licencijų, pagal kurias tarpvalstybiniame Europos tinkle leidžiama teikti krovinių vežimo geležinkeliais paslaugas, išdavimo tvarka.

2012 m. lapkričio 21 d. [Direktyva 2012/34/ES](#), kuria sukuriama bendra Europos geležinkelių erdvė, panaikino ir pakeitė [direktyvas 95/18/EB](#) ir [2001/13/EB](#). Ji viename teisės akte sujungia pagrindinius geležinkelių plėtros (pagrįstos, be kita ko, infrastruktūros valdymo ir transporto paslaugų atskyrimu), geležinkelio įmonių licencijavimo ir mokesčių už naudojamą geležinkelių infrastruktūrą ėmimo principus.

Ketvirtasis geležinkelių teisės aktų rinkinys parengtas siekiant užbaigti bendros Europos geležinkelių erdvės kūrimą ir pagerinti jos sąveikumą. 2016 m. gruodžio 14 d. buvo priimta [Direktyva \(ES\) 2016/2370](#) (Valdymo direktyva), kuria iš dalies pakeista Direktyva 2012/34/ES, kiek tai susiję su keleivių vežimo geležinkeliais valstybės viduje paslaugų rinkos atvėrimu ir geležinkelių infrastruktūros valdymu.

1995 m. birželio 19 d. [Direktyva 95/18/EB](#) dėl geležinkelio įmonių licencijavimo taip pat buvo iš dalies pakeista 2004 m. balandžio 29 d. [Direktyva 2004/49/EB](#), kuria kiekvienai geležinkelių įmonei, norinčiai naudotis infrastruktūra, nustatomas reikalavimas turėti saugos sertifikatą; 2008 m. gruodžio 16 d. [Direktyva 2008/110/EB](#) (Saugos geležinkeliuose direktyva) iš dalies pakeitė Direktyvą 2004/49/EB. Kaip

ketvirtojo geležinkelių teisės aktų rinkinio dalis, 2016 m. gegužės 11 d. priimta [Direktyva \(ES\) 2016/798](#) dėl geležinkelių saugos, kuria panaikinta Direktyva 2008/110/EB.

2021 m. gruodžio mėn. Komisija priėmė [tolimojo susisiekimo ir tarpvalstybinio keleivių vežimo geležinkeliais skatinimo veiksmų planą](#). Jo tikslas – pagerinti geležinkelių infrastruktūrą ir padidinti greitųjų geležinkelių pajėgumus bei paramą investicijoms į geležinkelius, kad būtų pasiektas ES tikslas iki 2030 m. padvigubinti greitųjų geležinkelių eismą, o iki 2050 m. jį patrigubinti.

E. Traukinių triukšmingumas

2002 m. birželio 25 d. [Direktyvoje 2002/49/EB](#) dėl aplinkos triukšmo įvertinimo ir valdymo padėtas pagrindas ES priemonėms, kurios turi padėti mažinti geležinkelių transporto priemonių ir infrastruktūros skleidžiamą triukšmą, ir ja remiantis buvo parengtos konkrečios gairės, kurios buvo priimtos 2003 m. ir įsigaliojo 2006 m. 2011 m. balandžio mėn. kitu Komisijos sprendimu persvarstytos techninės sąveikos specifikacijos, taikomos geležinkelių sistemos riedmenims. 2008 m. liepos 8 d. Komisija paskelbė Komunikatą dėl geležinkelių transporto keliamo triukšmo mažinimo priemonių, skirtų esamam riedmenų parkui ([COM\(2008\)0432](#)), kuriame nustatė tikslą modernizuoti visus prekinis vagonus, o 2015 m. nurodė kaip galutinę šio tikslo įgyvendinimo datą. Siekiant paskatinti geležinkelio bendroves savo vagonuose įrengti mažau triukšmo keliančius stabdžius, [Direktyvoje 2012/34/ES](#) taip pat nustatyta nauja pagal keliamą triukšmą diferencijuotų mokesčių sistema (Europos traukinių kontrolės sistema (ETCS)). Atsižvelgiant į tai, Komisija priėmė [Įgyvendinimo reglamentą \(ES\) 2015/429](#), siekiant padėti ES šalims nustatyti prieigos prie infrastruktūros mokesčius, kurių dydis nustatomas atsižvelgiant į krovinių traukinių keliamą triukšmą, numatant galimybę mažiau apmokestinti „tylius“ traukinis.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Europos Parlamentas, naudodamasis savo teisėkūros įgaliojimais, pritarė daugumai Komisijos pasiūlymų dėl suderinimo, bet taip pat savo rezoliucijose pabrėžė tam tikrus konkrečius aspektus. Pastaruoju metu buvo priimti toliau nurodyti dokumentai.

- 2020 m. gruodžio 15 d. Parlamentas patvirtino tarpinstitucinį susitarimą paskelbti 2021-uosius [Europos geležinkelių metais](#). Remiantis šiuo sprendimu, priemonės, kurios turėjo būti taikomos įgyvendinant Europos metus, apėmė iniciatyvas, kuriomis siekiama pabrėžti esminį geležinkelių vaidmenį įgyvendinant vežimą „nuo durų iki durų“ ir skatinti sprendimus „iš vieno darbo į kitą“ ir „iš namų į darbą“ geležinkeliais.
- Savo rezoliucijoje [„Geležinkelių sauga ir signalizavimas: Europos geležinkelių eismo valdymo sistemos \(ERTMS\) diegimo padėties vertinimas“](#), priimtoje 2021 m. liepos 7 d., Parlamentas pateikia keletą rekomendacijų, kaip spręsti pagrindines nustatytas ERTMS diegimo problemas, ir prašo Komisijos nustatyti reguliavimo nuostatą, kuria būtų užtikrinta, kad ERTMS nacionaliniai įgyvendinimo planai būtų teisiškai suderinti su privalomais ERTMS diegimo tikslais, nustatytais ES teisės aktuose.
- Transporto ir turizmo komitetui parengus pranešimą, 2022 m. gruodžio mėn. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl Komisijos veiksmų plano, skirto tolimojo susisiekimo ir tarpvalstybinėms keleivių vežimo geležinkeliais paslaugoms skatinti. Parlamentas pritaria veiksmų planui, tačiau ragina, be kita ko, paspartinti naujų

geležinkelio linijų tiesimą ir teikti pirmenybę investicijoms į tarpvalstybinių tolimojo susisiekimo greitųjų geležinkelių linijų plėtrą.

REAGAVIMAS Į COVID-19 PROTRŪKĮ

1. Laikinoji valstybės pagalbos priemonių sistema

Savo dokumente „[Valstybės pagalbos taisyklių, taikomų sausumos transporto sektoriui COVID-19 protrūkio metu, apžvalga](#)“ Komisijos tarnybos rekomendavo valstybėms narėms skubiais atvejais krovinių vežimo geležinkeliais srityje sudaryti viešųjų paslaugų sutartis, kaip apibrėžta viešųjų pirkimų direktyvose. Be to, buvo taikomos bendrosios taisyklės dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų. Jomis reglamentuojamos sąlygos, kuriomis gali būti skiriama kompensacija už visuotinės ekonominės svarbos paslaugas. Jei laikytasi visų reikalavimų, pranešimų pagal valstybės pagalbos taisykles teikti nereikėjo.

[Reglamentu \(ES\) 2020/1429](#) buvo siekiama laikinai panaikinti Direktyvoje 2012/34/ES nustatytas taisykles leidžiant nacionalinėms valdžios institucijoms ir geležinkelių sektoriaus suinteresuotiesiems subjektams lengviau kovoti su tam tikrais neigiamais COVID-19 pandemijos padariniais: netaikyti mokesčių už naudojimąsi geležinkelių infrastruktūra, juos sumažinti ar atidėti jų mokėjimą, taip pat netaikyti mokesčių už rezervavimą. Šis reglamentas buvo taikomas baziniu laikotarpiu iki 2020 m. gruodžio 31 d.

2. Perkėlimo į nacionalinę teisę terminų pratęsimas

Dėl didelio pandemijos poveikio transporto įmonės ir operatoriai, taip pat kiti susiję asmenys galėjo nesugebėti atlikti būtinų formalumų ar procedūrų, kad užtikrintų tam tikrų ES teisės nuostatų laikymąsi. [Reglamentas \(ES\) 2020/698](#) buvo susijęs su 12 teisės aktų (direktyvų ir reglamentų) taikymu visoms transporto rūšims, įskaitant geležinkelius, ir juo buvo pratęsti sertifikatų, licencijų ar leidimų atnaujinimo ar pratęsimo terminai ir atidėti tam tikri periodiniai patikrinimai ir kvalifikacijos kursai. Šį teisės aktą Parlamentas priėmė 2020 m. gegužės mėn. [Direktyva \(ES\) 2020/700](#) buvo trimis mėnesiais (nuo 2020 m. birželio 16 d. iki rugsėjo 16 d.) pratęstas galutinis Direktyvos (ES) 2016/797 dėl geležinkelių sistemos sąveikos Europos Sąjungoje ir Direktyvos (ES) 2016/798 dėl geležinkelių saugos perkėlimo į nacionalinę teisę terminas, atsižvelgiant į tai, kad 2019 m. abi direktyvas į nacionalinę teisę buvo perkėlusios tik aštuonios valstybės narės. Direktyvą (ES) 2020/700 Europos Parlamentas ir Taryba priėmė 2020 m. gegužės mėn. 2020 m. rugsėjo mėn. Parlamentas [priėmė pasiūlymą dėl](#) reglamento, kuriuo, atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, nustatomos tvarios geležinkelių rinkos užtikrinimo priemonės ir kuriuo siekiama užbaigti kurti esamą su geležinkeliais susijusią sistemą.

2022 m. gegužės mėn. Komisija priėmė [transporto sektoriui skirtą nenumatytų atveju planą](#), kuriame padarytos COVID-19 pandemijos patirties išvados ir pateikiamos gairės Europos keleivių ir krovinių vežimo operatoriams, siekiant užtikrinti geresnį sektoriaus pasirengimą netikėtiems įvykiams ir išsaugoti bendrąją rinką.

Davide Pernice
10/2023

3.4.6. ORO TRANSPORTAS. RINKOS TAISYKLĖS

Aviacijos bendrosios rinkos sukūrimas praeito amžiaus 10-ojo dešimtmečio pabaigoje iš esmės pakeitė oro transporto pramonę ir per pastaruosius 20 metų labai prisidėjo prie spartaus oro transporto augimo Europoje.

TEISINIS PAGRINDAS

[Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (SESV) 100 straipsnio 2 dalis.

TIKSLAI

Bendros oro susisiekimo rinkos Europoje sukūrimas, tinkamo jos veikimo užtikrinimas ir kuo didesnė jos plėtra į tam tikras ES nepriklausančias šalis.

LAIMĖJIMAI

Istoriškai oro transportas vystėsi remiamas ir kontroliuojamas nacionalinių valdžios institucijų. Europoje tai dažniausiai reiškė nacionalinių vežėjų monopolį ir valstybei priklausančius arba jos valdomus oro uostus. Tarpvalstybiniais dvišaliais susitarimais pagrįstas tarptautinis oro transportas plėtėsi atitinkamai – pirmiausia griežtai kontroliuojant patekimą į rinką ir vežėjų nuosavybės tvarką.

Po to, kai buvo baigta kurti vidaus rinka, patvirtinus keletą ES reguliavimo priemonių rinkinių, protekcionistinės nacionalinės aviacijos rinkos pamažu virto konkurencinga bendra oro susisiekimo rinka (aviacija faktiškai buvo pirmoji – ir didžiaja dalimi tebėra vienintelė tokia –transporto rūšis, turėjusi galimybę pasinaudoti visiškai integruotos bendrosios rinkos pranašumais). Kalbant konkrečiai, 1987 m. priėmus pirmąjį, o 1990 m. – antrąjį Suvestinio Europos akto dokumentų rinkinius pradėjo švelnėti taisyklės, kuriomis buvo reglamentuojami vežimo tarifai ir pajėgumai. 1992 m. priėmus trečiąjį dokumentų rinkinį (t. y. Tarybos reglamentus (EEB) [Nr. 2407/92](#), [Nr. 2408/92](#) ir [Nr. 2409/92](#), kuriuos dabar yra pakeitęs Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(EB\) Nr. 1008/2008](#)) buvo pašalinti visi likę komerciniai ES veikusių Europos oro transporto bendrovių apribojimai. Ši tvarka vėliau buvo išplėsta įtraukiant Norvegiją, Islandiją ir Šveicariją ir galėtų būti dar labiau išplėsta įtraukiant kaimynines šalis remiantis [Susitarimu dėl Europos bendrosios aviacijos erdvės sukūrimo](#)^[1].

Trečiuoju dokumentų rinkiniu sąvoka „nacionaliniai oro vežėjai“ pakeista sąvoka „Bendrijos oro vežėjai“ ir apibrėžtas pagrindinis principas, pagal kurį bet kuris Bendrijos oro vežėjas gali savo nuožiūra nustatyti keleivių ir krovinių vežimo tarifus ir be jokio leidimo ar licencijos gauti prieigą prie bet kurio ES vidaus maršruto (išskyrus kai kuriuos labai specifinius maršrutus, kuriems valstybės narės, laikydamosi tam tikrų sąlygų, ribotu laikotarpiu gali taikyti viešųjų paslaugų įpareigojimus).

Trečiajame rinkinyje taip pat nustatyti reikalavimai, kurių turi laikytis Bendrijos oro vežėjai, pageidaujantys pradėti ar tęsti veiklą, pirmiausia:

[1] Tyrimo „ES sudarytų oro susisiekimo paslaugų susitarimų apžvalga“ ([Overview of the air services agreement concluded by the EU](#)) (Europos Parlamentas, 2013 m.) pateikta šių susitarimų turinio ir rezultatų analizė.

1. jie turi priklausyti valstybėms narėms ir (arba) valstybių narių piliečiams ir būti faktiškai jų kontroliuojami, o jų pagrindinė verslo vieta turi būti valstybėje narėje;
2. jų finansinė padėtis turi būti gera; jie turi būti tinkamai apdrausti, kad įvykus nelaimei būtų padengta atsakomybė;
3. jie turi turėti profesinių pajėgumų ir organizacinę struktūrą, kurie būtini saugiai veiklai užtikrinti vadovaujantis galiojančiais reglamentais. Šie pajėgumai patvirtinami išduodant oro vežėjo pažymėjimą.

Kartu priimtos ir bendros taisyklės, skirtos tinkamam bendrosios aviacijos rinkos veikimui užtikrinti, kuriomis pirmiausia reikalaujama: 1) sudaryti vienodas sąlygas ir 2) garantuoti aukšto ir vienodo lygio keleivių apsaugą.

Siekiant užtikrinti vienodas sąlygas, oro transporto sektoriui taikomi teisės aktai dėl valstybės pagalbos (SESV 107 ir 108 straipsniai) ir konkurencijos (SESV 101–109 straipsniai – susijungimai, aljansai, kainų nustatymas ir kt.). Komisija priėmė gaires sektoriui skiriamam viešajam finansavimui vertinti (1994 m. – dėl oro transporto bendrovių ir 2005 m. – dėl oro uostų ir veiklos pradžios pagalbos oro transporto bendrovėms, vykdančioms skrydžius iš regioninių oro uostų). Jos buvo atnaujintos 2014 m. pavasarį.

ES taisyklėmis užtikrinama, kad visiems vežėjams būtų suteiktos tokios pat teisės ir galimybės gauti su oro transportu susijusias paslaugas. Tačiau taip nėra kai kuriose trečiojoje šalyse, kuriose dėl diskriminacinės praktikos ir subsidijų vietos vežėjai gali įgyti nesąžiningą konkurencinį pranašumą.

Siekiant ištaisyti šią padėtį, 2019 m. balandžio 17 d. [Reglamentu \(ES\) 2019/712](#) dėl konkurencijos oro transporto sektoriuje apsaugos, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 868/2004, nustatytas [mechanizmas](#), kuriuo siekiama užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir aukšto lygio sujungiamumą visoje ES. Kad būtų pasiekti šie tikslai, Komisijai suteikti įgaliojimai pradėti tyrimus ir priimti sprendimus dėl baudžiamųjų priemonių, jei konkurenciją iškraipanti praktika padarė žalos arba kelia aiškia žalos grėsmę ES oro vežėjui. Šis reglamentas įsigaliojo 2019 m. gegužės 30 d.

Sąžininga prieiga prie oro uostų ir oro uostų paslaugų užtikrinama pagal [Tarybos reglamentą \(EEB\) Nr. 95/93](#), kuriame numatyta, kad perpildytuose oro uostuose laiko tarpnius (t. y. leidimus nusileisti ar pakilti konkrečią dieną konkrečiu laiku) oro transporto bendrovėms teisingai, nediskriminuojamai ir skaidriai turi paskirstyti nepriklausomas laiko tarpnių koordinatorius. Siekdama, kad laiko tarpniai būtų paskirstomi dar veiksmingiau ir kad būtų užtikrinamas optimalus oro uostų pajėgumų naudojimas^[2], 2011 m. Komisija pateikė pasiūlymą dėl pakeitimų. Tačiau 2013 m. derybos dėl šio pasiūlymo buvo sustabdytos. Į 2023 m. Komisijos [darbo programą](#) įtrauktas naujas pasiūlymas dėl oro uostų laiko tarpnių reglamento peržiūros, numatytos 2023 m. 3-iajį ketvirtį.

Taikant [Tarybos direktyvą 96/67/EB](#) pamažu konkurencijai atsivėrė antžeminių paslaugų rinka. Tačiau Komisijos 2011 m. pasiūlymas dar labiau atverti šią rinką didžiausiuose Europos oro uostuose 2014 m. buvo atsiimtas. [Direktyvoje 2009/12/EB](#)

[2] Oro transporto bendrovės gali nevisiškai išnaudoti savo laiko tarpnius, kad jie nebūtų gražinami į vadinamąjį laiko tarpnių fondą ir perskirstyti konkurentams. Verta pažymėti, kad 2016 m. ES veikė apie 90 koordinuojamų oro uostų (t. y. tokių, kuriuose skirstomi laiko tarpniai), o Jungtinėse Valstijose – tik du. Visų pirma žr. ataskaitą „Oro uostų laiko tarpniai ir orlaivių dydis ES oro uostuose“ ([Airport slots and aircraft size at EU airports](#)) (Europos Parlamentas, 2016 m.).

apibrėžti pagrindiniai oro uostų mokesčių, kuriuos oro transporto bendrovės moka už naudojimąsi oro uostų infrastruktūra ir paslaugomis, rinkimo principai.

Nuo 1989 m. galioja bendros taisyklės, kuriomis užtikrinama sąžininga prieiga prie platinimo tinklų ir neleidžiama, kad jie darytų poveikį vartotojų pasirinkimui. Pagal jas numatyta, kad kompiuterinės rezervavimo sistemos (KRS – vadinamosios oro transporto bendrovių ir kelionių agentų techninės tarpininkės) kelionių agentūrų kompiuterių ekranuose turi nediskriminuojamai rodyti visų oro transporto bendrovių teikiamas oro susisiekimo paslaugas ([Reglamentas \(EB\) Nr. 80/2009](#)). Visgi KRS vaidmuo mažėja, nes vis labiau naudojamos platinimo internetu sistemomis, įskaitant vežėjų interneto svetaines. Komisija planuoja priimti reglamento peržiūrą, kad taisyklės būtų atnaujintos.

Siekiant apsaugoti keleivius ir orlaivius bei užtikrinti vienodą aukšto lygio saugą visoje ES, nacionalines saugos taisykles pakeitė bendros saugos taisyklės, kurios buvo pamažu išplėstos įtraukiant visą oro transporto grandinę. Be to, reguliavimo saugos nuostatoms rengti ir jų įgyvendinimui prižiūrėti buvo įsteigta Europos aviacijos saugos agentūra^[3]. Taip pat buvo suderinti visuose ES oro uostuose galiojantys saugumo reikalavimai, kad būtų veiksmingiau užkertamas kelias piktavališkiems veiksams, nukreiptiems prieš orlaivį ir jo keleivius bei įgulą^[4]. Be to, bendromis oro transporto keleivių teisių apsaugos taisyklėmis ([Reglamentas \(EB\) Nr. 261/2004](#)) užtikrinama, kad reisui ilgiau vėluojant ar jį atšaukus keleiviai gautų bent minimalią pagalbą ir kompensaciją. Nepaisant to, kad oro transporto keleivių teisių apsauga yra daug geresnė nei bet kuriame kitame pasaulio regione, kartais galiojančias taisykles taikyti sudėtinga, todėl dažnai dėl to bylinėjamosi teismuose^[5]. 2013 m. kovo mėn. Komisija pateikė naują pasiūlymą, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 261/2004 ([COM\(2013\)0130](#)), siekdama sustiprinti ES taisyklių vykdymą patikslinant pagrindinius principus ir konkrečiai nenurodytas keleivių teises. Tačiau bendro sprendimo procedūra taip ir nebuvo pabaigta. 2023 m. Komisija planuoja pasiūlyti dar vieną keleivių teisių reformą, kurioje taip pat daugiausia dėmesio bus skiriama daugiarūšio vežimo bilietų teikiamoms galimybėms.

2022 m. spalio mėn. ES ir ASEAN^[6] pasirašė oro transporto susitarimą, kuriuo bus padidintas tiesioginis susisiekimas tarp šių dviejų teritorijų ir bus išplėstos oro transporto galimybės, kartu atnaujinant taisykles ir standartus.

2023 m. sausio mėn. buvo panaikinta [Tarybos direktyva 89/629/EEB](#) dėl civilinių reaktivinių lėktuvų triukšmo skleidimo ribojimo, nes pagal [Direktyvą 2006/93/EB](#) buvo įpareigota palaiptiui atsisakyti visų orlaivių, kurie neatitiko direktyvoje nustatytų skleidžiamo triukšmo ribų, taigi [Direktyva 89/629/EEB tapo nebeaktuali](#).

REAGAVIMAS Į COVID-19 KRIZĘ

Reaguojant į COVID-19 protrūkį buvo priimtos kelios priemonės, kuriomis siekta spręsti sunkumus, su kuriais susidūrė aviacijos sektorius:

[3] Faktų suvestinėje [3.4.9](#) pateikiama informacijos apie civilinės aviacijos saugą.

[4] Faktų suvestinėje [3.4.7](#) pateikiama informacijos apie civilinės aviacijos saugumą. Ataskaitoje „ES reglamentavimo sistema, taikoma civilinės aviacijos saugumui“ ([The EU regulatory framework applicable to civil aviation security](#)) (Europos Parlamentas, 2013 m.) išsamiai apžvelgiami ES teisės aktai dėl aviacijos saugumo.

[5] Faktų suvestinėje [2.2.3](#) pateikiama informacijos apie keleivių teises. Siekdama patikslinti galiojančias taisykles, 2016 m. birželio mėn. Komisija priėmė teismų praktika pagrįstų gairių rinkinį.

[6] Pietryčių Azijos valstybių asociacija (ASEAN) yra politinė ir ekonominė sąjunga, kurios tikslas – skatinti 10 jos valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą.

- 2020 m. kovo 30 d. [Reglamentas \(ES\) 2020/459](#), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EEB) Nr. 95/93 dėl laiko tarpinių paskirstymo Bendrijos oro uostuose bendrųjų taisyklių, kad oro transporto bendrovės būtų atleistos nuo įpareigojimo naudoti savo laiko tarpinius skrendant tuščiais orlaiviais. Šis mechanizmas buvo kelis kartus pratęstas. 2021 m. liepos mėn. Komisija dar kartą pasiūlė pratęsti laiko tarpinių taisyklių palengvinimo galiojimą iki 2023 m. spalio mėn. Parlamentas ir Taryba 2022 m. spalio mėn. tam pasiūlymui pritarė. Apskritai ši peržiūra suteiks oro transporto bendrovėms daugiau lankstumo reaguoti į netikėtus pokyčius artimiausioje ateityje. Karas Ukrainoje taip pat parodė, kad ir kitokie nenumatyti pokyčiai tam tikruose maršrutuose gali turėti didelį ir nuolatinį poveikį oro eismui ir oro transporto bendrovių gebėjimui patenkinti įprastus laiko tarpinių naudojimo reikalavimus;
- 2020 m. gegužės 25 d. [Reglamentas \(ES\) 2020/696](#), kuriuo dėl COVID-19 pandemijos iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1008/2008 dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių (Oro susisiekimo paslaugų reglamentas). Laikinosios priemonės, be kita ko, yra tokios: pakeistos oro vežėjų licencijavimo taisyklės, kurios bus taikomos dėl pandemijos kilus finansinių problemų, supaprastintos skrydžių teisių apribojimų nustatymo procedūros ir nustatytos veiksmingesnės antžeminių paslaugų sutarčių sudarymo procedūros. Komisija Oro susisiekimo paslaugų reglamento peržiūrą planuoja priimti 2023 m.

Siekdama kovoti su didelio ekonomikos nuosmukio pavojumi, Komisija paskelbė [laikinąją valstybės pagalbos priemonių sistemą](#) (ji buvo kelis kartus atnaujinta), pagal kurią ES valstybės narės be esamų valstybės pagalbos taisyklių teikiamų galimybių gali teikti ir pagalbą įmonėms. Vėliau valstybės narės pasiūlė įvairių visą ekonomiką apimančių priemonių ir keletą konkrečių sektoriams skirtų priemonių. 2023 m. kovo mėn. laikinoji sistema buvo išplėsta, kad būtų remiamos perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos priemonės ir sudarytos sąlygos valstybėms narėms remti ekonomiką Rusijos karo prieš Ukrainą kontekste.

TRANSPORTO DEKARBONIZAVIMAS

Į 55 % tikslo priemonių rinkinį, kurį Komisija, atsižvelgdama į Europos žaliąjį kursą, priėmė 2021 m. liepos mėn., įtraukti oro transportą apimantys pasiūlymai:

- [pasiūlymas](#) dėl Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos^[7] ([Direktyva 2003/87/EB](#)) peržiūros, siekiant laipsniškai nutraukti nemokamų apyvartinių taršos leidimų aviacijos sektoriui teikimą ir prisiderinti prie pasaulinės Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistemos (peržiūrėta [direktyva](#) įsigaliojo 2023 m. birželio 5 d.);
- [pasiūlymas dėl persvarstyto alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamento](#), kuriuo visų pirma reikalaujama, kad didžiuosiuose oro uostuose lėktuvai galėtų naudotis netaršia elektros energija. [Galutinis aktas](#) buvo paskelbtas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje 2023 m. rugsėjo 22 d.;
- [pasiūlymas dėl reglamento dėl vienodų sąlygų darniajam oro transportui užtikrinimo](#) (iniciatyva „ReFuelEU Aviation“). ES oro uostai ir degalų tiekėjai yra

[7]ES ATPLS nustatyta šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kurias gali išmesti atitinkamas sektorius, kiekio riba. ES apyvartiniai taršos leidimai tuomet parduodami aukcione arba paskirstomi nemokamai ir pateikiami prekiauti.

įpareigoti užtikrinti, kad nuo 2025 m. bent 2 proc. aviacinių degalų būtų tvarūs ir kas penkerius metus ši dalis didėtų, kol 2050 m. pasieks 70 proc. Parlamentas [naujasias taisykles](#) patvirtino 2023 m. rugsėjo 13 d.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Įvairiuose pranešimuose ir pirmiausia savo 1995 m. vasario 14 d. rezoliucijoje dėl būdo siekti civilinės aviacijos pažangos Europoje Parlamentas pabrėžė, kad būtina bendra oro transporto politika, pagal kurią būtų užtikrinta didesnė ir sąžiningesnė oro transporto bendrovių tarpusavio konkurencija. Tad Parlamentas nuolat rėmė aviacijos bendrosios rinkos sukūrimą ir tinkamą veikimą.

Tačiau tai darydamas Parlamentas visuomet pabrėždavo, kad oro transporto liberalizavimas turi būti įgyvendinamas apdairiai ir pamažu ir kad turi būti užtikrinama ir vartotojų, ir sektoriaus interesų pusiausvyra.

Taigi per pastaruosius tris dešimtmečius Parlamentas visuomet pasisakė už sąžiningą konkurenciją, aviacijos saugą, paslaugų kokybę ir keleivių teises ir kartu kovojo už oro transporto bendrovių personalo darbo sąlygas bei aplinkos apsaugą. Pavyzdžiui, nuo pat liberalizavimo proceso pradžios būtent Parlamentas reikalavo apibrėžti kriterijus, kuriais būtų reglamentuojama valstybės pagalba oro uostams ir oro transporto bendrovėms, taip pat priimti bendras taisykles, taikytinas antžeminėms paslaugoms, oro uosto mokesčiams ir keleivių teisėms. Be to, Parlamentas intensyviai ragina naudoti ekologiškesnius aviacinius degalus, sparčiau diegti tvarius aviacinius degalus ir sukurti darniosios aviacijos fondą.

Šis subalansuotas požiūris į oro transporto liberalizavimą neseniai buvo dar kartą iliustruotas, kai Parlamentas per pirmąjį svarstymą iš esmės pakeitė Komisijos 2011 m. pasiūlymus dėl laiko tarpinių ir antžeminių paslaugų ES oro uostuose.

2018 m. kovo 20 d. pranešime dėl konkurencijos apsaugos oro transporto sektoriuje Parlamentas pareiškė remias Komisijos pasiūlymą, kuriuo siekiama apsaugoti ES oro vežėjus nuo nesažiningos ne ES oro transporto bendrovių praktikos. Jo pagrindinis tikslas – sukurti praktišką, veiksmingą ir lengvai naudojamą ES priemonę, kuri veiktų kaip atgrasomoji priemonė arba kuria būtų galima kompensuoti žalą, patirtą dėl valstybės pagalbos ar kitokio ES nepriklausančių subjektų diskriminacinio elgesio aviacijos sektoriuje.

Susijusios Europos Parlamento teisėkūros ir ne teisėkūros rezoliucijos:

- [1995 m. vasario 14 d. rezoliucija](#) dėl Komisijos komunikato dėl būdo siekti civilinės aviacijos pažangos Europoje,
- [2007 m. liepos 11 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrų taisyklių teikiant oro susisiekimo paslaugas Bendrijoje,
- [2012 m. gruodžio 12 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laiko tarpinių paskirstymo Europos Sąjungos oro uostuose bendrųjų taisyklių,
- [2013 m. balandžio 16 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl antžeminių paslaugų Sąjungos oro uostuose, kuriuo panaikinama Tarybos direktyva 96/67/EB,

- [2014 m. vasario 5 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies pakeičiami Reglamentas (EB) Nr. 261/2004, nustatantis bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisyklės atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju, ir Reglamentas (EB) Nr. 2027/97 dėl oro vežėjo atsakomybės už keleivių ir jų bagažo vežimą oru,
- [2015 m. lapkričio 11 d. rezoliucija](#) dėl aviacijos,
- [2017 m. vasario 16 d. rezoliucija](#) dėl Europos aviacijos strategijos,
- [2019 m. kovo 14 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl konkurencijos apsaugos oro transporto sektoriuje, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 868/2004,
- [2020 m. kovo 26 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EEB) Nr. 95/93 dėl laiko tarpsnių paskirstymo Bendrijos oro uostuose bendrųjų taisyklių,
- [2020 m. gegužės 15 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo atsižvelgiant į COVID-19 protrūkį nustatomos specialios laikinosios priemonės dėl transporto teisės aktais reglamentuojamų tam tikrų pažymėjimų, licencijų bei leidimų galiojimo ir tam tikrų periodinių patikrų ir mokymų atidėjimo,
- [2022 m. gegužės 5 d. rezoliucija](#) dėl Rusijos neteisėto agresijos karo prieš Ukrainą poveikio ES transporto ir turizmo sektoriams. Joje išreiškiamas susirūpinimas dėl karo Ukrainoje poveikio aviacijos sektoriaus veiklos sąnaudoms ir dėl to brangstančių keleivių ir krovinių vežimo paslaugų,
- [2022 m. gruodžio 13 d. teisėkūros rezoliucija](#) dėl informavimo apie kompensavimą pagal Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistemą (CORSIA). Parlamento pozicijoje nurodoma, kad valstybės narės iki 2022 m. lapkričio 30 d. turi informuoti orlaivių naudotojus, kad pagal su CORSIA susijusių Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos tarptautinių aplinkos apsaugos standartų ir rekomenduojamos praktikos reikalavimus 2021 m. jos nustatė nulinį kompensavimo lygį.

Reaguodamas į COVID-19 pandemijos protrūkį ir jos atitinkamą poveikį transportui Parlamentas 2020 m. birželio 19 d. priėmė [rezoliuciją](#) dėl transporto ir turizmo 2020 m. ir vėliau, kurioje paragino teikti skubią, trumpalaikę ir ilgalaikę paramą transporto ir turizmo sektoriams, kad būtų užtikrintas jų išlikimas ir konkurencingumas.

Nuo 2020 m. kovo mėn. Parlamentas skubos tvarka priėmė keletą teisėkūros rezoliucijų, kuriomis siekiama kovoti su tiesioginiu neigiamu pandemijos poveikiu transporto sektoriui.

[Ariane Debyser](#)
10/2023

3.4.7. ORO TRANSPORTAS. CIVILINĖS AVIACIJOS SAUGUMAS

Aviacijos saugumas (nepainioti su aviacijos sauga^[1]) diegiamas siekiant užkirsti kelią piktavaliams veiksams orlaivių, jų keleivių ir įgulos atžvilgiu. Po baisių 2001 m. išpuolių ES priėmė saugumo taisyklių rinkinį civilinei aviacijai apsaugoti. Siekiant atsižvelgti į įvairią besiformuojančią riziką šios taisyklės nuolat atnaujinamos. Valstybės narės išlaiko teisę taikyti griežtesnes priemones.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 100 straipsnio 2 dalis.

TIKSLAI

Aviacijos saugumo tikslas – užkirsti kelią neteisėto trukdymo veiksams, pirmiausia užtikrinant, kad į orlaivius nepatektų grėsmę keliančių daiktų, pvz., ginklų ir sprogmenų. Šis klausimas ėmė kelti itin didelį rūpestį po 2001 m. rugsėjo mėn. teroristinių išpuolių. Nuo to laiko visame pasaulyje – nacionaliniu mastu, tarptautiniais bendradarbiavimo susitarimais arba per Tarptautinę civilinės aviacijos organizaciją (ICAO)^[2], pagal Čikagos konvencijos 17 priedą ir pasitelkiant su ja susijusią Visuotinę saugumo audito programą^[3] – gerokai išplėsta šios srities reguliavimo sistema.

LAIMĖJIMAI

Po 2001 m. rugsėjo mėn. teroristinių išpuolių, siekiant apsaugoti civilinę aviaciją ir suformuoti pagrindą valstybėms narėms bendrai aiškinti Čikagos konvencijos 17 priedą, buvo priimtas [Reglamentas \(EB\) Nr. 2320/2002](#)^[4]. 2008 m. kovo mėn. šis reglamentas buvo pakeistas [Reglamentu \(EB\) Nr. 300/2008](#)^[5].

Šiuo reglamentu nustatytos bendrosios taisyklės ir pagrindiniai aviacijos saugumo standartai, taip pat priežiūros, kad būtų laikomasi prisiimtų įsipareigojimų, sistemos. Jį papildo tam tikri reglamentai (bendrosios priemonės, kuriomis papildomi bendrieji pagrindiniai standartai, arba išsamios priemonės, reikalingos tiems standartams įgyvendinti^[6]), kuriuos Komisija priėmė taikydama komiteto procedūrą. Pažymėtina, kad įgyvendinimo taisyklės, kuriose esama slaptos saugumo informacijos, nėra paskelbtos. ES reguliavimo sistema grindžiama privalomais bendraisiais standartais ir keliais pagrindiniais principais:

[1] Aviacijos sauga susijusi su orlaivių projektavimu, gamyba, technine priežiūra ir eksploatavimu (žr. faktų suvestinę [3.4.9](#)).

[2] Tarptautinė civilinės aviacijos organizacija (ICAO) yra specializuota Jungtinių Tautų organizacija, įkurta pagal 1944 m. gruodžio 7 d. pasirašytą Tarptautinės civilinės aviacijos konvenciją (Čikagos konvencija), kurios susitariančiosioms šalims šiuo metu priklauso 191 valstybė. ICAO teikia standartus ir rekomenduojamą praktiką, kurių vykdymą turi užtikrinti susitariančiosios šalys, tačiau nėra privalomo mechanizmo, kuriuo būtų garantuojamas tinkamas jų taikymas.

[3] Čikagos konvencijos 17 priede nustatyti standartai ir rekomenduojama praktika tarptautinio oro transporto saugumui užtikrinti. 2002 m. inicijuota Visuotinė saugumo audito programa siekiant stebėti, kaip ICAO susitariančiosios šalys laikosi šių standartų.

[4] OL L 355, 2002 12 30, p. 1.

[5] OL L 97, 2008 4 9, p. 72.

[6] Išsamios priemonės bendriesiems pagrindiniams aviacijos saugumo standartams įgyvendinti konsoliduotos Reglamentu (ES) 2015/1998.

- kiekviena valstybė narė yra atsakinga už iš jos teritorijos vykdomų skrydžių saugumą („priimančiosios valstybės atsakomybė“, kaip nustatė ICAO);
- prieš įsodinimą visi keleiviai, darbuotojai ir bagažas turi būti patikrinti. Kroviniai, paštas ir orlaivio atsargos taip pat turi būti patikrinti prieš juos pakraunant į orlaivį, išskyrus atvejus, kai jiems jau taikyta derama saugumo kontrolė;
- valstybės narės išlaiko teisę taikyti griežtesnes saugumo priemones, jeigu mano, kad tai reikalinga.

ES reguliavimo sistema apima visas oro transporto grandinės sudedamąsias dalis, galinčias daryti poveikį orlaivio ir (arba) infrastruktūros saugumui. Ji apima oro uostą, orlaivį, keleivius, bagažą, krovinius, oro uosto ir orlaivio atsargas, saugumo darbuotojus ir įrangą. ES taisyklės taikomos visiems civilinei aviacijai naudojamiems Sąjungos oro uostams, visiems veiklos vykdytojams, teikiantiems paslaugas šiuose oro uostuose, įskaitant oro vežėjus, ir visiems kitiems subjektams, taikantiems aviacijos saugumo standartus ir šiems oro uostams arba per juos tiekiantiems prekes arba teikiantiems paslaugas^[7]. Vis dėlto taikomi saugumo standartai gali būti proporcingi atitinkamam orlaiviui, operacijai ir (arba) eismui.

Šioje srityje kiekviena valstybė narė paskiria vieną bendrą instituciją, atsakingą už aviacijos saugumo teisės įgyvendinimo koordinavimą ir kontrolę, ir parengia bei įgyvendina nacionalinę civilinės aviacijos saugumo programą (joje nustatomi visų atitinkamų veiklos vykdytojų funkcijos ir pareigos). Valstybės narės taip pat parengia ir įgyvendina nacionalinę kokybės kontrolės programą (joje nustatomas veiklos vykdytojų atitikties lygis ir numatomos priemonės trūkumams ištaisyti), taiko nuobaudas už pažeidimus ir bendradarbiauja su Komisija atlikdamos patikrinimus, ar laikomasi ES aviacijos saugumo taisyklių. Siekdama kontroliuoti, kaip įgyvendinama ES teisė, Komisija be išankstinio įspėjimo atlieka oro uostų ir veiklos vykdytojų patikrinimus bendradarbiaudama su nacionalinėmis institucijomis, atsakingomis už aviacijos saugumą (šios institucijos taip pat tikrinamos).

Nuo 2014 m. liepos mėn. vežėjai, norintys įvežti krovinius į ES iš ES nepriklausančio oro uosto, privalo laikytis [ACC3 programos](#) reikalavimų, kad būtų užtikrinamas ES standartus atitinkantis fizinis šių krovinių patikrinimas. Dėl to prireikus kompetentingos valstybių narių institucijos ne ES oro uostuose vykdo patikrinimus vietoje.

Siekdama palengvinti oro transporto sąlygas, Komisija gali pripažinti ne ES šalių aviacijos saugumo standartų lygiavertiškumą, kaip tai jau padarė JAV, Kanados ir keletą kitų ES nepriklausančių valstybių atveju.

Pripažinus trečiųjų šalių saugumo priemonių lygiavertiškumą gali būti parengti vienkartinio patikrinimo susitarimai tarp ES ir ES nepriklausančių šalių, tokie kaip su Jungtinėmis Valstijomis, Kanada ir Juodkalnija. 2018 m. vasario 6 d. ES ir Singapūras pasirašė vienkartinio patikrinimo [susitarimą](#), pagal kurį iš Singapūro Čangio oro uosto atvykstantiems keleiviams, turintiems rankinio ir registruoto bagažo, leidžiama ES ir Europos ekonominės erdvės oro uostuose persėsti į jungiamąjį skrydį neatliekant saugumo patikrinimo antrą kartą.

2016 m. balandžio 27 d. buvo susitarta dėl [Direktyvos \(ES\) 2016/681](#) dėl keleivio duomenų įrašo duomenų naudojimo. Pagal šią direktyvą oro transporto bendrovės visų skrydžių iš ES nepriklausančių šalių į ES atveju privalo perduoti nacionalinių

[7]ES aviacijos saugumo taisyklės taip pat taikomos Norvegijai, Islandijai, Lichtenšteiniui ir Šveicarijai.

valdžios institucijų turimus keleivių duomenis (PNR duomenis) Europos Sąjungai ir atvirkščiai. PNR duomenys naudojami teroristinių nusikalstamų veikų ar sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ar patraukimo baudžiamojon atsakomybėn už juos tikslais.

2022 m. kovo 14 d. Komisija, taikydama komiteto procedūrą, priėmė [Reglamento \(ES\) 2015/1998](#) peržiūrą – [Igyvendinimo reglamentą \(ES\) 2022/421](#). Jis apima oro transporto bendrovių, veiklos vykdytojų ir įmonių, atlikusių krovinių ir pašto iš ES nepriklausančių šalių saugumo kontrolę COVID-19 pandemijos metu, pakartotinį paskyrimą, juo įgyvendinamas prieš kraunant pateikiamos išankstinės informacijos apie krovinius ES nepriklausančiose šalyse pateikimas, pagal jį ES oro uostuose įrengiama sprogmenų aptikimo įranga ir jame apibrėžiamos, supaprastinamos ir sustiprinamos tam tikros aviacijos saugumo priemonės.

Apskritai pagal dabartinę teisės aktų sistemą valstybėms narėms paliekama teisė nuspręsti, kaip bus dengiamos aviacijos saugumo išlaidos. 2009 m. Komisija pasiūlė direktyvą, kuria siekiama užtikrinti, kad būtų taikomi pagrindiniai principai, pvz., sąsaja su sąnaudomis ir oro vežėjų ar keleivių nediskriminavimas^[8]. Tačiau šiame pasiūlyme nepareikšta pozicija dėl pagrindinio klausimo: viešojo finansavimo ir principo „moka vartotojas“ santykio – kas moka už saugumą, bus nustatoma taikant subsidiarumo principą. Teisėkūros institucijai nepatvirtinus šio pasiūlymo Komisija 2015 m. jį atšaukė.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas visada laikėsi požiūrio, kad civilinės aviacijos saugumas yra vienas iš pagrindinių ES rūpesčių, ir pritarė, kad būtų nustatyta griežta ir veiksminga sistema, kuria būtų užkirstas kelias bet kokiems teroristų išpuoliams ir jų būtų išvengta. Tai darydamas Parlamentas taip pat pabrėžė piliečių pagrindinių teisių svarbą ir poreikį sukurti aviacijos saugumo gerinimo priemonių ir griežtų pakankamų privatumo, asmens orumo ir piliečių sveikatos apsaugos nuostatų pusiausvyrą.

Apskritai Parlamentas mano, kad aviacijos saugumo sektoriuje komiteto procedūra netinka, bent jau priemonėms, turinčioms poveikį piliečių teisėms. Todėl 2011 m. liepos mėn. rezoliucijoje jis paragino visapusiškai įtraukti Parlamentą taikant bendro sprendimo procedūrą.

Saugumo priemonių finansavimo klausimu Parlamentas mano, kad iš saugumo mokesčių turėtų būti dengiamos tik saugumo išlaidos ir kad griežtesnes priemones taikančios valstybės narės turėtų padengti atitinkamas papildomas išlaidas.

Susiję Parlamento sprendimai:

- [2008 m. spalio 23 d. rezoliucija](#) dėl susisiekiu oru saugumo užtikrinimo priemonių ir kūno skaitytuvų poveikio žmogaus teisėms, privatumui, asmens orumui ir duomenų apsaugai;
- [2010 m. gegužės 5 d. per pirmąjį svarstymą priimta pozicija](#) dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl aviacijos saugumo rinkliavų;
- [2011 m. liepos 6 d. rezoliucija](#) dėl aviacijos saugumo, ypač atkreipiant dėmesį į kūno skenerius;
- [2016 m. balandžio 14 d. per pirmąjį svarstymą priimta pozicija](#) dėl keleivio duomenų įrašo duomenų, kurioje teigiama, kad duomenų tvarkymas negali būti

[8] [COM\(2009\)0217](#).

grindžiamas asmens rase ar etnine kilme, politinėmis pažiūromis, religija, sveikata, seksualine orientacija, filosofiniais įsitikinimais ar naryste profesinėse sąjungose. Derybos dėl šio dokumento truko daugiau kaip penkerius metus, nes Parlamentas nuolat stengėsi apsaugoti neskelbtinus duomenis (duomenis, atskleidžiančius religiją, politines pažiūras, sveikatos istoriją, rasinę kilmę ir t. t.).

Ariane Debyser
10/2023

3.4.8. ORO TRANSPORTAS. BENDRAS EUROPOS DANGUS

Bendro Europos dangaus iniciatyvos tikslas – sumažinti Europos oro erdvės suskaidymą ir taip padidinti oro eismo valdymo ir oro navigacijos paslaugų veiksmingumą. Tai visą Europą apimanti iniciatyva, todėl prie jos gali prisijungti ir kaimyninės šalys.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 100 straipsnio 2 dalis.

TIKSLAI

Bendro Europos dangaus (BED) iniciatyva pradėta vykdyti 1999 m., siekiant pagerinti oro eismo valdymo (OEV)^[1] ir oro navigacijos paslaugų (ONP)^[2] veiksmingumą geriau integruojant Europos oro erdvę. BED iniciatyvos potencialas yra didžiulis: ją įgyvendinus (apie 2030–2035 m.), palyginti su 2004 m., būtų galima tris kartus padidinti oro erdvės pajėgumą, perpus sumažinti OEV išlaidas, dešimt kartų padidinti saugą ir 10 proc. sumažinti aviacijos poveikį aplinkai^[3].

LAIMĖJIMAI

Bendro Europos dangaus iniciatyva pradėta kaip atsakas į su oro navigacijos paslaugomis susijusias vėlavimo problemas, siekiant sumažinti Europos oro erdvės suskaidymą (tarp valstybių narių, naudojantis erdve civiliniais ir kariniais tikslais, taip pat technologijų srityje) ir taip padidinti jos pajėgumą ir oro eismo valdymo bei oro navigacijos paslaugų veiksmingumą. Tai visą Europą apimanti iniciatyva, todėl prie jos gali prisijungti ir kaimyninės šalys. Faktiškai įgyvendinus BED iniciatyvą turėtų sutrumpėti skrydžių trukmė (dėl trumpesnių maršrutų ir retesnio vėlavimo), taigi, sumažėti skrydžių išlaidos ir orlaivių išmetamas teršalų kiekis. Pirmas bendrų reikalavimų rinkinys, pagal kurį sukuriamas BED, buvo priimtas 2004 m. (BED I). Rinkinys apėmė šiuos dokumentus: [Reglamentą \(EB\) Nr. 549/2004](#), nustatantį bendro Europos dangaus sukūrimo pagrindą, [Reglamentą \(EB\) Nr. 550/2004](#) dėl oro navigacijos paslaugų teikimo, [Reglamentą \(EB\) Nr. 551/2004](#) dėl bendro Europos dangaus oro erdvės organizavimo ir naudojimo^[4] ir [Reglamentą \(EB\) Nr. 552/2004](#) dėl Europos oro eismo valdymo tinklo sąveikos. Minėtų nuostatų sistema pakeista 2009 m. (BED II), siekiant įtraukti veiklos rezultatų mechanizmus ([Reglamentas \(EB\) Nr. 1070/2009](#)). Sistema taip pat papildyta į ES taisykles dėl aviacijos saugos (ir dėl susijusių Europos aviacijos saugos agentūros atsakomybės sričių) įtraukiant nuostatas dėl OEV, ONP ir oro uostų veiklos saugos^[5]. Tuo pat metu Komisija, taikydama komiteto

[1] Oro eismo valdymas (OEV) užtikrina saugų ir veiksmingą orlaivio judėjimą visais skrydžio etapais (įskaitant oro eismo paslaugas, oro erdvės valdymą ir oro eismo srautų valdymą).

[2] Oro navigacijos paslaugos (ONP) – visos paslaugos, teikiamos oro navigacijos srityje, įskaitant oro eismo paslaugas, informavimo, navigacijos ir priežiūros paslaugas, meteorologines paslaugas ir oro navigacijos informacijos paslaugas.

[3] Tai vadinamieji oficialūs BED iniciatyvos tikslai, kurių kilmė nėra aiški.

[4] Iš oro uosto į oro uostą, nes oro uostai yra atskridimo į oro erdvę ir išskridimo iš jos vietas. Tai vadinama principu „nuo vartų iki vartų“.

[5] Pagal [Reglamentą \(EB\) Nr. 1108/2009](#).

procedūrą, arba (retesniais atvejais) teisės aktų leidėjas^[6] priėmė įvairias įgyvendinimo taisykles ir techninius standartus.

Ši išsami reglamentavimo sistema padėjo pertvarkyti Europos oro erdvę ir teikti ONP, atskyrus reglamentavimo funkcijas nuo paslaugų teikimo, labai padidinus lankstumą oro erdvės naudojimo civiliniais ir kariniais tikslais srityje, padidinus įrangos sąveiką, įdiegus suderintą viršutinės oro erdvės klasifikavimą^[7], nustačius bendrą ONP mokesčių sistemą ir bendrus licencijavimo reikalavimus skrydžių vadovams. Be to, nustatytos svarbiausios BED struktūrą sudarančios sudėtinės dalys:

- pagal veiklos rezultatų planą^[8] nustatytais privalomais veiklos rezultatų tikslais tokiose pagrindinėse srityse kaip sauga^[9], aplinka, pajėgumai, išlaidų veiksmingumas ir paskatos siekiama pagerinti bendrą OEV ir ONP veiksmingumą. Veiklos rezultatų tikslus nustatė Komisija taikydama komiteto procedūrą^[10]. Komisijos paskirta veiklos rezultatų apžvalgos įstaiga padeda rengti šiuos rezultatų tikslus ir stebi, kaip įgyvendinamas veiklos rezultatų planas;
- tinklo valdytojo (šiuo metu – Eurokontrolė^[11]) vaidmuo – gerinti ES aviacijos tinklo veikimą. Tinklo valdytojas atsakingas už tinklo funkcijas, kurios turi būti tvarkomos centralizuotai, kaip tai daroma kuriant Europos maršrutų tinklą, valdant oro eismo srautus (OESV) ir koordinuojant bendrajam oro eismui naudojamus radijo dažnius;
- funkciniai oro erdvės blokai (angl. *Functional Airspace Blocks*, FAB) skirti Europos oro erdvės suskaidymui panaikinti, šią erdvę pertvarkant pagal oro eismo srautus, o ne pagal nacionalines sienas. Taip sudaromos palankesnės sąlygos tvirtesniai bendradarbiavimui (t. y. geresniam oro erdvės valdymui, maršrutų tinklų optimizavimui ir masto ekonomijai, kuriamai integruojant paslaugas) arba netgi paslaugų teikėjų jungimuisi nepaisant nacionalinių sienų, taip sumažinant ONP išlaidas;
- 2007 m. įsteigta bendroji įmonė SESAR (Bendro Europos dangaus oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programa) valdo technologinę ir pramoninę BED dimensiją, t. y. ji yra atsakinga už naujos Europos OEV sistemos kūrimą ir įdiegimą. SESAR taip pat siekiama padidinti automatizavimo, saugaus dalijimosi duomenimis ir junglumo oro eismo valdymo srityje lygį, įgyvendinant jos Skaitmeninio Europos dangaus iniciatyvą.

Jau dabar matyti, kad nepaisant metinių svyravimų OEV veiksmingumas Europoje gerėja.

Tačiau visiška Europos oro erdvės integracija tikrai dar nėra užbaigta. Vykdamt BED iniciatyvą (jos nesitikima įgyvendinti anksčiau nei 2030–2035 m.) susiduriama su sunkumais ir pasipriešinimu, visų pirma dėl jos didžiulės taikymo srities. 2013 m.

[6] [Direktyvos 2006/23/EB](#) dėl Bendrijos skrydžių vadovo licencijos atvejais.

[7] Oro erdvė skirstoma į klases, apibrėžtas Čikagos Tarptautinės civilinės aviacijos konvencijoje, joje nustatant A–G klases. Skirtingose klasėse skiriasi skrydžių taisyklės ir teikiamos paslaugos.

[8] Nustatytas [Komisijos reglamentu \(EB\) Nr. 691/2010](#).

[9] Nuo 2015 m.

[10] Pirmas veiklos rezultatų plano ataskaitinis laikotarpis apėmė 2012–2014 m. kalendorinius metus. Nuo 2015 m. visi ataskaitiniai laikotarpiai apima penkerius kalendorinius metus.

[11] Europos saugios oro navigacijos organizacija (Eurokontrolė) – tai visą Europą apimanti civilinė ir karinė tarpvyriausybinė organizacija, įkurta 1963 m. siekiant išlaikyti saugumą ir saugą oro eismo valdymo srityje. Eurokontrolę sudaro 41 sutartį pasirašiusi valstybė. Siekdamas įgyvendinti BED iniciatyvą, Eurokontrolė ir Europos Sąjunga yra sudariusios bendradarbiavimo susitarimą. 2011 m. Komisija paskyrė Eurokontrolę iki 2019 m. pabaigos vykdyti pirmojo Bendro Europos dangaus tinklo valdytojo funkcijas. Eurokontrolė taip pat buvo paskirta pirmąją Bendro Europos dangaus veiklos rezultatų apžvalgos įstaiga 2010–2016 m. laikotarpiu.

birželio mėn. Komisija pasiūlė naują taisyklių rinkinį, skirtą veiksmingumo ir našumo klausimams spręsti, taip pat nepakankamai geroms dabartinėms institucinėms nuostatomis gerinti, tačiau diskusijos dėl šių priemonių sustojo.

Siekdama, kad oro eismo valdymas taptų tvaresnis ir atsparesnis ir atitiktų Europos žaliąjį kursą, 2020 m. rugsėjo 22 d. Komisija priėmė persvarstyta to paties pasiūlymo redakciją. Šis pasiūlytas atnaujinimas – tai iš dalies pakeistas pasiūlymas dėl reglamento dėl Bendro Europos dangaus iniciatyvos įgyvendinimo ([2013/0186 \(COD\)](#)), įskaitant nuostatų dėl privalomo funkcinio oro erdvės blokų naudojimo panaikinimą, ir pasiūlymas iš dalies pakeisti Reglamento (ES) 2018/1139 nuostatas dėl Europos Sąjungos aviacijos saugos agentūros kompetencijos atlikti Bendro Europos dangaus veiklos rezultatų apžvalgos įstaigos funkcijas ([2020/0264 \(COD\)](#)). 2021 m. birželio mėn. Transporto ir turizmo komitetas priėmė pranešimą dėl pastarojo pasiūlymo ir taip pat patvirtino atnaujintus derybų įgaliojimus dėl pasiūlymo dėl reglamento dėl Bendro Europos dangaus iniciatyvos įgyvendinimo ([2013/0186\(COD\)](#)). Parlamentas priėmė sprendimą 2014 m. per pirmąjį svarstymą. 2019 m. spalio mėn. Transporto ir turizmo komitetas nusprendė pradėti tarpinstitucines derybas su Taryba. Dabar laukiama Tarybos pozicijos per pirmąjį svarstymą dėl šio pasiūlymo.

2020 m. balandžio mėn. Komisija iš dalies pakeitė [Igyvendinimo reglamentą \(ES\) Nr. 1206/2011](#), kuriuo nustatomi bendro Europos dangaus su apžvalga susiję orlaivių atpažinimo reikalavimai, ir [Igyvendinimo reglamentą Nr. 1207/2011](#) kuriuo nustatomi bendro Europos dangaus su apžvalga susiję veikimo charakteristikų ir sąveikos reikalavimai ([Igyvendinimo reglamentas \(ES\) 2020/587](#)). Abiejų įgyvendinimo reglamentų peržiūra apima veiklos taisyklių, susijusių su oro erdvės naudojimu, orlaivių įranga ir OEV bei ONP, patobulinimus.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas, laikydamasis pragmatiško požiūrio, visuomet siekė šalinti Bendro Europos dangaus iniciatyvos įgyvendinimo kliūtis. Jis primygtinai ir sėkmingai tvirtino, kad civilinis ir karinis sektoriai turi glaudžiai bendradarbiauti lankstaus oro erdvės naudojimo klausimu. Parlamentas taip pat pasiūlė sukurti konsultacinį pramonės organą, kad suinteresuotieji subjektai turėtų sąlygas konsultuotis su Komisija techniniais BED iniciatyvos klausimais. Be to, Parlamentas visuomet pabrėžė, kad Eurokontrolė turi atlikti esminį vaidmenį įgyvendinant Bendro Europos dangaus iniciatyvą ir kad būtina stiprinti bendradarbiavimą su kaimyninėmis šalimis, siekiant išplėsti šią iniciatyvą už ES ribų. Parlamentas taip pat pabrėžia, jog reikia užtikrinti, kad įgyvendinant Bendro Europos dangaus iniciatyvą būtų laikomasi žaliojo kurso tikslo mažinti aviacijos pramonės poveikį aplinkai.

Atsižvelgdamas į tai, kad pagrindiniai BED iniciatyvos tikslai dar nepasiekti, Parlamentas ragina Komisiją principą „iš apačios į viršų“ keisti principu „iš viršaus į apačią“, kad būtų galima įveikti atsilikimą ir greičiau įgyvendinti iniciatyvą, visų pirma SESAR programos srityje.

Svarbiausi šia tema priimti Parlamento sprendimai:

- 2004 m. sausio 29 d. teisėkūros rezoliucija dėl bendro projekto, patvirtinto Taikinimo komitete, dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatančio Bendro Europos dangaus sukūrimo pagrindą^[12];

[12] [OL C 96 E, 2004 4 21, p. 100.](#)

- 2009 m. kovo 25 d. teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 549/2004, (EB) Nr. 550/2004, (EB) Nr. 551/2004 ir (EB) Nr. 552/2004, kad būtų pagerintas Europos aviacijos sistemos veikimas ir tvarumas^[13];
- 2012 m. spalio 23 d. rezoliucija dėl Bendro Europos dangaus teisės aktų įgyvendinimo^[14];
- 2014 m. kovo 12 d. teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl reglamento dėl Bendro Europos dangaus iniciatyvos įgyvendinimo (nauja redakcija)^[15]. 2019 m. rugsėjo 24 d. Europos Parlamento Transporto ir turizmo komitetas nusprendė pradėti tarpinstitucines derybas dėl šio dokumento po pirmojo svarstymo Parlamente.

Ariane Debyser
10/2023

[13][OL C 117 E, 2010 5 6, p. 234.](#)

[14][OL C 68 E, 2014 3 7, p. 15.](#)

[15][OL C 378, 2017 11 9, p. 546.](#)

3.4.9. AVIACIJOS SAUGA

Vienoda aukšto lygio sauga^[1] oro transporto vidaus rinkoje užtikrinama taikant bendras taisykles – šių taisyklių taikymas buvo palapsniui plečiamas, kol apėmė visą oro transporto sektorių.

TEISINIS PAGRINDAS

[Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo](#) 100 straipsnio 2 dalis.

TIKSLAI

Maždaug praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio viduryje kuriant oro transporto vidaus rinką^[2] neišvengiamai tuo pat metu reikėjo nustatyti bendras privalomas taisykles, kuriomis būtų užtikrinama vienoda aukšto lygio sauga.

REZULTATAI

Pasaulio mastu būtiniausias saugos standartus skelbia Tarptautinė civilinės aviacijos organizacija (ICAO)^[3], tačiau jie nėra įpareigojantys, todėl tai, ar jų laikomasi, priklauso tik nuo jos valstybių narių geranoriškumo.

Kuriant aviacijos vidaus rinką Europoje tapo būtina keleiviams užtikrinti vienodą aukšto lygio saugą, kad ir kokiais ES maršrutais jie skristų. Todėl vietoj nacionalinių taisyklių pradėti taikyti bendrieji privalomi ES lygmens reikalavimai. Be to, nacionalines reguliavimo institucijas ir jų savanoriško bendradarbiavimo įstaigas (visų pirma, buvusią Jungtinę aviacijos administraciją^[4]) pakeitė ES mechanizmas, kuris sujungė nacionalines civilinės aviacijos institucijas, Europos Komisiją ir Europos aviacijos saugos agentūrą (EASA)^[5]. Nuo 2003 m. šios srities taisykles įgaliota rengti EASA (šios taisyklės sudaro pagrindą Komisijos pasiūlymams dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų). Kaip šios taisyklės taikomos, kontroliuoja Komisija, EASA ir kompetentingos

[1] Aviacijos sauga apima orlaivių projektavimą, gamybą, techninę priežiūrą ir naudojimą. Ji neturėtų būti painiojama su aviacijos saugumu, kurio tikslas – sukliudyti vykdyti orlaiviams, jų keleiviams ir įgulai kenkiančius piktavalius veiksmus (žr. faktų suvestinę [3.4.7](#)).

[2] Tai vadinamasis trečiasis aviacijos sektoriaus liberalizavimo dokumentų rinkinys (jam priklauso reglamentai (EEB) Nr. 2407/92, 2408/92 ir 2409/92 – šiuo metu jie pakeisti Reglamentu (EB) Nr. 1008/2008), kuriuo ES oro vežėjams sudarytos galimybės gauti laisvą prieigą prie Bendrijos vidaus oro maršrutų (žr. faktų suvestinę [3.4.6](#)).

[3] ICAO – tai specializuota Jungtinių Tautų agentūra, įsteigta 1944 m. gruodžio mėn. pagal Tarptautinės civilinės aviacijos konvenciją (taip pat vadinamą Čikagos konvencija), prie kurios šiuo metu prisijungusios 193 valstybės. ICAO tvirtina standartus ir rekomenduojamą praktiką, kuriuos privalo taikyti jos valstybės narės, tačiau nėra jokio įpareigojančio mechanizmo, kuriuo jų taikymas būtų tikrinamas.

[4] Jungtinė aviacijos administracija (JAA) buvo neoficialus organas, įsteigtas siekiant sudaryti sąlygas įvairioms daugumos Europos (ES ir ne ES) šalių civilinės aviacijos reguliavimo institucijoms bendradarbiauti ir atsakingas už saugos standartų ir procedūrų rengimą (kiekviena dalyvaujanti šalis galėjo laisvai savo nuožiūra juos taikyti). JAA, kuriai priklausė 43 šalys narės, savo veiklą pradėjo 1970 m. (įsteigus bendrovę „Airbus“), o ją baigė 2009 m., kai, priėmus privalomas ir tiesiogiai taikomas bendrąsias aviacijos saugos taisykles, Europos Sąjungos valstybėms narėms ji tapo nebereikalinga.

[5] Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad oro eismo valdymo ir oro navigacijos paslaugų srityse techninius reikalavimus taip pat nustato Europos saugios oro navigacijos organizacija (Eurokontrolė) ir kitos standartizacijos organizacijos, pvz., EUROCAE (Eurokontrolė dalį šių reikalavimų ir įgyvendina). Plečiant bendrųjų aviacijos saugos taisyklių taikymo sritį ir didinant EASA kompetenciją, kartu aiškiau paskirstomos užduotys: agentūra nustatys techninius reikalavimus, o Eurokontrolėi pavestos Bendro Europos dangaus srities veiklos užduotys (žr. faktų suvestinę [3.4.8](#)). Taip pat žr. 2013 m. birželio 11 d. pasiūlymą dėl reglamento [COM\(2013\)0409](#) ir 2014 m. kovo 12 d. Europos Parlamento per pirmą svarstymą priimtą rezoliuciją (OL C 378, 2017 11 9, p. 584).

nacionalinės institucijos – kiekviena pagal savo kompetencijos sritį, bet viena kitai padédama.

Bendrosios civilinės aviacijos taisyklės rengiamos remiantis ICAO patvirtintais standartais ir rekomendacijomis, tačiau šie standartai ir rekomendacijos dažnai sugriežtinami. Minėtos taisyklės palaipsniui pradėtos taikyti visam oro transporto sektoriui. Jomis iš esmės siekiama užtikrinti, kad būtų užkirstas kelias avarijoms kuo ankstesniu etapu – to siekiama ugdant atsakomybę grindžiamą kultūrą sektoriuje ir vykdant išorės kontrolę^[6].

Nuo 1994 m. ICAO aviacijos avarijų tyrimo principai perkelti į ES teisę (Direktyva 94/56/EB, kuri vėliau pakeista Reglamentu (ES) Nr. 996/2010). Avarijų tyrimai turi būti atliekami visiškai nepriklausomai ir vienintelis jų tikslas turi būti nustatyti avarijų priežastis ir ateityje jų išvengti, o ne ieškoti, kas kaltas ar atsakingas. Tokio pat prevencinio, o ne baudžiamojo, požiūrio laikomasi nustatant civilinės aviacijos įvykių pranešimų reikalavimus ([Direktyva 2003/42/EB](#) ir Reglamentai [\(EB\) Nr. 1321/2007](#) ir [\(EB\) Nr. 1330/2007](#) – jie visi vėliau pakeisti [Reglamentu \(ES\) Nr. 376/2014](#)). Nuo 2005 m. apie visas oro transporto sistemoje pasitaikančias problemas privaloma pranešti kompetentingoms nacionalinėms institucijoms, o jos privalo apie jas pranešti EASA – tokia informacija laikoma ir platinama, kad ją būtų galima analizuoti.

Nuo 2003 m.^[7] galioja bendrosios taisyklės, kuriomis reglamentuojamas orlaivių tinkamumas skraidyti, tai yra, jų projektavimo, gamybos ir priežiūros reikalavimai. 2008 m. taip pat pradėtas reglamentuoti orlaivių naudojimas skrydžiams ir įgulos mokymas – nustatyta, kaip orlaiviai turi būti naudojami. 2009 m. toliau buvo reglamentuojama oro uostų operacijų sauga, oro eismo valdymas ir oro navigacijos paslaugų teikimas. Visos šios taisyklės taikomos tiek orlaiviams ir orlaivių dalims, tiek organizacijoms ir už orlaivių projektavimą, gamybą, priežiūrą ir naudojimą atsakingiems darbuotojams, įskaitant ES nepriklausančių šalių orlaivius ir oro vežėjus, kai jie veiklą vykdo Sąjungoje. 2015 m. Komisija pasiūlė šias taisykles sustiprinti, kad būtų atsižvelgiama, pvz., į bepiločių orlaivių (dronų) plėtrą ir aviacijos saugos bei kitų sričių, pvz., saugumo ir aplinkos apsaugos, tarpusavio priklausomumą ([COM\(2015\)0613](#)). Pasiūlymu išplėsta EASA kompetencija tokiose srityse kaip saugumas (įskaitant kibernetinį saugumą) ir aplinka. Juo taip pat pasiūlyta keletas EASA struktūros pakeitimų (pvz., įsteigti vykdomąją valdybą, kuri padėtų valdybai ir vykdomajam direktoriui). Svarbu, kad Europos aviacijos saugos agentūrai taip pat buvo pasiūlyti du papildomi pajamų šaltiniai (dotacijos ir oro navigacijos mokesčiai už oro eismo valdymo ir oro navigacijos paslaugas). Po išsamių Parlamento ir Tarybos diskusijų dėl šio pasiūlymo 2018 m. liepos mėn. buvo priimtas [Reglamentas \(ES\) 2018/1139](#)^[8], kuriuo panaikintas ankstesnis EASA pagrindinis reglamentas ([Reglamentas \(EB\) Nr. 216/2008](#)).

[6]Geras pavyzdys, kaip sektoriuje skatinama tokia atsakomybe grindžiama kultūra, – EASA vykdomas projektavimo organizacijų tvirtinimas (angl. *Design Organisation Approval*).

[7]Techniniai reikalavimai buvo minimaliai suderinti 1991 m., taikant Reglamentą (EEB) Nr. 3922/91 ir remiantis Jungtinės aviacijos administracijos (gan sunkiai) priimtais susitarimais.

[8]2018 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1139 dėl bendrųjų civilinės aviacijos taisyklių, ir kuriuo įsteigiama Europos Sąjungos aviacijos saugos agentūra, iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2111/2005, (EB) Nr. 1008/2008, (ES) Nr. 996/2010, (ES) Nr. 376/2014 ir direktyvos 2014/30/ES ir 2014/53/ES bei panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 552/2004 ir (EB) Nr. 216/2008 bei Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3922/91 (OL L 212, 2018 8 22, p. 1).

Užsienio valstybių orlaivių saugos įvertinimo (SAFA) programa, kurią 1996 m. pradėjo vykdyti Europos civilinės aviacijos konferencija^[9], sudarė galimybes suderinti užsienio valstybių (Europos ir ne tik jos) orlaivių patikras, atliekamas norint įsitikinti, ar ICAO valstybių narių oro uostuose esantys orlaiviai atitinka ICAO numatytus orlaivių būtiniausias saugos reikalavimus^[10]. Pagal [Direktyvą 2004/36/EB](#) (ji pakeista [Reglamentu \(EB\) Nr. 216/2008](#)) nuo 2006 m. Užsienio valstybių orlaivių saugos įvertinimo programa ES valstybėms narėms tapo privaloma. Nuo 2014 m. EASA valstybių orlaiviai tikrinami pagal agentūros standartus, kurie kartais būna griežtesni, ir atliekant Bendrijos orlaivio saugos vertinimus (SACA), kurie reglamentuojami [Reglamentu \(ES\) Nr. 965/2012](#). Šių patikrų duomenis centralizuotai kaupia EASA. Nustačius trūkumus, gali būti taikomi veiklos apribojimai, o atitinkamos bendrovės, jei to reikia, įtraukiamos į oro vežėjų juodąjį sąrašą, pagal kurį dėl saugos priežasčių taikomas draudimas vykdyti veiklą Europos Sąjungoje. Toks juodasis sąrašas pirmą kartą sudarytas 2005 m. ([Reglamentas \(EB\) Nr. 2111/2005](#)). Jis reguliariai atnaujinamas (per [Reglamento \(EB\) Nr. 474/2006](#) pakeitimus) ir skelbiamas siekiant nuolat informuoti keleivius, lėktuvų bilietų pardavėjus ir kompetentingas institucijas. [2023 m. birželio mėn.](#) duomenimis 128 oro vežėjams uždrausta vykdyti veiklą ES oro erdvėje. Tarp jų – 101 oro transporto bendrovė, kurioms pažymėjimai išduoti 15-oje šalių, kurių aviacijos institucijos nėra laikomos užtikrinančiomis tinkamą saugos priežiūrą. 22-iem iš paveiktų oro transporto bendrovių pažymėjimai išduoti Rusijoje. Likusioms penkioms oro transporto bendrovėms draudimas pritaikytas kiekvienai atskirai dėl nerimą keliančių saugos aspektų.

Be to, nuo 2016 m. lapkričio mėn. visi trečiųjų šalių operatoriai, norintys vykdyti skrydžius į ES, turės pateikti EASA išduotą leidimą ([Reglamentas \(ES\) Nr. 452/2014](#)) ir įrodyti, kad jie atitinka ICAO saugos standartus.

Iš juodojo sąrašo matyti, kad tam tikruose pasaulio regionuose būtina sustiprinti civilinės aviacijos saugą. Tuo tikslu Sąjunga pradėjo bendradarbiauti su ICAO ir teikia pagalbą valstybėms, kurioms sunkiausiai sekasi sukurti veiksmingas aviacijos saugos sistemas. Todėl 2006 m. buvo sudarytas [Susitarimas dėl Europos bendrosios aviacijos erdvės sukūrimo](#) (EBAE susitarimas), siekiant integruoti ES kaimynines valstybes Pietryčių Europoje (Albaniją, Bosniją ir Hercegoviną, Šiaurės Makedoniją, Juodkalniją, Serbiją ir Kosovą) kartu su Norvegija ir Islandija į ES vidaus aviacijos rinką. EBAE susitarimas jau sudarė sąlygas geresniam susisiekimui. Šveicarija nėra EBAE susitarimo šalis, tačiau yra sudariusi atskirą aviacijos susitarimą su ES, t. y. [ES ir Šveicarijos susitarimą dėl oro transporto](#), pagal kurį Šveicarija integruojama į ES oro transporto vidaus rinką. ES yra taip pat sudariusi Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių aviacijos susitarimus su [Maroku](#), [Jordanija](#) ir [Izraeliu](#), kuriuose nustatyta įvairių sričių, be kita ko, aukštų saugumo standartų, keleivių teisių užtikrinimo ir konkurencijos, reguliavimo sistema.

Pažymėtina, kad vykdant tarptautinį bendradarbiavimą aviacijos saugos srityje taip pat siekiama sudaryti palankesnes sąlygas prekybai produktais ir paslaugomis, kuriai gali trukdyti daug skirtingų nacionalinių techninių standartų. Todėl Sąjunga sudarė saugos lygių tarpusavio pripažinimo susitarimus su savo pagrindiniais aviacijos partneriais

[9] Europos civilinės aviacijos konferencija (ECAC) neformaliai jungia 44-ių Europos valstybių už civilinę aviaciją atsakingas institucijas ir siekia suderinti jų politiką ir praktiką bei skatinti plėtoti santykius su kitais pasaulio regionais. ECAC neturi jokių reguliavimo įgaliojimų, tačiau tai naudinga erdvė diskusijoms.
[10] Žr. Čikagos konvencijos 1 (darbuotojų licencijos), 6 (veiklos taisyklės) ir 8 (orlaivio tinkamumas skraidyti) prieduose nustatytus reikalavimus.

(Jungtinėmis Valstijomis, Kanada ir Brazilija). Savo ruožtu, specialių projektų atveju, EASA yra sudariusi darbo tvarkos susitarimų su pramonės partneriais iš šalių, su kuriomis nesudaryti tokie tarpusavio pripažinimo susitarimai. Todėl minėtus susitarimus pasirašiusios šalys gali laisvai prekiauti tuose susitarimuose numatytais produktais ir paslaugomis.

Kai ES (ir jos valstybėms narėms) bendradarbiaujant su ES nepriklausančia šalimi siekiama abipusio pažymėjimų pripažinimo, pasirašomas dvišalis aviacijos saugos susitarimas (BASA). Iki šiol ES [BASA](#) susitarimus yra sudariusi su JAV, Kanada, Brazilija, Kinija ir Japonija. 2021 m. spalio mėn. ES pasirašė [aviacijos susitarimą su Ukraina](#), siekdama propaguoti aukštus standartus tokiose srityse kaip aviacijos sauga, saugumas ir oro eismo valdymas.

2020 m. rugsėjo 22 d. Komisija pasiūlė atnaujinti Bendro Europos dangaus iniciatyvą (žr. faktų suvestinę [3.4.8](#)), kurios tikslas – sukurti tvaresnio ir atsparesnio oro eismo valdymo sistemą, atitinkančią Europos žaliąjį kursą. Šis atnaujinimas – tai iš dalies pakeistas pasiūlymas dėl reglamento dėl Bendro Europos dangaus įgyvendinimo ([2013/0186 \(COD\)](#)) ir pasiūlymas iš dalies pakeisti Reglamento (ES) 2018/1139 nuostatas dėl EASA kompetencijos atlikti Bendro Europos dangaus veiklos rezultatų apžvalgos įstaigos funkcijas ([2020/0264 \(COD\)](#)). 2021 m. birželio mėn. Parlamento Transporto ir turizmo komitetas priėmė pranešimą dėl pasiūlymo bei patvirtino derybų dėl jo įgaliojimus ir tarpinstitucinės derybos prasidėjo.

2022 m. lapkričio 29 d. [Komisija priėmė bepiločių orlaivių strategiją](#), kurioje išdėstyta Europos bepiločių orlaivių rinkos augimo ateities vizija ir planas. Jame nustatomi bepiločių orlaivių (dronų) techniniai reikalavimai ir remiamasi ES saugos sistema. Naujajame plane išdėstyta, kaip Europa gali vykdyti plataus masto komercinius bepiločių orlaivių skrydžius ir kartu suteikti naujų galimybių bepiločių orlaivių sektoriui.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Proaktyviai remdamas veiksmingos Europos civilinės aviacijos saugos sistemos sukūrimą, Parlamentas visada ypatingą dėmesį skyrė tam, kad būtų užtikrinta keleivių teisė gauti informaciją ir veiksmingai veikti Europos aviacijos saugos agentūra.

Todėl, priėmus Užsienio valstybių orlaivių saugos įvertinimo direktyvą, Parlamento nariai pageidavo, kad ji taip pat būtų naudojama siekiant viešai įspėti tarptautinių saugos reikalavimų nesilaikančius oro vežėjus. Parlamentas taip pat reikalavo, kad priemonės, kurių po patikros, atliktos pagal Užsienio valstybių orlaivių saugos įvertinimo programą, imasi tam tikra valstybė narė, Europos Komisija galėtų nustatyti visai Sąjungai. Šie Parlamento narių reikalavimai buvo pagrindas dokumentui, kuris praėjus metams nuo direktyvos įsigaliojimo tapo juoduju sąrašu. Būtent Parlamentas pasiekė, kad šis sąrašas būtų privalomai skelbiamas viešai ir nustatė reikalavimą, kad keleiviams būtų gražinama sumokėta suma arba jie būtų nukreipiami kitu maršrutu, jei bendrovę įtraukus į šį sąrašą skrydis atšaukiamas. Kalbant apie EASA, nuo pat sumanymo pradžios EP nariai norėjo, kad ji galėtų nepriklausomai vykdyti savo technines užduotis ir jai būtų suteikti kuo platesni įgaliojimai. Todėl 2002 m. Parlamentas pareikalavo, kad bendrosios aviacijos saugos taisyklės ir EASA kompetencija būtų išplėsti ir apimtų orlaivių naudojimą ir licencijų išdavimą skrydžių įgulų nariams. Tokiam išplėtimui galiausiai buvo pritarta 2008 m. Be to, būtent EP nariai suteikė šiai agentūrai realią ir tikrai atgrasančią galią varžyti, leidę jai skirti pažeidimams proporcingas finansines baudas. 2022 m. kovo mėn. Transporto ir turizmo (TRAN)

komitetas pasikeitė nuomonėmis su EASA dėl civilinės aviacijos saugos ir socialinių bei ekonominių veiksnių tarpusavio priklausomybės, daugiausia dėmesio skirdamas, be kita ko, galimoms COVID-19 krizės pasekmėms aviacijos saugai.

2016 m. Parlamentas taip pat palankiai įvertino Komisijos pasiūlymą persvarstyti EASA pagrindinį reglamentą ([Reglamentą \(EB\) Nr. 216/2008](#)), kuriuo siekiama užtikrinti aukščiausią aviacijos saugos lygį. Jis ypač pabrėžė, kad būtinos nuostatos, kuriomis būtų siekiama pritaikyti EASA prie naujų aviacijos srities pokyčių, tokių kaip padidėjęs oro eismas, plataus masto bepiločių orlaivių naudojimas, konfliktų zonų prie ES sienų atsiradimas ir vis sudėtingesnės aviacijos sektoriaus technologijos. 2017 m. jis paragino Komisiją ir Tarybą skirti EASA pakankamai išteklių ir darbuotojų, kad būtų užtikrinti aukšti saugos standartai ir sustiprintas jos vaidmuo tarptautinėje arenoje.

Svarbūs naujausi šios srities Europos Parlamento dokumentai:

- [2015 m. spalio 29 d. rezoliucija dėl nuotoliniu būdu pilotuojamų orlaivių sistemų, paprastai vadinamų bepiločiais orlaiviais, saugaus naudojimo civilinės aviacijos srityje,](#)
- 2016 m. gruodžio 2 d. Parlamento Transporto ir turizmo komiteto pranešimas dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrųjų civilinės aviacijos taisyklių, kuriuo įsteigiama Europos Sąjungos aviacijos saugos agentūra ([A8-0364/2016](#)),
- [2017 m. vasario 16 d. rezoliucija dėl Europos aviacijos strategijos.](#)

Ariane Debyser
10/2023

3.4.10. JŪRŲ TRANSPORTAS: STRATEGINIS POŽIŪRIS

ES nuostatose dėl jūrų transporto daugiausia dėmesio skiriama laisvo paslaugų judėjimo principo taikymui ir teisingam konkurencijos taisyklių taikymui, užtikrinant aukštą saugumo lygį, geras darbo sąlygas ir aplinkosaugos standartus.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Teisinis pagrindas – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 100 straipsnio 2 dalis, papildyta Sutarties bendrosiomis nuostatomis dėl konkurencijos ir paslaugų teikimo laisvės (žr. Faktų suvestinę [2.1.4](#)). Tikslas – paslaugų teikimo laisvės principą taikyti ES jūrų transporto sektoriui ir užtikrinti, kad būtų laikomasi konkurencijos taisyklių. Jūrų transportas taip pat yra pagrindinis integruotos jūrų politikos aspektas (žr. Faktų suvestinę [3.3.8](#)). ES jūrų saugumo politika aptariama atskirai (žr. Faktų suvestinę [3.4.11](#)).

LAIMĖJIMAI

A. Bendras požiūris

Jūrų transportas buvo 1985 m. Komisijos memorandumo „Pažanga bendros transporto politikos link – jūrų transportas“ ir 1996 m. komunikato „Naujos jūrų strategijos link“ tema. Komisijos žaliojoje knygoje dėl jūrų uostų ir jūrinės infrastruktūros ([COM\(1997\)0678](#)) pateikta šio sektoriaus apžvalga ir nuodugnai apžvelgtos uostų mokesčių ir rinkos organizavimo problemos, įskaitant uostų integravimą į transeuropinius transporto tinklus (TEN-T).

2009 m. sausio mėn. Komisija paskelbė komunikatą dėl ES jūrų transporto politikos strateginių tikslų ir rekomendacijų iki 2018 m. ([COM\(2009\)0008](#)), kuriame nurodyti įvairūs uždaviniai, susiję su pasauline konkurencija, žmogiškaisiais ištekliais, atliekomis ir išmetamaisiais teršalais, trumpųjų nuotolių laivyba, moksliniais tyrimais ir inovacijomis.

B. Prieiga prie rinkos

Pirmas jūrų transporto teisės aktų rinkinys buvo pateiktas 1986 m. gruodžio 22 d. Jį sudarė šie reglamentai: [Reglamentas \(EEB\) Nr. 4055/86](#), kuriuo siekta panaikinti apribojimus ES laivų savininkams, [Reglamentas \(EEB\) Nr. 4057/86](#) dėl nesąžiningos kainų nustatymo veiklos jūrų transporte ir [Reglamentas \(EEB\) Nr. 4056/86](#), kuriuo Bendrijai suteiktos galimybės kovoti su trečiųjų valstybių taikomomis protekcionistinėmis priemonėmis.

1992 m. birželio mėn. Taryba priėmė antrąjį jūrų teisės aktų rinkinį, kuriame buvo nustatytos priemonės, skirtos kabotažui palaipsniui liberalizuoti, t. y. teisei konkrečioje valstybėje narėje neregistruotiems vežėjams naudotis jūrų transporto rinka tos valstybės narės uostuose, visų pirma 1992 m. gruodžio 7 d. [Reglamentą \(EEB\) Nr. 3577/92](#).

C. Konkurencijos taisyklės

[Reglamentas \(EEB\) Nr. 4056/86](#) panaikintas [Reglamentu \(EB\) Nr. 1419/2006](#), kuriuo taikymo sritis buvo išplėsta į ją įtraukiant kabotažą ir tarptautines trampinių laivų teikiamas paslaugas.

2008 m. liepos 1 d. Komisija patvirtino gaires dėl Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio (vėliau pakeisto SESV 101 straipsniu) taikymo jūrų transporto paslaugoms. Valstybės pagalbos klausimu jau 1997 m. Komisija priėmė teisinę sistemą, kuri leidžia valstybėms narėms įgyvendinti valstybės pagalbos priemones jūrų sektoriuje. 2004 m. Komisija patvirtino šią sistemą priėmusi persvarstytas gaires ([Komisijos komunikatas C\(2004\)0043](#)), kuriose paaiškinta, kokia pagalba yra suderinama su Europos bendrijos steigimo sutartimi.

Vis dėlto uosto paslaugų atvėrimo konkurencijai tikslas dar nepasiektas. 2001 m. vasario mėn. Komisija pateikė komunikatą dėl uosto paslaugų kokybės gerinimo ([COM\(2001\)0035](#)) kartu su pasiūlymu dėl direktyvos dėl patekimo į uosto paslaugų rinką (pirmasis uostų paslaugų dokumentų rinkinys). Tačiau Parlamentas 2003 m. lapkričio 20 d. pasiūlymą atmetė. 2004 m. spalio 13 d. pateiktas persvarstytas Komisijos pasiūlymas ([COM\(2004\)0654](#)) taip pat buvo atmestas. 2013 m. gegužės 23 d. Komisija pateikė naują priemonių rinkinį dėl uostų paslaugų liberalizavimo: komunikatą „Uostai – augimo variklis“ ([COM\(2013\)0295](#)) ir pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo nustatoma patekimo į uosto paslaugų rinką ir finansinio uostų skaidrumo sistema ([COM\(2013\)0296](#)). Ši nauja ES strategija yra persvarstytų TEN-T gairių (žr. Faktų suvestinė [3.5.1](#)) dalis ir apima 319 pagrindinių jūrų uostų.

2017 m. vasario 15 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2017/352](#). Reglamente apibrėžiamos sąlygos, kuriomis suteikiama laisvė teikti uosto paslaugas, pvz., būtinausių reikalavimų, kurie gali būti nustatyti saugos arba aplinkos apsaugos tikslais, rūšys ir aplinkybės, kuriomis gali būti ribojamas veiklos vykdytojų skaičius. Juo nustatomos bendros taisyklės dėl viešojo finansavimo skaidrumo ir mokesčių už naudojimąsi uosto infrastruktūra ir paslaugomis, visų pirma užtikrinant, kad būtų konsultuojamasi su uosto naudotojais. Pagal jį kiekvienoje valstybėje narėje įvedamas naujas skundų nagrinėjimo ir uosto suinteresuotųjų subjektų ginčų sprendimo mechanizmas. Pagal šį reglamentą taip pat reikalaujama, kad visi uosto paslaugų teikėjai užtikrintų tinkamą savo darbuotojų mokymą.

D. Darbo sąlygos

Darbo sąlygų srityje svarbios kelios direktyvos. 1999 m. birželio 21 d. [Direktyva 1999/63/EB](#) reglamentuojamas jūrininkų, plaukiojančių laivuose su ES valstybės narės vėliava, darbo laikas, o 1999 m. gruodžio 13 d. [Direktyva 1999/95/EB](#) taikoma trečiųjų valstybių laivams, įplaukiantiems į Bendrijos uostus. 2006 m. vasario 23 d. Tarptautinė darbo organizacija priėmė Konvenciją dėl darbo jūrų laivyboje ir taip sukūrė bendrą išsamią priemonę, apimančią visus esamus standartus, susijusius su darbu jūroje: jūrininkų teisę į saugų ir pastovų darbą, atitinkantį dabartinius saugos standartus, tinkamas įdarbinimo ir gyvenimo sąlygas, sveikatos apsaugą, sveikatos priežiūrą ir socialinę apsaugą. Susitarimas dėl konvencijos įgyvendinamas [Direktyva 2009/13/EB](#), iš dalies keičiančia [Direktyvą 1999/63/EB](#).

2012 m. lapkričio 21 d. [Direktyvoje 2012/35/ES](#), kuria iš dalies keičiama [Direktyva 2008/106/EB](#) dėl minimalaus jūrininkų rengimo, nustatoma, kad jūrininkų rengimas ir atestavimas yra reglamentuojamas Tarptautinės jūrų organizacijos (IMO) Konvencijoje

dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų (STCW konvencija). Ji buvo priimta 1978 m. ir įsigaliojo 1984 m., tačiau buvo gerokai pakeista 1995 m. ir 2010 m. 2019 m. birželio 20 d. [Direktyva \(ES\) 2019/1159](#), kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/106/EB dėl minimalaus jūrininkų rengimo ir panaikinama Direktyva 2005/45/EB dėl valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų abipusio pripažinimo, ES taisyklės suderintos su naujos redakcijos STCW konvencija. Joje taip pat paaiškinta, kurie atestatai turi būti abipusiai pripažįstami, kad vienos ES šalies atestuoti jūrininkai galėtų dirbti laivuose, plaukiojančiuose su kitos ES šalies vėliava. Direktyva įsigaliojo 2019 m. rugpjūčio 2 d., o valstybės narės iki 2021 m. rugpjūčio 2 d. turėtų atitinkamai pritaikyti savo nacionalines taisykles.

2013 m. rugpjūčio 12 d. [Direktyva 2013/38/ES](#), kuria iš dalies keičiama [Direktyva 2009/16/EB](#) dėl uosto valstybės kontrolės, tekstas labiau suderinamas su minėta 2006 m. Konvencija dėl darbo jūrų laivyboje. Iš dalies pakeistoje direktyvoje taip pat nurodoma: i) Tarptautinė konvencija dėl laivuose naudojamų žalingų apsaugos nuo užsiteršimo sistemų kontrolės (2001 m. AFS konvencija) ir ii) Tarptautinė konvencija dėl civilinės atsakomybės už laivų bunkeriuose vežamos naftos padarytą žalą (2001 m.). 2023 m. birželio 1 d. Komisija priėmė [pasiūlymą dėl direktyvos](#), kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/16/EB dėl uosto valstybės kontrolės. Šis pasiūlymas yra ES saugios laivybos taisyklių modernizavimo dokumentų rinkinio dalis ir juo siekiama atnaujinti ir suderinti ES teisės aktus su IMO, Tarptautinės darbo organizacijos arba Paryžiaus susitarimo memorandume nustatytais tarptautinėmis taisyklėmis ir procedūromis. Jame taip pat atnaujinamos taisyklės, kaip laivai atrenkami patikrai, ir daugiau dėmesio bus skiriama su aplinka susijusiems laivų veiklos rezultatams ir trūkumams pagal juos nustatant laivų rizikos lygį. Direktyvos taikymo sritis taip pat iš dalies keičiama taip, kad ilgesnius nei 24 metrų žvejybos laivus, kontroliuojant uosto valstybei, galėtų tikrinti valstybės narės, norinčios atlikti šiuos inspektavimus. Transporto ir turizmo komiteto pranešimo projektas laukia [komiteto sprendimo](#).

2013 m. lapkričio 20 d. [Direktyva 2013/54/ES](#) dėl tam tikrų vėliavos valstybės įsipareigojimų užtikrinti, kad būtų laikomasi Konvencijos dėl darbo jūrų laivyboje ir kad ji būtų vykdoma, įgyvendinamas Europos bendrijos laivų savininkų asociacijos ir Europos transporto darbuotojų federacijos susitarimas dėl 2006 m. Konvencijos dėl darbo jūrų laivyboje.

2015 m. spalio 6 d. [Direktyva \(ES\) 2015/1794](#), kuria iš dalies keičiamos penkios direktyvos ([2008/94/EB](#), [2009/38/EB](#), [2002/14/EB](#), [98/59/EB](#) ir [2001/23/EB](#) dėl įmonių tarybų, kolektyvinio atleidimo iš darbo, įmonių perdavimo, darbdavio nemokumo, darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais), siekiama užtikrinti, kad visiems jūrininkams visose valstybėse narėse būtų taikomos visos penkios direktyvos.

E. Jūrų transportui taikomi aplinkos standartai

Pastaraisiais metais priimta daug priemonių dėl jūros aplinkos apsaugos. Jos yra visų pirma šios:

- 2000 m. lapkričio 27 d. [Direktyva 2000/59/EB](#) dėl uosto priėmimo įrenginių, skirtų laivuose susidarančioms atliekoms ir krovinių likučiams, numatomas privalomas naftos, alyvos mišinių, laivuose susidarančių atliekų ir krovinių likučių šalinimas ES uostuose, taip pat kontrolės mechanizmas, būtinas vykdymui užtikrinti. Šios taisyklės atnaujintos 2019 m. balandžio 17 d. [Direktyva \(ES\) 2019/883](#) dėl uosto priėmimo įrenginių, į kuriuos pristatomos laivų atliekos, siekiant geriau apsaugoti jūrų aplinką mažinant į jūrą išleidžiamų atliekų kiekį;

- 2003 m. balandžio 14 d. [Reglamentas \(EB\) Nr. 782/2003](#) dėl draudimo naudoti laivuose organoalavo junginius. Kol neįsigaliojo šis reglamentas, tokie junginiai daugiausia buvo naudojami kaip apsauginė laivų korpusų danga nuo nepageidaujamų organizmų, tačiau darė didelį žalingą poveikį aplinkai. Šiuo reglamentu įgyvendinama 2001 m. spalio 5 d. IMO priimta AFS konvencija;
- 2005 m. rugsėjo 7 d. [Direktyva 2005/35/EB](#) dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo. Joje nustatytos tikslios pažeidimų apibrėžtys ir numatytos veiksmingos, atgrasomosios ir proporcingos – baudžiamosios ir administracinės – sankcijos už šių taisyklių pažeidimus. Ji iš dalies pakeista 2009 m. spalio 21 d. [Direktyva 2009/123/EB](#), pagal kurią asmenims, atsakingiems už teršiančių medžiagų išmetimą į jūrą, net ir nelabai sunkiais atvejais taikomos sankcijos, įskaitant baudžiamąsias. 2022 m. sausio mėn. Komisija priėmė [įgyvendinimo reglamentą](#), kuriuo reikalaujama, kad ES valstybės narės stebėtų, kiek atliekų netyčia surenkama žvejybos laivais bei tinklais ir nugabenama į jų uostus, ir praneštų šiuos duomenis Komisijai;
- 2012 m. lapkričio 21 d. [Direktyva 2012/33/ES](#) (vadinamoji Sieros direktyva, kurios dabartinė redakcija – [Direktyva \(ES\) 2016/802](#)). Joje nustatyta, kad valstybių narių jūrų teritorijose plaukiojantys krovininiai laivai nuo 2015 m. sausio 1 d. nebegali naudoti kuro, kuriame sieros kiekis viršija 0,1 proc. masės. Šių teritorijų vandenys priskiriami prie sieros išmetamųjų teršalų kontrolės rajonų pagal Tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos (MARPOL konvencijos) VI priedą. Taip pat žr. 2016 m. gegužės 11 d. [Direktyvą 2016/802/ES](#) dėl sieros kiekio sumažinimo tam tikrose skystojo kuro rūšyse.

2021 m. liepos 14 d. Komisija priėmė pasiūlymų rinkinį (vadinamąjį pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį), susijusį su Europos žaliuoju kursu, kuriuo siekiama, kad ES klimato, energetikos, žemės naudojimo, transporto ir mokesčių politika iki 2030 m. būtų tinkama sumažinti grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. Kai kurie pasiūlymai labai arba iš dalies susiję su jūrų transportu, įskaitant:

- [pasiūlymą](#) pirmą kartą įtraukti laivybos sektoriaus išmetamuosius teršalus į ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą. Parlamento plenariniame posėdyje buvo patvirtintos naujos taisyklės ir galutiniai tekstai ([Direktyva \(ES\) 2023/959](#) ir [Reglamentas \(ES\) 2023/957](#)) ir jie buvo priimti 2023 m. gegužės mėn.;
- [pasiūlymą](#) dėl persvarstyto Alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamento (ADIR), kuriuo visų pirma reikalaujama, kad didžiuosiuose uostuose laivai galėtų naudotis netaršia elektros energija. Naujos taisyklės patvirtintos Parlamento plenariniame posėdyje, o [galutinis aktas](#) (Reglamentas (ES) 2023/1804) priimtas 2023 m. rugsėjo 13 d.;
- [pasiūlymą](#) dėl atsinaujinančiųjų išteklių ir mažo anglies dioksido pėdsako kuro naudojimo jūrų transporte („FuelEU Maritime“), kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2009/16/EB. Naujosios taisyklės patvirtintos 2023 m. liepos mėn. Parlamento plenariniame posėdyje. 2023 m. rugsėjo 13 d. priimtas [Reglamentas \(ES\) 2023/1805](#) (galutinis aktas). Į persvarstytą reglamentą įtrauktos priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti, kad laivybos sektoriuje naudojamo kuro šiltnamio efektą sukeliančių dujų intensyvumas laikui bėgant palaipsniui mažėtų: 2025 m. – 2 proc., o 2050 m. – net 80 proc.

F. Atsakas į COVID-19 krizę

Po COVID-19 protrūkio buvo priimtos kelios priemonės, kuriomis siekiama reaguoti į sunkumus, su kuriais susiduria jūrų sektorius:

- 2020 m. balandžio 8 d. Komisijos [gairės](#) dėl jūrininkų, keleivių ir kitų laivuose esančių asmenų sveikatos apsaugos, repatriacijos ir kelionių paslaugų, raginant valstybes narės sukurti tinklą, skirtą įgulai pasikeisti paspartintu būdu;
- 2020 m. gegužės 25 d. [Reglamentas \(ES\) 2020/698](#), kuriuo atsižvelgiant į COVID-19 protrūkį nustatomos konkrečios laikinosios priemonės dėl tam tikrų pažymėjimų, licencijų bei leidimų atnaujinimo arba pratęsimo ir tam tikrų periodinių patikrinimų ir kvalifikacijos kėlimo kursų atidėjimo tam tikrose transporto teisės aktais reglamentuojamose srityse. Atsižvelgiant į sanitarinę padėtį, šis reglamentas buvo dar kartą iš dalies pakeistas 2021 m. vasario mėn. ([Reglamentas \(ES\) 2021/267](#));
- 2020 m. gegužės 25 d. [Reglamentas \(ES\) 2020/697](#), kuriuo, siekiant leisti uosto valdymo įstaigai arba kompetentingai institucijai dėl COVID-19 protrūkio lanksčiai keisti uosto infrastruktūros mokesčių rinkimo sąlygas, iš dalies keičiamas [Reglamentas \(ES\) 2017/352](#).

Siekdama kovoti su didelio ekonomikos nuosmukio pavojumi, Komisija paskelbė [laikinąją valstybės pagalbos priemonių sistemą](#), pagal kurią ES valstybės, neskaitant esamų valstybės pagalbos taisyklių teikiamų galimybių, gali papildomai teikti pagalbą įmonėms.

G. Saugios laivybos dokumentų rinkinys

2023 m. birželio 1 d. Komisija paskelbė [komunikatą](#) „Jūrų sauga: švarios šiuolaikinės laivybos pagrindas“. Kartu, siekiant modernizuoti ES jūrų saugos taisykles ir užkirsti kelią vandens taršai iš laivų, pateikti pasiūlymai peržiūrėti penkis atitinkamus teisės aktus:

- Direktyvą 2009/21/EB dėl vėliavos valstybės reikalavimų laikymosi. Šiuo pasiūlymu nustatomos įvairios priemonės, įtraukiant Europos jūrų saugumo agentūrą (EMSA) ir nacionalines institucijas, kurios sustiprins bendradarbiavimą ir standartus saugos ir aplinkosaugos kontrolės srityje;
- Direktyvą 2009/16/EB dėl uosto valstybės kontrolės. Šiuo pasiūlymu siekiama atnaujinti galiojančius teisės aktus, kad jie apimtų papildomas tarptautines taisykles, ir peržiūrėti laivų atrankos inspektavimo tikslais būdą, kad būtų atsižvelgta į naujus reikalavimus;
- Direktyvą 2009/18/EB dėl jūrų transporto avarių tyrimo. Siūloma išplėsti taikymo sritį, kad ji apimtų mažesnius žvejybos laivus, ir skatinti jūrų avarių tyrimo skaitmeninimą, įskaitant elektroninių sertifikatų naudojimą;
- Direktyvą 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo. [Komisijos pasiūlymu](#) siekiama užkirsti kelią bet kokiam neteisėtam teršalų išmetimui į Europos jūras, suderinant ES taisykles su tarptautinėmis taisyklėmis ir išplečiant taikymo sritį, kad direktyva apimtų daugiau teršiančių medžiagų, taip pat sukuriant griežtesnę sankcijų ir jų taikymo teisinę sistemą. [Pasiūlymu](#) taip pat siekiama optimizuoti *CleanSeaNet* (EMSA duomenų bazę), kad valstybės narės laiku užtikrintų teisės aktų vykdymą ir bendradarbiavimą. Transporto ir turizmo komiteto pranešimo projektas laukia komiteto sprendimo;

- Reglamentą (EB) Nr. 1406/2002, įsteigiantį Europos jūrų saugumo agentūrą Šiuo pasiūlymu siekiama atnaujinti EMSA įgaliojimus, kad būtų geriau atsižvelgta į didėjančią jos vaidmenį daugelyje jūrų transporto sričių, įskaitant saugą, taršos prevenciją ir aplinkos apsaugą, klimato politikos veiksmus, saugumą, stebėjimą ir krizių valdymą, be kita ko, naujas saugumo ir tvarumo užduotis, kurios atsiranda dėl šio teisės aktų rinkinio.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2010 m. gegužės 5 d. [rezoliucijoje](#) dėl ES jūrų transporto politikos strateginių tikslų ir rekomendacijų iki 2018 m. Parlamentas iš esmės pritarė Komisijos požiūriui. Joje taip pat paragino imtis tolesnių veiksmų kovai su piktnaudžiavimu patogios šalies vėliava, parengti naujas taisykles dėl valstybės pagalbos ir nustatyti uostų gaires, daugiau dėmesio skirti jūrų keliams transeuropiniuose transporto tinkluose TEN-T (visų pirma transportui jūrų greitkeliais), pagerinti jūrų transporto tvarumą mažinant laivų išmetamų teršalų kiekį ir plėtoti ES jūrų transporto politiką, skirtą bendrai jūrų erdvei.

2011 m. gruodžio 15 d. Parlamentas, atsižvelgdamas į 2001 m. Komisijos baltąją knygą „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“, priėmė [rezoliuciją](#) tuo pačiu pavadinimu. Jūrų transporto klausimu Europos Parlamentas paragino:

- iki 2013 m. pateikti pasiūlymą dėl „Mėlynosios juostos“ (žr. 2013 m. liepos 8 d. [COM\(2013\)0510](#));
- imtis ES politikos priemonių dėl trumpojo ir vidutinio nuotolio jūrų laivybos ir
- bent 15 proc. TEN-T lėšų skirti projektams, kuriais siekiama pagerinti tvarias ir įvairiarūšio transporto užtikrinamas jūrų uostų, vidaus vandenių uostų ir įvairiarūšio transporto platformų jungtis.

2013 m. liepos 2 d. Parlamentas šia tema priėmė [rezoliuciją](#) „Mėlynasis augimas. Tvaraus augimo ES jūrų, jūrų transporto ir turizmo sektoriuose skatinimas“, kurioje pateikė Parlamento veiksmų gaires siekiant tolesnės pažangos ir atnaujintos integruotos jūrų politikos. Parlamentas rekomendavo sukurti jūrų teritorijų planavimo sistemas, atnaujinti infrastruktūrą ir sudaryti sąlygas įgyti profesinių įgūdžių. Labai svarbu ir tai, kad Parlamentas dar kartą pabrėžė didelę jūrinių įgūdžių ir užimtumo, mokslinių tyrimų ir inovacijų ir ES vykdomos laivybos ir laivų statybos veiklos svarbą.

2015 m. balandžio 28 d. Europos Parlamentas priėmė teisėkūros rezoliuciją, kuria per pirmąjį svarstymą be pakeitimų priėmė Tarybos poziciją siekiant priimti 2015 m. balandžio 29 d. [Reglamentą \(ES\) 2015/757](#) dėl jūrų transporto išmetamo anglies dioksido kiekio stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo, kuriuo iš dalies keičiama [Direktyva 2009/16/EB](#).

2016 m. lapkričio 22 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl keleivinio vandens transporto potencialo išnaudojimo. Ja buvo siekiama skatinti naudoti turimus perteklinius pajėgumus tiek infrastruktūros, tiek pakrantės (trumpųjų nuotolių) laivybos, vidaus vandenių ir jūrų keltų, judumo mieste ir miestų periferijoje, kruizų ir turizmo srityse.

2020 m. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl Europos žaliojo kurso. Joje Komisija raginama atsisakyti mazuto laivybos sektoriuje, investuoti į naujų technologijų, skirtų

laivybos pramonės dekarbonizavimui, mokslinius tyrimus ir sudaryti sąlygas kurti visiškai netaršius laivus.

2021 m. balandžio 27 d. Parlamentas priėmė [rezoliucija](#) dėl techninių ir veiklos priemonių siekiant veiksmingesnio ir švaresnio jūrų transporto, kurioje jis visų pirma priminė, kad jūrų sektorius turėtų prisidėti prie ES pastangų mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, sykiu užtikrinant sektoriaus konkurencingumą. Jis taip pat pabrėžė, kad reikia veiksmingai spręsti deginant laivų kurą išmetamų teršalų problemą ir palaipsniui atsisakyti sunkiojo mazuto naudojimo laivyboje, ir paragino Komisiją parengti projektų, kuriais siekiama dekarbonizuoti jūrų transportą ir mažinti išmetamų teršalų kiekį.

Neseniai pasiekus susitarimus dėl Alternatyviųjų degalų infrastruktūros ir „FuelEU Maritime“ reglamentų, Parlamentui pavyko gerokai sugriežtinti reikalavimus ir padidinti užmojus, visų pirma susijusius su alternatyviųjų degalų infrastruktūros kūrimu, laivuose naudojamos energijos sukeltos taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumo ribomis, atsinaujinančiųjų išteklių nebiologinės kilmės kuro naudojimui ir įpareigojimu prisijungti prie elektros tiekimo nuo kranto sistemų.

[Ariane Debyser](#)
10/2023

3.4.11. JŪRŲ TRANSPORTAS. EISMO IR SAUGOS TAISYKLĖS

Per pastaruosius metus ES direktyvomis ir reglamentais buvo gerokai patobulinti jūrų transporto saugos standartai. Standartai patobulinti visų pirma trimis teisėkūros dokumentų rinkiniais, priimtais po naftos tanklaivių „Erika“ ir „Prestige“ katastrofų.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Teisinis pagrindas – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) VI antraštinė dalis, visų pirma 91 straipsnio 1 dalies c punktas ir 100 straipsnio 2 dalis. Sauga jūroje, siekiant apsaugoti keleivius ir įgulos narius, jūros aplinką ir pakrantės regionus, yra pagrindinis jūrų transporto politikos tikslas. Atsižvelgdama į tai, kad jūrų transportas yra pasaulinio pobūdžio, Tarptautinė jūrų organizacija (IMO) rengia vienodus tarptautinius standartus. Pagrindiniai tarptautiniai susitarimai yra Tarptautinė konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos (MARPOL), Tarptautinė konvencija dėl žmogaus gyvybės apsaugos jūroje (SOLAS) ir Tarptautinė konvencija dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų (STCW). Nors spartus ES teisės aktų pakeitimas siekiant į juos įtraukti šiuos tarptautine teise pagrįstus susitarimus yra vienas iš pagrindinių ES jūrų transporto politikos tikslų, ES lygmeniu taip pat priimamos papildomos priemonės.

LAIMĖJIMAI

A. Mokymas ir kvalifikacijos

Priėmus 1994 m. lapkričio 22 d. [Direktyvą 94/58/EB](#) dėl minimalaus jūrininkų rengimo lygio, 1978 m. Tarptautinė konvencija dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų įgijo visapusišką ES teisinių nuostatų galią. 1995 m. ir 2010 m. padaryti svarbūs šios konvencijos pakeitimai, dėl kurių atitinkamai peržiūrėta ES direktyva – jos naujausia versija yra 2022 m. birželio 8 d. [Direktyva 2012/2022/ES](#). Šioje direktyvoje nustatytos jūrininkų atestavimui taikomos rengimo normos ir kompetencijos standartai, taip pat reglamentuotas specialistų rengimas. Joje taip pat nustatyti valstybių narių jūrininkų rengimo reikalavimai, laivų įgulos narių ryšių palaikymo reikalavimai ir laivų įgulos narių pažymėjimų patikrinimai (uosto valstybės kontrolė).

2017 m. gruodžio 12 d. [Direktyva \(ES\) 2017/2397](#) dėl vidaus vandens laivybos srities profesinių kvalifikacijų pripažinimo, kuria panaikintos Tarybos direktyvos 91/672/EEB ir 96/50/EB, nustatyta, kad, taikant pereinamojo laikotarpio priemones, ES vidaus vandens laivybos kvalifikacijos reikalavimai palaipsniui bus pradėti taikyti ne tik laivavedžiams, bet ir visiems įgulos nariams. Atnaujintoje direktyvoje nustatyta pareiga denio įgulos nariams ir už avarinės situacijos procedūras atsakingiems asmenims turėti kvalifikacijos pažymėjimus. Laivavedžiai, plaukiojantys pavojingomis aplinkybėmis, turėtų turėti leidimą tai daryti ir turėtų būti reikalaujama, kad jie įrodytų turintys papildomų įgūdžių. [Direktyva \(ES\) 2017/2397](#) buvo iš dalies pakeista 2021 m. liepos 14 d. [Direktyva \(ES\) 2021/1233](#), kuria nustatomos trečiųjų šalių pažymėjimų pripažinimo pereinamojo laikotarpio priemonės.

B. Laivų įrenginiai

1996 m. gruodžio 20 d. [Direktyva 96/98/EB](#) dėl laivų įrenginių siekta užtikrinti vienodą SOLAS konvencijos nuostatų taikymą verslinių laivų įrangai, taip pat užtikrinti, kad ja remiantis parengtos IMO rezoliucijos būtų privalomos. [Direktyva 2012/32/ES](#) buvo iš dalies pakeista [Direktyva 96/98/EB](#) – pakeistas A priedas siekiant jį pritaikyti prie naujausių tarptautinių konvencijų ir taikytinų bandymo standartų pakeitimų. 2014 m. liepos 23 d. [Direktyva 2014/90/ES](#) dėl laivų įrenginių sugriežtintas atitinkamų taisyklių įgyvendinimas ir jų laikymosi kontrolė.

C. Saugumas laivuose ir uostų įrenginiuose

2002 m. IMO konferencijoje buvo patvirtintas Tarptautinis laivų ir uosto įrenginių (terminalų) apsaugos kodeksas (ISPS), taip pat padaryta kitų tarptautinių susitarimų pakeitimų. Kodekso tikslas – užtikrinti, kad laivai ir uostų įrenginiai būtų geriau apsaugoti. 2004 m. kovo 31 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 725/2004](#) buvo siekiama užtikrinti vienodą IMO priimtų sprendimų aiškinimą ir įgyvendinimą. Europos Sąjungos jūrų saugumo strategija paskelbta 2014 m. birželio 24 d. Tarybos priimtame politiniame ir strateginiame sprendime, kurio tikslas – veiksmingai spręsti jūrų saugumo problemas pasinaudojant visomis atitinkamomis tarptautinio, ES ir nacionalinio lygmens priemonėmis.

D. Keleivinių laivų sauga ir laivų patikrinimas

1994 m. lapkričio 22 d. [Direktyvoje 94/57/EB](#) nustatytos laivų patikrinimo ir apžiūros organizacijoms ir atitinkamai jūrų administracinių įstaigų (klasifikacinėms bendrovėms) veiklai taikytinos bendrosios taisyklės ir standartai. Laivų, kuriais teikiamos reguliarios susisiekimo paslaugos tarp dviejų ES uostų, sauga reglamentuojama 2009 m. gegužės 6 d. [Direktyva 2009/45/EB](#), kuria buvo konsoliduoti ir nauja redakcija išdėstyti [Direktyvoje 98/18/EB](#) nustatyti keleivinių laivų saugos standartai ir taisyklės. Priėmus 1998 m. birželio 18 d. [Direktyvą 98/41/EB](#) dėl keleiviniuose laivuose esančių asmenų registracijos, sudarytos sąlygos stebėti keleivių skaičių ir taip didinti gelbėjimo operacijų avarijos atveju veiksmingumą. Priėmus [Direktyvą \(ES\) 2019/1159](#), 2019 m. atnaujintos būtiniausios jūrininkų kvalifikacijos taisyklės.

2017 m. buvo priimtose trys direktyvos. Pirmąją 2017 m. lapkričio 15 d. [Direktyva \(ES\) 2017/2108](#), kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/45/EB, dėl keleivinių laivų saugos taisyklių ir standartų buvo siekiama išaiškinti ir supaprastinti keleivinių laivų saugos taisykles ir standartus. Direktyva priimta tam, kad būtų lengviau atnaujinti taisykles, stebėti jų įgyvendinimą ir užtikrinti jų laikymąsi. Antrąją 2017 m. lapkričio 15 d. [Direktyva \(ES\) 2017/2109](#), kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 98/41/EB dėl įplaukiančiuose į ir išplaukiančiuose iš Bendrijos valstybių narių uostų keleiviniuose laivuose esančių asmenų registracijos ir Direktyva 2010/65/ES dėl pranešimo formalumų, taikomų į valstybių narių uostus įplaukiantiems ir (arba) iš jų išplaukiantiems laivams, atnaujinti ir išaiškinti esami keleivių ir įgulos narių keleiviniuose laivuose skaičiavimo ir registravimo reikalavimai. Pakeitimais atnaujinta uosto teritorijų apibrėžtis, siekiant įtraukti informaciją apie laive esančių asmenų pilietybę, ir bendrovės įpareigojamos saugoti keleivių ir įgulos narių sąrašus pasinaudojant nacionaline vieno langelio sistema. 2017 m. lapkričio 15 d. priimta trečioji [Direktyva \(ES\) 2017/2110](#) dėl inspektavimo, kuriuo užtikrinamas saugus reguliariąsias paslaugas teikiančių ro-ro keleivinių laivų ir greitaeigių keleivinių laivų eksploatavimas, sistemos ir kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/16/EB ir panaikinama Tarybos direktyva 1999/35/EB. Šia direktyva atnaujinti ir paaiškinti esami ro-ro keltų ir greitaeigių keleivinių laivų

apžiūros reikalavimai ir nustatyta laivų patikrinimo, atliekamo laive prieš pradėdant teikti reguliarias paslaugas, sistema, kuri gali būti derinama su metine vėliavos valstybės atliekama apžiūra.

2016 m. rugsėjo 14 d. [Direktyvoje \(ES\) 2016/1629](#), kuria nustatomi vidaus vandenu laivams taikomi techniniai reikalavimai, iš dalies keičiama Direktyva 2009/100/EB ir panaikinama Direktyva 2006/87/EB, nustatytos vidaus vandenu laivybos taisyklės.

2020 m. spalio 12 d. priimtas [Tarybos sprendimas \(ES\) 2020/1508](#) dėl pozicijos, kurios Europos Sąjungos vardu turi būti laikomasi Europos vidaus vandenu laivybos standartų rengimo komitete (CESNI) ir Centrinėje laivybos Reinu komisijoje (CCNR), dėl standartų, susijusių su vidaus vandenu laivų techniniais reikalavimais, priėmimo. [Direktyvoje 2003/25/EB](#) nustatomi specialūs ro-ro keleivinių laivų stabilumo reikalavimai. Ji buvo iš dalies pakeista 2023 m. gegužės 10 d. [Direktyva \(ES\) 2023/946](#).

E. Skaitmeninės jūrų sistemos ir paslaugos

Naudojant skaitmeninę informaciją didinamas jūrų transporto efektyvumas, patrauklumas ir darnumas aplinkos atžvilgiu ir prisidedama prie sektoriaus integravimo į skaitmeninę daugiarūšės logistikos grandinę. [Direktyvoje 2005/44/EB](#) dėl suderintų upių informacijos paslaugų nustatyta skaitmeninių informacijos paslaugų sistema, siekiant padėti valdyti eismą ir transportą ES vidaus vandenu transporto sektoriuje.

2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė [Direktyvą 2010/65/ES](#) dėl pranešimo formalumų, taikomų į valstybių narių uostus įplaukiantiems ir (arba) iš jų išplaukiantiems laivams.

2018 m. Komisija paskelbė [pasiūlymą dėl reglamento](#), kuriuo nustatoma Europos jūrų sektoriaus vieno langelio aplinka (EMSW) ir panaikinama Direktyva 2010/65/ES. EMSW nustatytos suderintos taisyklės dėl reikalaujamos informacijos, kurią reikia pateikti norint įplaukti į uostą. Parlamentui ir Tarybai priėmus [Reglamentą \(ES\) 2019/1239](#), 2019 m. liepos 25 d. jis buvo paskelbtas Oficialiajame leidinyje. 2022 m. spalio mėn. Komisija priėmė [Įgyvendinimo reglamentą \(ES\) 2023/204](#), kuriuo standartizuojamos ir apibrėžiamos EMSW ypatybės, kad naudotojams visose valstybėse narėse būtų užtikrinta suderinta pranešimų teikimo aplinka. 2022 m. lapkričio 7 d. [Komisijos deleguotuoju reglamentu \(ES\) 2023/205](#) iš dalies keičiamas pagal teisės aktus dėl įplaukimo į uostus reikalaujamų pranešimų teikimo pareigų sąrašas ir, be to, nustatomas EMSW duomenų rinkinys.

F. Pokyčiai po laivų „Erika“ ir „Prestige“ katastrofų

Sudužus naftos tanklaiviams „Erika“ ir „Prestige“ (atitinkamai 1999 ir 2002 m.) ES jūrų transporto saugos standartai buvo dar kartą gerokai sugriežtinti.

1. Dokumentų rinkinys „Erika I“

2001 m. gruodžio 19 d. [Direktyvos 2001/105/EB](#) nuostatomis sugriežtintos ir suvienodintos [Direktyvoje 94/57/EB](#) dėl laivų patikrinimo ir apžiūros organizacijų išdėstytos teisinės nuostatos (žr. pirmesnę skirsnį). Ja visų pirma įvesta atsakomybės už įrodytą aplaidumą sistema. Priėmus 2001 m. gruodžio 19 d. [Direktyvą 2001/106/EB](#), galintiems kelti pavojų laivams nustatyta privaloma uosto valstybės kontrolė ir įvestas laivų, kuriems gali būti uždrausta įplaukti į ES uostus, juodasis sąrašas.

2002 m. vasario 18 d. [Reglamente \(EB\) Nr. 417/2002](#) nustatytas viengubo korpuso naftos tanklaivių eksploatacijos nutraukimo tvarkaraštis siekiant juos pakeisti saugesniais dvigubo korpuso tanklaiviais. Įvykus naftos tanklaivio „Prestige“

katastrofai, 2003 m. liepos 22 d. [Reglamente \(EB\) Nr. 1726/2003](#) nustatytas griežtesnis tvarkaraštis. 2012 m. birželio 13 d. [Reglamentu \(ES\) Nr. 530/2012](#) dėl dvigubo korpuso arba lygiaverčių dizaino reikalavimų greitesnio įvedimo viengubo korpuso naftos tanklaiviams buvo panaikintas [Reglamentas \(EB\) Nr. 417/2002](#) ir užkirstas kelias tam tikroms galimoms išimtims pagal IMO taisykles. Tame reglamente nurodoma, kad tik dvigubo korpuso naftos tanklaiviams, gabenantiems sunkiuosius naftos produktus, bus leidžiama plaukioti su valstybės narės vėliava, ir juo visiems viengubo korpuso naftos tanklaiviams nepriklausomai nuo to, su kokia vėliava jie plaukioja, uždraudžiama įplaukti į uostus ar į atviroje jūroje esančius terminalus arba nuleisti inkarą rajonuose, priklausančiose valstybių narių jurisdikcijai.

2. Dokumentų rinkinys „Erika II“

2002 m. birželio 27 d. [Direktyva 2002/59/EB](#) įdiegta Bendrijos laivų eismo stebėsenos ir informacijos sistema (*SafeSeaNet*). Prieš leidžiant laivui įplaukti į valstybės narės uostą, laivo savininkas atitinkamai uosto institucijai privalo suteikti tam tikrą informaciją, ypač jei plukdomi pavojingi arba taršūs kroviniai. Direktyvoje numatyta, kad laivuose privaloma įdiegti automatinio identifikavimo sistemas (AIS) ir reiso duomenų rašytuvus (VDR) – vadinamąsias juodąsias dėžes. Atitinkamų valstybių narių kompetentingoms institucijoms suteikta teisė uždrausti laivams išplaukti iš uosto esant nepalankioms oro sąlygoms. 2002 m. birželio 27 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 1406/2001](#) įsteigta Europos jūrų saugumo agentūra (EMSA). Jos uždavinys – teikti valstybėms narėms ir Komisijai mokslinę ir techninę paramą ir užtikrinti jūrų transporto saugos taisyklių įgyvendinimą. Laikui bėgant jos kompetencija buvo gerokai išplėsta, įtraukiant taršos kontrolę (operatyvinę pagalbą valstybėms narėms paprašius) ir palydovinio ryšio laivų stebėjimo sistemas. 2013 m. sausio 15 d. [Reglamentu \(ES\) Nr. 100/2013](#) EMSA reglamentas iš dalies pakeistas išaiškinant, kurie EMSA uždaviniai yra pagrindiniai, o kurie – pagalbiniai, ir išsamiau nustatytas jos vaidmuo, palengvinantis valstybių narių ir Komisijos bendradarbiavimą.

2023 m. birželio 1 d. Komisija priėmė penkis teisėkūros pasiūlymus, kuriais siekiama modernizuoti ES jūrų saugumo taisykles ir užkirsti kelią vandens taršai iš laivų. Vienas iš jų – pasiūlymas dėl reglamento dėl Europos jūrų saugumo agentūros, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1406/200 ([COM\(2023\)0269](#)). Šiuo pasiūlymu siekiama atnaujinti agentūros įgaliojimus, kad būtų geriau atsižvelgta į didėjančią jos vaidmenį daugelyje jūrų transporto sričių, įskaitant saugą, taršos prevenciją ir aplinkos apsaugą, klimato politikos veiksmus, saugumą, stebėjimą ir krizių valdymą bei skaitmeninimą. Transporto ir turizmo komiteto pranešimo projektas [laukia komiteto sprendimo](#). Komitetas siekia priimti savo pranešimą ir derybų įgaliojimus iki 2023 m. pabaigos, kad tarpinstitucines derybas būtų galima užbaigti iki 2024 m. rinkimų.

3. Trečiasis saugios laivybos dokumentų rinkinys ir uosto valstybės kontrolė

Po intensyvių derybų Parlamentas ir Taryba 2008 m. gruodžio mėn. pasiekė susitarimą dėl trečiojo teisėkūros dokumentų rinkinio, kurį sudaro du reglamentai ir šešios direktyvos:

- naujos redakcijos Direktyva dėl uosto valstybės kontrolės (2009 m. balandžio 23 d. [Direktyva 2009/16/EB](#)) skirta užtikrinti, kad taikant naujus stebėsenos mechanizmus, susijusius su galima rizika, inspektavimai būtų atliekami dažniau ir veiksmingiau, tokiu būdu pagal Paryžiaus susitarimo memorandumą nustatytas procedūras, priemones ir atliktą darbą įtraukiant į ES teisės taikymo sritį. 2023 m. birželio 1 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl direktyvos, kuria iš dalies keičiama

Direktyva 2009/16/EB dėl uosto valstybės kontrolės ([COM\(2023\)0271](#)), kuris yra ES saugios laivybos taisyklių modernizavimo dokumentų rinkinio dalis ir kuriuo siekiama atnaujinti ir suderinti ES teisės aktus su IMO ir (arba) Tarptautinės darbo organizacijos arba Paryžiaus susitarimo memorandume nustatytomis tarptautinėmis taisyklėmis ir procedūromis. Jame taip pat atnaujinamos taisyklės, kaip laivai atrenkami patikrai, ir daugiau dėmesio bus skiriama su aplinka susijusiems laivų veiklos rezultatams ir trūkumams pagal juos nustatant laivų rizikos lygį. Direktyvos taikymo sritis taip pat iš dalies keičiama taip, kad ilgesnius nei 24 metrų žvejybos laivus, kontroliuojant uosto valstybei, galėtų tikrinti valstybės narės, norinčios atlikti šiuos inspektavimus. Transporto ir turizmo komiteto pranešimo projektas [laukia komiteto sprendimo](#). Komitetas siekia priimti savo pranešimą ir derybų įgaliojimus iki 2023 m. pabaigos, kad tarpinstitucines derybas būtų galima užbaigti iki 2024 m. rinkimų;

- 2009 m. balandžio 23 d. [Direktyva 2009/21/EB](#) dėl vėliavos valstybės reikalavimų, kuri padeda veiksmingiau stebėti, ar su valstybės narės vėliava plaukiojantys laivai laikosi reikalavimų. 2023 m. birželio 1 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/21/EB dėl vėliavos valstybės reikalavimų laikymosi ([COM\(2023\)0272](#)), kuriuo atnaujinamos kai kurios nuorodos į IMO priemones esamose apibrėžtyse ir pateikiamos papildomos šiai direktyvai aktualios apibrėžtys, įvedamas duomenų bazės naudojimas laivo būklei patikrinti prieš laivui suteikiant leidimą plaukioti, nustatomos vėliavos valstybės darbuotojų pareigos ir bendras jų pajėgumų stiprinimas, reikalaujama, kad valstybės narės, kaip vėliavos valstybės, naudotųsi Sąjungos keitimosi jūrų laivybos informacija sistema (*SafeSeaNet*) su jų vėliava plaukiojantiems laivams kontroliuoti ir stebėti, taip pat paaiškinama vėliavos valstybių kokybės valdymo sistemos taikymo sritis ir aprėptis. Transporto ir turizmo komiteto pranešimo projektas [laukia komiteto sprendimo](#). Komitetas siekia priimti savo pranešimą ir derybų įgaliojimus iki 2023 m. pabaigos, kad tarpinstitucines derybas būtų galima užbaigti iki 2024 m. rinkimų;
- 2009 m. balandžio 23 d. [Direktyva 2009/17/EB](#), kuria iš dalies keičiama Direktyva dėl Bendrijos laivų eismo stebėsenos ir informacijos sistemos (*SafeSeaNet*) įdiegimo, siekiama pagerinti pagrindines teises sąlygas, susijusias su nelaimės ištyktų laivų avarinio švartavimosi vietomis, ir toliau plėtoti *SafeSeaNet*;
- 2009 m. balandžio 23 d. [Reglamentu \(EB\) Nr. 391/2009](#) ir [Direktyva 2009/15/EB](#) nustatytos laivų patikrinimo ir apžiūros organizacijų bendrosios taisyklės ir standartai ir jais siekiama įdiegti nepriklausomą kokybės kontrolės sistemą, skirtą likusiems pasaulinio laivyno apžiūros ir sertifikavimo procedūrų trūkumams pašalinti;
- 2009 m. balandžio 23 d. [Direktyva 2009/18/EB](#), nustatanti pagrindinius principus, taikomus avarių jūrų transporto sektoriuje tyrimui, numato jūrų laivų, plaukiojančių su ES valstybės narės vėliava ir esančių valstybės narės teritorinėje jūroje arba vidaus vandenyse, avarių ir incidentų tyrimo jūroje standartinius principus. Šioje direktyvoje taip pat nustatyta išvadų kaupimo sistema, t. y. EMSA, Komisijos ir valstybių narių nuolatinio bendradarbiavimo sistema. 2023 m. birželio 1 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/18/EB, nustatanti pagrindinius principus, taikomus avarių jūrų transporto sektoriuje tyrimui ([COM\(2023\)0270](#)), kurioje numatyta, kad nacionalinės avarių

tyrimo įstaigos gaus papildomą paramą iš EMSA. Transporto ir turizmo komiteto pranešimo projektas [laukia komiteto sprendimo](#). Komitetas siekia priimti savo pranešimą ir derybų įgaliojimus iki 2023 m. pabaigos, kad tarpinstitucines derybas būtų galima užbaigti iki 2024 m. rinkimų;

- 2009 m. balandžio 23 d. [Reglamentas \(EB\) Nr. 392/2009](#) dėl keleivių vežėjų jūra atsakomybės avarių atveju (grindžiamas 1974 m. Atėnų konvencija dėl keleivių ir jų bagažo vežimo jūra, iš dalies pakeista 2002 m. protokolu);
- 2009 m. balandžio 23 d. [Direktyva 2009/20/EB](#) nustatytos sąlygos, pagal kurias laivų savininkų atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus draudimą gali tikrinti uosto valstybės kontrolė (taikomi apribojimai pagal 1976 m. Konvenciją dėl atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus ribojimo, iš dalies pakeistą 1996 m. protokolu).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas visada palaikė iniciatyvas didinti jūrų saugumą ir siekė užtikrinti pažangą šioje srityje. Su jūrų saugumu susiję du „Erika“ dokumentų rinkiniai sulaukė Parlamento pritarimo – tai padėjo greitai užbaigti jų procedūras ir užtikrinti pirminių pasiūlymų patobulinimus. Parlamentas taip pat paragino įsteigti Europos pakrančių apsaugos tarnybą, paskelbti ekologiškai pažeidžiamas ir sudėtingas jūrų zonas ir valstybėse narėse nustatyti aiškia sprendimų priėmimo ir valdymo struktūrą (visų pirma susijusią su privalomai paskiriama avarinio švartavimosi vieta arba skubaus priėmimo uostu).

Vykstant [Direktyvos](#) dėl Bendrijos laivų eismo stebėsenos ir informacijos sistemos (*SafeSeaNet*) [peržiūrai](#), Europos Parlamentas užtikrino, kad valstybės narės būtų įpareigosios paskirti atitinkamą instituciją, kuri priimtų sprendimus dėl to, kaip geriausiai būtų galima išvengti laivo sudužimo ir kuris uostas turėtų priimti laivą, kuriam reikia pagalbos.

Skubaus priėmimo uostų teisinė sistema, kurią Parlamentas anksčiau ne kartą ragino įdiegti, yra būtina sąlyga siekiant didinti jūrų transporto saugumą. Taigi nuo pirmojo iki trečiojo su jūrų saugumu susijusių dokumentų rinkinio patvirtinimo Parlamentas buvo ta varomoji jėga, kuri skatino atlikti svarbius su jūrų saugumu susijusius patobulinimus (ypač Laikinojo saugumo jūroje gerinimo komiteto (MARE) pastangomis 2004 m.).

Savo [rezoliucijoje](#) dėl EMSA Parlamentas ragino, kad šios agentūros veikla būtų išplėsta. Visų pirma jis nurodė, kad šios agentūros eismo stebėjimo sistemos galėtų padėti sukurti Europos jūrų erdvę be kliūčių, kurioje būtų galima vežti prekes ir keleivius jūra tarp valstybių narių netaikant didesnių formalumų nei kelių transporto sektoriuje.

Ariane Debyser
10/2023

3.4.12. TURIZMAS

Nuo 2009 m. gruodžio mėn. Sąjungos kompetencijai priklauso remti, koordinuoti ar papildyti valstybių narių veiksmus turizmo politikos srityje. Nors 2021–2027 m. daugiamečio finansinėje programoje turizmo politikai nenumatyta atskira biudžeto eilutė, 2022–2023 m. laikotarpiu turizmo veiklai skirtas biudžetas buvo numatytas pagal bendrosios rinkos programą.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 6 straipsnio d punktas, XXII antraštinė dalis ir 195 straipsnis.

TIKSLAI

Europos Sąjungoje turizmo pramonę siaurąja prasme (tradiciniai atostogų ir turizmo paslaugų organizatoriai) sudaro 2,3 mln. įmonių (daugiausia mažosios ir vidutinės įmonės (MV)), kuriose įdarbinta maždaug 12,3 mln. žmonių.

Turizmas yra svarbi Europos Sąjungos ekonominė veikla, sudaranti 10 proc. jos BVP, daranti didelį poveikį ekonomikos augimui, užimtumui ir socialinei plėtrai. Tai gali būti veiksminga priemonė kovojant su ekonomikos nuosmukiu ir nedarbu.

ES politika siekiama išlaikyti pirmaujančią Europos poziciją, kartu kuo labiau didinant pramonės indėlį į ekonomikos augimą ir užimtumą ir skatinant ES šalių bendradarbiavimą, visų pirma keičiantis gerąja patirtimi.

LAIMĖJIMAI

A. Bendra politika

Nuo 2001 m. Komisija paskelbė keletą komunikatų, kurių paskutinis pateiktas 2014 m. ir kuriuose išdėstytos Komisijos politikos gairės turizmo sektoriui vystyti. Tai:

- 2007 m. spalio 19 d. Komisijos komunikatas ([COM\(2007\)0621](#)) „[Darnaus ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarkė](#)“, kuriame nustatoma, kaip darnus vystymasis galėtų būti priemonė ilgalaikiam turizmo konkurencingumui užtikrinti, ir informuojama apie trejų metų pasiruošimo veiksmus;
- 2010 m. birželio 30 d. Komisijos komunikatas ([COM\(2010\)0352](#)) „[Turistų lankomiausias žemynas – Europa. Nauja turizmo politika](#)“, kuriame nagrinėjami Europos turizmo sektoriaus konkurencingumo veiksniai ir kliūtys jo darniam vystymuisi;
- 2012 m. lapkričio 7 d. Komisijos komunikatas ([COM\(2012\)0649](#)) „[Bendros vizų politikos įgyvendinimas ir plėtojimas ekonomikos augimui ES paskatinti](#)“, kuriuo siekiama padidinti turistų iš trečiųjų šalių srautus į ES taikant bendrą vizų politiką;
- 2014 m. vasario 20 d. Komisijos komunikatas ([COM\(2014\)0086](#)) „[ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo plėtojant pakrančių ir jūrų turizmą strategija](#)“, kuriuo siekiama skatinti tvarų augimą ir konkurencingumą pakrančių ir jūrų turizmo srityje.

B. Specialiosios priemonės

1. (Keliaujantiems / atostogaujantiems) turistams naudingos priemonės

Tai priemonės, kuriomis siekiama palengvinti sienų kirtimą, saugoti sveikatą ir užtikrinti apsaugą bei saugoti materialinius keleivių interesus. Tarp jų [Tarybos rekomendacija Nr. 86/666/EEB](#) dėl viešbučių priešgaisrinės apsaugos, [Direktyva 2008/122/EB](#) dėl pakaitinio naudojimosi būstų ir [Direktyva \(ES\) 2015/2302](#) dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių. Be to, buvo priimti reglamentai, susiję su keleivių teisėmis visose transporto srityse ([2.2.3](#)). 2006 m. vasario 15 d. [Direktyva 2006/7/EB](#) dėl maudyklų vandens kokybės valdymo yra ryšio tarp turizmo ir kitų Sąjungos kompetencijos sričių pavyzdys. Juo taip pat nuo 2014 m. gruodžio 31 d. panaikinama 1975 m. gruodžio 8 d. Direktyva 76/160/EEB.

Komisija Parlamento prašymu ėmėsi iniciatyvų tiksliniais aktualiais ES turizmo klausimais; jos buvo pateiktos penkių parengiamųjų programų pavidalu.

Iniciatyva „[EDEN](#)“ populiarinamos patraukliausios Europos turizmo vietovės, t. y. mažai žinomos arba šiuo metu populiarėjančios vietos, kuriose laikomasi tvarumo principų.

Sąvoka „[darnus turizmas](#)“ apima iniciatyvą „Europos žalią juostą“ (6 800 km kelio nuo Barenco jūros iki Juodosios jūros) – ja siekiama padėti buvusią „geležinę uždangą“ paversti tarpvalstybinio dviračių kelių arba pėsčiųjų takų tinklu. ES taip pat bendrai finansuoja tarpvalstybinius darnaus turizmo projektus, kuriais siekiama Europoje įvairinti turizmo pasiūlą.

Be kelių kitų turizmo skatinimo programų, programa „[DiscoverEU](#)“ sudaromos sąlygos 18 metų sulaukusiems europiečiams keliauti po ES ir daugiau sužinoti apie Europos įvairovę.

2. Turizmo pramonei ir regionams naudingos atsakingo turizmo priemonės

Komisija taip pat remia pagrindinių Europos turizmo regionų tinklų steigimą. Siekdama padidinti turizmo indėlį į regionų vystymąsi ir darbo vietų kūrimą, ES siūlo įvairius finansavimo šaltinius:

2022 m. balandžio mėn. Komisija priėmė pasiūlymą dėl amatininkų ir pramonės gaminių geografinių nuorodų apsaugos ([COM\(2022\)0174](#)). Šie produktai dažnai yra svarbūs vietos tapatybei ir pritraukia turizmą. Vienas iš reglamento persvarstymo tikslų – skatinti regionų ekonomiką ir turizmą šiose srityse. Šiuo metu laukiama Parlamento [pirmojo svarstymo pozicijos](#).

Su turizmu susiję suderinti statistiniai duomenys Sąjungoje renkami nuo 1996 m. 2011 m. liepos 6 d. [Reglamentu \(ES\) Nr. 692/2011](#) nustatyta bendra ES valstybėse narėse surinktų Europos turizmo statistinių duomenų tobulinimo, rengimo ir sklaidos tvarka. 2013 m. Komisija, siekdama koordinuoti informacijos rinkimą ir saugojimą ir užtikrinti didesnę įvairių turizmo srities politikos lygmenų sinergiją, sukūrė virtualų turizmo stebėsenos centrą. 2022 m. spalio mėn. Komisija paskelbė [ES turizmo rodiklių suvestinę](#) – priemonę, skirtą padėti regioninės ir nacionalinės politikos formuotojams vadovauti turizmo sektoriaus politikai ir strategijoms didinant turizmo statistikos prieinamumą ir padedant turizmo vietovėms ir viešosioms agentūroms stebėti jų pažangą žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos srityje. Tai viena iš 2022 m. Komisijos „[Turizmo pereinamojo laikotarpio strategijos](#)“ siūlomų priemonių (išsamesnė informacija apie strategiją pateikiama toliau).

2022 m. lapkričio mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl [Reglamento 2018/1724](#) dėl duomenų, susijusių su trumpalaikės būsto nuomos paslaugomis, rinkimo ir dalijimosi jais, peržiūros ([COM\(2022\)0571](#)). Daugiausia dėmesio skiriant MVĮ, šia iniciatyva siekiama užtikrinti atsakingą, skaidrų ir sąžiningą trumpalaikės būsto nuomos augimą, kuris būtų gerai subalansuotos turizmo ekosistemos dalis.

3. Kitos tikslinės priemonės

Be to, Europos Komisija 2019 m. kovo 19 d. Briuselyje surengė [konferenciją turizmo populiarinimo klausimais](#).

2023 m. Komisija planuoja priimti reglamentą dėl kelionės dokumentų skaitmeninimo. Tai palengvintų keliavimą, nes skaitmeninius kelionės dokumentus būtų paprasčiau išduoti, o tai būtų naudinga turizmo sektoriui.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Gerokai prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai Parlamentas priėmė eilę rezoliucijų dėl Komisijos gairių ir iniciatyvų turizmo srityje.

Po Lisabonos sutarties įsigaliojimo Parlamentas, remdamasis pranešimu savo iniciatyva „Turstų lankomiausias žemynas – Europa“, 2011 m. rugsėjo 27 d. priėmė [rezoliuciją](#). 2021 m. kovo 25 d. jis priėmė [rezoliuciją](#) savo iniciatyva dėl ES tvaraus turizmo strategijos nustatymo. Rezoliucijoje raginama atkurti ES turizmo sektorių po COVID-19, perorientuoti valdymo politiką ES sistemoje, stiprinti perėjimą prie tvaraus, atsakingo ir pažangaus turizmo ir persvarstyti būsimo turizmo planavimą.

2015 m. spalio 27 d. Parlamentas priėmė antrojo svarstymo [poziciją](#), siekiant priimti naują direktyvą, kuria būtų sustiprinama keleivių, įsigijusių kelionės paslaugų paketus, apsauga ir panaikinama Direktyva 90/314/EEB. Teisėkūros institucijos vėl rengiasi iš dalies pakeisti Kelionės paslaugų paketų direktyvą. Darbas turėtų prasidėti 2023 m. pabaigoje. 2015 m. spalio 29 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją dėl naujų turizmo skatinimo Europoje iššūkių ir koncepcijų](#). Joje aptariamas platinimo kanalų skaitmeninimas, naujo dalijimosi ekonomikos sektoriaus plėtra, kintantis vartotojų elgesys, poreikis pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus, demografiniai pokyčiai ir sezoniškumas. Parlamentas rezoliucijoje paragino Komisiją pateikti naują turizmo strategiją, kuria bus pakeistas arba atnaujintas 2010 m. birželio 30 d. komunikatas „Turstų lankomiausias žemynas – Europa“,

2019 m. spalio 24 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl neigiamo įmonės „Thomas Cook Group“ bankroto poveikio ES turizmui. Be to, 2022 m. gegužės 5 d. Parlamentas pritarė [rezoliucijai](#) dėl Rusijos neteisėto agresijos karo prieš Ukrainą poveikio ES transporto ir turizmo sektoriams. Parlamentas taip pat priėmė kitas susijusias rezoliucijas, be kita ko, 2022 m. rugsėjo 15 d. rezoliuciją „[Atnaujintos Naujos Europos pramonės strategijos įgyvendinimas: išlaidų suderinimas su politika](#)“, ir 2023 m. birželio 13 d. rezoliuciją [dėl naujo Europos Komisijos komunikato dėl atokiausių regionų vertinimo](#).

Parlamento nariai prisidėjo rengiant ES teisės aktus, darančius poveikį turizmui, ir dėl jų derantis – pavyzdžiui, prie [pasiūlymo dėl reglamento dėl duomenų, susijusių su trumpalaikės būsto nuomos paslaugomis, rinkimo ir dalijimosi jais](#) ([COM\(2022\)0571](#)). Kai jis bus priimtas, pagal jį bus reglamentuojama trumpalaikės nuomos platformų duomenų rinkimo veikla, užtikrintas didesnis turistų saugumas, vienodos sąlygos

turizmo pramonei, taip pat bus sudarytos sąlygos turizmo paveiktiems miestams siekti tvarumo ir užtikrinti gerą gyvenimo kokybę savo gyventojams.

Parlamento Transporto ir turizmo komitetas ir Turizmo darbo grupė reguliariai rengia diskusijas su tarptautinių turizmo organizacijų atstovais ir suinteresuotaisiais subjektais. Turizmo darbo grupė taip pat paragino vykdyti nuoseklesnę turizmo politiką ir išklė klausimą dėl atskiros turizmui skirtos ES biudžeto eilutės.

SU COVID-19 PROTRŪKIU SUSIJUSIOS PRIEMONĖS

Europa yra turistų lankomiausias pasaulio regionas. Turizmo pramonė yra gyvybiškai svarbi ES ekonomikos dalis, todėl ES yra įsipareigojusi atgaivinti šį sektorių.

Per pirmuosius keturis 2020 m. mėnesius, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu 2019 m., atvykstančių tarptautinių turistų skaičius Europoje sumažėjo dramatiškais 44 proc. Panašus sumažėjimas užfiksuotas visame pasaulyje. 2020 m. Europos turizmo sektoriuje prarastų darbo vietų skaičius buvo didžiulis ir siekė nuo 14,2 iki 29,5 mln.

Komisija priėmė įvairių greitojo reagavimo priemonių: pasiūlymą sustabdyti taisyklių, pagal kurias oro transporto bendrovės ES oro uostuose privalo naudoti joms skirtus laiko tarpusius, taikymą ([COM\(2020\)0111](#)); gaires dėl ES keleivių teisių ([C\(2020\)1830](#)) ir patikrinimų kertant sieną ([C\(2020\)1753](#)); taip pat [pagalbą repatriuojant ES keliautojus](#) per izoliavimą, trukusį nuo 2020 m. kovo iki gegužės.

2020 m. gegužės mėn. Komisija pateikė komunikatą „Turizmas ir transportas 2020 m. ir vėliau“ ([COM\(2020\)0550](#)), kuriame pateikė gaires ir rekomendacijas, kaip saugiai atkurti nevaržomą laisvą judėjimą ir vėl atverti vidaus sienas, saugiai atkurti transporto, susisiekimo ir turizmo paslaugas, visų pirma apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, spręsti likvidumo problemą ir atkurti vartotojų pasitikėjimą, taip pat paskelbė rekomendacijas dėl čekių. Parlamentas savo ruožtu aptarė COVID-19 protrūkį per savo 2020 m. kovo 10 d., kovo 26 d. ir birželio 17 d. plenarines sesijas. Neeilinėje plenarinėje sesijoje, surengtoje 2020 m. kovo 26 d., Parlamentas priėmė poziciją dėl trijų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų: [pradėti įgyvendinti Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą](#); [išplėsti ES solidarumo fondo taikymo sritį, kad ji apimtų ekstremaliąsias visuomenės sveikatos situacijas](#); ir [laikina sustabdyti laiko tarpusiu oro uostuose taisyklių taikymą](#) (žr. pirmiau minėtą [COM\(2020\)0111](#)). Be to, 2020 m. birželio 19 d. plenarinėje sesijoje Parlamentas priėmė [rezoliuciją dėl transporto ir turizmo 2020 m. ir vėliau](#), kurioje jis paragino teikti skubią trumpalaikę ir ilgalaikę paramą transporto ir turizmo sektoriams, siekiant užtikrinti jų išlikimą ir konkurencingumą.

2020 m. liepos mėn. Komisija priėmė [Sąžiningo ir paprasto apmokestinimo veiksmų planą, kuriuo remiama ekonomikos gaivinimo strategija](#) (COM(2020)0312). Šiame plane Komisija išdėsto savo tikslą peržiūrėti PVM direktyvą, visų pirma kelionių agentūroms skirtą specialią PVM schemą. 2023 m. ketvirtąjį ketvirtį Komisija planuoja pateikti pasiūlymą dėl šios peržiūros. Iniciatyvos tikslas – peržiūrėti specialią kelionių agentūroms skirtą PVM schemą, keleiviniam transportui taikomas PVM taisykles ir ne ES keliaujantiems asmenims taikomą atleidimo nuo PVM tvarką.

2021 m. kovo mėn. Parlamentas priėmė rezoliuciją „[ES tvaraus turizmo strategijos parengimas](#)“, kurioje jis ragina valstybes nares nedelsiant visapusiškai įgyvendinti bendrus ir suderintus saugios kelionės kriterijus. Tai, be kita ko, apima bendrą skiepėjimo pažymėjimą ir skiepėjimo procedūrų medicinos tikslais abipusio pripažinimo

sistema, kartu sudarant palankesnes sąlygas, kai įmanoma, skaitmeniniu būdu naudoti ES keleivio buvimo vietos anketą, visapusiškai laikantis duomenų apsaugos taisyklių.

2022 m. vasario 15 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl iššūkių po COVID-19 pandemijos miestų teritorijoms kylančių iššūkių, kurioje priminė, kad miestų turizmas atliko esminį vaidmenį formuojant miestų politiką, ir atkreipė dėmesį į tai, kad dauguma ES miestų nukentėjo nuo turizmo nuosmukio po pandemijos ir turi ieškoti naujų ir tvaresnių *modi operandi*, kad būtų atkurtas turizmas. Tai lėmė išaugusį naujų skaitmeninių technologijų naudojimą, o tai sudarė sąlygas geriau valdyti miestų erdves ir miestų turistų judėjimą, kad pandemijos sąlygomis nesusiformuotų didelės grupės ir būtų išvengta rizikingų situacijų.

Valstybės narės buvo raginamos parengti bendrą ir nediskriminacinę ES sveikatos saugos protokolą dėl tyrimų prieš išvykstant, kurie turėtų būti patikimi ir įperkami ir apimti greitųjų testų technologijas, PGR testus ir kt.

2021 m. kovo 17 d. Komisija pateikė komunikatą „Bendras kelias į saugų ir tvarų atvėrimą“ ([COM\(2021\)0129](#)), taip pat pasiūlymą dėl Reglamento dėl sąveikiųjų skiepavimo, tyrimo rezultatų ir persirgimo liga pažymėjimų išdavimo, tikrinimo ir pripažinimo sistemos, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas laisvai judėti COVID-19 pandemijos metu (skaitmeninis žaliasis pažymėjimas) ([COM\(2021\)0130](#)) ir panašią sistemą, taikomą trečiųjų šalių piliečiams, teisėtai esantiems arba gyvenantiems valstybių narių teritorijose ([COM\(2021\)0140](#)).

ES skaitmeninis COVID pažymėjimas buvo pripažįstamas visose valstybėse narėse, o tai padeda užtikrinti visų ES gyventojų teisę laisvai judėti. Peržiūrėjus reglamentą ir jį priėmus Parlamentui ir Tarybai ([Reglamentas \(ES\) 2022/1034](#)), skaitmeninio COVID pažymėjimo sistema buvo pratęsta iki 2023 m. birželio mėn.

2022 m. vasario mėn. Komisija priėmė planą „[Turizmo pertvarkos kelias](#)“. Atnaujintoje ES pramonės strategijoje pabrėžtas poreikis stiprinti turizmo sektoriaus atsparumą ir spartinti skaitmeninę ir žaliąją pertvarką atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją. Pertvarkos trajektorijoje buvo nustatytos 27 žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos priemonių sritys ir ES turizmo pramonės atsparumo didinimas. Atsižvelgdama į šį planą, 2022 m. gruodžio mėn. Taryba priėmė [ES turizmo darbotvarkę iki 2030 m.](#) Darbotvarkėje daugiausia dėmesio skiriama penkiems prioritetams: žaliajai ir skaitmeninei pertvarkoms; atsparumui ir įtraukčiai; įgūdžiams ir paramai; valdymo bei politikos formavimo sistemai, pagal kurią į kiekvieną prioritetą įtraukti keli veiksmai.

[Davide Pernice](#)
10/2023

3.5. TRANSEUROPINIAI TINKLAI TRANSPORTO, ENERGETIKOS IR TELEKOMUNIKACIJŲ SEKTORIUOSE

3.5.1. TRANSEUROPINIAI TINKLAI. GAIRĖS

Transeuropiniai transporto, energetikos ir telekomunikacijų tinklai (TEN) plėtojami siekiant sujungti ES regionus ir prisidėti prie vidaus rinkos ir užimtumo augimo. Jais stiprinama ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda. Transeuropinis transporto tinklas (TEN-T) laikui bėgant keitėsi – be kita ko, 2013 m. buvo įvykdyta esminė reforma, o 2021 m. pasiūlyta didelio masto peržiūra. Energetikos infrastruktūros (TEN-E) gairės 2022 m. buvo pritaikytos prie Europos žaliojo kurso.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 170–172 straipsniai ir 194 straipsnio 1 dalies d punktas (pastarasis skirtas energetikai).

2013 m. gruodžio 11 d. [Reglamentas \(ES\) Nr. 1315/2013](#) dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių.

2022 m. gegužės 30 d. [Reglamentas \(ES\) 2022/869](#) dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių.

TIKSLAI

Mastrichto sutartyje ES iškeltas uždavinys kurti ir plėtoti transeuropinius tinklus (TEN) transporto, telekomunikacijų ir energetikos srityse siekiant padėti plėtoti vidaus rinką, stiprinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, sujungti salas, prieigos prie jūros neturinčius ir atokius regionus su centriniais Sąjungos regionais ir suteikti daugiau galimybių kaimyninėms valstybėms pasiekti ES teritoriją.

REZULTATAI

A. Pradinės gairės ir idėjos

Komisija 1993 m. Baltojoje knygoje „Augimas, konkurencingumas ir užimtumas“ pabrėžė esminę TEN reikšmę vidaus rinkai ir visų pirma naujų darbo vietų kūrimui ne tik pačios infrastruktūros diegimo laikotarpiu, bet ir dėl vėlesnio jų vaidmens ekonomikos raidai. Pirmieji prioritetiniai projektai buvo patvirtinti 1994 m.

B. Sektorių politikos pokyčiai ir teisėkūros priemonės

1. Transportas

a. 1996 m. TEN-T gairės

1996 m. liepos 23 d. [Sprendime Nr. 1692/96/EB](#), pateikiančiame Bendrijos gaires dėl transeuropinio transporto tinklo plėtros, nustatyti pagrindiniai bendro tinklo parametrai. Sprendime nustatytos konkretaus tinklo charakteristikos kiekvienai transporto rūšiai, finansuoti bendro intereso projektai ir prioritetiniai projektai. Ypatingas dėmesys buvo skirtas aplinką tausojančių transporto rūšių, ypač geležinkelio, projektams. Iš pradžių buvo įtraukta 14 bendro intereso projektų, patvirtintų Eseno Europos Vadovų Tarybos susitikime. 2001 m. gegužės 22 d. [Sprendimu Nr. 1346/2001/EB](#), iš dalies keičiančiu TEN-T gaires jūrų uostų, vidaus uostų ir intermodalių terminalų atžvilgiu, buvo pabaigtas visas transporto rūšis apimantis Bendrijos transporto plėtros planas.

b. TEN-T gairių 2004 m. persvarstymas

ES plėtra 2004 ir 2007 m. bei gerokai vėluojantis projektų įgyvendinimas ir finansavimo sunkumai privertė išsamiai persvarstyti TEN-T gaires. Prioritetinių projektų skaičius buvo padidintas iki 30 ir jie visi turėjo atitikti ES aplinkos teisės aktus. Buvo pradėta vartoti nauja „jūrų greitkelių“ sąvoka siekiant padidinti kai kurių jūrų transporto maršrutų efektyvumą ir geriau susieti trumpųjų nuotolių laivybą su geležinkelių transportu.

2005 m. buvo paskirti ypač svarbių projektų Europos koordinatoriai, kurie atliko tarpininkų vaidmenį bendraujant su valstybėse sprendimus priimančiomis institucijomis, vežėjais, transporto paslaugų naudotojais ir pilietinės visuomenės atstovais.

c. 2013 m. persvarstymas: integruotas tinklas, dviejų lygmenų struktūra (pagrindinis ir visuotinis tinklai) ir TEN-T koridoriai

Pagal anksčiau vykdytą TEN-T politiką daugiausia buvo remiamas atskirų prioritetinių transporto projektų įgyvendinimas ES valstybėse narėse, o 2013 m. persvarstytoje programoje pritaikytas sistemingesnis visos ES tinklą apimantis požiūris ir nustatytos bendros tinklo kūrimo ir finansavimo taisyklės. [Tinklą](#) sudaro du lygmenys: pagrindinis tinklas su pagrindiniais maršrutais (kuris turi būti užbaigtas iki 2030 m.) ir visuotinis tinklas su į pagrindinį tinklą įsiliejančiomis jungtimis (kuris turi būti užbaigtas iki 2050 m.). Pagrindinį tinklą sudaro devyni tarpusavyje sujungti daugiarūšio transporto koridoriai, jungiantys kelias šalis. Dviem horizontaliaisiais prioritetais daugiausia dėmesio skiriama jūrų jungčių plėtojimui ir bendros Europos geležinkelių eismo valdymo sistemos ([ERTMS](#)) įdiegimui.

[Reglamentu \(ES\) Nr. 1315/2013](#) į TEN-T taip pat buvo įtraukti ankstesni [krovinių vežimo geležinkeliais koridoriai](#), nustatytos privalomos kiekvienos transporto rūšies infrastruktūros plėtros techninės specifikacijos ir prioritetinės veiksmų sritys. Plėtojant tinklą daugiausia dėmesio skiriama trūkstantiems jungtims, ypač tarpvalstybinėse atkarpose, infrastruktūros sąveikumui, daugiarūšio transporto jungčių tobulinimui ir transporto išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimui. Vėlesniais [Komisijos deleguotaisiais aktais](#) tinkle taip pat atsispindi pokyčiai bendradarbiaujant su ES nepriklausančiomis šalimis, visų pirma Šveicarija, Norvegija, Turkija ir Vakarų Balkanų šalimis. Jungtinei Karalystei išstojus iš ES buvo pritaikyta TEN-T jūrinė dalis.

Atsakomybė už transporto infrastruktūros planavimą, statybą ir priežiūrą ir toliau tenka valstybėms narėms, o teritorijų planavimu ir leidimų išdavimu dažnai rūpinasi regioninės valdžios institucijos. Komisijos paskirti Europos koordinatoriai veikia kaip tarpininkai, palaikantys ryšius su nacionalinėmis sprendimus priimančiomis institucijomis, vežėjais ir transporto paslaugų naudotojais bei pilietinės visuomenės atstovais, kad būtų lengviau plėtoti tinklo koridorius ir horizontaliuosius prioritetus.

Siekdama remti TEN-T įgyvendinimą, ES prisideda prie nacionalinio TEN-T projektų finansavimo pasitelkdama Europos infrastruktūros tinklų priemonę kaip specialią finansavimo programą, taip pat per Europos struktūrinius ir investicijų fondus, programą „[InvestEU](#)“ ir [Europos investicijų banką \(EIB\)](#). 2021 m. kelios valstybės narės taip pat nusprendė dalį savo ES [ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšų](#) panaudoti [TEN-T geležinkelių projektams](#) vystyti.

TEN-T projektų finansavimo veiklą pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę centralizuotai tvarko Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomoji įstaiga (daugiau informacijos apie TEN finansavimą žr. [3.5.2](#)).

d. TEN-T 2021 m. persvarstymas

2021 m. gruodžio 14 d. Komisija priėmė TEN-T gairių peržiūrą. [Siūlomame reglamente](#) numatyti pakeitimai, palyginti su 2013 m. reglamentu, susiję su tinklo suderinimu ir jo infrastruktūrai bei valdymui taikomais reikalavimais. Juo taip pat siekiama remti transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą laikantis Europos žaliajame kurse nustatyto tikslo iki 2050 m. 90 proc. sumažinti transporto išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Visų pirma aukštos kokybės tinklas turi būti palaipsniui užbaigtas trimis etapais: iki 2030 m. turi būti sukurtas pagrindinis tinklas, iki 2040 m. – (naujai nustatytas) išplėstinis pagrindinis tinklas, o iki 2050 m. – visuotinis tinklas. Svarbiausios pagrindinio ir išplėstinio pagrindinio tinklų ašys, teikiančios didžiausią ES pridėtinę vertę, pergrupuojamos į devynis Europos transporto koridorius. Į Europos transporto koridorius integruojami buvę pagrindinio tinklo koridoriai ir krovinių vežimo geležinkeliais koridoriai. Kiti nauji elementai visų pirma apima didesnę traukinių greitį ir veiksmingesnes tarpvalstybines operacijas keleiviams ir kroviniams pagrindiniuose ir išplėstiniuose pagrindiniuose tinkluose; įkrovimo ir degalų papildymo infrastruktūros, reikalingos alternatyviems transporto degalams, diegimą visame TEN-T tinkle pagal Alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamentą; daugiau perkrovimo centrų ir daugiarūšio transporto keleivių terminalų miestuose, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos daugiarūšiam transportui; taip pat didelių oro uostų prijungimą prie geležinkelių (kai įmanoma, greitųjų traukinių linijų).

Pasiūlymą dėl TEN-T reglamento papildo 2021 m. gruodžio 14 d. [Tolimojo susisiekimo geležinkeliais ir tarpvalstybinio keleivių vežimo geležinkeliais skatinimo veiksmų planas](#), kuriuo siekiama padidinti greitųjų traukinių pajėgumus ir naują Europos investicijų banko paramą investicijoms į geležinkelius, kad būtų pasiektas bendras Europos žaliajame kurse nustatytas nulinio šiltnamio efektą sukeliančių dujų balanso tikslas.

2022 m. liepos 27 d. Komisija pateikė [iš dalies pakeistą pasiūlymą](#), kuriuo siekiama atsižvelgti į pasikeitusias geopolitines aplinkybes, įskaitant keturių Europos transporto koridorių išplėtimą į Ukrainą ir Moldovą. Parlamento įgaliojimai vesti derybas su Taryba buvo patvirtinti 2023 m. balandžio mėn.

2023 m. balandžio 14 d. Transporto ir turizmo komitetas priėmė pranešimą dėl TEN-T gairių peržiūros. Pranešimu patvirtinti Parlamento įgaliojimai vesti derybas su Taryba, kurios prasidėjo 2023 m. balandžio mėn.

2023 m. gegužės 16 d. Komisija pasirašė aukšto lygio [susitarimus](#) su Bosnija ir Hercegovina, Juodkalnija, Šiaurės Makedonija ir Serbija, kuriais TEN-T pritaikomas jį susiejant su Vakarų Balkanais.

2. Energetika

a. 1996 m. gairės

1994 m. Eseno aukščiausiojo lygio susitikime keli energetikos tinklo projektai buvo pripažinti prioritetiniais. 1996 m. [Sprendime Nr. 1254/96/EB](#) nustatytas transeuropinių energetikos tinklų (TEN-E) gairių rinkinys, kuris turėjo padėti nustatyti reikalavimus atitinkančius bendro intereso projektus ir sudaryti palankias jų įgyvendinimo sąlygas, taip pat nustatyti elektros energijos sektoriaus tikslai.

b. Dabartinės gairės

[Reglamente \(ES\) Nr. 347/2013](#) nustatytos ES TEN-E infrastruktūros plėtros ir sąveikumo gairės, kuriomis panaikintos ankstesnės gairės. Jame išdėstytos bendro intereso projektų tinkamumo gauti ES finansinę paramą pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę (EITP) sąlygos. Bendro intereso projektai yra infrastruktūros projektai, būtini ES energetikos politikos prioritetams įgyvendinti, įskaitant geresnį nacionalinių rinkų sujungimą, didesnę konkurencingumą, tiekimo saugumą ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo skatinimą.

Kadangi energetikos infrastruktūra yra vienas iš svarbiausių energetikos pertvarkos veiksnių, po to, kai Komisija paskelbė komunikatus „[Europos žaliasis kursas](#)“ ir „[Švari mūsų visų planeta](#)“, reikėjo peržiūrėti TEN-E reglamentą. 2020 m. Komisija pasiūlė persvarstyti 2013 m. TEN-E reglamentą, kad būtų geriau remiamas Europos tarpvalstybinės energetikos infrastruktūros modernizavimas ir pasiekti žaliojo kurso tikslai. [Persvarstytu TEN-E reglamentu](#) (ES) (2022/869) prisidedama prie ES 2030 m. energetikos ir klimato tikslų ir poveikio klimatui neutralumo iki 2050 m. tikslo. Juo padedama užtikrinti jungtis, energetinį saugumą, rinkos ir sistemų integraciją ir konkurenciją, iš kurių turi naudoti visos valstybės narės, taip pat energijos kainų įperkumą. Šiomis gairėmis beveik visiškai nutraukiama ES parama naujiems gamtinių dujų ir naftos projektams ir nustatomi privalomi visų bendro intereso projektų tvarumo kriterijai. 11 prioritetinių koridorių apima elektros energiją, jūrinius atsinaujinančiųjų išteklių energijos tinklus ir vandenilio infrastruktūrą, o trijose prioritetinėse teminėse srityse daugiausia dėmesio skiriama pažangiųjų elektros energijos tinklų, pažangiųjų dujų tinklų ir tarpvalstybinio (surinkto) anglies dioksido tinklo diegimui. Pirmasis pagal naujas taisykles priimtas bendro intereso projektų sąrašas turėtų būti parengtas 2023 m. rudenį.

3. Telekomunikacijos

1995 m. [Sprendime Nr. 2717/95/EB](#) nustatytos skaitmeninio visuminių paslaugų tinklo (EURO-ISDN), kaip transeuropinio tinklo, plėtojimo gairės. Sprendime apibrėžti tikslai, prioritetai ir įvairių paslaugų, pagrįstų EURO-ISDN, plėtojimo bendro intereso projektai siekiant ateityje sukurti ES plačiajuosčio ryšio tinklą.

1997 m. [Sprendime Nr. 1336/97/EB](#) nustatytos transeuropinių telekomunikacijų tinklų gairės (TEN-Telecom). Patvirtinti prioritetai apėmė priemones, kurias įgyvendinant stiprinama ekonominė ir socialinė sanglauda, ir pagrindinių tinklų, ypač palydovinių tinklų, plėtrą. 2002 m. šios gairės buvo šiek tiek pakeistos [Sprendimu Nr. 1376/2002/EB](#).

Gairėse nurodyti bendro intereso projektai ir nustatyta jų atrankos tvarka bei kriterijai. Bendrijos programa eTEN – pagrindinė veiksmų plano, pavadinto „eEuropa 2005. Informacinė visuomenė visiems“, priemonė – taip pat buvo grindžiama EURO-ISDN programa. Šia 2006 m. baigta programa buvo siekiama paremti telekomunikacijų paslaugų transeuropinių tinklų plėtojimą. Dabar ES investicijos telkiamos į esamų tinklų modernizavimą.

2015 m. Komisija, įgyvendindama [bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją](#), paskelbė keletą pasiūlymų reformuoti ES telekomunikacijų reguliavimo sistemą. 2016 m. Komisija paskelbė pasiūlymus, įskaitant direktyvą, kuria nustatomas Europos elektroninių ryšių kodeksas. Europos elektroninių ryšių kodeksą nustačiusia

[Direktyva 2018/1972/EB](#), kuri įsigaliojo 2018 m., buvo modernizuotos taikytos ES telekomunikacijų taisyklės ([2.1.8](#)).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas tvirtai remia transeuropinių tinklų politiką ir nuolat atkreipia dėmesį į tai, kad prioritetiniai projektai įgyvendinami pavėluotai, skatina nustatyti griežtus jų vykdymo tvarkaraščius ir ragina valstybes nares numatyti daugiau biudžeto lėšų, ypač transeuropiniam transporto tinklui. Parlamentas užtikrina, kad pirmenybės tvarka būtų skatinami projektai, turintys akivaizdžią Europos pridėtinę vertę ir ilgalaikį teigiamą poveikį aplinkai bei užimtumui ir prisideda šalinant pralaidos kliūtis, ypač geležinkelių ir mišriojo transporto sektoriuose.

Per pastaruosius 15 metų Parlamentas padėjo rengti besidubliuojančių TEN-T srities teisėkūros dokumentų naujas redakcijas. Kartu su Taryba jis priėmė [Reglamentą \(ES\) Nr. 1315/2013](#) dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių.

2013 m. Parlamentas patvirtino naujas TEN-T gaires, pagrįstas konkrečiais tikslais ir padidintu ES finansavimu, ir apibrėžė aiškia pagrindinio ir visuotinio transporto tinklų sukūrimo viziją numatydamas tikslines datas (atitinkamai 2030 m. ir 2050 m.). Be kita ko, Parlamentas primygtinai reikalavo, kad projektų atranka būtų pagrįsta ES pridėtine verte (kuri gaunama dėl politikos pasirinkčių ir (arba) finansinio įsikišimo, lemiančių didelį ir išmatuojamą transporto jungčių ir transporto srautų pagerėjimą). 2013 m. pabaigoje įsigaliojus TEN-T reglamentui (Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013) Parlamentas ir toliau remia TEN-T plėtrą. Savo 2015 m. [rezoliucijoje](#) „2011 m. Baltosios knygos dėl transporto politikos įgyvendinimas. Rezultatų apžvalga ir tolesni veiksmai tvaraus judumo link“ Parlamentas pabrėžė transporto svarbą ekonomikai ir piliečių judumui ES. Parlamento nuomone, transeuropinio transporto tinklo užbaigimas yra būtina tvarios ir veiksmingos ES transporto sistemos sąlyga, ir šią sistemą būtina remti specialiai tam skirtu ES bendru finansavimu, ypač pagal EITP.

2018 m. Komisija pateikė pasiūlymą dėl reglamento dėl supaprastinimo priemonių transeuropinio transporto tinklo įgyvendinimui paspartinti, siekdama išspęsti nuolatinių vėlavimų įgyvendinant bendro intereso projektus problemą. Po Parlamento ir Tarybos derybų buvo parengtas kompromisinis tekstas ir [direktyva](#) buvo paskelbta 2021 m. liepos 20 d.

2021 m. sausio 20 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl Transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) gairių peržiūros. Rezoliucijoje pabrėžiama ateičiai pritaikyto TEN-T tinklo svarba siekiant užtikrinti tinkamą ES bendrosios rinkos veikimą ir tolesnį bendros Europos transporto erdvės plėtojimą. Joje taip pat pabrėžiama ES konkurencingumo pasaulyje ateinančiais dešimtmečiais svarba ir remiama žaliaji ir skaitmeninė pertvarka siekiant pažangaus, tvaraus, veiksmingo ir saugaus judumo. Rezoliucijoje pakartojami Parlamento raginimai pakankamai investuoti į TEN-T infrastruktūrą, visų pirma siekiant iki 2030 m. baigti kurti TEN-T pagrindinį tinklą. Joje pabrėžiama, kad visi atitinkami ES fondai (EITP, „InvestEU“, Europos struktūriniai ir investicijų fondai, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, programa „Europos horizontas“ ir kt.) ir EIB skolinimas turėtų būti pritaikyti konkretiems transporto sektoriaus poreikiams ir kad valstybės narės turėtų įsipareigoti skirti pakankamą finansavimą.

Savo 2020 m. [rezoliucijoje](#) dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių peržiūros Parlamentas paragino atlikti peržiūrą, kurioje būtų atsižvelgiama į ES 2030 m. energetikos ir klimato tikslus, jos ilgalaikį įsipareigojimą mažinti priklausomybę nuo

iškastinio kuro ir principą „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“. Jis pabrėžė, jog reikia užtikrinti, kad išlaidos ir bendro intereso projektų atranka būtų suderinamos su įsipareigojimais, priimtais pagal Paryžiaus susitarimą.

2022 m. balandžio 5 d. [teisėkūros rezoliucijoje](#) dėl persvarstyto reglamento dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros Parlamentas paragino suinteresuotuosius subjektus aktyviau dalyvauti tarpvalstybinės infrastruktūros planavimo ir bendro intereso projektų atrankos procesuose ir užtikrinti įvairesnį atstovavimą skirtingiems sektoriams konsultacijų metu. Be to, Parlamentas ragino skatinti jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus ir palengvinti jų integravimą į ES tinklus, kad būtų pasiektas ES nulinio ŠESD balanso kiekio tikslas.

2022 m. spalio 5 d. [rezoliucijoje](#) dėl ES atsako į energijos kainų padidėjimą Europoje Parlamentas taip pat pabrėžė, kad įdiegus tikrai atsparų Europos energetikos tinklą, įskaitant naujų jungčių tiesimą, trumpuoju laikotarpiu būtų sumažintas įmonėms ir vartotojams daromas kainų spaudimas, o ilguoju laikotarpiu – užtikrinta energetinė nepriklausomybė ir atsparumas. Jis pripažino, kad pagrindinė infrastruktūra ir toliau turi priklausyti ES, taip skatinant atvirą strateginį savarankiškumą, ir paragino Komisiją ir valstybes nares paspartinti pagrindinių infrastruktūros projektų, grindžiamų atsinaujinančiųjų išteklių energija ir švriu vandeniliu, vykdymą palengvinant leidimų išdavimo procesus ir kartu deramai atsižvelgiant į visuomenės dalyvavimą bei poveikio aplinkai vertinimo procedūras.

Savo 2022 m. lapkričio 23 d. [rekomendacijoje](#) dėl naujos ES plėtros strategijos Parlamentas rekomendavo stiprinti šalių kandidačių ir ES partnerystę įgyvendinant pagrindinius TEN-E ir TEN-T tinklų infrastruktūros projektus. Parlamentas pritaria tam, kad būtų nedelsiant imamasi veiksmų, kad būtų pasiektas ilgalaikis ir tvarus šalių kandidačių prijungimas prie Europos energijos perdavimo tinklo ir jos būtų įtraukiamos į ES energetikos politikos strategijas, daugiausia dėmesio skiriant toms šalims, kurios yra labai priklausomos nuo Rusijos dujų ir patiria didelį poveikį dėl jų palankios pozicijos ES atžvilgiu.

Daugiau informacijos šiomis temomis pateikiama [Transporto ir turizmo komiteto](#) ir [Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komiteto](#) interneto svetainėse.

Ariane Debyser / Kristi Polluveer
11/2023

3.5.2. TRANSEUROPINIŲ TINKLŲ FINANSAVIMAS

Transeuropinius tinklus bendrai finansuoja Europos Sąjunga ir valstybės narės. ES finansinė parama yra tarsi akstinas, o didžiąją lėšų dalį suteikia valstybės narės. Transeuropiniams tinklams finansuoti galima papildomai panaudoti struktūrinių fondų teikiamą paramą, Europos investicijų banko (EIB) ar privačiojo sektoriaus lėšas. 2013 m. sukūrus Europos infrastruktūros tinklų priemonę (EITP), kuri buvo atnaujinta 2021 m., buvo įgyvendinta plataus užmojo transeuropinių tinklų reforma.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo XVI antraštinė dalis, kurios 171 straipsnyje numatyta, kad ES parama gali būti skiriama bendrųjų interesų projektams, kurie atitinka gairėse nustatytus reikalavimus.

2021 m. liepos 7 d. [Reglamentas \(ES\) 2021/1153](#), kuriuo nustatoma Europos infrastruktūros tinklų priemonė.

TIKSLAI

Bendrieji EITP tikslai yra, be kita ko, kurti, plėtoti, modernizuoti ir baigti kurti transeuropinius tinklus transporto, energetikos ir skaitmeniniame sektoriuose (3.5.1) ir sudaryti palankesnes sąlygas tarpvalstybiniam bendradarbiavimui atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, atsižvelgiant į ilgalaikius priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo įsipareigojimus ir tikslus stiprinti Europos konkurencingumą. Atsižvelgiant į Sąjungos tikslą integruoti klimato politikos veiksmus, pagal EITP 60 proc. priemonės biudžeto skiriama klimato srities tikslams.

LAIMĖJIMAI

A. Projektų bendrųjų finansavimo sąlygų nustatymas

Apskritai ES finansavimas naudojamas kaip projektų vykdymo pradžios akstinas. Didžiąją lėšų dalį turi skirti valstybės narės, išskyrus paramos iš Sanglaudos fondo atvejus, kai ES finansinis indėlis tradiciškai yra reikšmingesnis.

Pirmą kartą finansavimo principai buvo išdėstyti 1995 m. rugsėjo 18 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 2236/95, kuriame nustatytos bendrosios taisyklės dėl Bendrijos finansinės pagalbos teikimo transeuropinių tinklų srityje.

1. ES parama projektams buvo teikiama vienu ar keliais iš išvardytų būdų:
 - bendras su projektais susijusių tyrimų finansavimas, taip pat kitos techninės paramos priemonės (iki 50 proc.);
 - parama paskolų garantijų mokesčiams imant paskolas iš Europos investicijų fondo ar kitų finansų įstaigų;
 - subsidijos Europos investicijų banko (EIB) ar kitų valstybinių ir privačių finansų įstaigų teikiamų paskolų palūkanoms;

- be dotacijų, įvairių kitų rūšių finansinės priemonės: nuosavas kapitalas ir skola, paskolų garantijos ir rizikos kapitalas, gebėjimų stiprinimo ir rizikos pasidalijimo priemonės;
- tiesioginės investicinės dotacijos deramai pagrįstais atvejais;
- reikalavimus atitinkančių konkurso dalyvių atranka, atsižvelgiant į siūlomą kainą ir kokybę.

2. Palaipsniui buvo nustatyti šie projektų kriterijai:

- ES parama telekomunikacijų ir energetikos tinklams neturi sukelti konkurencijos tarp šio sektoriaus verslo subjektų iškraipymų;
- projektai turi padėti pasiekti tinklų tikslus, nustatytus atitinkamose transeuropinių transporto tinklų (TEN-T) (Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013) ir transeuropinių energetikos tinklų (TEN-E) (Reglamentas (ES) 2022/869) gairėse;
- projektai turi būti perspektyvūs ekonomikos požiūriu;
- projektų išbaigtumas ir ES intervencijos skatinamasis poveikis;
- tiesioginis ar netiesioginis poveikis klimatui, aplinkai ir užimtumui, palaipsniui įtraukiant vis labiau detalizuotus sąnaudų ir naudos tyrimus, poveikio aplinkai vertinimus, projektų atsparumo klimato kaitai didinimo reikalavimus ir kt.;
- įvairių projekto dalių įgyvendinimo laiko koordinavimas, jei, pavyzdžiui, projektai yra tarpvalstybiniai.
- Finansuojami projektai turi atitikti ES teisę ir ES vykdomą politiką, ypač susijusią su aplinkos apsauga, konkurencija ir sutarčių skyrimu vykdant viešuosius pirkimus. Vienas po kito priimtais reglamentais, kuriuose išdėstytos bendrosios ES finansinės paramos skyrimo taisyklės, įtvirtintos įvairios naujos nuostatos. Pagal 2014–2020 m. laikotarpio finansinę programą transeuropiniams tinklams skirta 29,4 mlrd. EUR, iš jų – 24 mlrd. EUR transporto tinklams (TEN-T) ir apie 5,4 mlrd. EUR energetikos tinklams (TEN-E).

Komisijai pasiūlius persvarstyti [Reglamentą \(ES\) Nr. 347/2013](#) dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros (TEN-E) gairių, persvarstytu [Reglamentu \(ES\) 2022/869](#) padedama siekti Sąjungos 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslų ir jos poveikio klimatui neutralumo iki 2050 m. tikslo, užtikrinti jungtis, energetinį saugumą, rinkos ir sistemų integraciją ir konkurenciją, kuri būtų naudinga visoms valstybėms narėms, taip pat įperkamas energijos kainas. Šiomis gairėmis beveik visiškai nutraukiama ES parama naujiems gamtinių dujų ir naftos projektams ir nustatomi privalomi visų bendro intereso projektų tvarumo kriterijai.

2021 m. gruodžio 14 d. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto ([COM\(2021\)0812](#)), kuriuo peržiūrimos transeuropinio transporto tinklo gairės, siekiant jas suderinti su Europos žaliojo kurso tikslais ir su klimatu susijusiais ES klimato teisės akto tikslais. Siūlomu reglamentu siekiama koordinuoti Europos transporto koridorius ir horizontaliuosius prioritetus. Juo taip pat siekiama užtikrinti, kad kiekvieno koridoriaus ir horizontaliojo prioriteto srityje būtų daroma pažanga ir kad tai vyktų darniai. Todėl Komisija, nagrinėdama paraiškas pagal EITP skirti Sąjungos finansavimą kiekvienam Europos transporto koridoriui arba horizontaliajam prioritetui, priklausančiam Europos koordinatoriaus kompetencijai, turės prašyti pagrindinio tinklo koridorių Europos koordinatorių pateikti nuomonę. Europos koordinatoriai turės

patikrinti, ar projektai, kuriuos valstybės narės pasiūlė bendrai finansuoti pagal EITP, dera su koridoriaus darbo plane nustatytais prioritetais.

2022 m. liepos 27 d. Komisija pateikė [iš dalies pakeistą pasiūlymą](#), kuriuo siekiama atsižvelgti į pasikeitusias geopolitines aplinkybes, įskaitant keturių Europos transporto koridorių išplėtimą į Ukrainą ir Moldovą. Parlamento įgaliojimai vesti derybas su Taryba buvo patvirtinti 2023 m. balandžio mėn. siekiant galutinio susitarimo per dabartinę Parlamento kadenciją iki 2024 m. rinkimų.

Reaguodama į nestabilumą ir pasaulinės energijos rinkos sutrikdymą, kuriuos sukėlė Rusijos invazija į Ukrainą, 2022 m. gegužės mėn. Komisija pristatė planą „REPowerEU“, kurio tikslas dvigubas – kovoti su klimato krize ir panaikinti ES priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro, kuriuo naudojama kaip ekonominiu ir politiniu ginklu. Siūlomomis priemonėmis daugiausia dėmesio skiriama energijos taupymui, energijos tiekimo įvairinimui (įskaitant suskystintų gamtinių dujų importą) ir spartesniam atsinaujinančiųjų išteklių energijos (įskaitant žaliąjį vandenilį) diegimui. Šiame plane numatytos tam tikros papildomos investicijos į dujų infrastruktūrą, kurios apytikriai sieks 10 mlrd. EUR ir papildys esamą bendro intereso projektų sąrašą. Be to, manoma, kad siekiant pritaikyti elektros energijos tinklą prie būsimų poreikių būtina sparčiau įgyvendinti elektros energijos bendro intereso projektus, ir tai bus remiama pagal EITP.

B. Papildomos galimybės gauti finansavimą

1. ES struktūriniai fondai ir Sanglaudos fondas

2014–2020 m. laikotarpiu pagal 7 teminį tikslą „Tvaraus transporto skatinimas ir tinklų infrastruktūros gerinimas“ buvo skirta daugiau kaip 6 mlrd. EUR iš Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir 25,95 mlrd. EUR iš Sanglaudos fondo, siekiant bendru ES finansavimu remti įvairiarūšę bendrą Europos transporto erdvę, investuojant į transeuropinį transporto tinklą (TEN-T). Be to, siekiant skatinti investavimo į TEN-T galimybes, buvo panaudoti papildomi ištekliai ir priemonės iš Europos strateginių investicijų fondo (vėliau pervadinto į „InvestEU“), iniciatyvos „Horizontas 2020“ (dabar – „Europos horizontas“) ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės.

2. Europos investicijų banko parama

EIB paskoloms netaikomi teritoriniai apribojimai, kadangi jos suteikiamos vadovaujantis tokiais bankininkystės kriterijais kaip projekto įgyvendinamumas finansiniu (galimybė gražinti paskolą), techniniu ir aplinkos apsaugos požiūriais.

C. 2021–2027 m. finansinė programa

2018 m. Komisija pateikė pasiūlymą dėl naujo ilgalaikio ES biudžeto. Po to ji pateikė pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl 37 sektorių programų. Be ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo, TEN papildomai finansuojami „Europos horizonto“ ir „InvestEU“ lėšomis, įskaitant lėšas moksliniams tyrimams ir inovacijoms švarios energijos, transporto ir skaitmeninių technologijų srityse. Reaguodama į precedento neturinčią COVID-19 sukeltą krizę, 2020 m. gegužės 27 d. Komisija pasiūlė laikiną ekonomikos gaivinimo priemonę „NextGenerationEU“, kurios biudžetas – 750 mlrd. EUR, taip pat ji pasiūlė tikslingai padidinti 2021–2027 m. ES biudžetą. ES valstybių ar vyriausybių vadovai galiausiai pasiekė politinį susitarimą 2020 m. liepos mėn., o Parlamentas ir Taryba jį patvirtino 2020 m. lapkričio mėn.

EUROPOS INFRASTRUKTŪROS TINKLŲ PRIEMONĖ

Nuo 2013 m. gruodžio mėn. ES įgyvendina [Europos infrastruktūros tinklų priemonę](#) (EITP) – naują transeuropinių tinklų infrastruktūros politiką, kurios biudžetą laikotarpiui iki 2020 m. (ES 27) sudaro virš 30,4 mlrd. EUR, o 2021–2027 m. – virš 33,7 mlrd. EUR.

A. Bendrieji tikslai

EITP siekiama:

- kurti, plėtoti, modernizuoti ir baigti kurti transeuropinius tinklus transporto, energetikos ir skaitmeniniame sektoriuose ir sudaryti palankesnes sąlygas tarpvalstybiniam bendradarbiavimui atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, atsižvelgiant į ilgalaikius priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo įsipareigojimus ir tikslus stiprinti Europos konkurencingumą;
- užtikrinti pažangų, tvarų ir integracinį augimą;
- skatinti teritorinę, socialinę ir ekonominę sanglaudą;
- taip pat gerinti prieigą prie vidaus rinkos ir jos integraciją, sutelkiant dėmesį į palankesnių sąlygų transporto, energetikos ir skaitmeninio sektorių sinergijai sudarymą.

1. Transporto sektoriuje parama bus skiriama bendro intereso projektams, kuriais siekiama:

- skatinti veiksmingus, sujungtus ir daugiarūšius tinklus ir infrastruktūrą pažangiam, sąveikiam, tvariam, įtraukiam, prieinamam, saugiam ir patikimam judumui užtikrinti, laikantis TEN-T gairių (Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013); taip pat
- pritaikyti TEN-T dalis dvejopam transporto infrastruktūros naudojimui siekiant pagerinti tiek civilinį, tiek karinį mobilumą.

2. Energetikos sektoriuje parama bus skiriama siekiant:

- prisidėti prie tolesnės veiksmingos ir konkurencingos energijos vidaus rinkos integracijos, tinklų sąveikumo tarp valstybių ir sektorių, palankesnių sąlygų mažinti ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro sudarymo, energijos vartojimo efektyvumo skatinimo ir tiekimo saugumo užtikrinimo; taip pat
- sudaryti palankesnes sąlygas tarpvalstybiniam bendradarbiavimui energetikos, įskaitant atsinaujinančiąją energiją, srityje.

3. Skaitmeninės ekonomikos sektoriuje EITP bus remiama:

- saugių ir patikimų itin didelio pralaidumo skaitmeninių tinklų, įskaitant 5G sistemas, diegimas ir prieiga prie jų, didesnio skaitmeninių magistralinių tinklų atsparumo ir pajėgumo Sąjungos teritorijose užtikrinimas, juos sujungiant su kaimyninėmis teritorijomis, ir transporto bei energetikos tinklų skaitmeninimas.

B. 2021–2027 m. EITP biudžetas

Atsižvelgdama į 2021–2027 m. ES biudžetą, 2018 m. Komisija pasiūlė pratęsti EITP programą po 2020 m. siekiant bendro tikslo remti investicijas į Europos infrastruktūros tinklus transporto, energetikos ir telekomunikacijų sektoriuose ([COM\(2018\)0438](#)). Pasiūlytas bendras EITP biudžetas sudarė 42,3 mlrd. EUR (dabartinėmis kainomis), konkrečiai – 30,6 mlrd. EUR skiriant transportui, 8,65 mlrd. EUR – energetikai

ir 3 mlrd. EUR – skaitmeniniams tinklams. Trijų sektorių sinergija ir glaudesnis tarpvalstybinis bendradarbiavimas atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje yra vienos svarbiausių sričių, kurioms po 2020 m. bus taikoma EITP, siekiant paspartinti ES ekonomikos skaitmeninimą ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą.

Transporto srityje taikant EITP siekiama paspartinti abiejų TEN-T lygmenų užbaigimą, įdiegti Europos eismo valdymo sistemas, pvz., Europos geležinkelių eismo valdymo sistemą ir Bendro Europos dangaus oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programą, ir remti perėjimą prie pažangaus, tvaraus, įtraukaus, saugaus ir patikimo judumo, sukuriant Europos alternatyviųjų degalų įkrovimo infrastruktūros tinklą. Pasiūlyme numatyta, kad naujaja EITP taip pat bus remiama civilinė-karinė dvejopo naudojimo paskirties transporto infrastruktūra, siekiant pritaikyti Europos transporto tinklus prie karinių reikalavimų ir pagerinti karinį mobilumą ES. Atsižvelgdama į tai, 2022 m. lapkričio mėn. Komisija taip pat priėmė [Karinio mobilumo veiksmų planą 2.0](#), kad užtikrintų labiau susietą ir saugesnį karinį mobilumą.

Reaguodama į COVID-19 pandemiją, 2020 m. gegužės 27 d. Komisija paskelbė patikslintą pasiūlymą dėl daugiamečių finansinės programos (DFP) ([COM\(2020\)0442](#)). Tačiau 2020 m. liepos mėn. įvykusiame specialiajame [Europos Vadovų Tarybos](#) susitikime buvo [sumažintas siūlomas finansavimas](#) EITP transporto sektoriaus biudžetui (EUCO 22/20). 2020 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamentas pritarė reglamentui dėl 2021–2027 m. DFP.

2021 m. kovo mėn. Tarybos ir Parlamento derybininkai, atsižvelgdami į 2020 m. liepos mėn. [Europos Vadovų Tarybos išvadą](#), pasiekė preliminarų susitarimą finansavimą padalyti taip:

- transporto sektorius: 25,81 mlrd. EUR, iš kurių 11,29 mlrd. EUR skiriama Sanglaudos fondo paramą gaunančioms šalims ir 1,69 mlrd. EUR – su kariniu mobilumu susijusiems veiksams;
- energetikos sektorius: 5,84 mlrd. EUR;
- skaitmeninis sektorius: 2,06 mlrd. EUR.

Taryba priėmė bendrąją poziciją 2021 m. birželio 16 d., o Parlamentas priėmė susitarimą per [antrąjį svarstymą](#) 2021 m. liepos 7 d.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Remdamas transeuropinius tinklus Parlamentas nuolat ragino pirmenybę teikti labiau aplinką tausojančio transporto finansavimui. Taigi virš 50 proc. transporto infrastruktūros projektams skiriamų lėšų buvo skirta geležinkelių projektams (įskaitant mišrųjų vežimą) ir nustatyta 25 proc. viršutinė riba kelių projektams. Be to, Parlamentas pabrėžė, kad Komisija turi užtikrinti projektų, kurie finansuojami iš ES biudžeto, EIB, Sanglaudos fondo, Europos regioninės plėtros fondo ar kitų ES finansinių priemonių lėšomis, koordinavimą ir suderinimą.

Priimdamas sprendimus dėl metinių ES biudžetų, Parlamentas atkreipdavo dėmesį į asignavimus, skirtus ir EITP, ir „Horizonto“ programoms. Atsakydami į Komisijos 2018 m. pasiūlymą dėl EITP po 2020 m., Transporto ir turizmo ir Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komitetai parengė bendrą pranešimo projektą, kuriame buvo pažymėta, kad trūksta užmojų, susijusių su EITP transporto sektoriui skirtais asignavimais, ir atkreiptas dėmesys į sektoriaus investicijų poreikius, taip pat į naudą, kurią geresnis sujungiamumas galėtų duoti Europos Sąjungai. Jame buvo pabrėžta,

kad reikia dar labiau supaprastinti EITP taisykles ir kad svarbi įvairių ES fondų, kurie remia transporto, energetikos ir skaitmeninių sektorių projektus, darna. Pranešėjai atkreipė dėmesį į tai, kad reikia stiprinti EITP prioritetų parlamentinę kontrolę ir geriau stebėti, kaip ji vykdoma. Bendrame pranešime pasiūlyta padidinti transporto srities projektams skirtą biudžetą apie 10 proc. Tačiau numatytas EITP biudžeto padidinimas negalėjo būti įtrauktas į 2021–2027 m. daugiamečių biudžetą. Galutinis aktas ([Reglamentas \(ES\) 2021/1153](#)) buvo paskelbtas 2021 m. liepos mėn.

2020 m. liepos mėn. Parlamentą priėmė [rezoliucija](#), kurioje palankiai įvertino susitarimą dėl priemonių reaguojant į COVID-19 pandemiją, tačiau išreiškė apgailėstą dėl, be kita ko, sumažinto Ekonomikos gaivinimo fondo dotacijų komponento.

Savo 2020 m. liepos 10 d. [rezoliucijoje](#) dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių peržiūros Parlamentas pabrėžė, jog reikia užtikrinti, kad išlaidos ir atranka būtų suderinamos su įsipareigojimais, priimtais pagal Paryžiaus susitarimą.

Savo 2022 m. balandžio 5 d. [pozicijoje](#) dėl persvarstyto TEN-E reglamento Parlamentas užtikrino finansavimą projektams, kuriais siekiama pereinamuoju laikotarpiu (iki 2029 m. gruodžio mėn. pabaigos) pertvarkyti dabartinę gamtinių dujų infrastruktūrą vandenilio transportavimo ir saugojimo reikmėms.

Daugiau informacijos šiomis temomis pateikiama [Transporto ir turizmo komiteto](#) ir [Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komiteto](#) interneto svetainėse.

[Davide Pernice / Kristi Polluveer](#)
11/2023

3.6. KULTŪRA, ŠVIETIMAS IR SPORTAS

3.6.1. KULTŪRA

Europos Sąjungos veikla kultūros srityje papildo valstybių narių įgyvendinamą įvairių sričių kultūros politiką, pvz., apimančią Europos kultūros paveldo išsaugojimą, įvairių šalių kultūros institucijų bendradarbiavimą ir kūrybos darbuotojų judumo skatinimą. Kultūros sektoriui aktualios ir tos Sutarčių nuostatos, kurios, kaip pasirodė iš pirmo žvilgsnio, su ja nėra susijusios.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Lisabonos sutartyje kultūrai tenka svarbi vieta: Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) preambulėje aiškiai pažymima, kad įkvėpimo semiamasi „iš Europos kultūrinio, religinio ir humanistinio paveldo“. Vienas iš esminių Sutartyje nurodytų ES tikslų – gerbti „turtingą savo kultūros ir kalbų įvairovę“ bei užtikrinti, „kad Europos kultūros paveldas būtų saugomas ir turtinamas“ (ES sutarties 3 straipsnis). Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 6 straipsnyje pažymima, kad ES kompetencijos kultūros srityje apima valstybių narių veiksmų rėmimą, koordinavimą arba papildymą.

ES veiksmai kultūros srityje dar labiau detalizuojami [SESV 167 straipsnyje](#): ES turi prisidėti prie valstybių narių kultūros klestėjimo, sykiu gerbdama jų nacionalinę ir regioninę įvairovę bei akcentuodama bendrą kultūros paveldą. ES veiksmams turėtų būti skatinamas valstybių narių bendradarbiavimas ir remiama bei papildoma jų veikla, susijusi su geresniu Europos tautų istorijos ir kultūros pažinimu bei sklaida.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 13 straipsnyje pažymima, kad menai ir moksliniai tyrimai neturi būti varžomi. Be to, remiantis Chartijos 22 straipsniu, „Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę“.

LAIMĖJIMAI

A. Politikos naujovės

1. [Europos kultūros darbotvarkė](#)

2018 m. gegužės 22 d. Komisija priėmė naują Europos kultūros darbotvarkę, kuria tęsiama 2007 m. patvirtinta Europos kultūros darbotvarkė bei kuri ir toliau atlieka ES veiksmų kultūros sektoriuje strateginės programos vaidmenį. Naujojoje darbotvarkėje apibrėžiami trys strateginiai tikslai, grindžiami socialiniu, ekonominiu ir išorės aspektais: 1) panaudoti kultūros potencialą siekiant socialinės sanglaudos ir gerovės; 2) remti kultūra pagrįstą kūrybiškumą švietimo ir inovacijų srityse bei siekiant kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą; stiprinti tarptautinius kultūrinius ryšius. Darbotvarkėje išdėstomi patobulinti darbo su valstybėmis narėmis, pilietine visuomene ir tarptautiniais partneriais metodai. Ji įgyvendinama per kultūros srities darbo planus. Šiuo metu ji įgyvendinama pagal 2022 m. lapkričio 29 d. Tarybos priimtą [rezoliuciją dėl 2023–2026 m. ES darbo plano kultūros srityje](#).

Rezoliucijoje daugiausia dėmesio skiriama keturiems skirtingiems, bet vienas kitą papildančioms prioritetinėms sritims:

— menininkai ir kultūros specialistai: kultūros ir kūrybos sektorių finansavimas

- kultūra žmonių labui: dalyvavimo kultūriniame gyvenime ir kultūros vaidmens visuomenėje didinimas
- kultūra planetos labui: kultūros galios išnaudojimas
- kultūra siekiant bendra kūryba grindžiamų partnerystės: stiprinti ES išorės santykių kultūrinį aspektą.

2. Tarptautiniai kultūriniai ryšiai

Bendro Komisijos ir Europos išorės veikslių tarnybos (EIVT) komunikato „[ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas](#)“, pateikto 2016 m. viduryje, tikslas – skatinti ES ir jos šalių partnerių bendradarbiavimą kultūros srityje. Jame akcentuojamas ES įsipareigojimas puoselėti tarptautinius kultūrinius ryšius teikiant paramą ir pagalbą ES nepriklausančioms šalims bei remti valstybių narių kultūrų įvairovę pasitelkiant kultūros diplomatiją.

3. Kultūrų dialogas

Kultūrų dialogas yra nuolatinis ES prioritetas, kuris tapo dar svarbesnis 2009 m. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai. Kai kurios svarbios šios konkrečios kultūros politikos srities iniciatyvos yra susijusios su romų kultūra, tarpkultūriniais miestais ir kultūrų dialogu naudojantis platforma „Kultūrų Europa“.

B. Finansavimo programos ir paramos iniciatyvos

1. „Kūrybiška Europa“

Programa „Kūrybiška Europa“ yra kultūros ir kūrybos sektoriams skirta programa, pirmą kartą pradėta įgyvendinti 2014 m. septynerius metus. Ji sujungė kelias ankstesnes ES programas į vieną visumą: MEDIA (1991–2013), „MEDIA Mundus“ (2011–2013) ir „Kultūra“ (2000–2013). Atsižvelgdami į jos sėkmę, 2021 m. gegužės mėn. Parlamentas, Komisija ir Taryba priėmė antrąją programą „Kūrybiška Europa“ (2021–2027 m.), kuriai užtikrintas 2,44 mlrd. EUR finansavimas, t. y. 36 proc. didesnis nei anksčiau.

Pagrindiniai programos tikslai: 1) apsaugoti, plėtoti ir skatinti Europos kultūrų bei kalbų įvairovę ir paveldą ir 2) didinti kultūros ir kūrybos sektoriaus, visų pirma audiovizualinio sektoriaus, konkurencingumą ir ekonominį potencialą. Programa suskirstyta į tris dalis: žiniasklaida, kultūra ir tarpsektorinė veikla.

2021–2027 m. laikotarpiu pagrindinės programos naujovės yra šios:

- didesnis dėmesys tarpvalstybinei kūrybai ir inovacijoms;
- geresnės galimybės gauti finansavimą taikant didesnes bendro finansavimo normas (daugiau lėšų projektams pagal programą „Kūrybiška Europa“);
- akcentas bendradarbiavimo ES lygmeniu paramai, kad Europos audiovizualinis sektorius taptų konkurencingesnis pasauliniu mastu;
- menininkų ir specialistų judumo programa;
- veiksmai, kuriais siekiama patenkinti konkrečių kūrybos sektorių, pavyzdžiui, muzikos, architektūros ir kultūros paveldo, poreikius.

Programoje ypatingas dėmesys skiriamas trimis sritims: 1) remti muzikos sektorių, visų pirma šiuolaikinę ir gyvą muziką, kuriam, be kitų iniciatyvų, bus skiriamos lėšos pagal kultūros paprogramę, siekiant remti platformas, skatinančias naujus menininkus ir platinimo tinklus; 2) teikti pirmenybę moterų talentui ir remti moterų meninę ir profesinę karjerą bei skatinti lyčių lygybę, kaip vieną pagrindinių pagal šią programą

remtinų vertybių; 3) skatinti įtraukti sudarant palankesnes sąlygas programoje dalyvauti neįgaliesiems ir socialiai marginalizuotų grupių atstovams bei supaprastinant paraiškų teikimo procesą.

2. [Europos kultūros sostinės](#)

Europos kultūros sostinės – viena žinomiausių ir sėkmingiausių ES kultūros iniciatyvų. Kasmet Europos kultūros sostinėmis paskelbiami du miestai iš dviejų skirtingų ES šalių.

Miestus atrenka nepriklausoma ekspertų komisija, įvertinusi kultūros programą, kuri turi pasižymėti tvirtu Europos aspektu bei prisidėti prie ilgalaikės miesto plėtros ir kurią įgyvendinant turi dalyvauti visų amžiaus grupių vietos gyventojai. Šioje 1985 m. pradėtoje iniciatyvoje jau dalyvavo daugiau kaip 60 miestų.

Taisyklės ir sąlygos titului gauti, galiojančios iki 2033 m. imtinai, išdėstytos [Sprendime Nr. 445/2014/ES](#). Sprendimas buvo iš dalies pakeistas 2017 m. ir dabar iniciatyvoje gali dalyvauti Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) ir Europos ekonominės erdvės (EEE) šalys ([Sprendimas 2017/2017/ES](#)).

3. [Europos paveldo ženklas](#) ir 2018-ieji – Europos kultūros paveldo metai

Europos paveldo ženklas atsirado 2005 m., kaip tarpvyriausybinių keleto valstybių narių tarpusavio iniciatyva. Jų prašymu 2010 m. Komisija pasiūlė Europos paveldo ženklą paskelbti oficialia ES iniciatyva. Ženklas buvo sukurtas 2011 m., vadovaujantis [Sprendimu Nr. 1194/2011/ES](#). Bendras šios iniciatyvos tikslas yra stiprinti kultūrų dialogą ir žmonių ryšio su ES pojūtį. Europos paveldo ženklo vietos atrenkamos atsižvelgiant į didelę jų simbolinę vertę, jų vaidmenį Europos ir ES istorijos ir kultūros kontekste bei jų ryšį su demokratiniiais principais ir žmogaus teisėmis. Nuo 2013 m. šis ženklas suteiktas 60 vietų.

2016 m. rugpjūčio 30 d. Komisija pateikė pasiūlymą Parlamentui ir Tarybai, kuriame – atsižvelgiant į ankstesnius abiejų institucijų kreipimusis – buvo raginama 2018-uosius paskelbti Europos kultūros paveldo metais. Pasiūlymas buvo priimtas 2017 m. pirmojoje pusėje. Europos kultūros paveldo metų iniciatyva buvo siekiama atkreipti dėmesį į šio paveldo vaidmenį puoselėjant bendros istorijos ir tapatybės jausmą. Laikotarpiu nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2018 m. gruodžio 31 d. jai buvo skirtas 8 mln. EUR finansavimas.

4. Premijos

Įgyvendinant ES kultūros politiką, remiamas įvairių [premių](#) kultūros paveldo, architektūros, literatūros ir muzikos srityse skyrimas. Šių premijų tikslas – pripažinti išskirtinę Europos veiklos šiose srityse kokybę ir sėkmę bei atkreipti dėmesį į menininkų, muzikantų, architektų, rašytojų ir kultūros paveldo srities darbuotojų veiklą. Taip parodoma ir turtinga Europos kultūros įvairovė bei kultūrų dialogo ir tarpvalstybinės kultūrinės veiklos ES ir už jos ribų svarba.

5. Naujasis europinis bauhausas

Komisijos pirmininkės Ursulos Von der Leyen pristatyta [naujojo europinio bauhauso](#) iniciatyva oficialiai pradėta įgyvendinti 2021 m. sausio 18 d. Tai kūrybiškas tarpdisciplininis projektas – susitikimų vieta ir erdvė ateities gyvenimo būdams kurti ten, kur susikerta meno, kultūros, mokslo ir technologijų keliai. Pagrindinis šios iniciatyvos tikslas – skatinti kurti gyvenamąsias vietas, kurios atitiktų [Europos žaliojo kurso principus](#), remiant 1) įtraukias ir prieinamas erdves, kuriose būtų puoselėjamas įvairių kultūrų, disciplinų, lyčių ir amžiaus grupių dialogas, bei 2) tvarius sprendimus, kuriais

būtų tausojamos planetos ekosistemos. Be to, pagal iniciatyvą bus sukurta finansavimo šaltinių sistema, suderinta su daugiamete finansine programa (DFP). 2021 m. rugsėjo 15 d. Komisija paskelbė [komunikatą](#) dėl naujojo europinio bauhauzo, įskaitant jo sistemą, kertinius principus, svarbiausius veiksmus ir finansavimo galimybes.

C. Kitos iniciatyvos

ES kultūrinė veikla taip pat apima kultūros paveldą, visų pirma jo apsaugą.

Vadovaudamasi [Direktyva 2014/60/ES](#) ([Direktyvos 93/7/EEB](#) nauja redakcija), ES siekia išsaugoti nacionalinį kultūros paveldą, jo apsaugą derinant su laisvo prekių judėjimo principu. Šioje direktyvoje numatytas fizinis [kultūros objektu](#), neteisėtai išvežtų iš vienos iš valstybių narių teritorijos po 1993 m. sausio mėn., gražinimas ir apibrėžti bendradarbiavimo mechanizmai bei procedūros neteisėtai išvežtų objektų gražinimui užtikrinti. Direktyva apima visus kultūros objektus, kurie nacionalinės teisės aktais apibrėžiami kaip meninę, istorinę ar archeologinę vertę turintis nacionalinis turtas.

Be to, atsižvelgdama į 2018-uosius – Europos kultūros paveldo metus, Komisija paskelbė darbinį dokumentą „Europos veiksmų kultūros paveldo srityje programa“, kuriame paveldo, kuriam gresia išnykimas, apsauga įtvirtinta kaip vienas iš penkių programos ramsčių.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas ne vienoje rezoliucijoje^[1] yra pažymėjęs, kad jau ilgą laiką domisi kultūros ir kūrybos sektorių potencialu bei jų plėtros galimybėmis. Be to, kad šie sektoriai atspindi ES kultūrų įvairovę, juose dirba 7,5 proc. jos darbo jėgos, o šių sektorių pridėtinė vertė BVP požiūriu sudaro 509 mlrd. EUR.

Savo 2016 m. [rezoliucijoje dėl nuoseklios ES kultūros ir kūrybos pramonės politikos](#) Parlamentas ragino vadovautis strateginiu požiūriu kultūros ir kūrybos sektorių potencialui išlaisvinti bei paprašė Komisijos parengti jiems skirtą išsamią ir ilgalaikę sektorinės politikos programą. Jis paragino imtis priemonių, kuriomis būtų gerinamos darbo sąlygos šiuose sektoriuose, pvz., įtraukiant juos į Jaunimo užimtumo iniciatyvą ir skiriant lėšų, kad būtų palengvintas karjeros kelias ir skatinamas verslumas bei mokymas.

Parlamentas taip pat primygtinai ragino vadovautis strateginiu požiūriu į kultūros vaidmenį palaikant išorės santykius. Savo parengiamuosiuose veiksmuose „Kultūra ES išorės santykių srityje“, susijusiuose su 2013 m. ir 2014 m. biudžetu, jis akcentavo didelį kultūros potencialą ES palaikant išorės santykius. 2016 m. jis priėmė [rezoliuciją dėl kultūrų dialogo](#). Reaguodamas į Komisijos ir EIVT bendrą komunikatą „[ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas](#)“, 2017 m. liepos mėn. Parlamentas priėmė Užsienio reikalų komiteto ir Kultūros ir švietimo (CULT) komiteto kartu parengtą [rezoliuciją](#), kurioje EP nariai rekomendavo parengti veiksmingą ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategiją, tam numatyti atskirą ES biudžeto eilutę, pradėti įgyvendinti ES tarptautinio judumo programą ir sukurti kultūros vizų programą.

Parlamentas, kaip viena iš teisėkūros institucijų, pritarė Komisijos pasiūlymams išplėsti Europos kultūros sostinių iniciatyvą įtraukiant ELPA ir EEE šalis bei 2018-uosius paskelbti Europos kultūros paveldo metais. Ankstesnės kadencijos laikotarpiu jis prisidėjo prie Europos paveldo ženklų kūrimo ir Direktyvos dėl perkeltų kultūros objektų

[1] [OL C 377 E, 2012 12 7, p. 142](#); [OL C 316, 2017 9 22, p. 88](#).

gražinimo rengimo. Kultūros paveldo klausimą Parlamentas įtraukė į savo 2015 m. [rezoliuciją dėl integruoto požiūrio į Europos kultūros paveldą](#), akcentuodamas kultūros paveldo svarbą ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui. 2021 m. sausio 20 d. Parlamentas, remdamasis CULT komiteto pranešimu savo iniciatyva, priėmė [rezoliuciją dėl ilgalaikio Europos kultūros paveldo metų politinio poveikio užtikrinimo](#). Pranešime Komisija ir valstybės narės buvo raginamos labiau stengtis apsaugoti ir skatinti kalbų įvairovę skaitmeniniame amžiuje, įtraukti Europos mažumų kultūros paveldą į visas diskusijas apie Europos paveldą bei remti tradicinius Europos ir paneuropinius kultūros renginius.

Per derybas dėl 2014–2020 m. ir 2021–2027 m. programų „Kūrybiška Europa“, taip pat vykdydamas metines biudžeto procedūras, Parlamentas nuolatos ragino padidinti biudžeto asignavimus kultūros ir kūrybos sektoriams. Derybose dėl 2014–2020 m. ir 2021–2027 m. finansinių programų (DFP) ir vykdant metines biudžeto procedūras Parlamentas nuolat kovojo už padidintus biudžeto asignavimus kultūros ir kūrybiškumo sektoriams, visų pirma programai „Kūrybiška Europa“. Savo nuomonės dėl Komisijos pasiūlymo dėl naujos 2021–2027 DFP, dėl kurios buvo balsuojama 2018 m. spalio mėn., projekte CULT komitetas paragino padvigubinti išteklius naujai programai „Kūrybiška Europa“ (2021–2027). 2020 m. gruodžio 14 d. buvo pasiektas susitarimas dėl 2,2 mlrd. EUR finansavimo šiai programai, taigi jos dabartinis biudžetas padidėjo 36 proc. Kalbant apie Komisijos pasiūlymo dėl 2021–2027 m. programos „Kūrybiška Europa“ pakeitimus, dėl kurių balsuota 2019 m. kovo mėn. plenariniame posėdyje, Parlamentas pasiūlė, kad įvairioms paprogramėms paskirstomos lėšos būtų išreikštos procentais, o ne skaičiais, kad būtų užtikrinti specialūs asignavimai kultūros sektoriaus bendradarbiavimo projektams. Be to, Parlamento nariai pasiūlė pakeitimų, siekiant labiau paremti kūrybos rinkos konkurencingumą, skatinti didesnę įtraukumą ir informuoti apie kultūros svarbą Europos gyventojų bei visuomenių raidai. Parlamento ir Tarybos susitarimas buvo patvirtintas CULT komiteto [2021 m. sausio 11 d.](#) posėdyje. 2021 m. gegužės 10 d. CULT komitetas balsuodamas [rekomendavo pritarti tekstui](#). Oficialiai jis buvo priimtas 2021 m. gegužės 19 d. plenariniame posėdyje.

Neseniai Parlamento nariai ragino skirti deramą tikslinę finansinę paramą, siekiant sušvelninti krizę, kurią kultūros ir kūrybos sektoriuje sukėlė COVID-19 pandemija, ir padėti jo darbuotojams. Šis klausimas buvo iškeltas per plenarinio posėdžio diskusijas prieš galutinį balsavimą dėl 2021–2027 m. programos „Kūrybiška Europa“, įvykusį 2021 m. gegužės mėn. Be to, savo iniciatyva parengtame pranešime dėl menininkų padėties ir kultūros gaivinimo ES, [dėl kurio CULT komitetas balsavo](#) 2021 m. rugsėjo mėn., ir atitinkamoje [rezoliucijoje](#), priimtoje 2021 m. spalio 20 d. plenariniame posėdyje, Parlamento nariai ragino apibrėžti Europos menininko statusą. Taip būtų sukurta bendra visų ES šalių menininkų ir kultūros darbuotojų darbo sąlygų ir būtiniausių standartų sistema.

2022 m. kovo 8 d. Parlamentas, remdamasis [CULT komiteto rezoliucija](#), priėmė [rezoliuciją dėl kultūros, švietimo, žiniasklaidos ir sporto vaidmens kovojant su rasizmu](#). Pranešime ES šalys raginamos imtis priemonių, siekiant spręsti struktūrinių rasizmo ir diskriminacijos priežasčių ES klausimą. Be to, jame valstybės narės raginamos pritarti siūlomai [kovos su diskriminacija direktyvai](#), kuri nuo 2008 m. blokuojama Taryboje.

Galiausiai, atsižvelgdamas į dabartinę padėtį Ukrainoje, Europos Parlamento Kultūros ir švietimo (CULT) komitetas paprašė atlikti kultūros paveldo apsaugos nuo ginkluoto konflikto [tyrimą](#).

Katarzyna Anna Iskra
10/2023

3.6.2. AUDIOVIZUALINĖ IR ŽINIASKLAIDOS POLITIKA

ES audiovizualinė politika reglamentuojama Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 167 ir 173 straipsniais. Svarbiausias šios srities teisės aktas yra 2018 m. peržiūrėta Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva. Pagrindinė ES pagalbos šiam sektoriui (ypač kino pramonei) priemonė yra programos „Kūrybiška Europa“ paprogramė MEDIA. Į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją įtrauktos nuostatos dėl pagarbos žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui.

TEISINIS PAGRINDAS

Nei Romos sutartyje, nei Europos Sąjungos sutartyje nenumatyti jokie tiesioginiai įgaliojimai audiovizualinės ir žiniasklaidos politikos srityje. Tačiau jurisdikcija siekiant formuoti įvairių žiniasklaidos ir ryšių technologijų sektorių politiką apibrėžiama remiantis įvairiais SESV straipsniais. Šią būtinybę lemia sudėtingas žiniasklaidos prekių ir paslaugų, kurių neįmanoma priskirti nei išimtinai kultūrinėms, nei išimtinai ekonominėms, pobūdis. Teisinis pagrindas apima SESV 28, 30, 34, 35 straipsnius (laisvas prekių judėjimas), 45–62 straipsnius (laisvas asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas), 101–109 straipsnius (konkurencijos politika), 114 straipsnį (visiškas arba dalinis technologinis suderinimas), 165 straipsnį (švietimas), 166 straipsnį (profesinis mokymas), 167 straipsnį (kultūra), 173 straipsnį (pramonė) ir 207 straipsnį (bendra prekybos politika).

TIKSLAI

Remiantis SESV 167 straipsniu, ES skatina valstybių narių bendradarbiavimą, o prireikus remia ir papildo jų veiksmus meninės ir literatūrinės kūrybos srityje, įskaitant audiovizualinį sektorių. ES tikslas audiovizualinėje srityje – sukurti ES bendrąją audiovizualinių paslaugų rinką. Be to, įgyvendinant visų sričių ES politiką būtina atsižvelgti į kultūrinius aspektus. Sprendimai priimami pagal įprastą teisėkūros procedūrą.

LAIMĖJIMAI

A. Reglamentavimo sistema

1. [Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva](#) (AŽPD)

Dėl transliavimo technologijų naujovių praeito amžiaus 9 dešimtmetyje išaugo komercinių TV kanalų skaičius ES, o jų transliacijas buvo galima stebėti ne vienoje šalyje. Kilo bendrų minimalių standartų būtinybė, o pirmą kartą šie standartai buvo apibrėžti vadinamojoje [1989 m. Televizijos be sienų direktyvoje \(89/552/EEB\)](#). 1997 m. atlikus pirmąją šios direktyvos peržiūrą, buvo nustatytas kilmės šalies principas. Remiantis juo, transliuotojai buvo priskirti valstybės narės, kurioje jie vykdo veiklą, jurisdikcijai. Per 2007 m. atliktą peržiūrą buvo įtrauktos nuostatos, kuriomis atsižvelgiama į tokias naujas paslaugas, kaip užsakomosios vaizdo paslaugos. 2010 m. [direktyva](#) buvo kodifikuota ir pervadinta Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva (AŽPD).

2012 m. Komisijos parengtoje AŽPD taikymo ataskaitoje ir 2013 m. jos Žaliojoje knygoje „[Pasirengimas visiškam audiovizualinės aplinkos integravimui: augimas, kūrimas ir vertybės](#)“ daugiausia dėmesio buvo skirta nuosekliam žiniasklaidos paslaugų konvergencijos didėjimui ir naudojimosi šiomis paslaugomis bei jų teikimo būdai.

Kad neatsiliktų nuo naujausių pokyčių, 2016 m. Komisija pasiūlė dar kartą [peržiūrėti](#) AŽPD. Tarpinstitucinės trišalės derybos dėl direktyvos teksto baigėsi 2018 m. viduryje. Pagrindiniai teksto, dėl kurio buvo susitarta, aspektai: 1) komercinių pranešimų riba pasikeitė nuo 12 min. per valandą iki 20 proc. per dieną (6–18.00 val.); 2) nepilnamečiai saugomi nuo jiems galimai žalingo turinio, vienodą reglamentavimo tvarką taikant tiek tradicinių transliacijų, tiek užsakomųjų paslaugų atveju; 3) nuostatos dėl Europoje sukuriama turinio pradedamos taikyti ir užsakomųjų paslaugų teikėjams, o šie turi užtikrinti, kad Europos produkcija sudarytų bent 30 proc. jų katalogo; 4) į AŽPD taikymo sritį įtraukiamos dalijimosi vaizdo medžiaga platformos, siekiant kovoti su neapykantos retorika ir apsaugoti nepilnamečius nuo žalingo turinio. Iš dalies pakeistą [Direktyvą \(ES\) 2018/1808](#) Parlamentas ir Taryba priėmė 2018 m. lapkričio 14 d.

Siekdama padėti valstybėms narėms perkelti peržiūrėtą AŽPD į nacionalinę teisę, 2020 m. Komisija priėmė dvi gaires: 1) [dėl dalijimosi vaizdo medžiaga platformų](#); ir 2) [dėl Europos kūrybinių](#). Tikimasi, kad šios gairės padės užtikrinti suderintą direktyvos įgyvendinimą ir vykdymą. Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminas buvo 2020 m. rugsėjo 19 d., tačiau dauguma valstybių narių nesilaikė. Airija, kurioje įsteigta daugiausia dalijimosi vaizdo medžiaga platformų, buvo paskutinė šalis, 2023 m. vasario mėn. pranešusi apie savo teisės aktus, kuriais direktyva perkeliama į nacionalinę teisę.

Kalbant apie nepilnamečių apsaugą, peržiūrėtos AŽPD taisyklės buvo papildytos [1998 m.](#) ir [2006 m.](#) rekomendacijomis dėl nepilnamečių apsaugos ir žmogaus orumo. Pratešiant veiksmus, kurių imtasi 2012 m. priėmus [Europos strategiją dėl vaikams geresnio interneto](#), 2022 m. buvo priimta nauja geresnio interneto vaikams strategija (BIK+). Ja siekiama užtikrinti, kad vaikai būtų apsaugoti, gerbiami ir įgalinami internete. Ji remiama pagal [Europos infrastruktūros tinklų priemonę](#) ir pagal tokias programas kaip „[Europos horizontas](#)“. Tarp daugybės šios srities iniciatyvų minėtina [Vaikams geresnio interneto](#) programa ir [saugesnio interneto centrai](#). Taip pat parengta [vaiko interesus atitinkanti](#) BIK+ strategijos versija.

2. [Autorių teisės bendrojoje skaitmeninėje rinkoje](#)

2019 m. balandžio 17 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Direktyvą dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje \(\(ES\) 2019/790\)](#). Šiuo teisės aktu iš dalies pakeistos dvi ankstesnės direktyvos dėl autorių teisių ([96/9/EB](#) ir [2001/29/EB](#)). Pagrindinis direktyvos tikslas buvo modernizuoti autorių teisių taisykles, siekiant jas taikyti bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kad būtų pasiekta keletas esminių tikslų: 1) užtikrinta didesnė tarpvalstybinė prieiga prie turinio internete; 2) sudaryta daugiau galimybių naudoti autorių teisėmis saugomą medžiagą švietimo, mokslinių tyrimų ir kultūros paveldo tikslais; 3) užtikrintas geresnis autorių teisių prekyvietės veikimas ir 4) ES teisėje įgyvendinta [Marakešo sutartis](#). Didžiausias poveikis naujuoju teisės aktu daromas tokioms interneto platformoms, kaip „YouTube“, „Facebook“ ir „Google News“.

3. Internetinių turinio paslaugų perkeliamumas ES

2017 m. birželio 14 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2017/1128](#), kuriuo siekiama užtikrinti, kad internetinių turinio paslaugų abonentai savo ES šalyje, pavyzdžiui, teikiantys filmus, sporto renginius, e. knygas, vaizdo žaidimus ir muziką,

galėtų su jais susipažinti laikinai būdami kitose ES šalyse. Šis reglamentas priimtas tais pačiais metais priėmus naujas tarptinklinio ryšio taisykles, kurios yra ES bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos dalis.

B. Finansavimo programos ir paramos iniciatyvos

1. „Kūrybiška Europa“

Igyvendinant programos „Kūrybiška Europa“ paprogramę MEDIA, siekiama stiprinti audiovizualinio sektoriaus konkurencingumą. 2020 m. gruodžio 14 d. Parlamentas ir Taryba pasiekė susitarimą, pagal kurį ateinančio laikotarpio (2021–2027 m.) programai „Kūrybiška Europa“ skirtas 2,44 mlrd. EUR finansavimas. Bent 58 proc. šios sumos turi atitekti paprogramei MEDIA, o iki 9 proc. – tarpsektorinei paprogramei, iš dalies susijusiai ir su audiovizualiniu sektoriumi. 2021 m. balandžio 13 d. Taryba priėmė savo [poziciją per pirmąjį svarstymą](#), o 2021 m. gegužės 19 d. plenariniame posėdyje Parlamentas [pritare](#) tekstui per antrąjį svarstymą.

Paprogramės MEDIA tikslas – padėti audiovizualinio sektoriaus specialistams įgyti naujų įgūdžių, be to, ja siekiama skatinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir judumą bei inovacijas kuriant ir gaminant Europos audiovizualinę produkciją, pvz., filmus ir televizijos programas (vaidybinius, vaikams skirtus ir animacinius, dokumentinius ir trumpametražius filmus), interaktyvią produkciją (vaizdo žaidimus) bei bendrą Europos ir tarptautinių kūrėjų produkciją. Vadovaujantis ja remiama ir Europos produkcijos pasaulinė sklaida, reklama bei platinimas internete ir kino teatruose (naudojant platinimo platformas, subtitravimą, dubliavimą ir garsinius komentarus) naujoje skaitmeninėje aplinkoje. Paprogramei MEDIA labai pravertė jos pirmtakių sėkmė (ji pakeitė ankstesnes programas MEDIA ir „MEDIA Mundus“), o 2021 m. sukako 30 metų nuo tada, kai pagal ją remiamas Europos kinas.

Pagal tarpsektorinę paprogramę skatinama veikla, kuria siekiama padėti žiniasklaidai prisitaikyti prie kylančių struktūrinių ir technologinių iššūkių, – taip pat ir stiprinant laisvą, įvairiapusę ir pliuralistinę žiniasklaidos aplinką, kokybišką žurnalistiką bei gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis.

2. [Žiniasklaidos ir audiovizualinio sektorių rėmimo veiksmų planas](#)

2020 m. gruodžio mėn. Komisija pateikė veiksmų planą „Europos žiniasklaida skaitmeniniame dešimtmetyje: gaivinimo ir transformacijos rėmimo veiksmų planas“. Šie sektoriai, ypač skaudžiai nukentėję per koronaviruso krizę, tebėra neparastai svarbūs demokratijai, Europos kultūrų įvairovei ir skaitmeniniam savarankiškumui. Veiksmų plane ypatingas dėmesys skiriamas trimis veiklos sritims ir 10 konkrečių veiksmų, kuriais siekiama padėti sektoriui. Minėtosios trys sritys apima: 1) atsigavimą po krizės (palengvinant prieigą prie ES paramos, skatinant investicijas ir imantis iniciatyvos NEWS, kad veiksmai ir parama būtų susieti); 2) persitvarkymą skatinant investicijas, kad būtų galima pasinaudoti skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos pranašumais (skatinant kurti Europos žiniasklaidos duomenų erdves, t. y. siekti Europos virtualiosios ir išplėstinės realybės sektorių sąjungos bei rengti diskusijas ir veikti, kad iki 2050 m. sektoriaus taptų klimato požiūriu neutralus); 3) asmenų ir įmonių Europoje įgalėjimą, siekiant užmegzti dialogą su audiovizualiniu sektoriumi, ugdyti Europos žiniasklaidos talentus, įgalėti Europos gyventojus ir stiprinti reguliavimo institucijų bendradarbiavimą.

3. [Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumas](#), pliuralizmas ir laisvė

Gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis – tai gebėjimas naudotis žiniasklaida, suprasti ir kritiškai vertinti įvairius žiniasklaidos ir žiniasklaidos turinio aspektus bei komunikuoti įvairiose aplinkose. Tai vienas fundamentaliausių ne tik jaunesniosios kartos, bet ir suaugusiųjų gebėjimų. ES gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis laiko svarbiu aktyvaus dalyvavimo šandienos informacinės visuomenės gyvenime veiksmu. 2016 m. gegužės 30 d. [Tarybos išvadose](#) dėl gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir kritinio mąstymo ugdymo pasitelkiant švietimą ir mokymą pabrėžiama, kad gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis interneto ir socialinės žiniasklaidos amžiuje svarbesnis nei bet kada ir turi tapti neatsiejama visų lygmenų švietimo ir mokymo dalimi. Be to, 2019 m. Komisija surengė savo pirmąją ES masto Gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis savaitę ir sušaukė Gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ekspertų grupės posėdį. Šie įvairias suinteresuotąsias šalis telkiantys posėdžiai rengiami kartą per metus. Gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis vaidmuo buvo sustiprintas ir 2018 m. peržiūrėtoje AŽPD (33 straipsnio a punktas ir 28 straipsnio b punktas). Be to, pagal programos „Kūrybiška Europa“ (2021–2027 m.) paprogramę MEDIA buvo inicijuota nauja programa, skirta gebėjimui naudotis žiniasklaidos priemonėmis ugdyti.

Žiniasklaidos pliuralizmas – tai būtinybė užtikrinti žiniasklaidos kraštovaizdžio skaidrumą, laisvę ir įvairovę. 2011 m. Europos universitetinis institutas įsteigė Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centrą, kurį bendrai finansavo ES. Be to, 2016 m. ES sukūrė [Žiniasklaidos pliuralizmo observatoriją](#), kuri veikia visose valstybėse narėse ir kai kuriose šalyse kandidatėse. Tai mokslinė priemonė, kuria – naudojantis apibrėžtais rodikliais – nustatoma potenciali grėsmė žiniasklaidos pliuralizmui.

Siekdama imtis tolesnių veiksmų žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui apsaugoti, 2022 m. rugsėjo 16 d. Komisija priėmė naują teisės aktą – [Europos žiniasklaidos laisvės aktą](#). Pasiūlyme siekiama nustatyti mechanizmus, kuriais būtų užtikrintas didesnis veiksmų, darančių poveikį žiniasklaidos rinkoms, laisvei ir pliuralizmui ES, skaidrumas, nepriklausomumas ir didesnė atskaitomybė už juos. Šiuo metu vyksta įprasta teisėkūros procedūra. Pagal šią procedūrą [2023 m. spalio 3 d.](#) Parlamentas patvirtino savo derybų įgaliojimus, o [2023 m. birželio 21 d.](#) – Taryba. Šiuo metu vyksta trilogos derybos, kurių tikslas – užbaigti derybas prieš būsimus 2024 m. birželio mėn. vyksiančius Europos Parlamento rinkimus.

4. Kitos iniciatyvos

Europos kino paveldas

2005 m. lapkričio 16 d. Parlamentas ir Taryba paskelbė savo [rekomendaciją dėl kino paveldo ir su juo susijusios pramoninės veiklos konkurencingumo](#), kurioje paragino valstybes nares metodiškai rinkti, kataloguoti, išsaugoti ir atkurti ES kino paveldą, kad jis būtų perduodamas ateities kartoms. Be to, valstybių narių prašoma kas dvejus metus informuoti apie tai, ką jos nuveikė, kad Komisija, remdamasi šia informacija, galėtų parengti įgyvendinimo ataskaitą. Europos audiovizualinio paveldo rėmimas taip pat aiškiai įvardijamas kaip vienas programos „Kūrybiška Europa“ paprogramės MEDIA prioritetų.

Maža to, per Kanų kino festivalį ES organizuoja diskusijas ir forumus įvairiausiomis temomis, apimančiomis filmų finansavimą ir platinimą, auditorijos formavimą ir

inovacijas. 2005 m. ėmė veikti [Europos kino forumas](#) – politikų ir audiovizualinio sektoriaus atstovų struktūrinio dialogo platforma. 2004 m. buvo įsteigtas „Naujojo ES talento“ apdovanojimas, skirtas jaunųjų Europos režisierių, dalyvavusių pagal paprogramę MEDIA remtuose mokymuose, kūrybai viešinti. Kylantys menininkai gali varžytis dėl 2004 m. sukurto apdovanojimo „European Border Breakers Award“, kuris bendrai finansuojamas pagal programą „Kūrybiška Europa“. Nuo 2019 m. šis apdovanojimas vadinasi „[Music Moves Europe Talent Awards](#)“.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas yra pabrėžęs, kad ES turėtų skatinti audiovizualinio sektoriaus augimą ir konkurencingumą, sykiu pripažindama ir jo vaidmenį svariai prisidedant prie kultūros įvairovės apsaugos.

1. Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva (AŽPD)

Parlamento rezoliucijose dėl televizijos, priimtose praeito amžiaus 9 dešimtmetyje ir paskutiniojo dešimtmečio pradžioje, ne kartą raginta nustatyti bendrus techninius tiesioginių palydovinių transliacijų ir raiškiosios televizijos standartus. AŽPD priėmimas 2010 m. yra Parlamento ir Tarybos derybų, per kurias buvo atsižvelgta į daugumą klausimų, iškeltų per Parlamento pirmąjį svarstymą, rezultatas.

Parlamentas labai atidžiai stebi, kaip įgyvendinama ši direktyva. Savo [2013 m. rezoliucijoje dėl Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos taikymo](#) Parlamentas pateikė keletą pastabų ir rekomendacijų, visų pirma susijusių su prieinamumu, Europos audiovizualinės produkcijos populiarinimu, nepilnamečių apsauga, reklama, ateities iššūkiais ir tarptautine konkurencija.

Savo [2013 m. rezoliucijoje dėl televizijos su ryšio galimybėmis](#) Parlamentas ragino Komisiją įvertinti būtinybę peržiūrėti AŽPD ir kitus tuometinius reikalavimus, nustatytus teisės aktuose dėl tinklo ir žiniasklaidos. Peržiūros būtinybė pirmiausia buvo siejama su platformų surandamumu ir nediskriminacinės prieigos prie jų taisyklėmis, platformos sampratos išplėtimu ir galiojusių priemonių pritaikymu atsižvelgiant į naujus pokyčius.

2014 m. kovo mėn. [rezoliucijoje dėl pasirengimo visiškai suartėjusiam audiovizualiniam pasauliui](#) (atsakingoje į Komisijos žaliają knygą tuo pačiu klausimu) Parlamentas atkreipia dėmesį į rinkų konvergenciją ir pabrėžia, kad reikia išsaugoti prieigą ir aptinkamumą, taip pat išsaugoti įvairovę ir finansavimo modelius.

Po derybų peržiūrėta AŽPD buvo pradėta taikyti ne tik transliuotojams, bet ir užsakomųjų vaizdo paslaugų teikėjams, dalijimosi vaizdo medžiaga platformoms („Netflix“, „YouTube“, „Facebook“ ir pan.) bei tiesioginėms internetinėms transliacijoms šiose platformose. Be to, Parlamento derybininkams pavyko užtikrinti stipresnę vaikų apsaugą, griežtesnes reklamos taisykles ir reikalavimą, kad bent 30 proc. televizijos kanalais ir užsakomųjų vaizdo paslaugų platformomis transliuojamo turinio būtų sukurta ES. 2023 m. kovo mėn. CULT komitetas priėmė 2018 m. peržiūrėtos AŽPD [įgyvendinimo ataskaitos](#) projektą, kuriame EP nariai prašo paspartinti ES audiovizualinės žiniasklaidos rinkos suderinimą. Taip pat buvo užsakytas [tyrimas](#) šia tema.

2. „Kūrybiška Europa“

Parlamentas savo [2011 m. rezoliucijoje dėl Europos kino skaitmeninių technologijų eroje](#) ir 2015 m. balandžio 28 d. [rezoliucijoje dėl Europos kino skaitmeniniame amžiuje](#) reiškia tvirtą paramą Europos kino kūrėjams ir akcentuoja finansinės paramos,

teikiamos pagal 2014–2020 m. programos „Kūrybiška Europa“ paprogramę MEDIA, svarbą. Ypatingas dėmesys atkreipiamas ir į raštingumo kino srityje bei auditorijos formavimo svarbą.

Jo [2012 m. rugsėjo mėn. rezoliucijoje dėl audiovizualinių kūrinių platinimo internetu ES](#) nagrinėjami autorių teisių aspektai ir iššūkiai, kylantys dėl skaitmeninės prieigos prie audiovizualinių kūrinių. 2017 m. kovo mėn. rezoliucijoje dėl 2014–2020 m. programos „Kūrybiška Europa“ Parlamento nariai akcentavo deramo biudžeto, paprastesnių administracinių procedūrų ir paramos, kad finansavimas būtų prieinamas smulkioms organizacijos ar projektams, svarbą.

3. [Žiniasklaidos ir audiovizualinio sektorių rėmimo veiksmų planas](#)

2021 m. spalio mėn. [rezoliucijoje](#) dėl Komisijos 2020 m. žiniasklaidos veiksmų plano Parlamento nariai ragino įsteigti nuolatinį ES naujienų žiniasklaidos fondą Europos žurnalistikos nepriklausomumui užtikrinti, perspėjo dėl pavojus žiniasklaidos įvairovei, kurį kelia nuosavybės koncentracija ir valstybės užvaldymas, bei pabrėžė, kad būtina skubiai spręsti didžiulio ardomojo poveikio, kurį daro pasaulinės interneto platformos, klausimą.

4. Gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis

2008 m. gruodžio mėn. [rezoliucijoje](#) dėl gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis skaitmeniniame pasaulyje Parlamento nariai pabrėžė, kad gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis atlieka pagrindinį vaidmenį ugdant politinę kultūrą ir skatinant aktyvų Sąjungos piliečių dalyvavimą. Ši rezoliucija tapo svarbiu žingsniu siekiant tolesnių ES veiksmų šioje srityje.

Parlamento 2019 m. [rezoliucijoje](#) dėl užsienio šalių kišimosi į rinkimus bei dezinformacijos vykstant nacionaliniams ir Europos demokratiniams procesams valstybės narės buvo raginamos į savo bendrąsias mokymo programas įtraukti specialų gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis kursą, kad šis gebėjimas būtų tobulinamas jau nuo ankstyvo amžiaus. Parlamentas vėl daug dėmesio skyrė šiam klausimui savo 2020 m. [rezoliucijoje](#) dėl žiniasklaidos laisvės stiprinimo.

5. [LUX-: Europos publikos kino apdovanojimas](#)

„LUX-: Europos publikos kino apdovanojimas“ – tai Parlamento ir Europos kino akademijos organizuojamas apdovanojimas. Jo tikslas – skatinti Europos filmų platinimą ir matomumą visoje ES, pakviečiant Europos publiką aktyviai dalyvauti ir balsuoti bei pasirūpinant trijų apdovanojimui nominuotų filmų subtitravimu 24-iomis oficialiosiomis ES kalbomis ir pritaikymu kurčiųjų bei klausos sutrikimų turinčių asmenų reikmėms.

Katarzyna Anna Iskra
10/2023

3.6.3. ŠVIETIMAS IR PROFESINIS MOKYMAS

Pagal subsidiarumo principą už švietimo ir mokymo politiką visų pirma yra atsakingos valstybės narės, o Europos Sąjungai tenka tik remiamasis vaidmuo. Vis dėlto kai kurie iššūkiai – senėjanti visuomenė, darbo jėgos įgūdžių trūkumas, pasaulinė konkurencija ir ikimokyklinis ugdymas – yra bendri visoms valstybėms narėms, todėl reikia, kad šalys imtųsi suderintų veiksmų, dirbtų išvien ir vienos iš kitų mokytųsi^[1].

TEISINIS PAGRINDAS

Nors profesinis mokymas Bendrijos veiksmy sritimi buvo pripažintas 1957 m. Romos sutartimi, švietimas ES kompetencijos sričiai oficialiai priskirtas 1992 m. Maastrichto sutartimi. Sutartyje numatyta, kad Bendrija „prie geros kokybės švietimo plėtojimo prisideda skatindama valstybių narių bendradarbiavimą ir prireikus paremdama bei papildydama jų veiksmus, kartu visiškai pripažindama valstybių narių atsakomybę už mokymo turinį ir švietimo sistemų organizavimą ir gerbdama jų kultūrų bei kalbų įvairovę.“

Lisabonos sutartyje paliekamos tos pačios nuostatos dėl ES vaidmens švietimo ir mokymo srityje (XII antraštinės dalies 165 ir 166 straipsniai) ir pridedama nuostata, kuri gali būti apibūdinama kaip horizontalioji socialinė išlyga. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 9 straipsnyje numatyta: „Nustatydama ir įgyvendindama savo politikos kryptis ir veiksmus, Sąjunga atsižvelgia į reikalavimus, susijusius su didelio užimtumo skatinimu, tinkamos socialinės apsaugos užtikrinimu, kova su socialine atskirtimi, aukšto lygio švietimu, mokymu ir visuomenės sveikatos apsauga.“

Be to, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje teigiama: „[k]iekvienas turi teisę į mokslą; profesinis ir tęstinis mokymas turi būti prieinamas visiems“ (14 straipsnis) ir kad „[k]iekvienas turi teisę į darbą ir užsiimti laisvai pasirinkta profesija ar veikla“ (15 straipsnis).

TIKSLAI

Įgyvendinama savo politiką ir veiksmus, Sąjunga turi atsižvelgti į reikalavimus, susijusius su aukšto lygio mokymosi visą gyvenimą skatinimu, besimokančių asmenų ir mokytojų judumu Europoje ir priklausymo Sąjungai jausmo ugdymu. Šiuo tikslu 2020 m. rugsėjo mėn. paskelbtame komunikate ([COM\(2020\) 0625](#)) Komisija apibrėžė Europos švietimo erdvę, kuri apima šešis aspektus: švietimo ir mokymo kokybė, įtrauktis, ekonominė ir skaitmeninė pertvarka, mokytojai ir instruktoriai, aukštasis mokslas, geopolitinis aspektas. nusiųsti peticijos pateikėjui Tarybos [rezoliucija](#) dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos siekiant sukurti Europos švietimo erdvę ir imtis veiksmy vėlesniu laikotarpiu (2021–2030 m.), Šioje rezoliucijoje pateikiamas tikslų, kuriuos reikia pasiekti ateinančiais metais, sąrašas:

- Nepakankamų gebėjimų, susijusių su skaitymu, matematika ir gamtos mokslais, turinčių 15-mečių dalis iki 2030 m. turėtų būti mažesnė negu 15 proc. (2020 m. nepakankamai skaitymo gebėjimų turėjo 22,5 proc., matematikos – 22,9 proc., o gamtos mokslų – 22,3 proc. 15-mečių);

[1] Išsamesnės informacijos rasite faktų suvestinėje apie aukštąjį mokslą [3.6.4](#).

- iki 2030 m. aštuntokų, kurių kompiuterinis ir informacinis raštingumas nepakankamas, dalis turėtų būti mažesnė nei 15 proc.;
- ne vėliau kaip 2030 m. bent 96 proc. vaikų nuo trejų metų amžiaus iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios amžiaus turėtų dalyvauti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemoje (2020 m. jų buvo 94,8 proc.);
- ne vėliau kaip 2030 m. anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukusių asmenų dalis turėtų būti mažesnė nei 9 proc. jų buvo 10,2 proc.);
- iki 2030 m. 25–34 metų amžiaus asmenų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, dalis turėtų būti ne mažesnė kaip 45 proc. (2020 m. ši dalis sudarė 40,3 proc.);
- neseniai profesinio rengimo ir mokymo įstaigas baigusių absolventų, kurie profesinio rengimo ir mokymo laikotarpiu naudojami mokymosi darbo vietoje galimybėmis, dalis iki 2025 m. turėtų būti bent 60 proc.;
- Iki 2025 m. bent 47 % 25–64 metų amžiaus suaugusiųjų turėtų būti dalyvavę mokymosi programose per paskutinius 12 mėnesių.

Palyginus su ankstesne Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginėje programa („ET 2020“), pagrindinė naujovė yra skaitmeninių įgūdžių rodiklis. Patvirtintus rodiklius turėtų stebėti valdymo įstaiga, įsteigta Europos švietimo erdvei įgyvendinti.

LAIMĖJIMAI

A. Programa „Erasmus+“

„[Erasmus+](#)“ – tai 2021–2027 m. ES programa, skirta švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto sritims. Programa „Erasmus+“ konkrečiai siekiama: 1) gerinti bendrųjų kompetencijų ir įgūdžių lygį, ypač atsižvelgiant į jų reikalingumą darbo rinkoje ir jų į indėlį į glaudžios visuomenės kūrimą; 2) skatinti kokybišką pažangą, kompetenciją inovacijų srityje ir tarptautinimą švietimo ir mokymo institucijų lygmeniu; 3) skatinti Europos mokymosi visą gyvenimą erdvės, skirtos nacionaliniu lygmeniu vykdomoms politikos reformoms papildyti, kūrimą ir didinti informuotumą apie ją bei remti švietimo ir mokymo sistemų modernizavimą; 4) stiprinti tarptautinį švietimo ir mokymo aspektą; gerinti kalbų mokymą ir mokymąsi. Švietimo srityje šia programa siekiama šių tikslų veikiant šiose pagrindinėse srityse:

- 1 pagrindinis veiksmas. Pavienių asmenų judumas mokymosi tikslais;
- 2 pagrindinis veiksmas. Bendradarbiavimas inovacijų ir keitimosi gerąja patirtimi tikslais;
- 3 pagrindinis veiksmas. Politinių reformų rėmimas.

B. Švietimas ir užimtumas

2020 m. liepos mėn. Komisija paskelbė komunikatą „Europos įgūdžių darbotvarkė, kuria siekiama tvaraus konkurencingumo, socialinio sąžiningumo ir atsparumo“ ([COM\(2020\)0274](#)), kuriame ji siūlo dvylika veiksmų, kuriais siekiama padėti asmenims ir įmonėms įgyti daugiau ir geresnių įgūdžių:

- 1 veiksmas. Įgūdžių paketas;
- 2 veiksmas. Su įgūdžiais susijusios informacijos rinkimo gerinimas;

- 3 veiksmas. ES parama strateginiams nacionaliniams kvalifikacijos kėlimo veiksams;
- 4 veiksmas. Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl profesinio mokymo;
- 5 veiksmas. Europos universitetų tinklų iniciatyvos įgyvendinimas ir mokslininkų kvalifikacijos kėlimas;
- 6 veiksmas. Įgūdžiai, padedantys įgyvendinti dvejopą pertvarką;
- 7 veiksmas. Gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos absolventų skaičiaus didinimas ir verslumo bei universaliųjų įgūdžių tobulinimas;
- 8 veiksmas. Įgūdžiai visam gyvenimui;
- 9 veiksmas. Individualių mokymosi sąskaitų iniciatyva;
- 10 veiksmas. Europinis požiūris į mikrokredencialus;
- 11 veiksmas. Naujoji *Europass* platforma;
- 12 veiksmas. Sąlygų sudarymo sistemos tobulinimas siekiant paskatinti valstybių narių ir privačias investicijas į įgūdžius.

C. Kiti laimėjimai

Per pastaruosius trejus metus Taryba patvirtino eilę rekomendacijų, kuriomis siekiama sukurti Europos švietimo erdvę. Pavyzdžiui, priėmus [Europos socialinių teisių ramstį](#), kuriame pripažįstama, kad „vaikai turi teisę į kokybišką ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą už prieinamą kainą“, 2019 m. gegužės mėn. Taryba patvirtino rekomendaciją dėl [kokybiškų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemų](#). Išreiškiant vis didesnę susirūpinimą dėl vidurinio ugdymo, patvirtintos taip pat rekomendacijos dėl [bendrų vertybių, įtraukaus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo](#) (2018 m. gegužės mėn.), [kvalifikacijų bei mokymosi užsienyje laikotarpių automatinio tarpusavio pripažinimo skatinimo](#) (2018 m. lapkričio mėn.) ir [kalbų mokymo ir mokymosi gerinimo](#) (2019 m. gegužės mėn.). Taryba patvirtino rezoliuciją dėl [Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos siekiant sukurti Europos švietimo erdvę ir imtis veiksmų vėlesniu laikotarpiu](#) (2021 m. vasario mėn.).

2022 m. sausio 18 d. Komisija paskelbė naują aukštojo mokslo dokumentų rinkinį, į kurį įtraukta [Europos universitetų strategija](#) ir [pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl tarptautinio bendradarbiavimo aukštojo mokslo srityje](#). Taryba reagavo į šias dvi iniciatyvas tų pačių metų balandžio mėn., priimdama [išvadas dėl Europos strategijos, kuria aukštojo mokslo institucijoms suteikiama galių](#), ir [rekomendaciją dėl Europos aukštojo mokslo institucijų ryšių užmezgimo siekiant veiksmingai bendradarbiauti](#). Šiais aktais siekiama:

- padėti Europos aukštojo mokslo institucijoms prisidėti formuojant tvarią ir atsparią ekonomiką ir užtikrinti, kad Europos Sąjunga taptų žalesnė, įtraukesnė ir labiau skaitmeninė;
- stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ir plėsti jo taikymo sritį bei plėtoti iš tiesų europinį aukštojo mokslo sektoriaus matmenį, grindžiamą bendromis vertybėmis.

Moksleiviai nėra vieninteliai ES švietimo srities iniciatyvų dėmesio centre. 2020 m. Komisija paskelbė Europos novatoriško mokymo apdovanojimą, kuriuo siekiama:

- pasidžiaugti mokytojų ir mokyklų pasiekimais ir įvertinti jų darbą;

- nustatyti ir skatinti geriausią mokymo ir mokymosi praktiką;
- sudaryti sąlygas tarpusavio mokymuisi;
- pabrėžti [programos „Erasmus+“](#) vertę mokytojų bendradarbiavimui Europos lygmeniu (pvz., „Erasmus+“ mokytojų akademijos) ir Europos švietimo erdvės sukūrimui.

Galiausiai Taryba paskelbė [rekomendaciją dėl veiksmingų būdų pasiekti gerų mokymosi rezultatų](#), kurią valstybės narės priėmė 2022 m. lapkričio 28 d. Rekomendacija siekiama užtikrinti geresnius mokymosi rezultatus visiems besimokantiems asmenims gerinant pagrindinių įgūdžių ugdymą ir mažinant mokyklos nebaigusių asmenų skaičių. Joje laikomasi holistinio požiūrio į sėkmingą mokymąsi, atsižvelgiant tiek į mokymosi rezultatus ir pasiekimus, tiek į gerovę mokykloje. Rekomendacija panaikinama ir pakeičiama 2011 m. Tarybos rekomendacija dėl politikos, kuria siekiama mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas visuomet rėmė glaudų valstybių narių bendradarbiavimą švietimo ir mokymo srityje ir skatina plėtoti valstybių narių švietimo politikos europinį aspektą. Jis taip pat aktyviai dalyvauja su „ET 2020“ susijusiame politikos cikle.

A. Programa „Erasmus+“

[2017 m. rugsėjo 14 d. rezoliucijoje](#) Parlamentas pripažino itin teigiamą programos „Erasmus+“ poveikį. Jis pabrėžė, kad naujoji programa turėtų būti atviresnė ir prieinamesnė, ir atkreipė dėmesį į sunkumus, susijusius su Europos kreditų perkėlimo sistemos (ECTS) kreditų pripažinimu. Jis paragino sukurti Europos studento e. kortelę, kuria naudodamiesi studentai galėtų naudotis paslaugomis visoje Europoje. Parlamento nariai pabrėžė, kad šia programa svarbu skatinti aktyvų pilietiškumą, pilietinį ugdymą ir puoselėti europinę tapatybę. 2019 m. kovo 13 d. Parlamentas, atsižvelgdamas į „Brexit“ą“, taip pat priėmė [rezoliuciją](#) dėl judumo mokymosi tikslais veiklos pagal programą „Erasmus+“ tolesnio vykdymo Jungtinei Karalystei išstojus iš ES.

2021 m. gegužės 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2021/817](#), kuriuo 2021–2027 m. laikotarpiui nustatoma Sąjungos švietimo bei mokymo, jaunimo ir sporto programa „Erasmus+“. Naujos redakcijos programa, kuriai skirtas 26,6 mlrd. EUR siekiantis biudžetas (ankstesniu laikotarpiu jis siekė 14,7 mlrd. EUR), siekiama padidinti žmonių, turinčių mažiau galimybių, pavyzdžiui, dėl negalios, geografinio atokumo ar skurdo, dalyvavimą. Pagal programą „Erasmus+“ bus remiamas besimokančių suaugusiųjų mokymasis visą gyvenimą. Bus supaprastinti administraciniai formalumai, o projektų, kurie neatrenkami pagal šią programą, atveju bus galimybė naudotis struktūriniais fondais taikant pažangumo ženklą. Be to, ši programa padės siekti Sąjungos klimato srities tikslų taikant priemones, kuriomis siekiama sumažinti jos poveikį klimatui.

B. Švietimas ir užimtumas

Kultūros ir švietimo (CULT) komitetas ir Užimtumo ir socialinių reikalų (EMPL) komitetas parengė bendrą pranešimą savo iniciatyva dėl Komisijos komunikato „Nauja Europos įgūdžių darbotvarkė“. Parlamentas rezoliuciją šiuo klausimu priėmė [2017 m. rugsėjo 14 d.](#) Jis agitavo už tai, kad būtų laikomasi holistinio požiūrio į švietimą ir įgūdžių

lavinimą, ragindamas valstybes nares dėmesį sutelkti ne tik į tuos įgūdžius, kurie padeda įsidarbinti, bet ir į tuos, kurie yra naudingi visuomenei.

Be to, CULT ir EMPL komitetai kartu parengė teisėkūros pranešimą dėl Komisijos pasiūlymo dėl *Europass* sistemos atnaujinimo. Naujoji *Europass* sistema buvo patvirtinta 2018 m. balandžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos [sprendimu \(ES\) 2018/646](#).

Be to, savo [pozicijoje](#) dėl pasiūlymo dėl [2022-ųjų – Europos jaunimo metų](#) Parlamentas primygtinai reikalavo, kad Jaunimo metais būtų dedama daugiau pastangų, kad jaunimas įgytų reikiamų žinių ir įgūdžių ir geriau suprastų savo darbo aplinką.

Galiausiai 2022 m. gegužės 19 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#), kurioje palankiai vertina Komisijos pasiūlymus iki 2025 m. parengti Europos požiūrį į mikrokredencialus, individualias mokymosi sąskaitas ir mokymąsi siekiant aplinkos tvarumo, kuris būtų Europos švietimo erdvės dalis, ir pažymi, kad tai padėtų padidinti mokymosi trajektorijų lankstumą, išplėsti mokymosi galimybes, stiprinti tarpusavio pripažinimą, kurti ryšius su skaitmenine ir žaliaja pertvarka ir stiprinti aukštojo mokslo ir profesinio rengimo ir mokymo įstaigų vaidmenį mokymosi visą gyvenimą srityje.

C. Kitos specialios sritys

Parlamentą taip pat skiria didelį dėmesį Komisijos komunikatams, konkrečiai skirtiems švietimo ir mokymo sritims. Būtų galima paminėti, pavyzdžiui, Parlamento 2014 m. balandžio 15 d. rezoliuciją dėl [naujų technologijų ir atvirųjų švietimo išteklių](#), 2015 m. rugsėjo 8 d. rezoliuciją dėl [2021 m. vasario 11 d. švietimo ir mokymo priemonėmis](#), 2017 m. rugsėjo 12 d. rezoliuciją dėl [tolesnio ir nuotolinio universitetinio mokymosi kaip Europos mokymosi visą gyvenimą strategijos dalies](#), 2018 m. birželio 12 d. rezoliuciją dėl [švietimo modernizavimo ES](#), 2018 m. gruodžio 11 d. rezoliuciją „[Švietimas skaitmeniniame amžiuje: ES politikos formavimo iššūkiai, galimybės ir pamokos](#)“ ir 2021 m. vasario 11 d. rezoliuciją dėl [Europos įgūdžių darbotvarkės](#). Galiausiai savo 2021 m. kovo 25 d. rezoliucijoje dėl [skaitmeninio švietimo politikos formavimo](#) Parlamentas taip pat pateikė savo poziciją dėl Komisijos komunikato „2021–2027 m. skaitmeninio švietimo veiksmų planas. Švietimo ir mokymo pritaikymas prie skaitmeninio amžiaus“ ([COM\(2020\)0624](#)).

Daugiau informacijos šia tema pateikiama Kultūros ir švietimo komiteto [interneto svetainėje](#).

Olivier Yves Alain Renard / Kristiina Milt
04/2023

3.6.4. AUKŠTASIS MOKSLAS

Vadovaujantis subsidiarumo principu, sprendimai dėl aukštojo mokslo politikos priimami atskirų valstybių narių lygmeniu. Todėl ES daugeliu atvejų tenka rėmimo ir koordinavimo vaidmuo. Pagrindinis Sąjungos veiksmų aukštojo mokslo srityje tikslas yra studentų ir darbuotojų judumo, abipusio diplomų ir studijų trukmės pripažinimo bei aukštojo mokslo įstaigų tarpusavio bendradarbiavimo skatinimas.

TEISINIS PAGRINDAS

1992 m. Maastrichto sutartimi švietimas (taigi ir aukštasis mokslas) buvo oficialiai pripažintas ES kompetencijos sritimi. Lisabonos sutartyje, kuria iš dalies keičiama Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV), nuostatos dėl ES vaidmens švietimo ir mokymo srityse nepasikeitė. Sutarties XII antraštinės dalies 165 straipsnio 1 dalyje teigiama: „Sąjunga prie geros kokybės švietimo plėtojimo prisideda skatindama valstybių narių bendradarbiavimą ir prireikus paremdama bei papildydama jų veiksmus, kartu visiškai pripažindama valstybių narių atsakomybę už mokymo turinį ir švietimo sistemų organizavimą ir gerbdama jų kultūrų bei kalbų įvairovę.“ 165 straipsnio 2 dalyje toliau teigiama, kad „Sąjunga savo veiksmais siekia:

- plėtoti europinę pakraipą švietimo srityje <...>;
- skatinti studentų ir dėstytojų judėjimą, *inter alia*, skatinant akademinį diplomų ir studijų trukmės pripažinimą;
- remti švietimo įstaigų bendradarbiavimą; plėtoti keitimąsi informacija ir patirtimi bendrais valstybių narių švietimo sistemų klausimais;
- skatinti nuotolinio švietimo plėtrą <...>.

Į Lisabonos sutartį įtraukta ir nuostata, kuri gali būti apibūdinama kaip horizontalioji socialinė išlyga. SESV 9 straipsnyje pažymima: „[n]ustatydama ir įgyvendindama savo politikos kryptis ir veiksmus, Sąjunga atsižvelgia į reikalavimus, susijusius su didelio užimtumo skatinimu, tinkamos socialinės apsaugos užtikrinimu, kova su socialine atskirtimi, aukšto lygio švietimu, mokymu ir žmonių sveikatos apsauga.“

Be to, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje teigiama: „kiekvienas turi teisę į mokslą“ (14 straipsnis).

TIKSLAI

A. Europos švietimo erdvė

2020 m. rugsėjo mėn. paskelbtame [komunikate](#) Komisija nubrėžė Europos švietimo erdvės, kuri turi būti baigta kurti 2025 m. ir kurios tikslas – gerinti ES piliečių švietimo ir mokymo lygį bei puoselėti jų ryšio su Europos Sąjunga pojūtį, kontūrus. Pagrindiniai Europos švietimo erdvės tikslai, keliami aukštojo mokslo srityje:

- užtikrinti, kad iki 2030 m. aukštąjį išsilavinimą turinčių 30–34 metų amžiaus asmenų dalis siektų 50 proc. (2020 m. ši dalis sudarė 40,3 proc.);
- kurti Europos universitetų, kurie turi teisinį statusą ir suteikia europinius laipsnius, tinklus;

- stiprinti ES švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto Europoje programą „Erasmus+“, kad ji taptų įtraukesnė;
- imtis Europos studento pažymėjimo iniciatyvos, siekiant palengvinti studentų judumą;
- užtikrinti automatišką laipsnių ir studijų trukmės tarpusavio pripažinimą visose valstybėse narėse (remiantis Lisabonos pripažinimo konvencija) .

B. Bolonijos procesas

Neskaitant pačių valstybių narių politinių iniciatyvų, ES aktyviai remia Bolonijos proceso prioritetus. Nuo pat šio proceso pradžios 1999 m. juo siekta užtikrinti didesnę Europos aukštojo mokslo sistemų palyginamumą, suderinamumą ir nuoseklumą. Šio proceso kulminacija tapo Europos aukštojo mokslo erdvės sukūrimas, 2010 m. kovo mėn. paskelbus Budapešto ir Vienos ministrų konferencijos deklaraciją. Šiuo metu Europos aukštojo mokslo erdvės turi 49 šalis nares.

C. Atnaujinta Sąjungos aukštojo mokslo darbotvarkė

2017 m. Komisija paskelbė komunikatą [dėl atnaujintos ES aukštojo mokslo darbotvarkės](#). Jame dėmesys sutelkiamas į keturias prioritetines sritis:

- įgūdžių ugdymo aukštojo mokslo srityje ir darbo rinkos poreikių derinimą;
- veiksmus, kad aukštasis mokslas taptų plačiai prieinamas ir įtraukesnis bei stiprėtų jo ryšys su visuomene;
- aukštojo mokslo inovacinio pajėgumo stiprinimą;
- aukštojo mokslo veiksmingumo ir naudingumo didinimą.

LAIMĖJIMAI

A. „Erasmus+“

Programos „Erasmus+“ tikslas – investuoti į švietimą, mokymą, jaunimą ir sportą Europoje įgyvendinant vieną finansavimo programą. „Erasmus+“ apima anksčiau atskirai įgyvendintą sektorinę ir kompleksinę politiką aukštojo mokslo (programos „Erasmus“, „Erasmus Mundus“, „Tempus“, „Jean Monnet“), mokyklinio ugdymo (programa „Comenius“), profesinio rengimo ir mokymo (programa „Leonardo da Vinci“), suaugusiųjų švietimo (programa „Grundtvig“) bei jaunimo („Veiklus jaunimas“) srityse. Sportas į programą pirmą kartą buvo įtrauktas 2014 m. Programos pagrindas yra treji svarbiausia veiksmai, įgyvendinami įvairiuose tiksliniuose sektoriuose:

- asmenų judumas mokymosi tikslais;
- institucijų bendradarbiavimas ir gerosios praktikos mainai;
- politikos reformų rėmimas.

Pagrindinis vaidmuo bendroje programos „Erasmus+“ struktūroje tenka aukštajam mokslui. 2021–2027 m. laikotarpiu aukštajam mokslui atidėta mažiausiai 34,6 proc. viso programos „Erasmus+“ biudžeto. Pagal šią programą remiamas ne tik aukštųjų mokyklų studentų ir darbuotojų judumas, bet ir finansuojamos „Erasmus Mundus“ jungtinės magistrantūros studijų programos bei „Erasmus+“ paskolos magistrantūros studijoms.

2018 m. pradėta įgyvendinti iniciatyva „Europos universitetai“, pagal kurią, naudojantis programos „Erasmus+“ parama, skatinama kurti įvairių valstybių narių aukštojo mokslo įstaigų tinklus, siekiant rengti bendras strategijas, sudaryti studentams sąlygas studijuoti keliose ES šalyse ir suteikti europinius laipsnius. Paskelbus pirmuosius kvietimus siūlyti projektus buvo atrinktas 41 Europos universitetas, įtraukiant 279 aukštojo mokslo įstaigas iš visų valstybių narių ir keturių ES nepriklausančių šalių, dalyvaujančių programoje „Erasmus+“.

2021 m. spalio 22 d. Komisija priėmė [naują 2021–2027 m. laikotarpio programos „Erasmus+“ ir Europos solidarumo korpuso įtraukties priemonių sistemą](#). Šios sistemos tikslas – palengvinti prieigą mažiau galimybių turintiems žmonėms ir šalinti galimas šios prieigos kliūtis. Pagal ją remiami profesinio rengimo ir mokymo paslaugų teikėjai, pageidaujantys organizuoti judumo mokymosi tikslais veiklą profesinio rengimo srityje, bei besimokančiųjų ir darbuotojų mokymai. Fundamentalų vaidmenį įgyvendinant naująją sistemą atlieka ir bendradarbiavimas, apimantis smulkiašias partnerystes, o taip sudaroma daugiau galimybių naudotis programa.

B. Programa „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“

Pagal programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ (MSCA) remiamas mokslo tyrėjų judumas ir mokymas. Šią programą, kuri yra ES bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ (2021–2027) dalis, sudaro penkios paprogramės. Aukštojo mokslo srityje programa „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ yra tapusi pagrindine ES doktorantūros studijų programa. Pagal ją finansuojamos bendros doktorantūros studijos (paprogramė „Doktorantų tinklai“), skatinamas tarpvalstybinis, tarpsektorinis ir tarpdisciplininis judumas, skiriant podoktorantūros stipendijas (paprogramė „Podoktorantūros stipendijos“) ir bendrai finansuojant kitas regionines, nacionalines bei tarptautines programas (paprogramė „Bendras finansavimas“). Be to, pagal šią programą skatinamas mokslo tyrėjų ir administracijos bei techninių darbuotojų, dalyvaujančių mokslinių tyrimų ir inovacijų veikloje, komandiravimas į užsienį (paprogramė „Darbuotojų mainai“). Galiausiai pagal programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ remiami vieši renginiai „[Europos tyrėjų naktis](#)“, kasmet rugsėjį visoje Europoje organizuojami siekiant populiarinti mokslininkų darbą (kaip paprogramės „MSCA ir piliečiai“ dalis). Įgyvendinant programą siekiama šalinti realias ir įsivaizduojamas akademinės bendruomenės ir kitų, ypač verslo, sektorių sąveikos kliūtis. Palyginti su ankstesnės kartos programa, ypatingas dėmesys vykdant programą „Europos horizontas“ skiriamas sėkmingų rezultatų užtikrinimo tvarkos supaprastinimui ir jų gerinimui. Pagal ją MSCA programai numatytas apie 6,6 mlrd. EUR biudžetas.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas daro vis didesnę įtaką formuojant ES aukštojo mokslo politiką.

A. Programa „Erasmus+“

Savo 2017 m. rugsėjo 14 d. [rezoliucijoje](#) Parlamentas pripažino nepaprastai teigiama programos „Erasmus+“ poveikį, ypač sudarant daugiau galimybių integruotis į darbo rinką ir skatinant aktyvų pilietiškumą bei Europos tapatybės jausmą. Tačiau programa „Erasmus+“ negali pasinaudoti nė 5 proc. europiečių, todėl jis pabrėžė, kad naujoji programa turėtų būti atviresnė ir prieinamesnė ir kad daugiau dėmesio joje turėtų būti skiriama profesiniam rengimui ir mokymui, mokymuisi visą gyvenimą, neformaliajam švietimui bei savišvietai. Jis taip pat atkreipė dėmesį į sunkumus, susijusius su Europos

kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS) įgyvendinimu, dėl kurių stringa judumas, ir paragino sukurti Europos studento e. pažymėjimą, kuriuo naudodamiesi studentai galėtų gauti paslaugas visoje Europoje. Artėjant „Brexit’ui“, 2019 m. kovo 13 d. Parlamentas taip pat priėmė [rezoliuciją](#) dėl judumo mokymosi tikslais veiklos pagal programą „Erasmus+“ tęsimo Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES kontekste. 2020 m. rugsėjo 15 d. buvo priimta [rezoliucija](#), kuria siekiama stiprinti finansavimo programų „Erasmus“ ir „Kūrybiška Europa“ bei Europos solidarumo korpuso aplinkos aspektą, o pirmiausia jį įtraukti į „Erasmus+“ aukštojo mokslo chartiją.

2021 m. gegužės 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2021/817](#), kuriuo 2021–2027 m. laikotarpiui nustatoma Sąjungos švietimo bei mokymo, jaunimo ir sporto programa „Erasmus+“. Naujos redakcijos programa, kuriai skirtas 26,6 mlrd. EUR biudžetas (ankstesniu laikotarpiu – 14,7 mlrd. EUR), siekiama padidinti žmonių, turinčių mažiau galimybių, pavyzdžiui, dėl negalios, geografinio atokumo ar skurdo, dalyvavimą. Įgyvendinant programą „Erasmus+“, bus remiamas suaugusiųjų mokymasis visą gyvenimą. Bus supaprastinti administraciniai formalumai, o taikant pažangumo ženklą struktūrinių fondų lėšos taps prieinamos projektams, kurie neatrenkami pagal šią programą. Pagal šią programą – taikant jos poveikio klimatui mažinimo priemones – bus prisidedama ir prie ES klimato politikos tikslų siekio.

B. Sąsajos su užimtumu

Parlamentas visada domėjosi aukštojo mokslu ir jo sąsajomis su užimtumu. 2012 m. jis priėmė [rezoliuciją](#) dėl Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo, kurioje ragino aukštojo mokslo įstaigas į savo mokymo programas įtraukti mokymąsi visą gyvenimą ir prisitaikyti prie naujų iššūkių kuriant naujas studijų kryptis, kurios atspindėtų darbo rinkos poreikius. 2017 m. gegužės 30 d. Komisijai paskelbus [komunikatą](#) dėl atnaujintos ES aukštojo mokslo darbotvarkės, 2018 m. birželio 12 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl švietimo modernizavimo ES. Kalbant apie aukštąjį mokslą, šioje rezoliucijoje raginama sukurti Europos švietimo erdvę, o valstybių narių prašoma daugiau investuoti į aukštąjį mokslą ir skatinti aukštojo mokslo įstaigų, darbo sferos ir pramonės atstovų, mokslinių tyrimų bendruomenių bei visos visuomenės bendradarbiavimą.

C. Bolonijos procesas

Parlamentas jau seniai domisi Bolonijos proceso konsolidacija ir pažanga. 2015 m. balandžio 28 d. [rezoliucijoje](#) dėl Bolonijos proceso įgyvendinimo jis pabrėžė, kad Bolonijos procesas padeda gerinti švietimo sistemų kokybę ir supaprastina aukštojo mokslo įstaigų palyginimą, nes pagal jį numatytos kokybės užtikrinimo sistemos, kurias taikant pripažįstami laipsniai, taigi didinamas aukštojo mokslo patrauklumas Europoje.

2018 m. balandžio mėn. Parlamentas priėmė naują [rezoliuciją](#) dėl Bolonijos proceso. Joje buvo raginama kritiškai įvertinti šį procesą Europos aukštojo mokslo erdvės ministrų konferencijoje, kuri tų pačių metų gegužę vyko Paryžiuje. Rezoliucijoje taip pat akcentuojama būtinybė stiprinti švietimo socialinį aspektą, numatant konkrečias galimybes siekti aukštojo mokslo neįgaliems ir palankių sąlygų neturintiems studentams. Joje remiami pasiekiami ir teisingi judumo stipendijų bei išmokų skyrimo mechanizmai. Be to, šioje rezoliucijoje ES ir valstybės narės raginamos padidinti savo švietimo biudžetą ir užtikrinti, kad valstybinis aukštasis mokslas būtų nemokamas ir prieinamas visiems.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama Kultūros ir švietimo komiteto [internetu svetainėje](#).

Olivier Yves Alain Renard / Kristiina Milt
04/2023

3.6.5. JAUNIMAS

Kadangi jaunimo klausimai yra nacionalinės politikos sritis, jų derinimas ES lygmeniu nėra įmanomas. Taigi ES gali atlikti tik pagalbinį vaidmenį. Pagal programos „Erasmus+“ 1 pagrindinį veiksmą, skirtą asmenų judumui, skatinami jaunimo mainai ES viduje ir su trečiosiomis šalimis. Tai, kad keletą pastarųjų metų Europos Sąjunga stiprina savo politiką jaunimo atžvilgiu, parodo Europos solidarumo korpuso iniciatyva ir projektas „DiscoverEU“.

TEISINIS PAGRINDAS

ES veiklos jaunimo srityje pagrindas yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 165 ir 166 straipsniai. Veiksmams, patenkantiems į 165 ir 166 straipsnių taikymo sritį, taikoma įprasta teisėkūros procedūra. Valstybių narių teisės aktai, susiję su jaunimo politika, nėra derinami. Taryba gali priimti rekomendacijas remdamasi Komisijos pasiūlymais.

Į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją įtrauktas straipsnis dėl vaiko teisių (24 straipsnis), taip pat straipsnis dėl vaikų darbo uždraudimo ir jaunų žmonių apsaugos darbe (32 straipsnis).

TIKSLAI

SESV 165 straipsnyje nustatyta, jog Sąjunga imasi veiksmų, kad skatintų plėtoti jaunimo ir jaunimo srities darbuotojų mainus bei ragintų jaunimą dalyvauti Europos demokratiame gyvenime. Remdamasi 166 straipsniu, Sąjunga gali įgyvendinti profesinio mokymo politiką, kuria būtų remiami ir papildomi valstybių narių veiksmai. Vadovaujantis šiuo straipsniu, Sąjungai pavesta sudaryti geresnes profesinio mokymo galimybes ir skatinti pedagogų bei jų auklėtinių, ypač jaunimo, judumą.

Be šių nuostatų vaikai ir jaunimas naudojami pranašumais, kuriuos teikia ES politika, įgyvendinama kitose, pvz., švietimo, mokymo ir sveikatos, srityse arba susijusi su vaikų ir jaunuolių teisėmis bei apsauga.

LAIMĖJIMAI

A. Strateginė sistema

1. [2019–2027 m. Europos Sąjungos jaunimo strategija: jaunimo įtraukimas, susiejimas ir įgalėjimas](#)

2018 m. lapkričio 26 d. Taryba priėmė [rezoliuciją](#) dėl naujos 2019–2027 m. ES jaunimo strategijos. Jos tekste ypatingą dėmesį siūloma skirti šiems aspektams:

- skatinti jaunimą dalyvauti pilietiniame ir demokratiame gyvenime;
- padėti jaunimui iš visos Europos Sąjungos ir jai nepriklausančių šalių megzti ryšius, kad būtų skatinama savanoriška veikla, judumas mokymosi tikslais, solidarumas bei kultūrų tarpusavio supratimas;
- remti jaunimo įgalėjimą užtikrinant kokybę, inovacijas ir pripažinimą jaunimo darbo srityje.

2021 m. birželio mėn. Komisija, įgyvendindama šią strategiją, pirmąją Europos Sąjungos jaunimo reikalų koordinatore paskyrė Bilianą Sirakovą. Jos uždavinys – stiprinti tarpsektorinį bendradarbiavimą Komisijoje.

B. ES finansavimo programos jaunimui programos

1. „Erasmus+“

Programa „Erasmus+“ yra ES švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa. Apie 10,3 proc. 2021–2027 m. laikotarpio programos „Erasmus+“ biudžeto, t. y. daugiau kaip 2,5 mlrd. EUR, numatyta skirti jaunimo veiklai. Nauja pagal programą „Erasmus+“ numatyta priemonė yra speciali smulkių partnerystės finansavimo schema, kuri turėtų būti ypač naudinga jaunimo asociacijoms. Vienas iš šios programos tikslų yra ir ryšio su Europos Sąjunga pojūčio puoselėjimas pagal naująją iniciatyvą „[DiscoverEU](#)“, kuri suteikia jaunimui galimybę pažinti Europos įvairovę pasitelkiant jos kultūros paveldą. Programa „DiscoverEU“ naudojasi ne tik moksleiviai ir studentai, bet ir praktikantai bei jauni darbuotojai.

2. Europos solidarumo korpusas

[Europos solidarumo korpuso](#) veikla prasidėjo 2016 m. gruodžio mėn. Šios iniciatyvos tikslas – suteikti 18–35 metų jaunuoliams galimybę įsitraukti į solidarumo veiklą savanoriaujant, atliekant stažuotę ar imantis įvairių (sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos ir kt.) sričių darbo savo šalyje arba užsienyje.

C. Kitos Sąjungos iniciatyvos

1. Jaunimo garantijų iniciatyvos sustiprinimas

2013 m. sukurta [Jaunimo garantijų iniciatyva](#) – tai programa, pagal kurią užtikrinama, kad jaunuoliai per keturis mėnesius nuo tada, kai tampa bedarbiais ar baigia formaliojo švietimo įstaigą, gautų kokybišką darbo, studijų tęsimo, pameistrystės arba stažuotės pasiūlymą. Kadangi programa buvo sėkminga, 2020 m. ji buvo sustiprinta remiantis Tarybos rekomendacija „[Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva](#)“.

2. Vaiko apsaugos politika

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (JT VTK) nustatyta, kad vaiku laikomas bet kuris jaunesnis nei 18 metų asmuo. Lisabonos sutartyje ES buvo išskeltas tikslas skatinti vaiko teises. Vadovaujantis Pagrindinių teisių chartija, vaiko teisių apsaugą užtikrina ES institucijos ir valstybės narės.

2011 m. vasario 15 d. Komisija priėmė komunikatą „[ES vaiko teisių darbotvarkė](#)“. Jo tikslas – dar kartą patvirtinti stiprų visų ES institucijų ir visų valstybių narių įsipareigojimą skatinti, saugoti ir užtikrinti vaiko teises visose susijusiose ES politikos srityse bei ryžtą paversti šį įsipareigojimą konkrečiais rezultatais. Be to, vaiko teisės ir smurto prieš vaikus, jaunimą, moteris ir kitas rizikos grupes prevencija užtikrinamos bei skatinamos įgyvendinant 2021–2027 m. Teisių ir vertybių programą.

2016 m. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą dėl [procesinių garantijų vaikams, kurie baudžiamajame procese yra įtariamieji ar kaltinamieji](#). Šia direktyva turėtų būti užtikrinama, kad vaikai, kurie yra įtariamieji ar kaltinamieji baudžiamajame procese, būtų pajėgūs suprasti ir sekti šį procesą bei naudotis savo teise į teisingą bylos nagrinėjimą. Vadovaujantis ja taip pat turėtų būti užtikrinama pakartotinio vaikų nusikalstamumo prevencija ir skatinama jų socialinė integracija.

3. Jaunimas ir žiniasklaida

Internetinės technologijos suteikia vaikams ir jaunimui puikią galimybę naudotis skaitmeniniais mokymosi ištekliais bei dalyvauti viešose diskusijose. Nežiūrint į tai, dėl šiuolaikinių technologijų vaikai taip pat gali atsidurti ypač pažeidžiamoje padėtyje. Remiantis 2010 m. priimta Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva, užtikrinama nepilnamečių apsauga nuo galimai nesaugaus turinio, nesvarbu, ar jis būtų siūlomas tradicinių transliuotojų, ar naudojantis užsakomosiomis paslaugomis^[1].

4. Europos jaunimo portalas

[Europos jaunimo portalas](#) – tai interneto svetainė, skirta padėti visos Europos jaunimui susipažinti su daugybe galimybių, kurias ES siūlo juos dominančiose srityse ir kurios apima savanorystę, darbą, mokslą, kultūrą, kūrybiškumą ir t. t.

5. Europos jaunimo savaitė

Kas dvejus metus Komisija kartu su Parlamentu rengia [Europos jaunimo savaitę](#). Jos tikslas – atkreipti dėmesį į jaunimo veiklą visose šalyse, kurios dalyvauja programoje „Erasmus“, ir supažindinti su įvairiomis judumo galimybėmis, kurios jaunimui siūlomos ES.

6. [2022-ieji – Europos jaunimo metai](#)

Apie 2022-ųjų – Europos jaunimo metų koncepciją savo 2021 m. pranešime apie Sąjungos padėtį paskelbė Komisijos pirmininkė. Šio renginio tikslas – visą dėmesį sutelkti į kartą, kuri labiausiai nukentėjo per COVID-19 pandemiją, paremti pažeidžiamiausius jaunuolius ir viešinti galimybes, kurias jaunimui siūlo ES, siekiant pasisemti įkvėpimo iš jaunimo idėjų bei stiprinti Europos projektą.

7. Europos jaunimo sostinė

[Europos jaunimo sostinės](#) iniciatyva gimė per 2009 m. Europos jaunimo forumą. Kasmet Europos miestui, išrinktam būti Europos jaunimo sostine, suteikiama galimybė atkreipti dėmesį į novatoriškas iniciatyvas, kurių imasi jaunimas ir kurios įgyvendinamos jaunimo labui.

8. Konkursas „Youth4Regions“

Konkursas „[Youth4Regions](#)“ skirtas jauniems žurnalistams, kurie domisi ES regionine politika. Konkurso nugalėtojai gali dalyvauti mokymuose Europai aktualiais klausimais, pasisemti žinių iš patyrusių žurnalistų ir pasinaudoti galimybe prisijungti prie spaudos atstovų kelionių į valstybes nares, kurias rengia Komisija.

9. [Jaunimo veiksmų planas](#)

2022 m. spalio 4 d. Komisija ir Vyriausiasis įgaliotinis pranešė apie Jaunimo veiksmų planą (2022–2027 m.), kuriuo siekiama viso pasaulio įtraukti jaunimą į ES išorės veiksmus. 2022 m. lapkričio 28 d. Taryba priėmė [išvadas](#), kuriomis siekiama remti viso pasaulio jaunimo dalyvavimą formuojant politiką skatinant jaunimo dalyvavimą ir aktyvumą tarptautiniuose forumuose ir skiriant reikiamus išteklius, daugiausia dėmesio skiriant aktyvistų apsaugai, įgalėjimui, sveikatai ir judumui.

[1] Išsamesnė informacija pateikiama faktų suvestinėje [3.6.2](#) „Audiovizualinė ir žiniasklaidos politika“.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas visada rėmė glaudų valstybių narių bendradarbiavimą jaunimo politikos srityje. Jis aktyviai dalyvauja formuluojant jaunimo politiką ir yra parengęs su ja susijusių rezoliucijų, pvz., dėl:

- [2013–2015 m. ES jaunimo strategijos](#) vertinimo,
- [Jaunimo garantijos iniciatyvos](#),
- [jaunimo verslumo skatinimo švietimo ir mokymo priemonėmis](#),
- [jaunimo užimtumo](#),
- [įgūdžių ugdymo politikos kovai su jaunimo nedarbu](#),
- [COVID-19 poveikio jaunimui ir sportui](#),
- [Europos jaunimo įgalinimo bei užimtumo ir socialinio atsigavimo po pandemijos](#).

Sprendime dėl [2022-ųjų Europos jaunimo metų](#) Parlamentas primygtinai ragino skirti pakankamą finansavimą metų renginiams ir visais jų rengimo etapais dalyvaušančioms jaunimo organizacijoms. Be to, šių Europos metų laikotarpiu turėtų būti aiškiai remiamos priemonės, kuriomis sprendžiamos jaunimo problemos, pvz., susijusios su jų socialine padėtimi ir gerove po COVID-19 pandemijos bei jų darbo sąlygomis. Daugiau pastangų turėtų būti dedama ir siekiant įgalėti jaunimą lavinti reikiamas žinias ir įgūdžius bei geriau suprasti jų darbo aplinką.

2021 m. gegužės 18 d. Parlamentas patvirtino 2021–2027 m. laikotarpio [Europos solidarumo korpuso programą](#). Pirmą kartą šiam projektui skirtas specialus viena milijardą eurų viršijantis biudžetas. Tai leis į programą įsitraukti apie 350 000 jaunuolių. Parlamento nariai balsavo už tai, kad programa taptų prieinamesnė jaunimui, kurio galimybės ribotos, pvz., neįgaliems jaunuoliams ir jaunimui iš izoliuotų ar marginalizuotų bendruomenių arba susiduriančiam su mokymosi sunkumais ar sveikatos problemomis. Jie taip pat pritarė tam, kad būtų aiškiai skiriama savanoriška veikla ir įdarbinimas, o kelias dalyvauti būtų užkirstas organizacijoms, kurios naudojami jaunuoliais kaip atlygio negaunančias savanoriais, nors galėtų sukurti kokybiškų darbo vietų. Parlamentas primygtinai reikalavo, kad priimančiosioms organizacijoms reikėtų įrodyti siūlomos veiklos kokybę ir labiau paisyti darbuotojų sveikatos ir saugos taisyklių. Galiausiai jis pasiekė ir tai, kad programa būtų vertinama atsižvelgiant į jos indėlį įgyvendinant ES klimato politikos tikslus.

Savo 2017 m. rugsėjo 14 d. [rezoliucijoje](#) Parlamentas rekomendavo derinti programos „Erasmus“, ES jaunimo strategijos ir kitų ES finansuojamų programų prioritetus. Be to, Parlamentas rekomendavo, kad jaunimo veiklai būtų skiriama daugiau nei 10 proc. programos „Erasmus“ biudžeto.

Parlamentas taip pat rūpinasi [geriausiais vaiko interesais, remdamasis gaunamomis petijomis](#). Jis yra priėmęs rezoliuciją dėl [vaikų skurdo](#). Daug dėmesio Parlamentas skiria ir vaiko teisėms už ES ribų: jis yra priėmęs rezoliucijas dėl [vaikų švietimo ekstremaliųjų situacijų ir užsitęsusių krizių atvejais](#) bei dėl [vaikų neprievalgio ir netinkamos mitybos besivystančiose šalyse](#). 2015 m. jis priėmė rezoliuciją dėl [kovos su seksualine prievarta prieš vaikus internete](#), o 2018 m. spalio mėn. pritarė Komisijos pasiūlymui dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl [Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos peržiūros](#). Pagal naujas nuostatas transliuotojai turės užtikrinti,

kad vaikai matytų mažiau nesveiko maisto ar gėrimų reklamos, bus draudžiamas turinys, kuriuo kurstomas smurtas, neapykanta ir terorizmas, be to, ypač griežtomis taisyklėmis bus reglamentuojamas savitikslių smurtą skatinantis ir pornografinis turinys.

Siekdamas paskatinti jaunimą patį kurti Europos projektus, 2008 m. Parlamentas kartu su Acheno miesto Tarptautinės Karolio Didžiojo premijos fondu įsteigė [Europos Karolio Didžiojo jaunimo premiją](#), kasmet skiriamą už projektus, kuriais puoselėjamas tarpusavio supratimas Europoje ir pasaulyje. Be to, siekdamas padėti gilinti žinias apie ES demokratiją ir vertybes, Parlamentas įgyvendina ugdomąsias programas „[Mokyklos – Europos Parlamento ambasadorės](#)“ ir „[Euroscola](#)“.

Siekdamas skatinti aktyvų pilietiškumą ir įtraukti jaunimą į savo veiklą, 2014 m. Parlamentas surengė [Europos jaunimo renginį](#) (EYE), kuris vyksta kas dvejus metus Strasbūre. Be to, [Jaunimo centro](#) interneto svetainė buvo sukurta kartu su „Jaunimo idėjomis“, kurioje jaunimas kviečiamas pateikti savo idėjas apie ES; kai kurios iš jų bus perduotos Europos Parlamento nariams ir politikos formuotojams.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Biudžeto](#) kontrolės komiteto [internetu svetainėje](#).

Olivier Yves Alain Renard / Kristiina Milt
03/2023

3.6.6. KALBŲ POLITIKA

Siekdama skatinti judumą ir tarpkultūrinį supratimą, Europos Sąjunga (ES) nurodė, kad kalbų mokymasis yra svarbus prioritetas, ir finansuoja daugybę šios srities programų ir projektų. ES nuomone, daugiakalbystė – svarbus Europos konkurencingumo aspektas. Taigi, vienas iš ES kalbų politikos tikslų yra siekti, kad kiekvienas ES pilietis mokėtų ne tik savo gimtąją kalbą, bet ir dar dvi kitas kalbas.

TEISINIS PAGRINDAS

Šūkiu „Suvienijusi įvairovę“ grindžiamoje ES kalbos yra labiausiai tiesioginė mūsų kultūros išraiška. Kalbų įvairovė yra realybė, kurios pagarba yra pagrindinė ES vertybė. Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 3 straipsnyje nurodyta, kad Sąjunga „gerbia turtingą savo kultūros ir kalbų įvairovę“. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 165 straipsnio 2 dalyje pabrėžiama, kad „Sąjunga savo veiksmais siekia [...] plėtoti europinę pakraipą švietimo srityje, ypač mokant valstybių narių kalbų ir jas populiarinant“ ir kad to turi būti siekiama visapusiškai gerbiant kultūrų ir kalbų įvairovę (SESV 165 straipsnio 1 dalis).

Pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją draudžiama diskriminacija dėl kalbos (21 straipsnis) ir Sąjunga įpareigojama gerbti kalbų įvairovę (22 straipsnis).

Pirmasis – 1958 m. priimtas – [reglamentas](#), nustatantis kalbas, kurios turi būti vartojamos Europos ekonominėje bendrijoje, buvo iš dalies pakeistas po to, kai prie ES prisijungė daugiau šalių, ir jame, kaip ir ES sutarties 55 straipsnio 1 dalyje, nurodomos oficialiosios ES kalbos^[1]. Remiantis šio reglamento ir SESV 24 straipsnio nuostatomis, kiekvienas Europos Sąjungos pilietis gali raštu kreiptis į bet kurią Sąjungos instituciją ar įstaigą viena iš šių kalbų ir gauti atsakymą ta pačia kalba.

TIKSLAI

Europos Sąjungos kalbų politika grindžiama pagarba kalbų įvairovei visose valstybėse narėse ir kultūrų dialogo visoje Sąjungoje kūrimu. Kad savitarpio supratimas iš tiesų būtų įmanomas, ES skatina užsienio kalbų mokymą ir mokymąsi ir kiekvieno piliečio judumą, taikydama specialias švietimo ir profesinio mokymo programas. Užsienio kalbos mokėjimas laikomas vienu iš pagrindinių įgūdžių, kuriuos turi įgyti visi Europos Sąjungos piliečiai, kad turėtų daugiau mokymosi ir įsidarbinimo galimybių. 2017 m. lapkričio 17 d. Geteborge vykusiame socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime deramo darbo vietų ir ekonomikos augimo klausimais Komisija išdėstė Europos švietimo erdvės idėją, pagal kurią iki 2025 m. taptų „norma, be gimtosios kalbos, kalbėti dviem kitomis kalbomis“ (žr. [komunikatas](#)). Norėdama apsaugoti mažumų kalbas, remdamasi Europos Tarybos Europos regioninių arba mažumų kalbų chartija, Sąjunga taip pat bendradarbiauja su valstybėmis narėmis.

[1]24 oficialiosios ES kalbos: airių, anglų, bulgarų, čekų, danų, estų, graikų, ispanų, italų, kroatų, latvių, lenkų, lietuvių, maltiečių, olandų, prancūzų, portugalų, rumunų, slovaku, slovenų, suomių, švedų, vengrų ir vokiečių.

LAIMĖJIMAI

A. Politikos raida ir parama kalbų moksliniams tyrimams

1. Parama kalbų mokymuisi

2019 m. gegužės 22 d. Taryba priėmė rekomendaciją dėl visapusiško požiūrio į kalbų mokymą ir mokymąsi. Šioje rekomendacijoje Taryba ragina valstybes nares stipriau remti kalbų mokymąsi privalomojo mokyklinio ugdymo metu, sudaryti sąlygas daugiau kalbų mokytojų mokytis užsienyje ir skatinti pedagogines inovacijas naudojant tokias priemones kaip „[School Education Gateway](#)“ ir „[eTwinning](#)“.

2. Duomenų apie kalbų mokėjimą palyginamumas

2005 m. Komisija paskelbė [komunikatą](#) „Europos kalbų mokėjimo indikatorius“. Šis indikatorius – tai priemonė bendram kalbų mokėjimui įvertinti kiekvienoje valstybėje narėje. Europos Sąjunga taip pat ragina naudoti Europos Tarybos nustatytą [Bendrą Europos kalbų mokėjimo orientacinę sistemą: mokymasis, mokymas, vertinimas](#). Ši priemonė buvo parengta siekiant suteikti skaidrų, nuoseklų ir kuo visapusiškesnį pagrindą kalbų mokymo programų ir mokymo programų gairių parengimui, mokymo ir mokymosi medžiagos kūrimui ir užsienio kalbos mokėjimo lygio vertinimui. Dabar jis plačiai naudojamas Europoje ir kituose žemynuose.

3. ES glaudžiai bendradarbiauja su dviem kalbų mokslinių tyrimų centrais – Europos Tarybos Europos šiuolaikinių kalbų centru ir Europos daugiakalbystės ir kalbų mokymosi mokslinių tyrimų centru.

ES glaudžiai bendradarbiauja su dviem kalbų mokslinių tyrimų centrais – [Europos Tarybos Europos šiuolaikinių kalbų centru](#) ir [Europos daugiakalbystės ir kalbų mokymosi mokslinių tyrimų centru](#) („Mercator“). Europos šiuolaikinių kalbų centras skatina meistriškumą ir inovacijas kalbų mokymo procese ir sudaro sąlygas europiečiams kalbų mokytis veiksmingiau. Pagrindinis jo tikslas – padėti valstybėms narėms įgyvendinti veiksmingą kalbų mokymo politiką, daugiausia dėmesio skiriant kalbų mokymuisi ir mokymui, remiant dialogą ir keitimąsi geriausia patirtimi, taip pat remiant su šia programa susijusius mokslinių tyrimų tinklus ir projektus. Europos Sąjunga [bendrai finansuoja ECLM projektus](#), kuriais siekiama skatinti kalbinę migrantų kilmės vaikų integraciją ir nustatyti kalbos testų bei jų vertinimo kokybės ir palyginamumo kriterijus. „Mercator“ daugiausia dėmesio skiria Europos regioninėms ir mažumų kalboms. Jo veiklos sritis – kalbų mokymosi mokykloje, namuose ir kultūriniuose projektuose žinių įgijimas ir apskaita, moksliniai tyrimai ir studijos, sklaida ir taikymas.

4. Europos vertimo raštu magistro studijos

[Europos vertimo raštu magistro \(EMT\) studijos](#) yra kokybės ženklas, suteikiamas universitetų vertimo raštu mokymo programoms, kurios atitinka sutartus profesinius standartus ir rinkos poreikius. Svarbiausias EMT tikslas – pagerinti vertimo raštu mokymo kokybę ir paskatinti aukštos kvalifikacijos žmones dirbti vertėjais raštu Europos Sąjungoje. Taikant EMT siekiama sustiprinti vertėjo raštu profesijos statusą Europos Sąjungoje.

B. Veiksmų programos

1. Programa „Erasmus+“

[Programa „Erasmus+“](#) yra 2021–2020 m. Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa. Kalbų mokymosi ir kalbų įvairovės skatinimas yra vienas iš konkrečių šios programos tikslų. [2021 m. programos „Erasmus+“ vadove](#) teigiama, kad „pagal galimybes teikiant kalbinę paramą siekiama užtikrinti didesnę veiksmingumą ir efektyvumą mobilumo srityje, gerinti mokymosi rezultatus ir taip padėti siekti šio specialaus Programos tikslo (p. 11). Siekiant padėti išmokti priimančiosios šalies kalbą, judumo veiksmų dalyviams teikiama [internetinė „Erasmus+“ kalbinė parama](#). Programa „Erasmus+“ taip pat skatinamas bendradarbiavimas inovacijų ir gerosios patirties mainų tikslais vykdant partnerystę kalbų mokymo ir mokymosi srityje. Be to, pagal programą „Erasmus+“ finansuojama daug projektų, kuriais remiamas ženklų kalbos mokymas ir mokymasis, skatinama kalbų įvairovė ir mažumų kalbų apsauga.

2. Programa „Kūrybiška Europa“

Pagal programos „Kūrybiška Europa“ [Kultūros paprogramę](#) teikiama parama knygoms ir rankraščiams versti.

3. Europos kalbų diena

Paskatintos didelės Europos kalbų metų (2001) sėkmės, Europos Sąjunga ir Europos Taryba nusprendė kiekvienų metų rugsėjo 26 d. minėti [Europos kalbų dieną](#), kurios metu visoje Europoje rengiami įvairūs renginiai kalbų mokymuisi skatinti. Europos kalbų dieną siekiama supažindinti plačiąją visuomenę su daugeliu kalbų, kuriomis kalbama Europoje, ir juos skatinti jų mokytis.

4. Europos kalbų ženklas

[Europos kalbų ženklas](#) yra Komisijos skiriama premija, kuria siekiama skatinti novatoriškas iniciatyvas kalbų mokymo ir mokymosi srityse, apdovanoti naujus kalbų mokymo metodus ir atkreipti dėmesį į regionines ir mažumų kalbas. Šia premija apdovanojami itin novatoriški kalbų mokymosi projektai, asmenys, padarę išskirtinę pažangą mokydami užsienio kalbos, ir geriausi kalbų dėstytojai.

5. „Juvenes Translatores“

Kiekvienais metais Komisija skiria premiją [„Juvenes Translatores“](#) už geriausią vertimą, kurį kiekvienoje valstybėje narėje atlieka 17 metų mokiniai. Mokiniai gali pasirinkti versti iš bet kurios oficialiosios Europos Sąjungos kalbos į bet kurią oficialiąją ES kalbą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

A. Kalbų įvairovė

Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad Parlamentas savo komunikacijos strategijoje yra patvirtinęs daugiakalbystės politiką – pagal šią politiką visos Sąjungos kalbos yra vienodai svarbios. Dauguma Parlamento dokumentų verčiami į visas oficialiąsias kalbas ir kiekvienas Parlamento narys turi teisę kalbėti pasirinkta Sąjungos kalba. Apsilankymai Europos istorijos namuose ir Parlamentariume (Europos Parlamento lankytojų centre) taip pat vyksta 24 oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis.

Be to, nuo 2007 m. Parlamentas kasmet skiria [LUX kino apdovanojimą](#), kuris apima trijų į finalą išėjusių filmų subtitravimą – taip pat 24 oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis.

Savo 2009 m. kovo 24 d. [rezoliucijoje](#) „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“ Parlamentas pakartojo, kad remia Sąjungos politiką daugiakalbystės srityje, taip pat paragino Komisiją parengti kalbų įvairovės skatinimo priemones.

Savo 2018 m. birželio 12 d. [rezoliucijoje](#) dėl švietimo modernizavimo ES Parlamentas pabrėžė, kad vidurinėje mokykloje reikia skatinti bent dviejų dalykų mokymą ne gimtąja kalba ir gerinti kalbų mokymąsi, kad be gimtosios kalbos mokiniai galėtų sėkmingai kalbėti dar dviem kalbomis.

2018 m. rugsėjo 11 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl kalbų lygybės skaitmeniniame amžiuje, kurią parengė remdamasis Parlamento Mokslinių ir technologinių sprendimų vertinimo (STOA) grupės užsakymu atliktu [tyrimu](#). Šioje rezoliucijoje Parlamentas paragino Komisiją įvertinti tinkamiausias priemones siekiant užtikrinti kalbų lygbę skaitmeniniame amžiuje ir parengti tvirtą ir suderintą daugiakalbės bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją.

2021 m. gegužės 20 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2021/817](#), kuriuo nustatoma Sąjungos švietimo bei mokymo, jaunimo ir sporto programa „Erasmus+“. Pagal 1 pagrindinį veiksmą ši programa apima kalbinės paramos priemones, susijusias su judumo švietimo ir mokymo tikslais veikla.

[Reglamento \(ES\) 2021/818](#), kuriuo sukuriama 2021–2027 m. programa „Kūrybiška Europa“, 3 straipsnyje nurodoma, kad vienas iš programos tikslų yra išsaugoti, plėtoti ir skatinti Europos kultūrų ir kalbų įvairovę ir propaguoti Europos kultūros paveldą.

Savo 2021 m. lapkričio 11 d. [rezoliucijoje](#) „Bendras holistinis požiūris į Europos švietimo erdvę“ Parlamentas pabrėžė užsienio kalbų, visų pirma anglų kalbos, mokymosi svarbą. pabrėžia, kad valstybės narės turi imtis veiksmų, kad paremtų kalbinių įgūdžių ugdymą visais švietimo lygmenimis, ypač pradinio ir vidurinio ugdymo įstaigose, kad pasiektų Europos Tarybos daugiakalbystės tikslą, taip pat orientacinį tikslą, pagal kurį visi mokiniai vėliausiai pagrindinio ugdymo pabaigoje turėtų turėti pakankamai bent dviejų kitų ES oficialių kalbų žinių; Be to, rezoliucijoje Komisija raginama parengti priemones, kad valstybės narės galėtų įgyvendinti Tarybos rekomendaciją dėl visapusiško požiūrio į kalbų mokymą ir mokymąsi, atitinkamai stebėti pažangą ir teikti finansinę paramą mokykloms, kurios moko Europos kalbų, ypač kitose ES valstybėse gyvenančių ES piliečių gimtųjų kalbų. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0452_LT.html

B. Parama mažumų kalboms

2013 m. Europos Parlamentas patvirtino [rezoliuciją](#) dėl Europos kalbų išnykimo grėsmės ir kalbų įvairovės Europos Sąjungoje, kurioje ragina valstybes nares daugiau dėmesio skirti Europos kalboms, kurioms gresia išnykimas, ir įsipareigoti saugoti ir skatinti ES kalbų ir kultūros paveldo įvairovę.

2016 m. lapkričio 23 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl gestų kalbų ir profesionalių gestų kalbų vertėjų. Rezoliucija buvo siekiama pabrėžti, kad kurtiesiems, kurtiesiems ir akliesiems bei klausos sutrikimų turintiems ES gyventojams turi būti prieinama tokia pati informacija ir komunikacijos būdai, kaip ir visiems kitiems, užtikrinant gestų kalbos vertimo, subtitravimo, balso konvertavimo į tekstą paslaugas ir (arba) alternatyvius komunikacijos būdus, įskaitant vertėjus žodžiu.

2018 m. vasario 7 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl mažumų ES valstybėse narėse apsaugos ir nediskriminavimo. Rezoliucijoje valstybės narės raginamos užtikrinti, kad būtų gerbiama teisė vartoti mažumos kalbą ir ES saugoti kalbų įvairovę. Joje raginama

gerbti kalbines teises bendruomenėse, kuriose yra daugiau nei viena oficialioji kalba, o Komisija raginama stiprinti regioninių ir mažumų kalbų mokymo ir vartojimo skatinimo veiksmus.

2020 m. gruodžio 17 d. [rezoliucijoje](#) Parlamentas išreiškė paramą Europos piliečių iniciatyvai „Minority SafePack“, kuria siekiama gerinti kalbinių mažumų apsaugą.

C. Konferencija dėl Europos ateities

2022 m. gegužės mėn. Konferencija dėl Europos ateities priėmė galutinių rezultatų [ataskaitą](#). Ataskaitoje pateiktame posėdžio pasiūlymo 48 punkte teigiama, kad Sąjungoje nuo ankstyvo amžiaus turėtų būti skatinama daugiakalbystė kaip tiltas į kitas kultūras. Atsižvelgiant į Europos Tarybos konvenciją dėl mažumų kalbų ir Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją, mažumų ir regioninėms kalboms reikalinga papildoma apsauga. ES turėtų apsvarstyti galimybę įsteigti Europos lygmeniu kalbų įvairovę skatinančią instituciją. Vaikams nuo pradinio mokyklinio amžiaus turėtų būti privaloma mokytis ne tik gimtosios, bet ir kuo geriau išmokti vieną iš ES vartojamų užsienio kalbų. Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas Europos piliečiams bendrauti su platesnėmis kitų europiečių grupėmis ir stiprinant Europos sanglaudą, valstybės narės turėtų skatinti, kad pasienio regionuose būtų mokomasi kaimyninių ES valstybių narių kalbų ir kad būtų pasiektas sertifikatais patvirtinamas anglų kalbos lygis.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama Biudžeto kontrolės komiteto [interneto svetainėje](#).

Olivier Yves Alain Renard / Kristiina Milt
03/2023

3.6.7. SPORTAS

ES atsakomybė sporto srityje gana nauja ir buvo įgyta tik 2009 m. gruodžio mėn., kai įsigaliojo Lisabonos sutartis. ES yra atsakinga už įrodymais pagrįstos politikos rengimą ir bendradarbiavimo puoselėjimą bei fizinio aktyvumo ir sporto rėmimo iniciatyvų visoje Europoje valdymą. 2014–2020 m. laikotarpiu pirmą kartą pagal programą „Erasmus+“ buvo sukurta speciali biudžeto eilutė su sportu susijusiems projektams ir tinklams remti.

TEISINIS PAGRINDAS

Nors iki 2009 m. Sutartyse nebuvo minima konkreti ES teisinė kompetencija sporto srityje, ES sporto politikos pagrindus Komisija padėjo parengdama 2007 m. Baltąją knygą dėl sporto ir veiksmų planą „Pierre de Coubertin“.

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, ES įgijo konkrečią kompetenciją sporto srityje. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 6 straipsnio e punktu ES suteikiama kompetencija remti arba papildyti valstybių narių veiksmus sporto srityje, o 165 straipsnio 1 dalyje detalizuojama sporto politika ir pažymima, kad Sąjunga „prisideda prie Europos sporto reikalų skatinimo, kartu atsižvelgdama į jo specifinį pobūdį, savanoriška veikla paremtas struktūras bei jo socialinę ir švietimo funkciją.“ 165 straipsnio 2 dalyje kalbama apie veiksmus siekiant „plėtoti europinę pakraipą sporto srityje, skatinant teisingumą bei atvirumą sporto varžybose ir už sportą atsakingų organizacijų bendradarbiavimą, taip pat saugant sportininkų, ypač pačių jauniausių, fizinį ir moralinį integralumą.“ Taigi ES turi teisinį pagrindą struktūriškai remti sporto sektorių pagal programą „Erasmus+“ ir kalbėti vienu balsu tarptautiniuose forumuose bei už ES ribų esančiose valstybėse. Be to, ES sporto ministrai susitinka per Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto tarybos posėdžius. Didelį poveikį sportui padarė ir ES kompetencija bendrosios rinkos srityje. Svarbų vaidmenį atliko Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos vystymasis, reikšmingai paveikęs sporto pasaulį (pvz., [byla Bosman](#)). Sykiu ES naudojosi savo įgaliojimais priimti privalomos teisinės galios neturinčius teisės aktus tokiose glaudžiai susijusiose srityse, kaip švietimas, sveikata ir socialinė įtrauktis, naudodamasi finansavimo programomis.

TIKSLAI

Naujos kompetencijos konkrečioje srityje sukūrimas Sutartyse atvėrė naujas su sportu susijusių ES veiksmų galimybes. ES stengiasi skatinti didesnę sporto varžybų sąžiningumą ir atvirumą ir geriau apsaugoti sportininkų moralinę ir fizinę neliečiamybę, sykiu atsižvelgdama į specifinį sporto pobūdį. Be to, ES palaiko idėją, kad sportas gali padėti pagerinti bendrą savijautą, įveikti tokias platesnio pobūdžio visuomenines problemas, kaip rasizmas, socialinė atskirtis ir lyčių nelygybė, nešti didelę ekonominę naudą visai Sąjungai, ir kad tai svarbi priemonė ES išorės santykiuose. Visų pirma, ES rūpinasi šiais trimis aspektais: 1) visuomeniniu sporto vaidmeniu, 2) jo ekonominiu aspektu bei 3) sporto sektoriaus politine ir teisine sistema.

LAIMĖJIMAI

A. Politikos raida

1. [Baltoji knyga dėl sporto](#) ir veiksmų planas „Pierre de Coubertin“ (2007)

2007 m. Komisijos Baltoji knyga dėl sporto buvo pirma išsami ES iniciatyva sporto srityje. Įgyvendindama pasiūlytus veiksmus, Komisija surinko naudingų įrodymų, susijusių su ateityje spręstinais klausimais. Baltojoje knygoje buvo numatyti įvairūs tikslai, be kita ko, įskaitant:

- sporto visuomeninio vaidmens stiprinimą,
- visuomenės sveikatos gerinimą skatinant fizinį aktyvumą,
- savanoriškos veiklos skatinimą,
- sporto ekonominio aspekto ir laisvo žaidėjų judėjimo stiprinimą,
- kovą su dopingu, korupcija ir pinigų plovimu,
- žiniasklaidos teisių kontrolę.

2. Europos aspekto sporto srityje plėtojimas

Komisijos Baltoji knyga dėl sporto ir Lisabonos sutarties įsigaliojimas 2009 m. tapo pagrindu 2011 m. sausio mėn. Komisijos komunikatui [„ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas“](#). Šis komunikatas buvo pirmas politikos dokumentas dėl sporto, Komisijos priimtas įsigaliojus Lisabonos sutarčiai. Komunikate buvo akcentuojamos sporto galimybės svariai prisidėti prie darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo strategijos „Europa 2020“ (2010–2020 m.) bendrų tikslų siekio, gerinant įsidarbinamumą ir socialinę įtrauktį. Be to, jame buvo pažymima, kad ES turėtų pasirašyti Europos Tarybos Antidopingo konvenciją, parengti ir įgyvendinti saugumo taisykles ir saugos reikalavimus, kurie būtų taikomi per tarptautinius sporto renginius, siekti pažangos nustatant nacionalinius tikslus, pagrįstus ES fizinio aktyvumo gairėmis, bei nustatyti neįgalųjų prieigos prie sporto renginių ir jų vietų standartus.

Kalbant apie ekonominius klausimus, Komisija ragino sporto asociacijas sukurti kolektyvinio žiniasklaidos teisių pardavimo mechanizmus tinkamam pelno perskirstymui užtikrinti. Kiti komunikate kelti klausimai apėmė su sportu susijusias intelektinės nuosavybės teises, geriausios skaidraus ir tvaraus sporto finansavimo praktikos mainus bei teisės aktų dėl valstybės pagalbos taikymo sporto srityje stebėseną.

3. ES darbo planas sporto srityje

ES darbo planas sporto srityje yra vienas svarbiausių ES sporto politikos dokumentų. Pagrindinis dėmesys jame skiriamas svarbiausiai Sąjungos veiklai šioje srityje. Tai orientacinis dokumentas, skirtas ES institucijų, valstybių narių ir sporto srities suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimui skatinti.

Pirmąjį [darbo planą sporto srityje \(2011–2014 m.\)](#) Taryba priėmė 2011 m. 2020 m. gruodžio 1 d. Europos sporto ministrų taryba priėmė ketvirtąjį [ES darbo planą sporto srityje \(2021–2024 m.\)](#). Svarbi vieta plane teko fiziniam aktyvumui, o esminis prioritetas čia teikiamas galimybių sportuoti visų kartų atstovams sudarymą. Plane taip pat siekiama stiprinti „sporto sektoriaus atsigavimą ir atsparumą krizėms COVID-19 pandemijos bei jos padarinių kontekste“. Kitos esminės veiksmų sritys apima įgūdžių ir

kvalifikacijos sporto srityje prioritetizavimą keičiantis geriausia praktika ir žinių ugdymą, sąžiningumo ir vertybių apsaugą, sporto socioekonominio ir aplinkosauginio aspektų puoselėjimą bei lyčių lygybės skatinimą. Be to, ES siekia didinti vadovaujamas pareigas užimančių ir trenerėmis dirbančių moterų skaičių, puoselėti lygias sąlygas visiems atletams bei stiprinti informacijos apie moteris sporto srityje nušvietimą žiniasklaidoje.

ES žaliosios pertvarkos kontekste prioritetas teikiamas ir žaliajam sportui: plane siūloma sukurti bendrą sistemą, kuri apimtų bendrus įsipareigojimus, atsižvelgiant į [Europos klimato pakta](#). Dar labiau akcentuojamos inovacijos ir skaitmeninimas visose sporto sektoriaus srityse.

4. Veiksmai po COVID-19 pandemijos

2020 m. birželio 22 d. Taryba priėmė savo [išvadas dėl COVID-19 pandemijos poveikio sporto sektoriui](#) ir pasiūlė įvairias priemones jam gaivinti. Dokumente dėmesys atkreipiamas į tai, kad didžiulį smūgį patyrė visas sektorius, – taip pat ir ekonominiu požiūriu, – kadangi pandemija katastrofiškai paveikė sporto veiklą visais lygmenimis. Taryba pabrėžė, kad pandemijos laikotarpiu ir jai pasibaigus būtinos vietos, nacionalinio ir ES lygmenų strategijos sporto sektoriui paremti bei svarbiam jo indėliui į ES piliečių gerovę išsaugoti. Taigi Taryba paragino ES institucijas paremti nacionalines pastangas ir skirti sektoriui finansinę paramą naudojantis esamomis ES programomis ir fondais, pvz., programa „Erasmus+“, Europos solidarumo korpusu, sanglaudos politikos fondais ir atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvomis (CRII ir CRII+). Taryba taip pat akcentavo būtinybę skatinti valstybių narių ir susijusių suinteresuotųjų šalių dialogą ir aptarti strategijas, kad sporto veikla būtų atnaujinama saugiai ir, kai įmanoma, koordinuotai, bei užkirsti kelią būsimoms krizėms stiprinant ES sporto sektoriaus atsparumą.

2021 m. vasario 10 d. Parlamentas [priėmė rezoliuciją](#), kurioje pritarė Tarybos išvadoms, tačiau pabrėžė, kad finansinė pagalba neturėtų apsiriboti stambiais daug žiūrovų pritraukiančiais renginiais ir kad gaivinimo priemonės ypač svarbios mėgėjiškam sportui. Be to, Komisijos paprašyta parengti Europos kovos su neigiamu pandemijos poveikiu sporto sektoriui strategiją.

B. Veiksmai ir programos

1. „Erasmus+“

Sportas yra neatsiejama ES veiksmų švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto srityse programos „Erasmus+“ dalis. Pagal dabartinę 2021–2027 m. programą 1,9 proc. viso programos biudžeto skiriama sportui.

Kaip vienas iš trijų kertinių naujosios programos „Erasmus+“ tikslų buvo akcentuojamas sporto darbuotojų judumas mokymosi tikslais, taip pat bendradarbiavimas, kokybė, įtrauktis, kūrybiškumas bei inovacijos sporto organizacijų ir sporto politikos lygmeniu. Veiksmai šiam tikslui pasiekti apima, *inter alia*, judumo puoselėjimą, ypač kalbant apie mėgėjiško sporto darbuotojus, ir virtualiojo mokymosi galimybių plėtrą kuriant bendradarbiavimo ir geriausios praktikos mainų partnerystes (įskaitant smulkiasias partnerystes), skatinant platesnę ir įtrauktesnę prieigą prie programos bei remiant ne pelno sporto renginius, kurių metu viešinami mėgėjiškam sportui aktualūs klausimai.

2. [Europos sporto savaitė](#)

Pirmą kartą surengti ES masto Europos sporto savaitę savo 2012 m. vasario mėn. rezoliucijoje dėl [ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje](#) pasiūlė Parlamentas. Europos sporto savaitė buvo inicijuota 2015 m. rugsėjį, kad sportas ir fizinis aktyvumas visoje

Europoje būtų remiami nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, o ES piliečiai būtų paraginti praktikuoti geresnį, sveikesnį gyvenimo būdą. 2018 m. „Eurobarometro“ [apklausa](#) parodė, kad 59 proc. europiečių niekada nesimankština ir nesportuoja arba tai daro retai. Dėl to kenčia ne tik žmonių sveikata ir gerovė, bet ir ekonomika, nes daugiau išlaidų pareikalauja sveikatos priežiūra ir darbo našumo bei įsidarbinamumo mažėjimas.

Nuo 2017 m. Europos sporto savaitė visoje Europoje rengiama rugsėjo 23–30 d. Jos metu valstybės narės ir šalys partnerės organizuoja įvairiausių veiklą ir renginius. Nepaisant COVID-19 pandemijos, 2020 m. dalyvavo 42 valstybės; buvo suorganizuota 32 617 renginių.

3. Socialinės įtraukties projektai

Socialinė įtrauktis yra vienas iš ES pageidaujamų sporto vaidmens visuomenėje prioritetų. Sportas telkia žmones, padeda kurtis bendruomenėms ir kovoti su ksenofobija, taigi jis gali svariai prisidėti prie migrantų integravimo į ES. 2016 m. rugsėjo mėn. Komisija paskelbė [tyrimą](#), kuriame nagrinėjo, kaip sportas skatina migrantų integraciją visoje Europoje, ir pateikė geros praktikos pavyzdžių iš visos ES. Komisija taip pat remia projektus ir tinklus, kuriais migrantų socialinė įtrauktis skatinama naudojantis Europos struktūriniais ir investicijų (ESI) fondais bei programa „Erasmus+“. ES finansuoja tokius projektus, kaip Europos sporto įtraukties tinklas (ESPIN), „Socialinė įtrauktis ir savanoriška veikla Europos sporto klubuose“ (SIVSCE) bei organizacija „Fairplay“.

4. Apdovanojimai

2021 m. Komisija sukūrė dvi apdovanojimo programas – #BeActive ir #BeInclusive, pagal kurias apdovanojamos Europoje pavienių asmenų ar organizacijų parengtos novatoriškos idėjos ir iniciatyvos, skirtos sportui ir fizinei veiklai skatinti. Jos taip pat skatina „panaikinti socialines kliūtis“ pasitelkiant sportą, kad suburtų žmones ir padėtų ugdyti europinės tapatybės jausmą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamente Europos sporto politikos plėtojimas priklauso Kultūros ir švietimo (CULT) komiteto kompetencijai. Parlamentas pripažįsta, kad ES vis dažniau kyla būtinybė spręsti su sportu susijusius klausimus, sykiu visapusiškai laikantis subsidiarumo principo, nes pats sportas yra svarbus socialinis reiškinys ir viešoji gėrybė. 2012 m. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl [ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje](#), kuri atvėrė kelią Europos sporto savaitės renginiams. Parlamentas taip pat akcentuoja sporto socialinę svarbą. Be to, įvairiose savo rezoliucijose Parlamentas kėlė [lyčių lygybės sporto srityje](#) bei [vyresnių žmonių aktyvumo ir kartų solidarumo](#) klausimus. Kertinis sporto vaidmuo minimas ir 2016 m. rezoliucijoje dėl [pabėgėlių integracijos į darbo rinką ir socialinės įtraukties](#), pabrėžiant svarbą sporto – priemonės socialiniam ir kultūrų dialogui puoselėti mezgant pozityvius vietos gyventojų ir pabėgėlių bei prieglobsčio prašytojų ryšius – vaidmenį.

Parlamento Žmogaus teisių (DROI) pakomitetis reguliariai aptarė žmogaus teises stambių sporto renginių, vykusių tokiose šalyse kaip Rusija (2014 m. žiemos olimpinės žaidynės), Brazilija (2014 m. FIFA vyrų pasaulio taurės varžybos, 2016 m. vasaros olimpinės žaidynės) ir Kataras (2022 m. FIFA vyrų pasaulio taurės varžybos), kontekste. Po 2014 m. vasarį įvykusio pirmojo klausymo dėl sporto ir žmogaus teisių,

kuriame ypatingas dėmesys buvo skiriamas darbuotojų migrantų padėčiai Katarė, 2015 m. buvo surengtas bendras klausymas su CULT komitetu dėl žmogaus teisių pažeidimų, susijusių su dideliais sporto renginiais.

Be to, Parlamentas labai aktyviai dalyvavo sprendžiant susitarimų dėl varžybų baigties ir korupcijos sporto sektoriuje klausimus, o 2013 m. kovą priėmė [rezoliuciją šiuo klausimu](#). Po jos ėjo 2015 m. birželio mėn. rezoliucija dėl [neseniai organizacijoje FIFA atskleistų aukšto lygio korupcijos atvejų](#) ir 2017 m. vasario mėn. rezoliucija „[Integruotas požiūris į sporto politiką: geras valdymas, prieinamumas ir sąžiningumas](#)“.

2016 m. liepos mėn. CULT komitetas pateikė klausimą, į kurį atsakoma žodžiu, Komisijai dėl susitarimų dėl varžybų baigties ir paragino visapusiškai įsipareigoti ratifikuoti Europos Tarybos [konvenciją dėl kovos su manipuliavimu sporto varžybomis](#). Atsakydamas Komisijos narys pabrėžė, kad Komisija remia konvenciją kaip vertingą kovos su susitarimais dėl varžybų baigties priemonę, nes tai tvirtas pagrindas, kuriuo remiantis užtikrinamas šios kovos koordinavimas ir bendradarbiavimas šioje srityje visos Europos mastu. Tačiau, kad konvencija įsigaliotų ES, būtinas valstybių narių ir institucijų bendradarbiavimas.

Parlamentas taip pat pripažįsta [sporto svarbą turizmui](#), primindamas svarbų sporto veiklos vaidmenį užtikrinant Europos regionų patrauklumą turistams ir atkreipdamas dėmesį į galimybes, kurias atveria atletų ir žiūrovų kelionės į sporto renginius, privilegijančius turistų net į pačias atokiausias vietas.

Savo rengtuose Komisijos pasiūlymo dėl 2021–2027 m. programos „Erasmus +“ pakeitimuose Parlamentas siūlė perskirti tam tikras programos „Erasmus +“ biudžeto dalis siekiant užtikrinti, kad daugiau jaunųjų atletų ir sporto trenerių turėtų galimybę dalyvauti judumo programose.

2021 m. lapkričio 21 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją „ES sporto politikos vertinimas ir galimos ateities perspektyvos“](#). Joje EP nariai rekomendavo imtis įvairių veiksmų, pavyzdžiui, skirti daugiau lėšų mėgėjiškam sportui, geriau reguliuoti žaidėjų perkėlimą, užtikrinti vienodą darbo užmokestį ir didesnę moterų matomumą sporte, užtikrinti geresnę vaikų apsaugą sporte ir padidinti fizinei veiklai mokyklose skirtų valandų skaičių.

Galiausiai 2022 m. lapkričio 10 d. buvo priimta [rezoliucija dėl e. sporto ir vaizdo žaidimų](#), kurioje Parlamentas padarė išvadą, kad e. sportas ir sportas yra skirtingi sektoriai. Todėl jis paragino Komisiją parengti chartiją, kuria būtų propaguojamos Europos vertybės e. sporto varžybose, ir apsvarstyti galimybę sukurti vizą e. sporto darbuotojams. Parlamentas pripažįsta sporto vaizdo žaidimų ir virtualiojo sporto potencialą ieškant naujų sirgalių dalyvavimo formų ir didinant jaunimo dalyvavimą fiziniame veikloje, tačiau pripažįsta, kad reikia apsaugoti e. sportą nuo susitarimų dėl varžybų baigties ir neteisėtų lošimų. Jis mano, kad ES turėtų laikytis atsakingo požiūrio į vaizdo žaidimus ir e. sportą ir juos propaguoti kaip sveikos gyvensenos, įskaitant fizinį aktyvumą ir realų socialinį bendravimą bei kultūrinę veiklą, dalį.

Katarzyna Anna Iskra
10/2023

3.6.8. KOMUNIKACIJOS POLITIKA

Veiksmingos komunikacijos būtinybė turi teisinį pagrindą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) – šiame dokumente visiems piliečiams užtikrinama teisė gauti informaciją apie ES reikalus. ES institucijos yra sukūrusios įvairių priemonių ir paslaugų, kad galėtų palaikyti ryšį su visuomene ir ją informuoti. 2012 m. oficialiai pradėjus vykdyti Europos piliečių iniciatyvą piliečiams suteikiama daugiau galimybių tiesiogiai dalyvauti rengiant naujus teisės aktus ir sprendžiant ES problemas.

TEISINIS PAGRINDAS

ES sutartyse nėra konkrečių nuostatų dėl komunikacijos politikos. Tačiau [Chartija](#), kuri tapo privaloma priėmus Lisabonos sutartį, turi tokį patį teisinį statusą kaip ir Sutartys. Chartijoje nustatyta visoms ES institucijoms bendra sistema, kurią taikant, kai vykdoma visuomenei skirta komunikacijos veikla, ES laimėjimai susiejami su pagrindinėmis ES vertybėmis. Atitinkami Chartijos straipsniai yra 11 straipsnis (teisė į informaciją ir saviraiškos laisvė, taip pat žiniasklaidos laisvė ir įvairovė), 41 straipsnis (teisė būti išklausytam ir teisė susipažinti su savo asmeniu susijusiais dokumentais), 42 straipsnis (teisė susipažinti su ES institucijų dokumentais) ir 44 straipsnis (peticijos teisė). Kadangi komunikacijos politikai [Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo \(SESV\)](#) nėra numatyta atskiro teisinio pagrindo, visi ES lygmens veiksmai turi būti vykdomi vadovaujantis SESV 352 straipsniu.

TIKSLAI

ES privalo pranešti ES piliečiams ir kitoms suinteresuotosioms šalims savo sprendimus ir informuoti apie vykdomą veiklą. ES institucijose dirba specialistai, kuriems skirtas konkretus biudžetas, kad būtų užtikrintas informacijos apie Sąjungą prieinamumas piliečiams suprantama kalba.

Galėdami lengvai gauti informacijos ES piliečiai gali geriau naudotis teise dalyvauti demokratiame Sąjungos, kurioje sprendimai turi būti priimami kuo atviriau ir arčiau piliečių, laikantis pliuralizmo, dalyvavimo, atvirumo ir skaidrumo principų, gyvenime. Komisijos parengtuose komunikaciją reglamentuojančiuose dokumentuose parodomas šios politikos įvairiapusiškumas ir ji grindžiama trimis principais:

- išklausti visuomenę ir atsižvelgti į piliečių nuomones ir jiems rūpimus klausimus;
- paaiškinti, kokią įtaką Europos Sąjungos politika daro piliečių ir gyventojų kasdieniam gyvenimui;
- su savo piliečiais susisiekti vietos lygmeniu – nacionalinio ir vietos lygmens aplinkoje į juos kreiptis jų pamėgtomis žiniasklaidos priemonėmis.

PAGRINDINĖS INICIATYVOS IR POKYČIAI

Nuo 2001 m. buvo dėta daugiau pastangų siekiant sukurti nuoseklią ES komunikacijos strategiją – Komisija išleido įvairių svarbių komunikacijai skirtų politikos dokumentų. Jų pagrindu 2002 m. buvo sukurtas portalas “Jūsų balsas Europoje”, kuris 2018 m. lapkričio mėn. buvo pertvarkytas į portalą [„Išsakykite savo nuomonę“](#) – jame

piliečiams, vartotojams ir įmonėms suteikiama galimybė aktyviai dalyvauti formuojant Komisijos politiką. 2006 m. vasario mėn. Komisija priėmė [baltąją knygą dėl Europos komunikacijos politikos](#), kurioje nurodė penkias veiksmų sritis, susijusias su partneryste su kitomis institucijomis, vyriausybėmis ir pilietine visuomene ir pabrėžė, kaip ES svarbu populiarinti teisę į informacijos laisvę, bei pasiūlė parengti komunikacijai skirtą Europos chartiją ar elgesio kodeksą.

Komisija ir Parlamentas vykde žiniasklaidai, suinteresuotiesiems subjektams ir piliečiams skirtą komunikacijos veiklą klausimais, kurie atitinka ES interesus, įskaitant ES politiką ir veiksmus, ši veikla vykdyta per atitinkamus komunikacijai skirtus generalinius direktoratus teikiant įvairių su informacija susijusių paslaugų. Naudojamos komunikacijos priemonės apima interneto svetaines, socialinės žiniasklaidos paskyras, lankytojams skirtas priemones, visose ES valstybėse veikiančius ryšių ir vietinius biurus bei ypatingas žiniasklaidai skirtas paslaugas. Pagrindiniai ES komunikacijos politikos srities priemonės ir veiksmai yra šie:

- tiesioginio ryšio centrai, pavyzdžiui, [informacijos centras „Europe Direct“](#), Europos dokumentacijos centras ir Piliečių informavimo skyrius „Ask EP“. Norėdami gauti atsakymus į jiems rūpimus klausimus piliečiai gali paskambinti ar parašyti šiems centrams;
- komunikacijos Europos klausimais veikla vykdoma per oficialią ES interneto svetainę [EUROPA](#), ES televizijos informacijos tarnybą [„Europe by Satellite“](#), Parlamento [Multimedijos centrą](#), kuris teikia naujausias žinias iš Europos Parlamento ir internetu transliuoja Parlamento plenarinių posėdžių diskusijas ir komitetų posėdžius;
- komunikacija įvairių ES institucijų svetainėse, teikiama jų atitinkamų [spaudos tarnybų](#) ir per įvairius [socialinės žiniasklaidos tinklus](#);
- Europos piliečių iniciatyva (žr. toliau);
- programa „Europa piliečiams“ ir Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programa (žr. toliau);
- Komisijos komunikatas dėl Europos komunikacinės partnerystės (žr. toliau);
- projekto „Ką mano labai daro Europa?“ ir programos „EUandME“ interneto svetainės, taip pat mobilioji programėlė „Europa tavo delne“ (žr. toliau);
- informavimo ES temomis skatinimas bendradarbiaujant su audiovizualinėmis ir interneto platformomis, pvz., [Europos radijo tinklu „Euranet“](#) ir kanalu „Euronews“.

1. Programa [„Europa piliečiams“](#) ir nauja [Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių](#) programa

Po to, kai Tamperės (1999 m.) ir Nicos (2000 m.) Europos Vadovų Tarybose buvo paraginta vykdyti atviresnį dialogą su pilietine visuomene, Europos Vadovų Taryba 2004 m. sausio mėn. priėmė pirmąją Bendrijos [veiksmų programą](#) aktyviam ES pilietiškumui skatinti. Žlugus Europos konstitucijos projektui, šią programą pakeitė programa „Europa piliečiams“, kurią 2007–2013 m. laikotarpiui nustatė Europos Parlamentas ir Taryba. Ji buvo atnaujinta 2014–2020 m. laikotarpiui, teikiant finansavimą dviejose teminėse srityse: 1) Europos atminimas ir 2) Demokratinis įsipareigojimas ir piliečių dalyvavimas. Pagal programą taip pat buvo įsteigta [Pilietinio dialogo grupė](#); kuri 2014–2018 m. reguliariai rinkosi su programa, jos įgyvendinimu ir

rezultatų sklaida susijusiems klausimams aptarti ir politikos pokyčiams atitinkamose srityse stebėti.

2021 m. balandžio 28 d. Parlamentas ir Taryba priėmė [Reglamentą \(ES\) 2021/692](#), kuriuo nustatoma Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programa, suskirstyta į keturias paprogrames. Trečioji paprogramė vadinasi „Piliečių aktyvumas ir dalyvavimas“ ir pakeičia programą „Europa piliečiams“. Ja siekiama: 1) skatinti piliečių aktyvumą ir dalyvavimą demokratiname Sąjungos gyvenime bei įvairių [valstybių narių](#) piliečių mainus ir 2) didinti jų informuotumą apie bendrą Europos istoriją.

2. [Europos piliečių iniciatyva](#)

Pagal Lisabonos sutartį įsteigta Europos piliečių iniciatyva sustiprina ES piliečių balsą, suteikdama jiems teisę tiesiogiai kreiptis į Komisiją ir siūlyti jai parengti naujas politikos iniciatyvas. Šia iniciatyva siekiama suteikti naują aspektą ES demokratijai, papildyti su Sąjungos pilietyste susijusias teises, išplėsti visuomenės diskusijas ES politikos temomis ir didinti piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimo formuojant šią politiką mastą ir taip padėti kurti tikrą ES viešąją erdvę. 2011 m. Parlamentas ir Taryba priėmė Komisijos pasiūlymą dėl [reglamento](#), kuriuo nustatomos taisyklės ir procedūra, reglamentuojančios Europos piliečių iniciatyvą. Šios taisyklės buvo atnaujintos 2017 m. Komisijai pateikus pasiūlymą, kurį Parlamentas ir Taryba [priėmė](#) 2019 m. balandžio 17 d. Naujos taisyklės įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d.

Piliečių iniciatyvos rengėjai turi suburti piliečių komitetą, sudarytą iš mažiausiai septynių ES piliečių, kurie gyvena mažiausiai septyniose skirtingose valstybėse narėse. Šis piliečių komitetas turi užregistruoti savo iniciatyvą Komisijoje ir tada pradėti rinkti piliečių paramos pareiškimus. Komitetas turi per vienus metus surinkti reikalingą parašų skaičių, kurį turi patvirtinti atitinkamų valstybių narių kompetentingos valdžios institucijos. Iki šiol Komisijai pateiktos šešios iniciatyvos. Parlamentas surengė keletą klausymų, kuriuose dalyvavo pirmųjų penkių iniciatyvų atstovai; Komisija atsakė į šias iniciatyvas ir pristatė teises ir politines išvadas.

3. Interneto svetainė [„Ką mano labai daro Europa?“](#) ir mobilioji programėlė [„Europa tavo delne“](#)

„Ką mano labai daro Europa?“ yra Europos Parlamento sukurta interaktyvi, daugiakalbė interneto svetainė, kurioje galima rasti išsamią informaciją apie ES poveikį piliečių gyvenimui ir vietos bendruomenėms. Naudotojams paprasta rasti konkrečią informaciją apie tai, ką ES daro jų regione, informacijos apie savo profesiją ar informacijos bet kuria kita susidomėjimą keliančia tema, pavyzdžiui, apie laisvalaikio praleidimo būdus. Pateikta informacijos apie 1 400 vietovių, parengta 1 800 vieno puslapio pranešimų, kuriuos galima skaityti, kuriais galima dalintis ar pakartotinai naudoti. Interneto svetainė sudaryta iš trijų pagrindinių skyrių: 1) „Mano regione“ – šioje skiltyje naudotojai, pasirinkę vietovę, kurioje gyvena ar dirba, gali rasti informacijos apie savo regioną; 2) skiltyje „Mano gyvenime“ naudotojai gali sužinoti, kokią įtaką ES daro tokiems aspektams, kaip šeima, sveikatos priežiūra, kelionės ir socialinės teisės; 3) skyrelyje „Iš arti“ naudotojai gali rasti trumpus informacinius pranešimus apie ES politiką, daugiausia dėmesio skirta viešajai nuomonei ir piliečiams susirūpinimą keliantiems aspektams ir lūkesčiams dėl ES veiksmų. Be to, nemokamoje piliečiams skirtoje mobiliojoje programėlėje „Europa tavo delne“ pateikiama informacija apie ES 24 kalbomis, programėlę galima pritaikyti pagal asmeninius poreikius, joje galima paprastai ieškoti informacijos ir ja dalytis.

4. Kitos ES dalyvaujamosios priemonės

ES dalyvaujamosios priemonės apima portalą: „[Išsakykite savo nuomonę](#)“, kuris suteikia galimybę aktyviai dalyvauti formuojant ES politiką, [piliečių dialogus](#) su Komisijos nariais, [ES jaunimo dialogo](#) mechanizmą, kuris yra [2019–2027 m. ES jaunimo strategijos](#) dalis, taip pat kelis [socialinės žiniasklaidos kanalus](#).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai labai pasikeitė ES institucijų darbas, sustiprėjo Europos Parlamento vaidmuo ir daugiau dėmesio teko siekti paprasčiau ir demokratiškiau priimant sprendimus užtikrinti ES piliečiams naudingus laimėjimus. Parlamentas – kaip tiesiogiai išrinktas ES piliečiams atstovaujantis organas – turi aiškią atsakomybę teikti informaciją apie ES veiksmus, nustatyti piliečiams susirūpinimą keliančius klausimus ir juos spręsti.

Nors atrodo, kad piliečių priklausymo Sąjungai pojūtis sustiprėjo, jis vis dėlto svyruoja, todėl reikia tinkamų ES lygmens komunikacijos strategijų ir politikos. Aktyviai dalyvauti rengiant tokias strategijas ir politiką Parlamentas turi ne tik vykdydamas įsipareigojimus ES piliečiams, bet ir savo paties labui.

Savo pranešimuose ir rezoliucijose Parlamentas nuolat teikia pasiūlymus dėl ES ir jos piliečių santykių gerinimo. Pavyzdžiui, 2010 m. rugsėjo 7 d. [rezoliucijoje](#) dėl viešosios erdvės Europoje kūrimo Parlamentas pasiūlė konkrečių būdų, kaip didinti piliečių dalyvavimą diskusijose Europos Sąjungos temomis, ir pabrėžė, kad geresnė vyriausybių, politinių partijų, universitetų, viešųjų transliuotojų ir ES institucijų komunikacija yra itin svarbi norint sukurti Europos viešąją erdvę. Keli EP nariai taip pat aktyviai dalyvauja diskusijose su piliečiais ir atsako į jų klausimus platformoje „[Diskutuokime apie Europą](#)“ (angl. „Debate Europe“).

Parlamentas taip pat parodė didelį susidomėjimą Europos piliečių iniciatyva ir padėjo ją paversti piliečiams paprastesne ir patogesne dalyvaujamosios demokratijos priemone. Pavyzdžiui, Parlamento pasiekė, kad būtų sumažintas mažiausias valstybių narių, iš kurių turi būti pateikti pritarimo pareiškimai, skaičius. Be to, Parlamento dėka visi ES gyventojai, nepriklausomai nuo jų pilietybės, turi teisę pasirašyti Europos piliečių iniciatyvą. Parlamentas taip pat ne kartą ragino supaprastinti ir suderinti EPI procedūras bei padidinti jų poveikį.

Per savo Multimedijos centro platformą ir spaudos tarnybą Parlamentas taip pat skelbia informaciją ir dokumentus visomis 24 oficialiosiomis ES kalbomis savo interneto svetainėje bei įvairiuose socialinės žiniasklaidos kanaluose. Kadangi žiniasklaidos priemonėms tenka pagrindinis vaidmuo skleidžiant nuomones, Parlamentas remia įvairius žiniasklaidos kanalus ir teikia jiems faktinę informaciją, įrankių ir infrastruktūros, siekdamas padėti informuoti apie jo veiklą.

Be to, piliečiai gali apsilankyti Parlamente (Strasbūre ir Briuselyje), [Parlamentariume](#) (Parlamento lankytojų centre) ir [Europos istorijos namuose](#) (abu pastarieji yra Briuselyje). Kiekvienoje valstybėje narėje Parlamentas turi bent vieną ryšių biurą. Kai kuriuose iš jų taip pat yra lankytojų centrai. Šių ryšių biurų vaidmuo – padėti piliečiams suprasti, kas yra Europos Parlamentas, ką jis veikia ir kokia jo reikšmė, taip pat teikti prie vietos poreikių pritaiktų informacijos centrų paslaugas. Biurai tai daro bendradarbiaudami su piliečiais, suinteresuotaisiais subjektais ir žiniasklaida.

2019 m. Parlamentas piliečiams teikė informaciją apie tų metų Europos Parlamento rinkimus ir jų svarbą ES ateičiai. Taip pat sukurta ir pradėta naudoti 24 kalbomis veikusi platforma thistimeimvoting.eu, rėmusi daugiau kaip 150 000 savanorių visose valstybėse narėse, kurie siekė paskatinti daugiau žmonių dalyvauti rinkimuose. Vėliau platforma buvo pertvarkyta į [„together.europarl.europa.eu“](http://together.europarl.europa.eu) – visos ES bendruomenę, kuri suteikia žmonėms galimybę palaikyti ryšį ir būti informuotiems apie bendruomenės ir Parlamento organizuojamus renginius.

Be to, siekdamas padėti pagilinti žinias apie ES demokratiją ir vertybes, Parlamentas įgyvendina ugdomąsias programas [„Mokyklos – Europos Parlamento ambasadorės“](#) ir „Euroscola“. [Internetinė programa „Euroscola“](#) suteikia galimybę vidurinių mokyklų moksleiviams interaktyviai kaip EP nariai vykdyti ES sprendimų priėmimo procesą. Galiausiai, be interneto svetainės [„Ką mano labai daro Europa?“](#) ir piliečiams skirtos programėlės [„Europa tavo delne“](#), Parlamentas, bendraudamas su piliečiais, naudoja daugybę [socialinės žiniasklaidos platformų](#). Visas galimybes, kurias Parlamentas siūlo jaunimui, galima rasti jo [Jaunimo centro](#) puslapyje.

Katarzyna Anna Iskra
10/2023

